This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Slav 8051.11.30

HARVARD COLLEGE LIBRARY

Bought with the income of
THE KELLER FUND

Bequeathed in Memory of
JASPER NEWTON KELLER
BETTY SCOTT HENSHAW KELLER
MARIAN MANDELL KELLER
RALPH HENSHAW KELLER
CARL TILDEN KELLER

VE RI TAS

KUTLÍK

KRONIKA DĚJEPISNÁ

Kronika dejepiſná

wſſakowých diwných, pamätihodný

prawdiwých udaloſtí

k poučeniu, zabaweniu a wýſtr

každému, kdo ſa wtipiť chce a takéto

„Hiſtorky“

čítať, lebo počúwať obľubuje.

Zo starých ſpiſow wybral pre lud Slowenſký

st. Ján Kutlík,

ew. kňaz.

Swäzok I.

W Skalici, 1876.
tlačou a nákladom Fr. X. Škarnicla Synow.

5

Slav 8051.11.30

AUG 20 1979

Keller 120

Kronika dejepiſná

wſſakowých diwných, pamätihodných
a prawdiwých udaloſtí
k poučeniu, zabaweniu a wýſtrahe
každému, kdo ſa wtipiť chce a takéto
„Hiſtorky"
čítať, lebo počúwať oblubuje.

Zo ſtarých ſpiſow wybral pre lud Slowenſký
st. Ján Kutlík,
ew. kňaz.

Swäzok I.

W Skalici, 1876.
tlačou a nákladom Fr. X. Škarnicla Synow.

Harvard College Library,
Gift of
A. C. COOLIDGE,
[illegible]

Slav 8051.11.30

Predſlowo.

Jeden ſláwny, hlbokoučený muž, w čaſe tom, ktorý ſa „ſtredowekom" menuje a známku najwetſſej zahlúpenoſti, ſlepej fanatičnoſti, pòwerčiwoſti i znemrawenoſti na čele noſí, wyjadril ſa takto: „Medzi obzwláſſtnymi knihami malyby byť „Kroniky" a Hiſtorie w ktorýchkolwek rečach píſané; lebo tieto napodiw ſú užitočné, aby ſme z nich beh ſweta znali a ſprawowať ſa wedeli, nadowſſetko ale zázraky a ceſty Božie a jeho podiwné ſkutky z nich poznáwali, obdiwowali".

A jeden múdry rimanſký pohan takto: „Já držím tých za ſſťaſtných ludí, ktorým bohowia tú miloſť dali, že môžu také weci wykonáwať, ktoré ſú hodné, aby ſa potomſtwu w knihách zaznačily; ale i tých, čo čitania hodné weci popíſali; za najſſťaſtnejſſích owſſem, ktorí to oboje wywieſť w ſtawe boli".

Podla toho i já, nie žebych za tým ſſťaſtím pachtil a márnu ſláwu u potomſtwa lowil, ale že mi dobro jeho na ſrdci leží, keď ſom w dlhom mojom žiwote (píſſem toto w 70. r. mojho žiwota!) rád a s úlubou dejiny ludſtwa na obojom poli, čitáwal a ſi wyznačowal, a tiež dobro ludu mojho ſlowenſko-kreſťanſkého, ako kreſťan a národowec prawý, kde ſa mi len jaká príležitoſť naſkytla, wždy ſnažne napomáhal, umienil ſom ſi z počítaných

knih, niektoré pabierky i k zábawe jeho, i k poučení, nájme ale k proſpeſſnej wýſtrahe, w jednom celku podať a „Matičke“ naſſej zaſlať, aby ona to, keď my jednotliwci k tomu hmotných proſtriedkow nemáme, wo ſpiſoch ſwojích ludowých na ſwetlo wydala.

Žialbohu, ona na ten čas zaſtala, a čeká na to báſnikowo: „co ſto wěků blúdnych hlodalo, zwrtne doba“.

Teraz ſme naſtúpili ceſtu jinú a budeme, dá-li Hoſpodin žiwota, i na potom pokračowať, i druhých, ktorí po nás budú, k podobnému podniku ſnažne wywoláwame.

Wſſak keď náš milý, dobrý lud ſlowenſký, toto záwažie náſſho (i každého druhého) národa, rád čitáwa powieſtky, wymyſſlené Genowefy, Štilfrídow, Bruncwikow, Snáre a eſſte inſſie pletichy: za to mám, že ho tieto „ſkutočné udaloſti“ a Hiſtorky wiac zanímať budú.

Bôhdajže ſme niektorú duſſu tomu „králowſtwí nebeſkému“ získali a mali potechu tam, kde ſa wſſetky „Kroniky“ ſwetowé zplynú, a mieſto čaſomeru naſtane nám wečnoſť.

Zdrawſtwujte Slowáci!

W Slow. Bánhedeſſi r. 1875.

Pôwodca.

Swet je zlý, prewrátený, údolie plaču — poprawde, ſwet je dobrý, milý, rozkoſſný ach, ale ludia w ňom ſú na wetſſom diele zli, čo ſa už w raji dokázalo, keď Stworitel ſweta a ſwetow ſám zoznal, že wſſetko bolo dobré, čo ſtworil; len ten člowek pomýlil ſa, a urobil božſke najkunſſtownejſſie dielo tým „údolim plaču“.

A ledže je ſwet zlý, či radſſej ludſtwo w ňom zwetſſa zlé, nenaprawitelné, Spaſitela božſkého wždy potrebné, muſíme započať „Kroniku“ naſſu od — zrady, tejto najwetſſej ſſpiny ludſtwa. Tedy nech ſtojí wpredku:

Zrada a jej hrozný treſt.

Čoby bola zrada, jak ohawný, ſamým Bohom zabránený hriech, to wſſeci wieme. Zrada je n. pr. keď neſſkodné a nám zjawené tajnoſti bez potreby, len tak z lahkomyſlnoſti, alebo cielom uſſkodenia, na ſwetlo wynáſſame a tým dôweru bližních nadužíwame. Potom tiež, keď tajné pykle proti naſſim predſtaweným, rodičom, wrchnoſtiam ſnujeme. Tak urobil Abſolon proti ſwojmu králowſkému otcowi a tú opowážliwoſť draho zaplatil.

Ba i keď ſwôj rod, ſwoju reč od Boha nam danú, zapierame a s cudzím rodom na záhubu ſwojho, držime, nowomodným „odrodilcom“ k

pochwale weru neſlúži. A ſú eſſte tiſiceré zpôſoby zradcowſtwa.

Taký zradca bol ten už zpomenutý wládobažný Abſolon i s newerným radcom otcowým Achitofelom; tiež i Judáš neſſtiaſtný, čo za 30 ſtriebornýeh zradil židowſkým biſkupom ſwojho Spaſitela.

A hriech tento tým je wetſſi, čím ſa wiac ludi, a to eſſte prednejſſich, wyznačenejſſich, naſſich dobrodincow, rodičow, králow, celých obci a krajin týka a žiwoty i blaho mnohých newinných ohrožuje, a wtedy menuje ſa „welezradou“ alebo welkou zradou, wlaſti a krwezradow, ktorá obyčajne hrozný treſt Boži za ſebou tiahne.

Že to neni nikomu dowolené, už z toho widime, že Hoſpodin ſám w ſwojom zákone pohrozil ſa, a nedowolil zradiť bližnicho, tým menej králowſké hlawy, radcow a s nimi ſnáď celé králowſtwa.

Pobožný král Dawid mal krwežižniwého protiwnika a to na ſwojom králowſkom ſwokrowi Sawlowi, ktorý mu bol hrdinſký čin pri premnoženi Zurwala Filiſſtinſkého tým odmenil, že mu dal ſwoju dcéru a princeznu Mikolu za manželku; že ale mal po ňom kralowať, odtial tá žarliwá nenáwiſť. Nuž keď tento králowſký ſwokor chudáka Dawida s wojſkom ſtihal a náhodou do jaſkyne, kde ſa Dawid ſo ſwojimi ukrytý nalezal, woſſiel, tu ho tento mohol zabiť, ako mu to jeho werni radili; ale on nie. „Uchowejž mne Hoſpodin, abych to učiniti měl pánu mému pomazanému Hoſpodinowu, abych wztáhnouti měl ruku mou na něj, poniwadž jeſt pomazaný Hoſpodinu“.

Keby takúto úctu i s ſamozaprenim ſpojenú myſel ſſlechetného Dawida ti zlopoweſtni zradcowia a morbári králow, i wyſokých wrchnoſti, duchowného i ſwetſkého ſtawu, w duſſi boli mali: neboloby tolko krwi králowſkej a kniežacej tieklo, ani krwi ludſkej a mučedlnickej ſa nawyliewalo, jako toho krwawými literami doſť poznačencow w ſwetowých dejinách.

Mohliby ſme na tiſice prikladow takého zradcowſtwa pripomenúť, nateraz doſť bude i tento jeden z cirkewnej hiſtorie.

Neſlýchaná welezrada a jej hrozný treſt.

Bolo to w Anglicku w meſte Londýne hneď z počiatku reformacie, z jakých pričin, to pre uſſetrenie citu náboženſkého, aby ſa nikto neurazil, zamlčíme, že niektori malkontenti, welikáſſi a neſpokojenci oboch ſtawow zaumienili ſi neſlýchanú zradu prewieſť a krála Jakuba ſo wſſetkými jeho radci zniwočiť, a tak celú krajinu pobúriť, aby ſwoje nekalé ciele obdržali, a ſice naſledowne:

Iſtý Robert Kateſby, bohatý, múdry a ſmelý muž ziſſiel ſa raz s Tomáſſom Percym, gróſſkym úradnikom a ſynowcom, ponoſujúc ſa, že král pri prijatí koruny mnoho naſlubowal, ale nič nezadržal, že . . . . čo já wiem. Takito „malkontenti“ či neſpokojenci wſſeličo ſi naſnawať wedia (ako i naſſi „malkontenti“ za čaſu rewolúcie, a teraz ruky nohy lúbajú potupenému panownikowi), tak i tito, nehoden je je králowſkej hodnoſti.

Na čo Percy odwetil, že weru dokial tento král žiť bude, nič dobrého očekáwal nemôžu a on by bol hotowý, keby ſa mu príležitoſť naſkytla, zamordowať ho.

Kateſby, ktorý od dáwna podobnými myſſlenkami zabratý bol, zaradowal ſa na tieto ſlowá a doložil, že keď tú odwahu má, on mu poradi ſpôſob taký, žeby to žiadny človek nezwedel, ani neprekazil. Podwodník Percy zpýta ſa, na aký ſpôſob by ſa to wywieſť dalo. Tento krwezradca poſſepne mu, že keď bude král držať krajinſký ſnem tak rečený parlament, a budú jeho radcowia a čelnejſſi welmoži ſpolu, netreba nič, len puſſný prach pod palác podložiť, podpáliť a tak wſſetkých tam ſhromaždených i s kralom do powetria wyhodiť.

Hrozný, diabelſký tento náwrh Percy pochwálil a hneď k nemu krok urobil, a od tej hodiny ſpiknutie ſa započalo, priraſtalo, pridalo ba mu wiac duchownieho i ſwetſkého ſtawu ludi, ktori ho ďalej ſnowali a a takmer i wywedli.

Keď už týchto zrocencow hodne bolo, myſleli ſi, že ſú už doſť ſilni, k práci že už prikročiť môžu, tedy ſa chytili do roboty a ſiedmy z nich započali čím najtajnejſſie w noci w jednom dwore pri paláci hneď u rieky Temžy kopať a zem do rieky metať, pri čom jeden naweky ſtráž držal.

Ale prwni pokus tento daril ſa jím akoſi nechcel, zpozorowali ſkoro, že palác má na 9 ſtôp ſſiroký kamený fundament, a bolaby hrozná robota podkopať ho. Tu ſa ziſſli do rady, čo robiť? I naſſiel ſa jeden, ktorý wedel oznámiť, že ſa pod palácom nachodi piwnica, ktorúby za chatrnú cenu do prenájmu doſtať mohli.

Nuž hneď ſa prichytil Percy, wyarendowal piwnicu, a dal ſkrze Gwida Fauxa ſwojho ſlužobnika mnoho uhlia a rižowého raždia pri bielom dni do piwnice nawoziť, tajne ale w 36 bečkách puſſného prachu pod tým raždim a uhlim umieſtiť.

Medzitým zadlho ſa to wleklo ažby parlament zaſedal, čo ſa zprwu malo ſtať 1 Februára r. 1605 a len 5 Nowembra ſnem wydržiawať ſa mohol. To zpriſahancow nemalo mrzelo a preto za potrebné držali, aby ſa porozchodili, žeby jích ſpolupritomnoſť dajaké podozrenie neſpôſobila. Ale i w tom čaſe čaſto ſa ſchodili a ſwoje čierne plány rozberáwali, čo potom budú robiť, keď ten oſúdny wýſtrel prewedú. Wetſſia ſtrana radila, aby keď král, králowna a najſtarſſi princ ſo wſſetkými ſnemowníky do powetria wyhodeni budú, oſtatnie deti králowſké pochytali a celý jaſný rod wyhubili, tak potom oni wládu prejali.

Teraz wyrozpráwame, jako ſa tá neſlýchaná zrada prezradila a jaký ona konec wzala.

Král ſa pod tým čaſom wybral na iſté mieſto na honbu, ale ſa aſi ſſeſť dni pred ſhromaždenim parlamentu do Londýna wrátil, kde ſa už boli mnohi zwláſſtni páni doſtawili. Medzi tymito bol tiež iſtý Montaigli, ktorý ſwojho ſlužobnika pred ſamým wečerom po iſtej práci z domu poſlal, a ten keď ſa nawrátil, prinieſol jeden liſt, ktorý mu pomimo idúci neznámy človek na ulici pridal, a w tom liſte ſtálo: „Môj pane, tá láſka, ktorú k wám a waſſím niekolkým priatelom w ſrdci mám, núti mňa, abych o waſſe dobro ſtaroſť mal; preto wás ſnažne proſím, abyſte jeſtli

wám žiwot milý, do parlamentu nepriſſli, lebo Bôh i ludia uzawreli welikú zloſť naſſich čaſow ſprawedliwým treſtom nawſſtiwiť. Neopowrhnite proſim túto wýſtrahu, ale choďte hneď na ſwoje panſtwo, kde pozdni wečer ſpokojne čekať môžete. Lebo ačpráwe žiaden ſtrach a nebezpečenſtwo nejakého powſtania ſa pozorowať nedá, ujiſſťujem wás predſa, že parlament hrozný úder podſtúpi a nikdo pôwodca znamenať nebude. Já úfam, že wám Bôh tolko miloſti popraje, abyſte moju radu dobre použili".

Keď Montaigli piſmo toto neznámou rukou piſané a nezretelné powiackrát prečital a newedel, čoby znamenalo, či je žartom, či naozajſne piſané, umienil ſi i jiným ho ſdeliť. Tým cielom wybral ſa pozde w noci do králowſkého palácu a dal piſmo grófowi Saleſburimu, tajnému piſárowi kralowſkému a wyrozpráwal mu, jako k nemu priſſiel. Tento pochwáliac jeho opatrnú wernoſť, ſdelil piſmo najwyěſſiemu komornikowi, tomuto ſa ale z počátku nezdalo byť od wýznamu, len neaká pletka a žart, predſa ho ale ukázal králowi.

Král ſſtipil hneď, že muſí byť dačo wo weci, zpriſahanie a zrada neaká a ſice wýſtrelom puſſného prachu, keď nie ináče. Za najlepſſie držal tedy, aby ſa wſſetky piwnice a ſklepy pod ſnemowým palácom pilne poprezerali, čo ten králowſký komornik wzal na ſebä, čo aby ſa pred čaſom neprezradilo, a ludu ku newčaſným rozpráwkam príležitoſť nedala, odložili až na predchádzajúci deň, keď ſa parlament otworiť mal.

Na udaný deň wybral ſa komornik Montaigni s malým ſpriewodom do toho palácu a po dlhſſom

hladaniu naſſiel w jednom podzemnom ſklepe welkú záſobu rižowého drewa a uhlia jedno popri druhom naſkladaného. Pýta ſa tedy parlamentſkého ſluhu, čo toto tu robi? Ten odpowedal, že to Tomáſſowi Percymu patri, čo ſi on k ſwojej potrebe ſem doprawiť dal. Keď ſa komornik obrátil na inú ſtranu, zočil zrazu jednoho w kúte učupeného čloweka, ktorý ſa mu za Percyho ſluhu wydáwal. Netuſſiac nič zlého, ďalej nehladal, ale ſſiel ku králowi a oznámil mu, čo widel; ſpolu ale i ſwoje podiwenie wyſlowil, že nač ſi Percy tak drahne drewa a uhlia záſobiť dal, keď on len za málo a zriedka w Londýne meſſkáwa?

To bolo i ſamému králowi nemálo podozriwé a preto za potrebné držal, aby ſa to drewo premetalo, či tam dačo ſkryté nebude. I oſtatni páni podobne myſleli, len to ich mýlilo, že jeſtli nič nebude, ſtane ſa to urážkou Percymu a bude z toho potupa pred ludom. I boloby wſſetko ďalejſſie pátranie wyſtalo, keby král na obwzláſſtne wnuknutie a ridzenie Božie nebol o to náſtojil.

Wymyſleli ſi tedy záminku, že z králowſkej komory, ktorá ſa w tom ſtaweni nalezala, akáſi hába ſkapala a tú že má tajný komornik králowſký Knewet pohladať. Tento ſprowádzaný júc priſſel w noci na to mieſto, kde jednu chlapinu, lotra w čižmách s oſtrohami utajeného zazrel, jehožto zblednutého a preſtraſſeného hneď ohmatnúť a do wezenia odſſikowať dal. Potom tu hromadu uhlia rozmetať kázal a tam k nemalému podiweni 36 bečiek rozličnej welikoſti puſſného prachu naſſli. Za tým prehladali i toho wezňa a naſſli uňho

tri kuſy zápalného knôta a inſſie látky k tomu dielu priprawené, čo ten lotor wykonať mal. Meno jeho Gwido Fauks. Keď ſa ho pýtali, čo to urobiť zamýſſlal? Hneď wſſetko wyznal, len to lutujúc, že ſa mu nepodarilo. No, to už len bola zaťatá mrſſina, keď i ſám w tom ohni ſkapať mal.

Knewet rozkázal wtáčka dobre ſtrážiť, ſám ale bral ſa do králowſkeho dworu, kde okolo ſſtwrtej hodiny ranej wſſetkých radcow zo ſpania pobudil. Komorník nemohol od radoſti ani dočkať, ažby král poſtel opuſtil, ale ſſiel do jeho ložnice a zjawil mu, že už ten ſſelmowſký kúſok odhalil a zradca že je lapený.

Na to kral wſſeckých otcow wlaſti, w Londýne prítomných, ſwolať dal a toho wezňa jim predſtawil. Tento odhodlaný, bujarý zúriwec w ſwojej drzoſti nič netajil, ani olutowať nechcel, ba že lutuje nezdarenie, to opakowal. Keď mu jeden z prítomných powedal, že ten ſſelmowſký plán ſamo ridzenie Božie hneď pri jeho počiatku prekazilo: zlotrilec na to, že áno, ridzenim Božim malo ſa ſtáť, ale že priſſiel ſatan, a ten mu prekazil. A mnoho inſſieho w drzoſti ſwojej proti králowi, ktorého že ani za krála neuznáwa, nablaptal.

Potom dali opſelca mučiť a tu na mukách wyznal toto: že on pri začiatku ſpriſahania zdržowal ſa won z Anglicka, jemu to zjawil akýſi Tomáš Winter, len potom priſſiel do Anglicka a tú wec s Kateſbim, Percym a Wrigtom rozwažowali, tak napoſledy náwrh Kateſbiho „o puſſnom prachu“ že prijal. Potom že Percy jedon dom w ſúſedſtwe parlamentárneho paláca prenajal, tu že hneď počali potajmo kopať a priſſli až k ſamému fundamentu. Pokial druhi kopali, on že na warte ſtál a kedykolwek ſa dakdo zblížil, on že kopáčom znamenie dáwal, aby nebúchali. Keď už dopoly múr podkopali, počuli zrazu akýſi lomoz zdnuká z jednoho ſklepu, akoby dakdo uhlia ſematam premetáwal, z čoho ſa prelakli a jeho poſlali preſwedčiť ſa, čo ſa tam robí. On že ſa dozwedel, že to uhlie k predaji wyložené a ten ſklep za malú cenu prenajať ſa môže.

Na túto zpráwu wſſetci ſwolali, že jim tú priležitoſť ſám Bôh pokázal a tak Percy hneď ten ſklep zaujal a doňho čas po čas puſſného prachu nawláčil, preto že upuſtili od ďalejſſieho kopania. Ponewáč ſa ale ſhromaždenie parlamentu zo dňa na deň preťahowalo, za ten čas on do Holandſka že ſa utiahnul atď.

Nechajme ale tohoto wtáčka ſedeť tam, kde takito hoſtia priſluchajú a widme, čo ſa s druhými jeho kamarátmi porobilo.

Ani jeden z nich nedočkal w Londýne deň tohoto mordárſkeho podniku, wſſeci ſa po wyjawenej zrade rozutekali a inde ziſſli. Widiac, že ſa jim nepodarila, zaumienili ſi w ſwojej zúfaloſti zjawne rebeliu započať a krajinu zbúriť. Tým cielom ozbrojili ſa ako len mohli a puſtili ſa po niektorých krajoch, aby ludſtwo zfanatizowali. No, ale nenaſſli moc ſtupencow, len aň 80, i tito ſa pomaly umenſſowali a nikdo jim ruky, ani nápoj wody nepodal.

Keď ſa to dialo, bol wydaný patent w Londýne, a w ňom rozkaz, aby tých zradcow, menowite Percyho, žiwých chytili a doſſikowali. Napoſledy ich w jednom ſſlachtickom dome králowſký powerenec obkolil a podať

ſa kázal. Oni ale wyposmiewali ſa mu, a brániť ſa na žiwot a ſmrť hotowi boli. Tu začali králowſki ozbrojenci dom ſſturmowať, a w tom Bôh zradcow tých diwne porazil práwe tak, ako to oni druhým priprawiť chceli; totiž keď ſwôj wlažný puſſný prach pri ohni preſúſſali, padla iſkra doňho, wybúſſil a ſſkarede ich na twári, rukách a tele doranil tak, že ſa wiacej brániť nemohli. Dwere ſami králowſkým wojákom otworiac, w zúfaloſti rútili ſa na nich, a Kateſbi, Percy, Winter tak ſa mocowali, že napoſledy prwni dwaja od gule raneni na zem padli, Winter poranený priſſiel žiwý do rúk ako i oſtatni wſſeci, a tak jich potom do Londýna priwedených uweznili. — Čujte teraz, jaký koniec oſtatni zločinci a zradcowia wzali.

Hneď z počiatku r. 1606 ako Wianočné ſwátky preſſli, dal král Jakub tých wezňow pred krwawý ſúd poſtawiť a k riadnym ſudcom eſſte mnohých grófow a rytierow pridelil. Tu ſa ti prewinilci, wſſetci ſtatne oblečeni ako ſſlachtici, predwiedli, totižto Digby, Robert a Tomáš Winter, Grawet, Faux, bratia Battuſowci a inſſi. Bolo dowolené každému zaſtáwať ſa a winu uznať; oni nič netajili, ale žeby boli zle a neprawe robili, to im zpočátku neſſlo do hlawy. Najurputnejſſie z nich počinal ſi zapeklenený odwážliwec Faux natolko, že ho ani pohlad na tak wážnych ſudcow, ani ohawnoſť winy, ani ſwedomie, ani tie ťažké, dotkliwé otázky nemohly pohnúť a toho ztuhlého ducha prelomiť; on odpowedal na wſſetko zhurta, ſo ſmiechom, krála za ſwojho pána a Božieho pomazanca uznať nechcel, lež za kaciera, tak wo ſwojej zaťatoſti, ztreſſtenoſti opakowane ſa wyjadrujúc, lúto že mu je len to jedno, že nemohol ten ſkutok wykonať, ani že wyjawenie jeho nepochodilo od Boha, lež od ſatana. — Ti druhi trochu tichſſie ſtruny naťahowali: Winter chcel i za brata umrieť a tohoto ratowať; Kajus že radſſej teraz ako inokedy, a radſſej z tejto, ako z druhej príčiny umrieť je hotowý; Grawent úliſnik obalkowal a tak mudrowal, že ſkutok nebol wywedený len nawrhnutý; Nekoud uznal winu a proſil za miloſť, že on nebol pôwodcom zrady a len Kateſby že ho podwiedol; Digby predſtieral láſku k ſwojmu náboženſtwu, že ho ſlepá ztreſſtenoſť omámala, aby aſpoň jeho ženu, ſeſtru a deti omiloſtili. — Nič jim to ale neproſpelo; wſſeci boli na ſmrť odſúdeni.

O dwa dni potom wo Weſtminſteri na placi pri pawlinſkom koſtole wyſtawilo ſa leſſenie a na ňom priprawili ſſibenice, na ktorých ſſtyria z nich Digby, Winter, Grawet a Battus boli poweſſani. Digby bol prwý, ten ſa od pritomných diwákow pohnute odberal a že je hoden ſmrti, wyznáwal, že to ale robil pre náboženſtwo, a pre to wďačne ſmrť podſtúpi. Na to mu kat hodil žinku na hrdlo, zwrhnul ho zo ſchodow dolu, prerezal na dwoje žinku, položil zrúteného a odpoly eſſte žiweho na jednu hrobku, otworil prſe, wytrhnul ſrdce a hodil wſſetko na priprawený oheň a tak telo rozſſtwrtil.

Podobnú ſmrť muſeli podſtúpiť i Winter a Grawet; tamten nič nehoworil, len latinſké modlitby polohlaſne ſſepotal a len to dal zrozumieť, že on ſmrť nezaſlúžil, a celé to ich podujatie že bolo chwalitebné, za

ktoré že odpuſſtenie wſſetkých ſwojich hriechow doſtahnúť u Boha úfa.

A ten Battus čo? Tento ſa welmi úzkoſtliwým ukázal a welkú lútoſť prejawowal, Boha, krála a wſſetek lud za odpuſſtenie proſil, k Bohu wolal aby chránil krála, mal tolko miloſti, že s nim wolnejſſie zachádzali, nedajúc ſa mu zadlho trápiť, aby ſa zrazu zadrhnul na ſſibenici.

Na druhý deň na placi parlamentného domu zaſe druhých ſſtyroch odprawili. Teraz bol prwý Tomáš Winter, ktorý ſwôj priečinok niekolko ſlowmi zápalom náboženſkým wymlúwal. Za týmto priſſiel Nekoud, ten ſwôj čin, ktorý tolkým newinným ſſkodiť mal, preklinal a žiadal, aby mu Bôh, král, a lud odpuſtil, i proſil Boha, aby celú krajinu žehnal a krála obrátil — i ten na ſſibenici ſkonal. Treti Kajus keď niekolko modlitieb wymrmlal, ani nepozorujúc katu, už mu bol powraz na hrdlo zahodený a on ſa ſám takou ſilou dolu zwrhnul. že ſi hneď nohu zlomil w nádeji ſnáď, že ſkôr ſkoná; i tohoto na daſku hodili a rozſekali.

Oſtatni Faux, ten iſtý čo prach podpáliť mal — z tohoto zúriwca, čo ſa predtým ako lew diwočil a ukazowal, ſtál ſa zrazu celý „beránok" a bol mukami na to priwedený, že už teraz winu uznal a za odpuſſtenie proſil; i tohoto na ten iſtý ſpôſob odprawili. Hlawy odprawencow na moſte londýnſkom boly na obdiw wyweſſané, kuſy tela ale na hradſkých ceſtách wykwačkané k poſtrachu iným ludom.

Tak pochodili i oſtatni ſpriſahanci; jeden z nich bohatý ſſlachtic a pán w temnici zomrel; jeden Garnetow ſluha ſám ſi brucho rozpáral atď. — O podwodniku Garnetowi, čo to ſatanſké podujatie ſchwálil, piſſe ſa, že král Španielſký poſla do Anglicka wyprawil, aby ſa zaňho u krála primlúwal, a keďby nič neproſpelo, aby zaňho w mene ſwojho krála 3000 tolliarow odkupného ponuknúl..

Nič naplat; kral rozmrzený rozkázal, aby ſa s podliakom jako s druhými zachádzalo. Bol tedy tiež obeſený, rozſſtwrtený a hlawa jeho na londýnſkom moſte wyſtawená, keď ſa prwej prežehnáwal takto: „per crucis hoc signum fugiat procul omne malignum" t. j. ſkrz toto križa znamenie nech ſa wſſetko zlô odjenie.

Taký hla, hnuſný koniec wzala táto neſlýchaná zrada! I bolo potom werejným králowſkým mandátom uſtanowено, aby ſa na wečnú pamiatku každoročne 5-ho Nowembra wo wſſetkých koſtoloch ſwetilo a Bohu za jeho ochranu ďakowanie činilo.

Nechže to bude na wýſtrahu wſſetkým puntowníkom a zradcom; lebo taká zrada nikdy dobrý koniec nemala a tiſicich o žiwot i čeſť priprawila. Milý Bože, čo môže wládobažnoſť a náboženſká ztreſſtenoſť!

To už len boli čaſy — bôhdajže ſa nikdy nenawrátili? A ty pohanſké Turecko, ty ſa wtipiť nechceš?

Zradný, newerný učitel a jeho žiaci.

Zproneweriloſť, wierolomſtwo, newernoſť, zradcowſtwo je taký ťažký priečin a či zločin, jakého ſa celé človečtwo hroziť muſí a obyčajne citliwe, bez lútoſti a miloſrdenſtwa, treſtaný býwa. A predſa ſa nájdu také potupy ludſtwa, ktorí či pre maličherný ziſk, a wy-

značenie, či keď ich žiadoſť pomſty zožiera a Bôh wie, z akej čiernej duſſe páchajú ho, nič ſa nehroziac ani treſtu, ani poſmechu, ktorý mu w zápetiu kráča a dopadnutým na dlhé čaſy hanobnú pamiatku priprawuje.

Môjete mi werit, že medzi ſto newernými wierolomci a zradci ſotwa ſa jednomu to remeſlo poſſteſtilo, a keď jeden lebo druhý nebol dohonený), iným nepočetným ſſibenica a lámanie koleſom za podiel ſa doſtalo.

W ſkutku diwiť ſa muſíme, že tak mnohí a pri tak welikom nebezpečenſtwe pre klamnú odmenu, môžu ſa tak zaſlepiť, aby ani na ſwoju wlaſť, na ſwôj ſtaw, na ſwoju čeſť na ſwoje ſwedomie na ſwóju priſahu a powinoſť, na ſwoje čaſné i wečné dobro nedbali, nepomyſleli a čaſto tak mnohých newinných i ſami ſebä do poſmechu a záhuby uwrhli.

Tu widime hneď niektoré príklady pre wýſtrahu, ako ſa wſſeliké zradcowſtwo a zproneweriloſť odmeňuje.

Zradný učitel a jeho žiaci.

Rimanſký jeden hiſtorik wyprawuje, že keď rimania ſkrz wojowodu Kamilla meſto Faliſſko oblahnúť dali, jeden ſſkoly učitel w tom meſte dal ſa na potupné zradcowſtwo, ale ſſpatne pochodil. Tento človek mal wo wýchowe a opatrowani deti prednejſſich rodičow, ſ ktorými čaſto chodiewal na prechádzku won za meſto, aby ſa tak máličko zabawili.

Raz čo mu nenapadne? Keď jednoho dňa tým iſtým cielom ſprewádzal deti za meſto, zawiedol ich proſto do nepriatelſkeho leženia pred ſamý ſtán Kamillow a wydal mu žiačkow ſwojich ſ tím oſwedčením,

že ſú to deti najprednejſſich rodičow a meſſťanow, aby ſi ich w zajati podržal, že ſa mu potom ich rodičia lahko podajú i ſ celým meſtom.

Tento polni wôdca zadiwil ſa na tejto podloſti a riekol: „Čujte panáčku, ja na takúto zproneweriloſť a zradu nie ſom nawyknutý, i wojna i pokoj má ſwoje iſté práwa; já nemám w úmyſtu ſ takými luďmi bojowať, ktori ſa ſſanowať majú, moja zbroj len proti ozbrojeným a nie proti newinným je namerená“.

Na to dal tento ſſlechetný wôdca tomu kujonowi wrchnie ſſaty zobliecť a ruky nazad uwiazať, potom deťom prúty do ruky, aby ho ſſibajúc do meſta hnali. A táto úprimnoſť wôdcowa tak prenikla Faliſciánſkych, že ſa naſkutku ſ celým meſtom bez dálejſſieho odporu podali. Čo ſa ale ſ učitelom ďalej porobilo, lahko ſa domyſlieť môžete. Pekne je to, keď ſſkolſké deti wywirgazujú ſwôjho učiteľa.

Dwaja zpronewerilí ſluhowia a ich pán.

Proti wýchodnému ciſárowi Walenſowi r. 365 zradne ſa zpuntowal iſtý Prokop, ktorého ale ciſár na útek prinútil a muſel ſa zadlho w horách potlkať. Mal tento neſſťaſtník i dwoch ſluhow Gomára a Agela pri ſebe, ktorým ſa on celkom zdúweril. Tito dwaja ſa ſpolu dohoworili, že ſi pána ciſárowi wydajú; ſſli tedy a ponúkli ſa, že mu pána ſwojho zradia, pakliže ich ujiſti, že jim to nielen nebezpečné nebude, ale že za to odmenu doſtanú. Ciſár jim to na oko priſlúbil. Keď ale ciſár ſwojho protiwnika zradeného do rúk doſtal,

najprw tohoto na ukrutný ſpôſob zkantril a ſice tak, že dal dwa wrcholce ſpolu ſtojácich ſtromow k zemi zohnúť, nohu jednu o jeden druhú o druhý wrcholec priwiazať a potom puſtiť, tak že ten neſſťaſtnik na biedný ſpôſob bol rozpolcený.

Tim newerným ſluhom ſa tiež lepſſie nezwedlo, lebo ciſár nepamatajúc na ſwôj ſlub, dal oboch pred železnú pilu wrhnúť, ktorá ich ukrutným ſpôſobom prepilila.

Zradne zamordowaný král a jeho wrahowia.

W Anglickej ſa raz niekolki komornici dohoworili, že ſwojho pána a krála Eſtmunda zabijú, čo oni keď w ſwojom pokojiku o ſamote ſedel, i wykonali, wraziac dýku do jeho tela, že hneď zomrel. Na to priſſli ku Kawtowi denemarſkému králowi (s ktorým boli dorozumeni) w tej nádeji, že nádhernú odmenu od neho doſtanú. Ale ich ſklamalo. Král rozkázal drahne ludu swolať a predſtawil diwákom tých zradcow na werejnom placi, wyprával ako newerne so ſwojim pánom zachodili a dal jim zaſlúženú odplatu, akú oni nečekali.

Jedneho ale z nich menom Edricha, ktorému bol welmi naklonený, pri žiwote zadržal a na welký úrad ho doſadil. Stalo ſa, že tento oſmelený omiloſtenec jedného čaſu na odpor králowi naſtupowal a s nim ſa poháſſteril tak, že mu medzi jiným hodil na oči, že on preňho ſwojho pána opuſtil, ba zamordowal, a preto upadnúl w nemiloſť. Králowi ſa zaiſkrili oči, newola a hnew na twári, i zkriknul: „ha! tedy ſi ty hoden ſmrti, lebo ſi zpáchal uraženie weleby králowſkej; ty ſi i proti Bohu a proti mne jednal, keď ſi ſwojho pána a mojho králowſkého brata zawraždil. Twoja krew buď na hlawu twoju, keď ſi ſwoje úſta ſám proti ſebe otworil a ſwoju ruku na hlawu pomazaného Božieho položil.“

Na to dal zawolať kata, toho zradcu w izbe powrazom zadrhnúť a telo jeho oblokom do potoka tam tekúceho wyhodiť. Odtialto ſa widí, že zradcowia nie ſú bezpečni nikdy, trebaby ſa podla zdania milými a wážnymi byť zdáli. Kdo ſi týchto podliakow prirownal k mačkám, ktoré ſice trpime, aby nám myſſi lowily, ale ſa predci hnuſime od nich pre ich ſſpatnú potrawu, a keď niečo pomaſſkrtily, zaweſime im kameň na hrdlo a do wody ich ſſmarime.

Niečo i o Turkoch.

Že i u zhowadilých a ukrutných Turkow zradcowſtwo zlú odplatu bralo, aſpoň jedon priklad uwidime taký, čo ſa w naſſej krajine pridal. Roku 1566 Ladiſlaw Kerecſinyi komandant zámku Ďulánſkeho wydal ho Turkom, ale namieſto dobrej odmeny akú čekal, tito ho lapili, do Carihradu odwlekli, a pred zultánom Selimom oſtre obžalowali, aboby bol ſſpatne, tyranſky a hanebne s Turky zochodil, niektorým noſy, uſſi, pyſky odrezať, iných na druhých údoch zmrzačiť dal. Touto obžalobou na tolko donieſli, že im ho zultán do moci dal, aby s nim urobili, čo len ſami chcú. Netreba bolo

wiacej, oni wzali jeden ſud, wybili ho dnuká oſtrými klincami, wynieſli na wrcholok ſtrmého wrchu, wopchali ubiedenca doň a wſſeckou ſilou zakrbálali do doliny. Môžete ſi myſleť akými hroznými mukami wo ſwojej krwy ducha wypuſtil.

Jeden z hiſtorikow držal neſſkaſnika za newiného a tých Turkow za lhárow, kriwopriſažnikow, ktori ſlowo nedržali, to ale nič do weci nemá.

Ako je to zle i len wedieť o zrade.

Zradci ſwojho potreſtali i ſami treſt wzali. Že je to nebezpečná wec i len zwedieť o pykloch zlých ludi a s nimi ſa dorozumiewať, to ſa z naſledujúcej rozpráwky widi. Sotwyže tá weliká zrada anglická o ktorej ſme z počiatku howorili, odokrytá a potreſtaná bola, už w Jul. r. 1606 wypukla w Londine druhá. Huckaním niektorých mnichow ſſeſť oſôb ſa ſpolu zrieklo, že krála Jakuba alebo na polowačke zaſtrelia, alebo ho jedom odprawia. Metali ſi tedy los, ktorý z nich ten ſkutok wykoná, a los padnúl na jedneho Nyderlandčana z Antwerpu, ktorý ſa bol z počiatku ochotným ukázal, keď to ale ſám w ſebe rozwažowal, tu mu zrazu ſwedomie tak precitilo, že počal wáhať, ſſiel ku ſwojim ſpojencom a zjawil jim, že on to nemôže, so ſrdcom že ſa mu naſkrze ſrownať nedá.

To tým druhým bolo ako peſť na oko, uſtanowili medzi ſebou, že budú druhý kráť los metať, a prikázali, aby ten bojko čuſſal a hubu zapchal, čo jim on po prijatej wečeri i zaſlúbil. Tentokráť los trafil jedneho Irlandčana. Ti kujoni báli ſa ale, žeby ten antwerpan w ſwojej málomyſlnoſti mohol ich tajnoſť wyblaptať, tedy na radu jedneho mnicha mali mu otrawou úſta zapchať, a ſice tak, že priſtrojili jednu hoſtinu akoby ſa obweſeliť chceli, a keď po wečeri lakoty cukrowé na konfekt priſſli a každému jednemu oſobite predložené boly, tomu pſotárowi jedu namieſſali. Tento máličko užijúc, oſtatok domow odnieſol a žene i deťom podelil, ktori neſkorej do hlbokého ſpánku upadli, aby z neho nikdy wiac neprecitili. On tiež pocitil w ſebe účinok otrawy, wybehnúl na ulicu a plným hrdlom wykričal čo ſa ſtalo, wyzradil wſſecko a na to padnúl a duſſu wydal.

Na druhý deň dal král oſtatnich pochitať a wzali ſwoju odplatu. Ten neſſťaſný nizozemec priſſiel tedy z blata do kaluže a zkúſil, že je nebezpečná wec i len wedeť o zrade a pykloch lotrowſkých, a tamti naučili ſa na ſwojich oſobách, že zradcowſtwo nikdy dobrý konec nemáwa, trebaby ſa ako ukrýwalo.

Dwa kúſky z Perſkej hiſtorie.

Bol jeden podbaſſa, či menſſi baſſa w Babylone, ktorý w rozlobenoſti, že ho keď hlawný baſſa umrel, na tohoto mieſto newywolili, ponuknul ſa perſkému králowi Abaſowi, že mu on meſto podá, aby len priſſiel a zaujal ho. Abas ſa zpopondáhlal a priſſiel s armádou ſwojou do Babilona, ale ho nepuſtili do meſta, keď tomu namyſlenému zradcowi medzitým hnew ſa uſadnúl. Tu rozlobený král zapriſáhnul ſa, že alebo

meſto podmani, alebo žiwý od neho neodide. Po ſſeſtich meſiacoch dobyl meſto. Keď toho klamára do ſwojich rúk doſtal, dal ho nahého do ſurowej wolowej kože zaſſiť, na ceſtu wyſtawiť a každodene ho chowať. Koža ale keď ſa zoſuſſila, počalo ho to náramne tlačiť, že newedel od boleſti. Abas čaſto popri ňom chodil a z jeho útrapow ſa teſſil. Tu wolal biedník úpenliwým hlaſom: Abas, Abas, welký králu, maj miloſrdenſtwo, puſť a pomož mi! Na to král: ej, prečo ſi ty mne nepomohol, mňa oklamal a za meſtom nechal? no, len ty zoſtaň wo wolowej koži a tam umri.

Hla, tak pochodil ten baſſa, ačpráwe newydal, nezradil meſto, len že pomýſſlal na zradu.

Zaſe Izmael jeden princ perſký ſwojho brata Emira ako krála dal zamordowať a to úliſne, keď ſa wrahowia do ženſkých ſſiat oblekli a tak ho w jeho pokojiku zabili. Izmael tedy ſtal ſa králom w Perzii; ale jeho brat Abas s niekolkými hodnoſtármi tiež jemu o žiwot chodili. I wyjednáwali s holičom (barbierom) králowým, aby mu, keď ho holiť bude, hrdlo podrezal, že mu u krála k welkej hodnoſti dopomôžu. Chudi (tak ſa wolal) w pritomnoſti niekolkých hodnoſtárow to wykonal a milý Izmael po kratkom panowani odkrwácal. Nuž a akúže odmenu doſtal tento zradca a králowrah? Nuž takú, že ti pritomni, aby neupadli u ludu w podozrenie, wytaſili meče ſwoje a holiča hodne oholili, zokali ho na mieſte, na kuſy poſekali a na ohni ſpálili. To ſa ſtalo r. 1556.

Nowokrſtenci a ich hrozné treſſtenie či rojčenie.

Cirkewný dejepiſec Euſebius wyprawuje, že za čaſu rimſkého ciſára Adriána weliká rewolucia medzi židy wypukla, keď ſa naſſiel poſſetilec jeden, čo ſa za Meſiáſſa wydáwal a menowal ſa ſám Bencochabom t. j. Synom hwiezd. Tento domnelý Meſiáš mal tak ſſtaſný zdar, že pod krátkym čaſom w židowſkej zemi 50 zamkow a 980 dedin wo wláde ſwojej držal a meſto Betharon za ſwoju rezidenciu znamenite ſi opewnil, odkial rimanom a druhým ſúſedom welké ſſkody tropiewal. Potom ako ciſár celé tri roky a ſſeſť meſiacow pred tou pewnoſtou lezal, napoſledy ſſturmom ju zaujal a toho podwodnika w nej zabil. Piſſe ſa, že počet tých, čo počas wojny zahynuli na 500,000 ludi wychodil ſem nepočitujúc tých, čo hladom a morom pohynuli.

Keď židia wideli, kde ich tento zapeklenený zwôdca zawiedol, druhé meno mu dali namieſto prwſſieho, nazwali ho Benkozbom t. j. ſynom lže.

Takýchto „ſynow lže“ ſa w poſtupných čaſoch moc nalezalo a diwiť ſa muſime, ako to nielen w zatwrdilom židowſtwe ale i w kreſtanſtwe mnozi tak ſlepi a neſmyſlni byť mohli, že takých bludárow počúwali a poblázniť ſa im dali, s nimi kráčajúc ceſtou zahynutia.

Keď Tomáš Mincer wôdca a ſprawca zbúrenej luzy na hlawu bol porazený a o hlawu pripraweny, jeho oſtatni priwrženci rozbehali ſa najwiac do Holandſka, Friſlandu a Weſtfalſka, kde ſwoje bláznowſtwa nakolko mohli rozſſirowali a moc proſtých ludi nimi

otráwili. Wôdcom ich bol akýſi Ján z Lajdenu nowokrſtenec, či druhokrſtenec, ktorý neobyčajné ſkutky wykonáwal a napoſledy, ako uwidime, biedný konec wzal.

Bludy nowokrſtencow boli aſy tieto:

Králowſtwo Kriſtowo pred ſúdnym dňom w zowňútornej pompe a ſláwe bude zálezať.

W tomto králowſtwe budú len ſwati a ſprawodliwi ludia panowať, keď predoſſli pánowia a králowia odſtraneni a wypléneni budú.

A toto je práwe to nedáwno započaté králowſtwo nowokrſtencow, čo ſa k nemu pokrſtiť znowu dali.

Že treba wſſecky predoſſlé wrchnoſti odſtraniť, a ačpráwe zpočátku apoſſtolom Pána nebol meč do ruky daný, ale teraz ſú inakſſie čaſy a ich náſtupcom dowoleno terajſſie bezbožné panſtwá mečom a ohňom prenaſledowať.

W ich koſtoloch že ſa nebude ziaden prewrácenec nachodiť, wſſecko len ſwati ludia.

Že nikdo ſpaſený nebude, kdoby wſſecken ſwôj majetok do ſpoločnej pokladnice nezlozil.

Zákon prirody, ktorému bozſký neodporuje, je mnohozenſtwo nebráni.

Koſtoly a cirkwe môžu ſa wyplundrowať, lebo že i židia, ktorých ſú oni duchowni náſtupnici, ſtriebro a zlato egyptčanom pobrali.

Do druhých koſtolow okrem ich ſhromajdenia, chodiť, že to ſmrtedlný hriech.

Kdoby s nimi nedrzal, toho treba nemiloſrdne prenaſledowať.

Oni ſami drziawali čaſté tajné ſchôdzky, ſtawäli ſem tam po meſtách ſwojich biſkupow a pokutowali winikow na žiwote.

Takéto ich ſchôzky a ſpolky trwali za dakolko rokow, až ſa počalo proti nim w Holandii menowite w Amſterdame welmi oſtro pokračowať, tak že ſa mnozi rozprchli a bezpečné mieſta ſi hladali; ale na werejných ceſtách cedulky rozhadzowali, a na ſteny, na múry pribijali, hroziac hnewom a pomſtami Božimi tým, ktoriby neopuſtili majetok ſwôj a z Babylona nezutekali.

W tom čaſe ſa iſtý Mathis za nowokrſtenſkého Meſiáſſa wydáwal, 12 apoſſtolow ſi poſtawil a im mnohé meſtá wyznačil, kde ſwôj jed rozſſirowať a rozplodzowať majú.

Jednemu z nich Janowi z Lajden, inač Bekold zwanému, holandčanowi, ktorý ſa zpočiatku učil krajčirſtwu, potom s komendianty chodil a pri neobyčajnej ſmeloſti i dobrú papulu mal, pripadlo meſto Münſter wo Weſtfalii, kde ſa r. 1533 w Nowembri ſkutočne doſtawil. Meſſťania ho (ale bez wedomia wrchnoſti) ochotne prijali, a on jim za dwa meſiace w nočnej dobe a w tajných mieſtach zo ſwojho učenia prednáſſky držal a za krátky čas na tolko to priwiedol, že naſledowníci jeho na niekolko tiſic wyſtupowali.

Medzitim wrchnoſť počala (ačpráwe pripozde) to ſſibálſtwo pozorowať; ale nowokrſtenci aknáhle pozorowali, že ſa proti nim niečo ſnuje, ſbehli ſa dowedna a s welkým krikom rynok zaujali, inſſi meſſťania tiež jedno ſtanowiſko zaujali. Tak ſtály obe ſtrany proti ſebe za celé tri dni w rozbroji, až ſa nopoſledy wec

pokojne wyrownala, a ſice tak, že ani jedna ſtrana druhej w náboženſtwe prekážku robiť nebude, a nowokrſtenci nad to ſlúbili, že od toho čaſu wrchnoſti bez odporu a zbúry celkom poſluſſni budú.

Hej, ſlúbili, ſlúbili, ale neſplnili!

Oni ſi myſleli, že keďby zložili zbroj, mohliby ich prepadnúť w noci, a preto poſlali tajné liſty na niektoré meſtá tohoto obſahu: že je od Boha prorok poſlaný a priſſiel do Münſteru, ten Božim wnuknutim zázračné weci že howorí a prawú ceſtu k ſpaſeni ukazuje Kdoby tam priſſiel, má wedeť, že tam wſſeckého hojnoſť mať bude. Kdo ſa tedy prawidlom Božieho ſlowa riadiť chce, muſí hneď ženu, deti a wſſecko opuſtiť a rýchle tam ſa doſtawiť.

Tieto liſty mnozi zwláſſť z luzy ničomnej s radoſťou prijali a do Münſteru ſa brali, kde znowu pokrſteni a do poctiwého bratrſtwa prijati boli, na ktorý čas ſa tam i hlawa apoſſtolow Mathis doſtawil.

Keď už takým ſbehom ludſtwa doſť mocni boli, pochytili na nowo zbroj a ulicami wykrikowali: „pakujte preč wy bezbožni, jeſtli nechcete byť wſſeci wykoreneni, lebo my tých, čo ſa znowu krſtiť nedajú, wſſeckých pomordujeme!“ Strach a hrúza prejala oſtatnich meſſtanow a duchownikow tak, že ſa hromadne z meſta wyſtehowali a wſſecky ulice naplnili. Nowokrſtenci takto wyhrali hru, plundrowali a pálili koſtoly a celé meſto ſi podmanili. To ſa ſtalo r. 1534.

Wtedy s dobrým meſſianſtwom welmi to biedne wyzeralo; lebo na druhý den gróf Waldek, biſkup münſterſký, oblahnúl meſto a ktori mu z meſta do rúk priſſli, ako nepriatelow powažowal a poſtinať dal, medzi nimi i dwoch ewanjelických kňazow. Keď to niektori meſſiania pozorowali, ulakli ſa a i mimo wôle w meſte zoſtali.

Teraz už keď ſa lahkomyſlný lud majſtrom ſtal, jeho ſwôdcowia ſwôj cirkewný a ſwetſký ſſtát, ktorý „nowým Sionom“ nazwali, ſi uſporadali a ſice tak, že ſi wywolili dwoch meſſianoſtow Kniperdollinga a Kipenbroka, ku ktorým 22 radných pánow pridali, a tito mali obecne dobro riadiť; obſtaranie bohoſlužby ale ſwerili dwom prorokom Mathiſowi a Beklowi. Nezabudli ani na obležania meſta, poprávali upewňowali s welkým namáhanim waly (ohrady) meſta, doſtali eſſte 300 najatých wojákow a hodne ſa záſobili potrawou.

Mathis ako wyšſſi prorok hneď z počiatku rozkázal, aby každý ſwoje zlato, ſtriebro a inſſi majetok pod utracenim žiwota doručil, k čomu jeden ſpoločný dom uſtanowili.

Prinieſol tedy každý čo len mal, ba i tých wypúdených ſtatky ſebe pobrali, a domy najprednejſſich ſwojſkým prednikom rozdali.

Aby ſi ale tento prorok i poſluſſnoſť poiſtil, dal ſwoje zákony na dwoch kamených tabulách wyryť a na brány meſta poweſiť, aby ſa každý podla nich ſprawowal, a beda tomu, kdoby proti nim jednal, muſel zaplatiť žiwotom. — Mnoho držal i na to, aby i ſo ſwojimi ſúdruhy wo wážnoſti ſtál, tak že ſwojim zákonom k wôli dal wſſecky knihy až na Bibliu popáliť, a ktoriby mu boli w niečom na odpor ſtáli, tim wzal žiwot. —

Biſkup medzitim dal meſto trima tábormi obklúčiť, aby obležaným každý dowoz potrawy odrezal, a ačpráwe wiackrát ſſturmowať dal, trafil wždy na hrdinſký odpor a nič newykonal.

Mathis, ktorý nielen prorok, ale i woják chcel byť, dakolkoráz wyrútil ſa z meſta a wždy s dobrou koriſtou; už jednoho čaſu priproſte robil, urobil wýpad s 30-mi wojáky, z ktorých len niekolki ſa wrátili, i ſám prorok padnúl k nemalému prehrozeni ſwojich ludi, ktori od ſwojho welkého proroka wždy jiſté wiiazſtwo očaláwali.

Teraz Ján z Laidenu dodáwal ducha zmužiloſti wſſeckým zrazeným; wrawel že on to dáwno w duchu widel, že Mathis ako druhý Makabeus za cirkew Božin hrdinſky umre, aby mu len ſſteſtie priali, keď ťarchu tela zložil a priſſiel k neſmrtelnoſti.

Tymito a inými poteſſujicimi ſlowy uſpokojil celú ſpoločnoſt a bol na mieſto zomrelého on za najwyſſieho proroka wywolený, a zomrelého pozoſtalú kráſnu wdowu za ženu ſi pojal.

S tim ale duch jeho prepyſſný nebol ſpokojený, ale pomýſſlal na proſtredky, akoby najwyšſſú moc obdržať a nad wſſeckými panowať mohol. To wywiedol týmto ſpôſobom. W noci ſſiel na hradby pod záminkou, že ſtráž prehliadnúť chce, tam ſa do naha wyzliekol a behal opſelec bez wſſeckej hanby po meſte s wýkritom: „Král zo Siona, král zo Siona ide!“

Potom ſa obliekol a ſſiel do ſwojho domu, nehoworil ďalej ani ſlowa, len napiſal, že za tri dni muſi nemým zoſtať, po ubehnuti tých dni ſſiel do ſpoločnoſti a oznámil, že mu Bôh prikázal 12 ſudcow uſtanowiť w Izraeli, ktoriby lud ſprawowali, práwo a ſprawedliwoſť priſluhowali, predoſſlých ale že prepuſtiť kázal. —

Wywolil tedy tých 12 mužow zo ſwojich ludi a dal jim moc nad ſtatkom i nad žiwotom, čo oni najpriſnejſſie konali a najmenſſi preſtupok ſmrtou treſtali i tento Békel zúčaſtnil ſa, a ſám on wýrok dawal, odſuzowal. — Ten Kripendolling, ako známe, bol predtým meſſkanoſta a u ludu w tolkej wažnoſti, že keď po ulici ſſiel, tedy dýchal na ludi a howoril: „prijmite Ducha ſwatého“, teraz ale bol od proroka za kata uſtanowený, lebo že to Bôh tak naridil, aby keď prwej najwyšſſú hodnoſť zaſtáwal, teraz najnižſſú podržal, čo on wdačne prijal.

Pod tim čaſom ſtalo ſa, že jeden woják úſkok z tábora biſkupowho do meſta priſſiel a k ſekte nowokrſtencow ſa pridal; ten raz zpozorowal, ako ſwatý prorok Ján z Lajdenu w noci ſa ku Kripendollingowej ſlúžke dewliekol a s ňou cizoložil. Woják kus zlata doſtal, aby mlčal, prorok ale wymlúwal ſa, že on ako taký, má tú ſwobodu, jemu kdo rozkáže. Od tej hodiny na tom ſi hlawu lámal, akoby mnohoženſtwo uwieſť mohol. Z prwu to ſſlo ťažko; ale keď jednomu ſmelcowi, čo mu protimluwil, na mieſte dal hlawu zoťať, nuž druzi mlčali a želanie proroka uſkutočnilo ſa.

Niektori, ktorým ſa to naſkrze nelúbilo, ziſſli ſa a poradili, že biſkupowi meſto oddajú a hneď i proroka Knoperlinga a niektorých iných chytili; ale im to zle poſlúžilo, lebo lud keď to zwedel, hrnúl ſa ako pri-

wal, chytených oſwobodil a tých chudákow do 50 katowſkou rukou Kniperlingowou padlo.

W takomto položeni ženſké pohlawie zle ſa malo, lebo bezbožnici wyhladali najkrajſſie oſoby ženſké, pŕznili podla lúboſti natolko, že ani jedna počnúc od 14 ročných nezôſtala nezpŕznená. Niektoré čo ſa protiwily, boly uſmrcené, niektorým noſy, uſſi odrezané a na tele i na poctiwoſti ſſkarede zriadené. —

Nowi ſudcowia eſſte len za 9 meſiacow úradowali, keď ſa pýchou naſſpikowanému Beklowi na čaſe byť zdalo, aby ſwôj blaznowſký plán uſkutočnil. Shromaždil tedy ſudcow a oznámil im, že je to wôla Božia, aby ſa on ſtal „králom zo Siona“ on pre ſwoju oſobu žeby wolil byť jedným paſtierom, ale mocnej ruke Božej odporowať nemôže.

Sudcowia mu w tom náramne na odpor naſtupowali, ale keď ſa práwe o tom dohadowali, pride jeden zlatnik, ktorého tiež pán Bekel za proroka bol wymenowal a rozkáže ſudcom, aby lud na werejnom placi ſhromaždili, že mu on wo jméne Pána má čoſi oznámiť.

Keď ſa to ſtalo, tu ſa doſtawil i on, a proroctwo jeho takto znelo: „Pán káže ſudcow zhodiť a druhých 12 neučených čo ſa nikdy ani jednu literu neučili poſtawiť, týmto chce Otec wliať ducha múdroſti“. Potom ſa obrátil k Jánowi Beklowi, podal mu holý meč do ruky a howoril: „Tebe dáwa Otec tento meč a menuje ťa králom, aby ſi ty prwý bol, ktorý nielen na Sione panowať, ale celému ſwetu rozkazowať budeš. Rozſſiruj ſwoje králowſtwo tak, aby ſi ſebe celé ludſtwo čo ho na zemſkom okrſſleku jeſtwuje, podmanil“. Potom napomínal lud aby wernoſť a poſluſſnoſť nowému králowi dokázali a oni eſſte toho dňa Jána z Laiden za ſwojho krála uznali a wyhláſili.

Teraz bolo treba to nowé králowſtwo ſporiadať a jaſnoſť králowſkú wyozdobiť. Tým cielom on ſi hneď wymenowal wyſoké i nižſſie wrchnoſti, jednoho oratora, ſſtyroch tajných radcow, jednoho dwormiſtra, a pokladnika. Ďalej 12 drabantow, ktori wždy okolo neho boli keď niekam wyſſiel. K druhým službám mal 28 lokajow w čerwených a blankytných zamatowých ſſatách oblečených. Knoperlinga uſtanowil rychtárom meſta. Pritom mal 31 koni zlatom a ſtriebrom ozdobených. On ſám keď ſa werejne ukázal, noſil kabát zlatom a ſtriebrom wyſſiwaný na ktorom koſtolný ornát noſil. Keď po ulici jazdil, wtedy z oboch ſtrán dwa mládenci po boku, ten po lawej ſtrane noſil meč bliſkawý od zlata a drahých kameňow, ten po prawej králowſkú korunu a Bibliu. Koruna bola z najčiſtejſſieho zlata kunſſtowné zhotowená a drahými kameňmi wyozdobená. Eſſte i reťaz zo zlatá diamantmi wyložená na hrdle, tiež zlaté jablko, ktoré pred nim neſli ſo zlatým križom w proſtriedku, s dwoma mečmi a napiſom: „Král ſprawedlnoſti na tomto ſwete!“

Takto nádherne ozdobený krajčir a komediánt tento každý týžden triráz ſa ukázal na placi, tam mal wyzdwihnutý trún, na ktorom zwyknúl ſedáwať, pri ňom o jeden ſchod nižej na lawo ſedel rychtár meſta Knoperling, k nemu najbližej ti ſſtyria tajni radcowia. — Dal on i zlaté a ſtrieborné peniaze raziť s tým nápiſom: „Slowo ſa telom ſtalo a prebýwa w nás; kdo

neni narozený z wody a ducha, newojde do králowſtwa Božieho.

Čo ſa králownej dotýče, bola to ako wieme Mathijſowa wdowa, pri ktorej král eſſte 10 iných meſſtanſkých dcer za ženy ſi wzal, ale len tá jedna bola králowná nad nimi, tá noſila tiež zlatú korunu na hlawe, reťaz a klenoty na hrdle a wedla oſobitú domácnoſť.

Za tým prikladom králowým ridili ſa i druzi, brali ſi žien kolko len chceli po ſſtyry, peť i wiac, a i ináče ſa prznili.

Pod panowaním tohoto krála pobláznených nowokrſtencow prihodily ſa rozličné weci, wſſecky pripominať nechceme. Jedna oſoba ženſká menom Hilla z Friſlandu priſſla na tú bláznivú myſſlenku, že ona wykoná to, čo kedyſi Judita Holofernesowi wykonala. Král a jeho radcowia to pochwálili, ženu čím najnádhernejſſie wyfrutolili, jednou krásnou ale jedom nabratou koſſelou opatrili, ktorú mala podarowať biſkupowi a tak ju z meſta do leženia wyprawili. Ale tento podwodný úmyſel bol ſkrz jednoho úſkoka prezradený, bláznica tá chytená a odprawená.

W dome králownej ſa tiež prihodil pekný pád. Jedna z tých ženin (ſúložnic) králowých puſtila ſa s druhými do hádky a medzi inými tie ſlowá wybúſſila: že ona na žiaden ſpôſob weriť nemôže, žeby ſa Bohu takým bedáctwom ſlúžilo, do akého lud ſkrze to dluhé obleženie padnúl. Keď to král dopočúl, hnew a wztekloſť napadla ho, oči ſa mu zaiſkrili, hneď rozkázal tú oſobu i s oſtatnimi na plac priwieſť a odſúdil ju na ſmrť. I muſely wſſecky ženiny králowe okolo odſúdenej poklakať, král wytaſil ſwôj meč a zrazil jej hlawu, že hneď neſſťaſtnica odkrwácala. Potom muſely tie ženſké zpiewať: „Sláwa Bohu na wýſoſti!“ za tým tancowať a král wiedol predok. Lud ſa mohol horſſiť na tej ſamopaſſi; ale král obrátil ſa k nemu a howoril zlahka, aby ſa na tom nič nezaſtawowali, že on a jeho radcowia zodpowednoſť pred Bohom na ſebä berú.

Teraz dačo o wečeri Pána.

Keď jednoho čaſu w prachte králowſkom na werejnom placi pri ſúde ſedel, priſſiel jeden z prorokow a oznámil w rozkazowacom tóne, že on na najprwnejſſom hrbitowe wečeru Kriſtowu držať a na to ſwojich apoſſtolow po ſwete rozoſlať má. I ſhromaždilo ſa okolo 4,000 ludi rozličného weku a pohlawia. Král a králowná ſo ſwojim ſlužobnictwom a dewicami poſluhowali pri ſtole. Jedlo a pilo ſa, jedlo mäſo warené a pečené a pilo chutné piwce.

Wečera keď ſa odbawila poſadil ſa král w lahkom kabáte na trún a rozdáwal ludu kúſky bieleho chleba riekajúc pri tom: „wezmite a ohlaſſujte ſmrť Pána, wezmite a podelte ſi to medzi ſebou“. Oni ſi to jeden druhému podawali, napominajúc ſa k ſtálej jednomyſlnoſti a bratrſkej láſce. Na inom mieſte dwa králowſki ſlužobnici s tymi iſtými ſlowy podelowali wino. Keď ſa to odbawilo, potom i král, králowná a ſlužobnictwo prijali wečeru.

Napoſledy pýtal ſa král celého ſhromaždenia, či ſú wſſeci hotowi wôlu Božiu naplniť a za wieru ſwoju žiť i mrieť? a keď wſſeci jednohlaſne zwolali „áno“ tu priſtúpil druhý prorok a zwolal: „Takto prawi Pán,

wywolte niektorých z ludu mojho a pres brány meſta rozpoſſlite na ſſtyry ſtrany ſweta a oni budú hrozné diwy robiť a cudzím národom ukazowať". Wytiahnúl i jedno píſmo a čítal z neho mená wywolených apoſſtolow s tým dodatkom, že ktorýby ſa zdráhal, ſmrtou umre. Bolo tých wypíſaných mužow 26, ktorých prorok napominal, aby ſa ani meča ani ohňa nebáli, a kráľ každému dal ceſtowého po 9 toliarow a ſwojim ſlužobníkom, aby ich na ſſtyry brány wyprowodili z meſta, naložil.

Tito potom s hrozným krikom do meſt wſtupujúc, wolali: čiňte pokanie, lebo je čas kratky, w ktorom ſa Otec nad wámi ſmiluje. Sekera už je k ſtromu priložená; keď tento pokoj od ſebä odwrhnete, tak wás Otec w krátkom čaſe wyplieni a zkazí.

Nuž ale zle ſa týmto nowopečeným apoſſtolom powodilo, bo keď pred wrchnoſti priwedení boli a na ſwojich bláznowſtwách ſtáli, ako diablowých mučedlníkow wſſeckých odprawili.

Biſkup medzitým meſto blokirowal tak, že nemohlo žiadnu potrawu doſtať, i powſtal hlad weliký, že ſa korienkami, liſty ſtromowými a kôrcu, pijým a koňacím mäſom, wareným remeňom biedne žiwiť muſeli. Ba, hrúza na to len pomyſleť, po dobytí meſta naſſli koſti malých detí, ktoré porezali a pozrali. Kráľ netrpel žiadnu biedu, bol eſſte na ſſeſť meſiacow wſſeckým opatrený; keď ale, že ſa newymotá, iſtý ſi bol a eſſte k tomu pokladník jeho ſo wſſeckými poklady do biſkupowho tábora odſkočil: tu ztratil wſſecku nádej, dal brány meſta pootwárať, aby wſſeci, čo pomoc od Boha neúfali,

won wyſſli, pridal ale, že kdo meſto opuſtí, ten zapre wieru a Boh opuſtí jeho.

Na to wiac od tiſíc duſſí preſſlo na miloſť i nemiloſť k biſkupſkým. Z tých dal biſkup niektorých mužow pomordowať, niektorí zutekali, ženám ale a deťom, keď ſa aſi 14 dní w ležaní pobawili a pokrmom opatrili, dowoleno porozchodiť ſa.

A keď už w meſte až na pokrajnoſť priſſlo a konečný pád pred očima ſtrmel, naſſiel ſa jeden, ktorý predtým u biſkupa ſlúžil, ale pre akúſi ſamopas k nowokrſtencom ſa bol pridal, ten widiac, že není oſlobozenia, úmienil ſi meſto do rúk biſkupowých wydať. K tomu cieľu powypátral ohrady meſta, ſpuſtil ſa na pohodlnom mieſte po powraze dolu a doſtal ſa k biſkupſkým. Biſkup ſa podiwil nad touto ſmelou odhodlanoſťou a hneď dal aſi 400 najlepſſích wojákow priſtrojiť, ktorých ten úſkok na to mieſto zawiedol, kde ſa na ohrady doſtali a driemajúcu ſtráž pobijúc, do meſta ſſli, a tu ſtrach a krik, wſſecko ſa dalo do zbroje, a bola bitka a ſeč, až ſa wojſko biſkupowo do meſta ſhrnúlo a plac zaujalo.

Sama kráľowſká blazniwá jaſnoſť Ján z Laidenu z poſtele ſkočil, chopil ſa zbroje a ſwoju korunu a kráľowſtwo zúfale bránil, až mu jeho pomocníci wſſeci poſtínaní zoſtali, jeho ale žiwého chytili.

Na druhý deň biſkup ſo ſwojou jazdou priſſiel do meſta, dal wſſecky domy prehliadať a poſkrýwaných pobehajow powraždiť. Mnohí ſa do piwníc, humnou a inſſích kútow poſkrýwali, niektorí ſa w noci z múrow popúſſťali a tak ſmrti uſſli.

Meſto Münſter priſſlo tedy do biſkupowých rúk. Toho chyteného krála po troch dňoch koňowi za chwoſt uwiazali, ktorý cwalom letel a jeho na tri mile za ſebou wliekol. Keď biſkup neſſtaſtnika widel, oſlowil ho takto: „O ty zatracený! prečo ſi môj lud tak zkazil?“ On ale ſmele a pyſſne takto odpowedal: „Kňaze! my ſme ti ani zamak neſſkodili, ba máš nám ďakowať, že ſme ti múry meſta tak opewnili ako nikdy neboli. Jeſtli ſme ti ale predca daku ſſkodu urobili, wieme proſtriedky ako ſa ti nahradí, pakli naſſu radu prijať chceš. Daj jednu železnú klietku urobiť a mňa do tej polož a tak ſſikuj nowého krála ſemtam po krajine a ukazuj za peniaze nowého „krála Sionſkého“ ujiſſťujem ťa, že wiac zlata doſtaneš, ako ſi ho pri obležaniu wydal“.

Biſkup z toho úſſtipku a poſmechu tolko urobil ozajſne, že dal toho nejmyſlnika i s Kniperdollingom po dworoch kniežacich ukazowať a keď to preſſlo, doſſikowali ho do Münſteru, tu ſa niektori duchowníci za dwa dni uſilowali bludárow zaſe na dobrú ceſtu priwieſť a ſkrz nich dal ſa ten král na tolko nakloniť, že ſwôj blúd uznal a s modlitbou k Pánu Ježiſſu Kriſtu ſa obrátil.

Keď ale priſſiel den ſúdu, poſtawili mileho krála, ktorý len nedáwno na zlatom trúnu ſedel, na jedno leſſenie, kde jeden kôl a dwa kati naňho čekali, ktorí jeho telo žerawými klieſſtami za celú hodinu trhali. On tie muky s welkou zmužiloſťou wydržal, len tu i tu wolal o miloſrdenſtwo Božie, až mu paláš do ſrdca wrazený jeho prewrácený, bohaprazný žiwot wyhaſil. Tak pochodili i ſúdruhowia jeho. Telá klieſſtiami dotrhané, zohawené dali do železných koſſow a na wäži lamprechtſkej wyweſſali na wečnú pamätku.

Naučenie a wýſtraha.

Z hroznej tejto a ſkutočnej hiſtorky, ktorá ale neſtojí oſamocená w dejinách ludſkých, a takých prewratow nájme u tých tureckých čaſiech ako i z počiatku reformacie až nazbyt zaznamenaných máme, mnohemu ſa učiť a k ſwojmu dobrému užiť môžeme.

Widí ſa tu, čo wſſecko ſlepá ztreſſtenoſť a diwý fanatiſmus, nájme ten náboženſký, natropiť môže. I za náſſho čaſu bohužial, wſſakowých Beklow, nazarénow, proteſſiantárow, unioniſtow, národných ztreſſtencow, opičiarow (ktorý človeka od opice odwodzujú tak zwaní darwiniſti) medzi ſebou máme, a tiby hotowí boli celý ſwet pobúriť a w krwi ludſkej ſa brodiť, len aby ſa oſláwili a ſwoje nekalé ciele občiahli. Aleže ſa ich, pre Boha, warujte a takým nowotárom, buričom, prewrácencom ſlepiť nedajte, wſſakby wás oni zawedli ako ten Bekel a jeho proroci. „Zdáliž může ſlepý ſlepého wéſti? zdáliž do jámy neupadnú?“

Nuž a wás wy prednici a páni tohoto ſweta, ktorí jeho ſláwu, rozkoſſe a hodnoſti lowíte a panowať chcete! či wás ten pobláznený „král Sionſký“ w tom Münſteri neupozorňuje, abyſte ſa krotili a newypinali márne? Milý Bože! do akej hlbokej jamy, do akej záhubnej tlamy upadajú tito ſwetom opojení, nemúdri ludia, keď tieto márne požitky s tolkým chwatom hladajú a milujú. Ajhla, ten ſwetom opojený a hlúpý král, ten tolko hýrawých dní požil w tejto ſláwe a nád-

here ſwojej, tolko ſſtilcow kliesſkowých wytrpiet, tolko úcty od ſwojho ſlužebnictwa a poddanſtwa, tolko hanliwých a potupných ſlow od ſweta a hnuſnú pamätku u potomſtwa zkúſit muſel, aj napoſledy katowou rukou ſrad na wečnosť zahynúl. — Synowia ſweta! buďteže múdrejſſi ako tento zapeklenený podwodnik i s jeho rotou, a tej otrawy warujte ſa. Hriech keď ſa wypáſa, wypáſa ſa diablowi na zabitia.

Faloſſní proroci s jejich kacierſkými blúdami.

To čo nebeſký Pán a Spaſitel náš tak čaſto a s celou iſtotou predpowedal a w duchu widel, že po ňom powſtanú faloſſni proroci a budú ſwodiť jeho wywolených, weriacich naſledownikow, to ſa k welkej ujme čiſtého kreſťanſtwa na wlas naplnilo. On ſa tých bludárow pilne warowat, ich duchow zpytowal a po owoci t. j. po ziwote a ſkutkoch poznáwat kázal.

Nebude tuſſim ſſkodiť, keď niektorých powešťnejſſich poznáme a w myſli porownáme s timi prewrácenci náſſho weku, na akých ani teraz nechybuje. Započneme to takto:

W jednom perſkom ceſtopiſe ſtoji, ako jeden perſký král, keď mu Turci s 300.000 mužmi do krajiny wtrhli a welikú ſſkodu pôſobili, wojanſkou chytroſťou a fortielom pomáhať ſi wedel. Čo ſi nepremyſlel? Nuž aby nepriatelowi, nakolko možno, odpor poſtawiť mohol, dal prowolať, že kdo ſa dá za „lapaja“ a čihatela upotrebiť, nech ſa hláſi, že král každému, kdo jednu hlawu turkowu doneſe, 50 riéſkych toliarow zaplati a koriſt, čo mu pri tom do rúk padne, že bude jeho.

W krátkom čaſe ſbehlo ſa do 5000 ludi, ktorý každý den zwláſſť z rána moc hláw prineſli, menowite iſtý Bajram w jednu noc päť hláw ulowil a za túto rezkoſť Abas král chanom, či kniežatom ho urobil.

Keď tohoto Abaſa s pekelným diablom ſrownáme, nič ſa mýliť nebudeme; lebo ako tento iſtých ludi peňazmi a welkými ſlubami ſebe naklonil, aby telo i žiwot na kocku wyſtawil a na ſlužbu králowi proti jeho nepriatelom takú odwahu mali: tak i ſatan ſwojich milých, wernýeh ſladkými pochlebami a oſlepujúcimi ſlubami welkej hodnoſti, wážnoſti, ziſku k ſebe priťahuje, aby ſa proti Bohu, jeho odporcowi, potrebowať dali a jeho priſluſſnikom nenahraditelnú ſſkodu prineſli.

Tito diablowi „lapaji“ a čihatelia boli práwe onino „faloſſni proroci“ kacieri, wýtržnici a fantaſtowia, aki už za čaſow apoſſtolſkých i pozdejſſie peleſſili a ſwojim jedom neſčiſlné množſtwo ludi otráwili. Chceme tedy z toho ich welkeho počtu aſpon niektorých tuto pripomenúť a podiwite ſa na bláznowſtwách a podnikoch jejich. Prwni bude

Šimon čarodejník

o ktorom ſa w Skut. ap. 8 kap. zmienka čini, že bol ſamaritán a lud ſamarſký máwil; že ſa držal za weličinu ňáku, a že naňho oči obracali wſſeci, riekajúc: tentoť jeſt moc Boži weliká. A dal ſa i pokrſtiť. Jeden z cirkewných otcow menowal ho ale arcikacierom, pôwodom a otcom wſſeckých kacierow. Jeho učenie bolo toto:

Že je on ten, ktorý ſa židom ako Boži ſyn zjawil, w Samarii že priſſiel ako Otec, u druhých národow že ſa zjawuje ako Duch ſwatý.

Pričina jeho prichodu je je tá, ponewádž anjelia ſwet zle ſprawowali, on že to naprawiť má, a že ako člowek priſſiel, ačpráwe neni člowek, ani že on w židowſtwu, ako ſa o ňom werilo, oprawdiwe netrpel.

Kdo ſwoju nádej w ňom a w jeho Hellene (to bola jeho ſúložnica, ktorá predtým w Týru s telom ſwojim hanebne kupčila a s ktorou on wraj pri počiatku anjelow ſtworil) ſkladať bude, ten bude ſpaſený, nechby pri tom žil a činil ako ſa mu len lúbi.

Ludia budú len ſkrze jeho miloſť, a nie ſkrze dobré ſkutky, ſpaſení.

Dobré ſkutky odporujú prirozeni, ſú len od anjelow pripadne prikázané, ktori ſkrz to čloweka w ſlužebnoſti poſtawiť chceli.

A tak jeho ſnaha ta ſmerowala, aby ſa on Bohom a Spaſitelom ſweta urobil a ludom dwere ku wſſeckým hriechom a ohawnoſtiam otworil. Aby ale týmto ohawným ruhačſtwám neakú twárnoſť dal, tedy ſwojim čarodejnictwom mnoho zdanliwých diwow wykonal a menowite Rimanow tak oſlepil, že mu jeden čeſtný ſtĺp poſtawili s tým nápiſom: „Šimonowi Bohu ſwatému!" To je už len ſlepota.

Ciſár Nero, ten ukrutný mordár kreſťanow, bol welkým milowníkom kunſſtow čarodejnických, že wdačne takých ludi widel a prijímal, tak i tohoto Šimona, ktorý wo welkej bol u neho wážnoſti.

Ale čo ſa ſtalo? Raz poſſetilec tento chce
prikladom Kriſta do powetria leteť a na nebe wſt
ale ſa mu tá próba zle wydarila, padnul s we
praſkom pred nohy ciſára, ktorého i krwou zaſtri
a obe nohy ſi zlomil, na to naſkore i biedne ſkon

Čo ſa jeho kaukliarſkých kúſkow týče, mohol
oči tak zaſlepiť, že ſa na zwieratá a iné weci pretu
wedel. Keď ho chytiť mali, on ſwoju podobu inému
a toho chytili mieſto neho. Mohol i to wykunſſto
že ſa drewenné a kamenné obrazy ſami hýbali a cho
Na oheň keď ſa hodil, zoſtal nedotknutý. Z kau
chleby robiť, w powetri lietať a inſſie diwotworné k
wyſtrájať, len aby ſi ſwoju oſobu a Helleninu oſl
a welkým ſa učiniť mohol.

Ako mu to poſlúžilo, wideli ſte.

Manes kacier.

Tento pobláznenec ſwoje kúſky pod ciſárom A
liánom roku 277 konal. Jeho predchôdca, čo mu
razil, bol iſtý Budda, ktorý wydáwal o ſebe, ž
bez pričinenia muža z panny ſa narodil. Jeho k
bol ten, že akoſi od zloducha do powetria wychy
potom na zem zwrhnutý, biedne zhynúl. Jeho w
wraj tohoto Maneſa na mieſto dieťaťa prijala, pri
rej knihami predchôdcowými wypeſtowaný a prewr
z nich najhrubſſie blúdy wyčerpal.

Weril a učil, že ſú dwa bohowia, dobrý
tamten duſſu, tento telo čloweka ſtworil.

Preto muſí ſa telo, ako dačo zlého, omrzeť

naſledowať, čo ſa ſtane, keď ſa člowek wo wſſetkých ſwilných necudoch brizgal a wálal bude, čo on a jeho priwrženci i prewodili. A ačpráwe muži so ženami obcowali, prekážali predca wſſemožne početie plodu z nepriatelſtwa oproti telu.

O Pánu Kriſtu učil, že on nebol prawdiwý člowek, len jeho odbleſk; ale on že je Kriſtus, je apoſſtol, a Teſſitel, ktorého ten poſlať ſlúbil.

Takých preklial, ktoríby almužnu chudobným dali.

Takéto a podobné blúdy wyryhal bohaprázník tento, ktoré po Afrike, Arabii a Egypte wýſſe 200 rokow kolowaly a ſwojich ſtupencow naſſly.

Nuž ale i tento kacier naſſiel zaſlúžený koniec; lebo keď ſa opowážil nemocného ſyna perſkého krála liečil a ten pod rukami jeho zomrel, to milého doktora nalakalo, dal ſa na útek, ale poſly králowſkými doſtihnutému a nazpät priwedenému za žiwa bachory wytlačili. Jeho telo pſom zožrať, kožu plewou wypchať a w rezidencii pod bránou wyweſiť dali.

Kainitowia

Dačo neſlýchaného očujete. O Kainowi wiete, že bol od Boha pre bratowraždu zakliatý, nenaprawitelný člowek i so ſwojimi potomky: a predca mal ſwojich ctitelow a modlárow, ktori ſa k nemu modlili, lebo on wraj moc dobrého ludſkému pokoleniu urobil. Práwe tak ſa i Ezauowi, Chorowi, Dathanowi a Abiramowi, týmto puntowníkom proti-Mojžiſſowým w modlitbách klaňali, podobne i Judáſſowi, ktorý wraj wedel aké

blahoſlawenſtwo ſa ludom ſtane ſkrze ſmrť Pána, len preto ho zradil.

Niektori z tejto ſekty menowali ſa Antitakti t. j. odporcowia Boži, lebo ſa Bohu kde len mohli w jeho rozkazoch a prikázaniach protiſtawäli, a práwe preto i zákon Mojžiſſow zawrhowali. Wziwali oni i zlých anjelow a jim ſa ſwojimi zlými ſkutkami zalúbiť chceli. Učili tiež, že Stworitel ſweta je neznámy Bôh atď.

Tandemus.

W pozdejſſích čaſiech nebolo tiež bez takých bludárow, menowite okolo r. 1115 naſſiel ſa w Antwerpu iſtý poſpolitý člowek Tandemus rečený, ktorý pri ſwojej zchytralej hlawe takú wýrečnoſť, či radſſej jazyčnoſť mal, že pred nim mnozi biſkupi umlknúť a onemeť muſeli. Tento twrdil, že medzi kňazmi a laiky (ſwetſkými) žiadneho rozdielu niet; ſwátoſti od Kriſta uſtanowené k ničomu neproſpiewajú: naproti tomu ſmilnenie, cizoloženie že je dowoleno a žiaden hriech. On ſa potulowal wſſade s rozcúchanými wlaſmi w obleku wyzlátenom a mal wždy do 3000 ozbrojencow kolo ſebä, ktori ho ſtrážili. Kdo ſa mu w ničom protiwil, proti tomu powſtal, muſel naſkutku umrieť, a wedel tak okúzliť ludí, že wſſecko čo konal, za ſwaté a ſebä držali ſa za ſſťaſtných, keď len jeho oſobu widieť mohli. Wodu, ktorou ſi ruky umýwal, alebo ſa w nej kúpal, ako welkú ſwattoſť chytali a s chwatom ſtrebali, ačpráwe ten necúdník w uſtawičnom ſmilnení žijúc eſſte i mladé dcéry pred očima rodičow, a mladuchy pred očima ich mladoženíchow prznil, a to wſſetko za ſwaté ſkutky držali.

Ženám ale wôbec to welká čeſť bola, keď ſa ich len dotknúl.

Keď tú ſwoju podloſť za dlhſſi čas prowodzowal, napoſledy jeden duchownik, ktorý ſa s nim na jednej lodi plawil, rozſſtiepil mu na dwoje hlawu k najwetſſiemu zármutku jeho podwedencow a omámencow.

Beguini.

Roku 1310 powſtal jeden podiwný druh ludi tak rečeni Beguini alebo Beguardi, a ſice z mnichow a mniſſek, a ti ſwatuſſkári prednáſſali toto:

Že člowek môže na ſwete tomto doſiahnuť najwyšſſie blahoſlawenſtwo, že už ani w nebi wyšſſie neni.

Ženſkú poboſkať, že je ſmrtelný hriech, bo natúra že k tomu nepúdi člowela; naproti tomu že neni hrieſſné ſo ženſkou teleſne obcowať, bo k tomu natúra dráždi.

Že ſa člowek môže w tomto žiwote tak ſwatým ſtáť, aby naſkrze wiac hreſſiť nemohol.

Že taký potom neni podlžen mocnoſti ludſkej ſa podať, a nemá ani poſtiť, ani ſa modliť.

Wôbec že môže w tomto žiwote natolko priſť, aby miloſti Božej wiac nepotrebowal a w nej proſpiewať nemuſel.

Lolhardi.

Boli to ludia od iſtého **Lolharda**, ktorý roku 1821 w Kelnu upalený bol, takto nazwani, a roztrubowali toto:

Že ſa luciferowi a jeho anjelom krivda ſtala, keď ich Bôh z neba zhodil a preto že wolakedy do wečného blahoſlawenſtwa zas prijati budú.

Naproti tomu že archanjel Michal a s nim oſtatni anjelia wſſeci že do zatracenia uwrhnuti budú.

Panna Maria že po porodeni ſwojho Syna panenſtwo ztratila.

Že Bôh ani widieť nechce, ani treſtať nebude také hriechy, ktoré ſa páchajú dakde pod zemou, a preto wydali ſa wſſetky hriechy a nečiſtotu, čo w jeſkyňách, jamách a pod zemou wykonať mohli.

Ryſwyk.

Žil okolo reformácie a učil:

Že duſſa člowela s telom zahyne a pekla že niet.

Že Kriſtus bol podwodnik a nie Boži ſyn.

Že Mojžiš nikdy Boha newidel a prikázania od neho neprijal. Že piſmo ſwaté ſamé wymyſſlené bajky w ſebe obſahuje a ewanjelium že je wymyſlené.

Za tieto bohoruháčſtwa bol napoſledy zpálený.

Ej, a či my takých Ryſwykowcow, rozumkárow, darwiniſtow (čo člowela od opice odwodzujú) bohoruháčow za naſſich čaſow nemáme? Ba až nadoſt i medzi ſamými kňazmi, a práwe taki mudráci w cirkwi eſſte predok wedú. — Pilne ſa warujte prorokow w rúchu owčom prichádzajúcich!

Ditrichowci.

Čo nowokrſtenci paratili w Holandſku, wideli ſme a čitali tam o Münſteri a Beklowi, teraz eſſte jedno, čo ſa práwe toho čaſu w Amſterdáme ſtálo. Býwal w tomto ſwetokupeckom meſte iſtý kupec Silbert, ktorý wo ſwojom obchode bol odceſtowal; w jeho

dome ſa ſiſſlo 12 oſob, ſedem mužſkých a päť ženſkých, medzi ktorými jeden krajčír Ditrich zwaný ſebä za proroka wydáwal. Keď takto w noci ſwoje ſhromaždenie držali, tu ſa zrazu menowaný prorok w pritomnoſti wſſeckých wrhnúl na zem akoby ſa modliť chcel. A keď ſa modlil, w tom napadnúl wſſetkých taký ſtrach, že ſa jim zdálo, akoby ſa celá izba s nimi hýbala, a oni ſa tiež modlili a triaſli. To wraj pôſobil pri nich diabol ſkrze tohoto proroka, a oni myſleli, že to zázrak nebeſký. Keď ten poſſetilec ſwoju modlitbu ſkončil, na to wſtal a howoril: „já ſom Boha widel w jeho ſláwe, i howoril ſom s ním. Mňa wedlo až do neba a odtial do pekla, a widel ſom tam wſſecko. Čujte, už je ſúdny den predo dwermi!" S tim ſa ſpoločnoſť roziſſla.

Najkore ſa zas w noci ſiſſli tak, že ſwojich mužom ženy w poſteli nehaly, i ten prorok doſtawil ſa obrnený ako rytier nealý, a keď za celé ſſtyry hodiny reč držal, počal ſwôj oblek do kochu, kde welký oheň priſtrojený bol, metať a zoſtal cele nahý, ako ho mať porodila. To iſté rozkázal urobiť i tým druhým ſſieſtim mužom, čo ſa i ſtalo. Ženy podobne za tým príkladom obnažily ſa a pohádzaly wſſecky ſſaty do ohňa. Takto ſtála ſpolu táto poctiwá ſpoločnoſť. Potom pokýwnul prorok, aby ho wſſetci naſledowali. Wybehli tedy na ulicu a behali ako pobláznení po meſte kričiac celým hrdlom: „beda, beda, beda! pomſta Božia, pomſta Božia!"

Meſſtania tým krikom prebudeni, poſkákali ako na poplach, chopili zbroj a doſtawili ſa hromadne na placi w tom domnení, že nepriatel prepadnul meſto.

Keď ſa ale o weci preſwedčili, pochytali tie neſtudy a na radný dom odſſikowali. myſlelo ſa, že pridu k rozumu a zaſtydia ſa, ale nie, ten zloduch ich omámil, že ani predhodený oblek neprijali, udáwajúc, že oni muſejú „holú prawdu predſtawowať ſwetu." Nuž a keď ich wonkoncom z toho bludu obrátiť nemohli, napoſledy wſſetkých mečom odprawili.

Haket.

I Haket bol len jeden poſpolitý človek a tak neumelý, že ani čitať ani piſať newedel; ale od prirozenia zchytralý, ukrutný a diwý, ktorý čo ſa mu w myſli utkwelo, dokázal týmto. On ſa s jedným učitelom z neznámej príčiny rozdwojil a znepriatelil, ale domluwami natolko priwedený bol, že ſa aſpoň na oko s nim ſmieril. Keď ten chudák na znak ſmierenia objať ho a poboſkať chcel, ten diwoch mu nenazdajky odhriznul noſ a poſſpatil celú twár. Ten pſotár welmi ho proſil, aby mu odhriznutý noſ wrátil, že ponewádž je rana eſſte čerſtwá, dá ſi ho priložiť, že ſa mu ſnáď uliečí. Ale darmo, Haket krwawý noſ zrumázgal a ako pes zožral.

Skoro potom počal planec kreſtanſké náboženſtwo wyſmiewať a kňazow čo ho učili, po krčmách wſſeliak znewažowať; wiedol pri tom rozpuſtený, ſwetácky žiwot, kym wſſetko ſwoje imania nepretloſkal a s neweſtkami nepremrhal.

Keď už wſſecko bolo preſſlo, počal welmi ſwatú osobu hrať, honoſil ſa zjawowáním Božím, poſtil, modlil ſa mnoho, a natolko to prinieſol, že ho ludia za ſwatého držali, ktorý u Boha wo welkej miloſti ſtojí

a wetſſi že je od Mojžiſſa i Jána krſtitela. S týmto bol grunt k dálejſſej budowe položený. On tedy wybuſſil won a predſtieral, že králowná Alžbeta ztratila práwo ku korune, on že je za krála celej Ewropy wyznačený, a bol proti králownej tak rozhorčený, že jej králowſký cimer a obraz mečom prerazil a tak zhanobil. Dwa z jeho priwržencow za to mali, že ho treba duchom Božím pomazať a to že oni pri ňom wykonať majú. Ten pobeſnenec nechcel ich k ſebe ani pripuſtiť, odſtrčil rukou, howoriac: „čo wy chcete urobiť, toho netreba, bo mňa už Duch ſwatý pomazal, wy len to robte, čo wám kážem: choďte po celom meſte a oznamujte, že Ježiš Kriſtus priſſiel s jedným rýlom w ruke a chce ſúdiť ſwet.

Tito zbláznení leteli po uliciach a wolali z plného hrdla: „Kriſtus priſſiel! Haket je najwyšſſi wýwoda a ſamowládca, a wſſeci králowia w Ewrope jeho porobenci, jemu ſamému ſa muſite podrobiť a králownú Alžbetu z wlády wyzuť, z trónu zhodiť!"

Toto ohlaſſowanie oziwalo ſa nielen w Londine, ale priſſlo do uſſi i najwyšſſej wrchnoſti a tá hneď wyſlala ſwojich ſlužobnikow, aby ho zdrapli. I priſſiel s celým ſwojím dworſtwom do wezenia, držali ſa urputne, trucowite naproti radcom králowſkým, pri otázkach ſudcow hlawy ani neodkryli, až napoſledy z urazenia králowſkej ſwrchowanoſti obwinení, preſwedčení a odſúzení boli.

Hakéta keď na ſaňách k oſúdnemu miestu wlekli, kričal ſtraſſným hlaſom: „Jehowa Meſiáš! Jehowa Meſiáš! hla, widím otworené nebe a Syna Najwyšſſieho zoſtupowať dolu, aby mă oſwobodil." Keď ſa s ním blížili ku ſſibenici, upozorňowali ho, aby hriech uznal, Boha a králownú za odpuſſtenie proſil: ale ten zúriwec bezbožný eſſte wetſſmi hanobil králowſkú welebnoſť a kričal: „wſſemohúci Bože, ktorý w nebi prebýwaš, ktorý ſi A i O (počiatok i konec) pán wſſeckých pánow, a král wſſeckých králow, jeden wečný Boh! ty wieš, že ſom já oprawdiwý Jehowa, ktorého ſi ty poſlal, urobže z oblakow znamenie, aby ſa tito neweriaci obrátili a wyſwoboď mňa. A jeſtli nie, já ti zapálim nebo a tebă s tímito mojimi rukami z twojho trónu zhodím." Potom ſa obrátil ku katowi, keď mu powraz na hrdlo zahodil, wlepil naňho diwoké oči a oſopil ſa naňho: „kurwácky zloſynu, či ty máš Heketa ſwojho krála obeſiť?" okále obráti k nebi a ſſkriwiacimi zubami: „tak ſa mi poďakúwaš, že ſom ti králowſtwo pridal? já pridem a pomſtiť ſa budem." Na tie ſlowá mu kat rúhawú jeho tlamu nawždy — zapchal.

Newerili by ſte, ale je ſkutočná táto hiſtoria.

Poznámka. Eſſte by ſa moc dalo piſať o takých ztreſſtených, prezlých, pobláznených a podwodných ludoch, ale i toto doſť na ukážku, aby ſa widelo, ak daleko môže zablúdiť rozum ludſký, keď ſa prawého ſwetla Kriſtowého ſpuſti, a pojediným bludárom, týmto „faloſſným prorokom" i ſwojej fantázii prewrátiť da.

Najwiac takých wýtržencow, omámencow, zkazonoſných ſektárow Kriſta zaznáwajúcich, učenie jeho zle rozumejúcich, alebo prewracajúcich, po akomſi wyznačení a ziſku túžiacich, bolo w Anglickej zemi; až do dnes ſa ich tam doſť nalezá, ako: nowokrſtenci, kwakeri,

arminiani, libertini, ſociniáni, ariáni, perfektiſti, antitrojičnici, ſkeptici, kweſtioniſti (čo wſſecko w pochybnoſť berú) a jiných premnoho, o ktorých ale wyprawowať nebudem.

Že toho blúdu i u nás doſť ačpráwe w inej podobe a pri inakſſích luďoch, nie neučených, ale pri kňazoch, učbároch, wrchnoſtenſkých oſobách, na wyſokých ſſkolách, čo ſwatú Trojicu zapierajú, Kriſta zlahčujú, o nowom proteſſtantárſkom náboženſtwe ſniwajú, ſſkoly prawoweriace zatwárajú a na nenáboženſké pretwárajú, takých darwiniſtow, prefikaných ſwetákow — to ſme už inde podotkli a nemôžeme doſť wolať k tebe, ty milý lud náš ſlowenſký: „nedajte ſa klamať! newerte každému duchu! držte ſa toho Spaſitelſkého: Rekl-liby wám kdo, ay, tutoť jeſt Kriſtus, aneb tamto, newěřte; na púſſti jeſt, w ſkrýſſich jeſt, newycházejte.“

A já dokladám: „nechoďte s faloſſnými prorokmi a ſwôdcami do pekla! tam ſú oni medzi wámi, po owoci ſi ich poznáte.“

Wražda a jej krwawá pomſta Božia.

Wražda! hrozné ſlowo, eſſte hroznejſſi ſkutok a najhroznejſſi náſledok jeho „krwawá pomſta Božia.“ Medzi najſtarſſími predpiſami Božimi ſtoji i tento: „Kdo wyleje krew člowеka, ſkrze člowеka bude wyliatá krew jeho.“ Že ſa to newſťahowalo len na ſtarý zakon alebo židowſký, ako ſekta Fotiniánow chce (ktorá treſt na žiwote niak neſchwaluje) z toho ſa widi, že i w nowom ſtoji: „Kdo berie meč do ruky, od meča padne — a wrchnoſť je nadarmo meč nenoſi.“

A w ſkutku krew ludſká je tak wzácna w očach Božich, že ſa nielen od mordárow a wražedlnikow pohladáwa, ale keďby nerozumné howádko člowеka zabilo, Bôh chce aby i toto bolo uſmrcené. I u pohanow wraždu na žiwote treſtali. O Turkoch ſa piſſe, že ani jeden zločin tak priſne nepokutowali, ako zlodejſtwo a wraždu. O Braſiliánoch zaſe, že žádné wýſtupky netreſtali, ale wraždu prenaſledowali tak welmi, že krewni priatelia wrahowi núteni boli jeho wydať do rúk priatelow zamordowaného, ktorého potom naſkutku umrtwili. Jeſtli ho ale wydať nemohli, muſely jeho ſeſtry, dcery, tetky dať ſa jim za otrokow.

U židow pokuta na žiwote tam wyſſe pripomenutá čaſom padla a bola druhá uſtanowená, totiž wražedlnika z krajiny do wyhnanſtwa dali a muſel po wſſetkých meſtách, kde len židia býwáli, ceſtowať a po ulicách hlaſite wywoláwať, že je on wrahom; potom nejmel žiadne mäſo jeſť, ani wino piť; muſel dlhé wlaſy s dlhou bradou noſiť, tiež i newyprané koſſele a ſſaty; hlawu ſi len raz za meſiac pokryť; ruku, ktorou člowеka zabil, na retiazke uwiazanú a o hrdlo zaweſenú noſiť; pred ſinagogami (žid. ſſkolami) ležiawať a pomimo idúcim po ſebe dať ſſliapať.

Táto židowſká pokuta bola ſkoro rowná tej pohanſkej, wo wýchodnej Indii uſtanowenej, aby ten kdo Bramina (poh. kňaza) zabil, ako púſtownik za 12 rokow ſa potulowal a hlawu toho zabitého ſo ſebou noſil, do nej ſi almužnu proſil, z nej jedáwal a pijal, a keď majetok mal, po ubehnuti toho čaſu, ſám on almužny rozdáwal a modle Eſwara koſtol wyſtawil.

W Polſku za ſtarodáwna wraždu takmer za nič nebrali, menowite zemäni, keď niekoho zabili a iſtý kus peňazi na jeho mrtwé telo položili, nikto ich nebantowal, nepokutowal.

I w Uhrách mala kedyſi mieſto táto neludſká zemänſká wýſada. Král Štefan ten obyčaj zruſſil.

Medzi tim ſtáwalo a ſtáwa ſa, že wrchnoſť čaſto pres prſty prehladi a priſne nepokutuje tento zločin; čaſto nemôže pokutowať, keď wrah uſkoči; alebo ſa ani nezwie a w tajnoſti zoſtane: nech ſi ale nemyſli winik ten, že je už ſwobodný a bezpečný. ach, nie! lebo jeſt jeden wſſewedúci, mocný, ſprawodliwý, jehožto rameno poſtihne ſwojim čaſom každého neſſlechetnika, nech by ſa pod oblaky ſkrýwal. A to my niektorými priklady w naſſej Kronike doſwedčime.

Jeden priklad. Roku 1613 ſa ſtalo, že niektori páni wo Francúzku boli pri jednom pankéte (hoſtine) w dobrom rozmaru ſpolu. A tu medzi iným o iſtom Henrikowi Gwize ſláwnom kniežati, ktorého král Henrik III. zawraždiť dal, reč bola. Tu jeden z nich Baron Gur mieſtodržitel králowſký w Burgunde jednu neprozretelnú reč wypuſtil, že keby on bol chcel, mohol u krála wyproſtredkowať, aby toho menowaného a odpraweného zaſſanowal, nezabil, ale wraj, že bol welmi ctilakomý, hrdomyſlný, preto nechcel nič zaňho konať.

Tieto reči poſlúchal i ſyn odpraweného kniežata, ktorý ſa bol už po ſmrti otcowej narodil, a hneď w ſrdci jeho zadutnala pomſtyžiadoſť i wymyſlel ſi, že na Gurowi otca ſwojho pomſti. On to nezjawil nikomu, ani ſwojim bratom, len práwe jednemu kamarátowi.

Nemohol ale ſwôj úmyſel tak wywieſť, aby o ňom nebol ſa Baron dozwedel. Práwe ſa meſſkal u jedneho z prednejſſich ſſlechticow a wyjawil mu to, čo mladý Gwize proti nemu kuje; ale nič ſi z toho nerobiac, zobral ſa a ſſiel na ſwojom kintowe domou. Sotwaže ſto krokow urobil, mladý Gwiſe ho popadne, lahký paláš wytaſi, Baron ſa bráni ſwojim mečom, ale podlahne, ſpadne a ſkoná.

Nebola doſť jedna wražda, ktorú mladý tento člowek na ſlowutnom ſtarcowi a baronowi ſpáchal a hneď na to priſſla druhá.

Mal zamordowaný jedneho ſyna, ktorého ſmrť otcowa welmi bolela a tento tiež pomſtu w ſrdci chowal od tej hodiny. Wywolal tedy wraha otcowho na ſúboj, on ſa na mieſto doſtawil a hneď ſa priſtrojili oba, zwrhnuwſſe wrchnie háby (práwe treſkúca zima bola) rútili ſa jeden na druhého ako dwa rozbeſnení lwi, ſſermowali, borili, ranami ſa obſipali, až napoſledy Gwiſe tak uhodil ſoka ſwojho do lawého boku, že z koňa ſpadnúl a wydal duſſu.

Keď už takto ten diablow wiťaz dwe wraždy na otcowi i ſynowi ſpáchal, wrátil ſa wiťazoſláwne s akýmſi triumfom do Pariža a eſſte od ſeberowných oſlawowaný bol.

Králowná, ktorá ſama priſný rozkaz proti ſúbojom a ſúbojnikom wydala, nielen že prehladela tomuto náſilnikowi, ale ho králowſkým liſtom wſſetkej pokuty oſwobodila, ba čo wiac guwernérom (ſprawcom) jednej prowincie urobila, tam ſá ſwobodne odſtehowal a wſſetky možné rozkoſſe požíwal.

Hja! ale keď je člowek najwiac ubezpečený a keď ſa najmenej obáwať nemuſí, wtedy ho poſtihne rameno Božie: tak ſa i s týmto ſtalo. Keď králowná nedbala, wrchnoſt netreſtala a celý ſwet ſpal: neſpal ten Wſſemohúci, nehladel na rod wyſoký, on wywiedol ſwoju pomſtu.

Pri wſſakowých zábawách a rozkoſſach priſſla raz wôla kniezaciemu winikowi, že ſa ſtrelbou z ďela w jednom zámku wyrážať bude. Tu čaſtými wýſtrelmi ďelo ſa rozhorúčilo a ďeloſtrelec radil, aby ſa popreſtalo ajby ďelo ochladlo, ináč môže byť neſſtaſtie. On ale nedbal na dobrú radu, ale kázal páliť, nuž ſa ďelo s hrozným praſkom puklo a jeden kus utrafil pána ſporadatela Gwiſeho tak ſilne, že na zem padnúl a o krátky čas wzdor wſſetkej lekárſkej pomoci s hroznými bôlami w polowici weku žiwot zrozkoſſnelý zawrel.

Druhý priklad. W Hesſkej krajine žil jeden ſedliak ſo ſwojim ſúſedom owčiarom w trpkej roztržitoſti a w ſamej wade tak, že jeden druhému ſmrť zapriſáhli a wſſetky možné proſtriedky, ktorými by wražedlný úmyſel ſwôj uſkutočniť mohli, w myſli pobúrenej poprebehali. Ponewadž ale oba ſilní ludia boli a jeden pred druhým napozore ſa mali: tak ſa to za dluhſſí čas wlieklo, ale pod popolom wždy tlelo.

Jedneho čaſu milý owčiar w puſtom poli pri ſwojom ſtadu ponocujúc, w kolibe ſwojej ſladko ſi ſpal, nič ani pri ſebe nemal, len jeden okowaný kyják, na ktorý ſa ſpoliehať mohol. Toto wedel ſedliak, i ſſiel tedy o pol noci wyhladať ſwojho nenáwideného protiwníka, ktorého w hlubokom ſne poſtaweného naſſiel a

bez dluhého domýſſlania jedným ražňom zabil ho ſkôr, akoby ſa bol prebudil. Keď ſa to ſtalo, každý mal podozrenie na tohoto čloweka, čo on zawčaſu ſſipil, zmiznúl ale, akoby ſa bola woda za nim zawrela, a nikde o ňom ani chýru.

O ty biedny! myſlýš že pred Bohom uprchnúť a ſkryť ſa, ako pred člowekom, môžeš? počkaj ſi, pomſta Božia wſſade za tebou. Sotwy preſſlo oſem dni, ſſiel ten úſkok cez jednu horu, w ktorej landgrof Filip honbu robil, o čom ale ſedliak nič newedel. Keď takto horou blúdil, zrazu leti proti nemu od pſow honený diwý kanec, zrazi ho na zem a niekolko ſmrtedlných rán mu zadá, že ſa ani pohnúť nemohol. Jemu ſa zdalo, že nie kanec, ale ten zawraždený, ktorého podoba wždy mu pred očima ſtála, porazil ho. Grof ſice pribehnul na mieſto neſſteſtia, raneného zdwihnúl a do Hirſſfeldu zaſſikowať a tam ho liečiť dal, ale nadarmo, o dwa dni bolne a s hrizením ſwedomia ſkonal.

Tak teda od ſwine zhynul ten, čo ſwinſkým ražňom uſmrtil bližnieho ſwojho. „Mne pomſta, já odplatim, prawi Pán.“

Wiac prikladow. Mnoho, až na tiſice prikladow mohliby ſme eſſte nadonáſſať, ako tajné a ukryté wraždy diwne na ſwetlo wynáſſa a pomſti ten Najwyšſſi, do jehožto wýlučnobožſkého práwa oſmelenou rukou ſáha nepowolaný ſmrtedlník, čo ale pre zíſkania prieſtoru len niektorými krátce odbawime.

Podiwná wec, že eſſte i nerozumné zwieratká Hoſpodin za náſtroje ſi učiní, aby oni tajné zločiny, menowite wraždy, wyzradili.

W Parizi nie tak dáwno murárſky towaryš zo žárliwoſti mlačkom zabil ſwoju milenku a mlaček krwou zbrocený wopchal do diery jednej ſtarej baſſty. O wrahowi ſa nikomu ani neſniwalo, bol utajený. Tu raz wyletelo chlapčekowi z klietky wtáčatko, a on wſſade za ním, aby ſi ſwojho miláčka chytil, až unowané wtáča do tej iſtej diery ſa wrhlo. Chlapček ſa namáhawe wydriape na múr, wopchá do diery ruku a wytiahne i ten krwawý mlaček s wtáčkom. Tak bežal uradowaný domow. I bolo hneď nápadné, kde ſa tam mlaček wzal a prečo je krwawý. Že ale predca malá podozreloſť padala na toho murára, zatkli ho a priwiedli pred ſúd, kde keď widel ſwôj zakrwawený mlaček, ohromil ſa zrazu, zločin wyznal a rozumie ſa, zaplatil na ſſibenici žiwotom.

W Slawonii kdeſi okolo Oſeku zlodeji horſkí zabili poleſného w hore a nehali w krwi ležať. Tu pes jeho priſſiel domow nepokojný a ſkučal a wybehowal, i porozumeli mu, ſſli za ním a on ich až na to mieſto dowiedol. Priſſla wec pred ſúd, dali wſſetkých podozrelých priwolať; oni ale tajili. Tu napadne jednemu zo ſudcow, toho werného ſtrážnika pſa wpuſtil, a ten keď wraha zočil, diwým ſkokom ſwrhnúl ſa naňho a počal ho drhnúť, človek prelaknutý, winu wyznal, za miloſť proſil, ale nadarmo, žiwot na poprawiſku ztratil.

W Pazowej ſriemſkej pred 30 rokmi zabil na poli brat brata, a nikdo newedel, len ſa myſlelo, že ten zabitý pre neſwornoſť bratſkú zutekal ſwetom, ako ſa čaſto hroziewal. Po dlhſſej dobe páſly ſa tam raz krawy, počaly ručať, nohama zem rozmetáwať, z čoho

ſa zawieralo, že tam muſí niečo byť zakopané. I kopalo ſa, naſſli telo zabitého a wyſſlo wſſetko najawo. Stalo ſa tam za mojho čaſu,

W Kežmarku tiež za mojich ſſtudentſkých čaſow ſſtudent Sekerka maďar a ſurowý zemän, chlapina ako buk, diwoký, ſamopaſſne chowaný, držal s domowou paňou, ktorá mladá ſúc obſtarného muža mala. Raz poſtihnutý s ňou w noci w jednej zahrade, zadrhnul ſſlakujúceho muža a zaweſil na jeho humné wráta. Podozreloſť už predtým bola, tedy wzali ſſuhaja a poſtawili pred meſtſký ſúd i s druhým eſſte, ktorý s ním býwal a mu poſluhowal a o ſkutku tom wedel i nechybowala ani žena. Dohoworeni wſſeci traja mocne tajili, odpriſahali a len málo že ſa neoſprawedlnili. Naraz pride jeden mladý práwnik, tomu dá Bôh wnuknutie, aby fortel užil a eſſte jednu probu urobil. Šiel tedy s pritomnými ſudci s welkým hurtom do areſſtowej komorky toho druhého ſſtudenta (meno jeho zamlčím, bo má tuſſím hodných ſynow, i on ſnaď eſſte žije) a napadli ho, že prečo tajil, prečo priſahal, že už jeho mladý pánko i s tou kráſnou paňou wyzradili wſſetko, aby powedal, že ako to bolo.

Chudák dobrého ſrdca, ktorý len preto tajil, že ten zúriwec ſmrtou mu bol pohrozil, takto prekwapený — wyzradil. Doſtal nebožák do roka temnicu a 100 palic, ona ulice zametala za dlhý čas a korbáče doſtáwala, wraha ale odſſikowali do jeho rodiſka, čo ſa s ním ſtalo, newedomo. Bezpochyby otec welký bohàč a tiež diwoký zemän (ktorý wraj tiež niekolko ludi zabil) zaplatil pokutu zákonom určenú, a bolo po wſſem.

Wſſak Bôh milý wie, aký konec wzali otec i ſyn, keď nie w čaſnoſti, ale iſte tam wo wečnoſti.

W Ambrózfalwe, tu nablize zabil ſyn otca s powedomim matere a zahrabal kdeſi pod hnojowú hromadu a myſlelo ſa, že pre domáce ruznice pobral ſa ſwetom. Priſſli praſce, rozrili hnoj a ludia zawraždeného otca naſſli; tých dwoch zločincow, mater a ſyna ako pokutowali, i to newedomo. Kázeň na tento pád, keď ſme hrbku koſti neſſťaſného otca pochowáwali, w mojom „Pohrebniku" máte.

Eſſte jedno ſom rozpráwať počul.

Bolo to w Liptowſkej ſtolici, že muž wywiedol na pole ženu a na ſmrť drhnúl.

Ona newolnica ſa doſť mocowala, ale preſile mužſkej odolať nemohla, plač a zúfalá proſba tiež neproſpela, až napoſledy i hroziť počala: „počkaj, počkaj ty mordár, newidi ťa tu nikdo, ale počkaj, to ſlnce, to nebeſké oko ťa zradi." S tým ubohá ſkonala.

Ako ſa ſtalo, ako nie, doſť na tom, ten tyran muž poſtihnutý ani potreſtaný nebol a oženil ſa podruhýkráť, natrafil ale na žarliwú ženu, ktorá ho s druhými ženſkými podchytáwala.

Raz ſedeli ſpolu, muž pozrel ſtrmo do obloka, akoby niečo dychtiwe wyzeral, a žena hneď napadne ho a predchytáwa, že zas dáku cudzú ženſkú wyzerá. On ſa wymlúwa i boji, že naſkrze nie. Žena len na ſwojom ſtoji, a on aby ſa očiſtil, pekne kráſne wyzradil ſwoje tajemſtwo, že kolkoraz na ſlnce zrazu pozre, wždy mu na rozum pride čo jeho nebohá žena howorila keď ju zabil.

To bolo doſť, pri prwom rozlobeniu a wade žena bežala pred wrchnoſť a wraha toho udala, možná, i z obawy, že i ona tak pochodiť môže. Tak hla, i to ſlunce, to prewelebné „oko Božie" wrahow a zločincow ſtiha a prawda je, že pomſte Božej neujdú.

W nowinách ſme tiež čítali, že kdeſi w Nemeckej, hrobár keď jamu kopal, priſſiel i na koſti mrtwého človeka a zbadal pres hlawu jeho prerazený klin, čo on oznámil duchowníkowi a tento wrchnoſti. Prirozene, že ſa zawieralo a myſlelo na náſilnú ſmrť a že toho človeka muſel niekdo pred rokmi klinom do hlawy mu wrazeným uſmrtiť.

I zpytowali kdoby to tam pochowaný bol býwal, a wyſſlo najawo, že akýſi pekár, ktorého wdowa za jeho towaryſſa ſa bola wydala, a oba boli eſſte žiwi. Žena uhliadnúc hlawu a ten klin, takmer zamdlela a s hrozným nárekom wyznala, že jej muža zomrelého tento žiwý, ako towaryš, na ſpáni tým ſpôſobom uſmrtil.

Podiwné rizenie Božie! Roky a roky pominúc a pride wſſetko do zábudku, a ten wrah (i inſſi zločinec) celkom ubezpečený, keďby ſa ani nenazdal, wyjawený i potreſtaný býwa. A keďby práwe ani to nebolo, já myſlim, že on má doſť pokuty w ſwojej čiernej duſſi, w ktorej wredy tajné zlého ſwedomia uſtawične ho mordujú a doſtkráť ſa už ſtalo, že tie tajné rany na duſſi nejedneho na to doneſli, že ſi w zúfalſtwe ſám žiwot wzal, a čo s nim wo wečnoſti bude, to ſi bez hrúzy ani pomyſleť nemôžeme. — Zo wſſetkého widime, jak ſtraſſný to zločin, pred nimž ſa celé člowečenſtwo traſie: tedy pre Boha! warujme ſa.

Klamári, ſſibieri, podwodníci.

(Kdo iných klame, oklame ſa ſám).

Klamárow, ſſibierow, podwodníkow, ſſwindlerow (prewrhlých ſſibalow) wrtochow, a ako ich eſſte wolajú, tolko máme i za náſſho čaſu, a to i pri wrſtwách prednejſſích ludí a pánow, žeby nebolo treba w pradáwnych čaſoch ich hladat. Nuž ale my piſſeme „Kroniku“ ſtarých udaloſti, tedy ſi zájdeme do ſtarſſích čaſow, aſpoň ſa zabawíme, chutne zaſmejeme, ako ſa oni ſami poklamali.

Toho je ſila, tedy len niektoré priklady:

Jeden priklad. Roku 1605 priſſiel jeden furták do Kolína pri Rajne (w Nemecku), ktorý ſa za poſlanca krála anglického wydáwal; že ale bol welmi licho oblečený, pochybowalo ſa o ňom, že s prawdou chodí. On ſi ale wedel hneď poradit a luhal, že ho zbojníci olúpili. Mohol i powerečné liſty preukázať, ktoré králowſkou pečatou opatrené boli. Rada meſtſká ho tedy welmi dobre prijala, a keď ſa tam za dakolko dní pobawil, zlatou retiazkou obdarowaného ďalej prepuſtila.

Z Kolína priſſiel k wolencowi (kurfirſſtowi) z Trieru; ten ho tiež welmi úctiwe, ako takého, prijal a bez kniežacieho daru do Mohuča neprepuſtil, kde ſa ale pozorowalo, že je ten človek klamár. Lebo keď mu kurfirſſt pri jeho odchode tiež welmi drahú, kunſſtowne zhotowenú reťaz podarowal, on ju jednemu juwelírowi (čo ſo zlatými ſſperky, perlami, drahocenými kameňmi kupči) predal, a tento nazpet do kniežacieho domu prinieſol, aby ſa mu ſpeňažila. Nuž hla, už bol klamár chytený i widelo ſa hneď, že s tým človekom nebude čiſtá robota, i poſlali hneď jedneho kurira do Hajdelberku a tamejſſieho grofa upozorniť dali, aby tomu bludárowi moc nedôwerowal. Wyprawili tedy ſſelmáka nazpet do Anglicka, aby tam od ſwojho krála, proti ktorému ſa prehreſſil, wzal zaſlúženú odmenu. Tam ho najprw obeſili, potom odpoly mrtwého dolu wzali, rozſſtwrtili, kuſy tela na ſſtiroch mieſtach wyweſili, hlawu na jeden ražeň wſtrčili, ſrdce a druhé čiaſtky dnukajſſie ſpálili.

To bol koniec tohoto klamára, ktorý namieſto kniežacej zlatej retiazky doſtal z rúk kata powraz na hrdlo. Klamal, ale oklamal ſebä.

Druhý priklad. Iſtý Sawojčan menom Allard bol zahradníkom ſſwédſkeho krála, ten ſwojím byſtrým rozumom, poriadnym držaním a zdworilými mrawy natolko priſſiel, že bol ako poſlanec králowſký wyprawený do Wenecie. Howoril dobre po francúzſky, nemecky, taliánſky a málicko i latinſky, čo mu nemalú wážnoſt dodáwalo. Na tejto ſwojej ceſte tak pokračowal, že radu Weneckú o 14,000 toliarow oſſidil; w Ríme jednu blízku priatelſkú pápežownu, ktorá mu za manželku bola priſlúbená, zprznil; z Paríža, kde ho pápež do wezenia dal, wedel ſa preſſibalými rečmi wypomôcť a tak preſſiel do Śwajcárſka, kde mnohých meſſtanow ſſpatne poklamal. Napoſledy keď ho do Najkaſtlu zas do wezenia dali, chcel ſa w noci po jednom powraze z wäže zpuſtiť a zlomil ſi hlawu. Tu ho máš: kdo ſwet klame, ſam ſa oklame.

Treti priklad. Neni nič nowého, že ſa mnohí ſſibali za deti welkých pánow wydáwajú a takým klamom

ſwoje ſſteſtie hladajú. Tak ſa r. 1583 w Niderlande naſſiel jeden menom Hogius, ktorý ſa za prirozeného ſyna ciſára Karla V. wydáwal. On bol welmi ſſikowný kameňorezbár, ale pritom i nadmier lſtiwý člowek a ako taký mnohé ſſibalſké kúſky nawyſtrájal. Medzi inými zachcelo ſa mu werbowať wojſko, lebo že má weliké prowincie ſwerené a wojſko pre ňe potrebuje. Doſtal k tomu cielu na niektoré odporučenſtwa 200,000 toliarow od krála ſſpanielſkého, aby za ňe lud nawerbowal. Na to keď ſa do Niderlandu wrátil, a lud welkými ſlubami, že on w krátkom čaſe krajinſké dane zniči a inakſſie panowať bude, ſſialil, tam wtáčka zatkli a mečom odprawili. Splnilo ſa: kdo ludí ſſalie a klame, ſám ſebă oklame.

Štwrtý priklad. Tento máme na jednom muhamedánowi (turkowi), ktorý chtiac zbohatnúť a welkú priazeň u ſproſtého ludu ſi ziſkať, takýto klam ſi wymyſlel: chodil celkom nahý a keď ſa množſtwo ludu nadiwáky ſbehlo, ohlaſſowal, že ſa on dá zamurowať a za 40 dni za muhamedánſky lud modliť ſa k Muhamedowi bude, a keď ſa určený čas pominie, že wyjde žiwý a zdrawý, a oznámi wſſecko, čo mu Muhamed zjawi. K tomu cielu kázal kamenia nawoziť, okrúhlu wäjičku wyſtawiť a ſebă dal do ňej zamurowať. Keď tých 40 dni preſſlo, múr rozrúcali a widúc jeho žiwého ſo zápalom boliby ho počúwali.

Nuž ale naſſiel ſa medzi pritomnými jeden, ktorý zpozorowal, že ſa medzi múrami wôňa măſa dá badať, a keď ſa prehliadalo, priſſli na jednu podzemniu rúru, po ktorej tomu kráſnemu prorokowi jeho dúwernici potrawu dodáwali.

Jaknáhle tento klam welwezirowi do uſſi priſſiel, dal ho chytiť a uwezniť, a keď wyznal, že tým klamom obohatiť ſa chcel, dal ho i s jeho pomocnikmi umoriť hladom, kým len nezomrel i s nimi.

Hla, či ten klamár neſklamal ſebă?

Piatý priklad. Prejdeme teraz ku kreſťanſkým takýmto ſwatúſſkom a klamárom. Takýchto kúſkow moc powykonáwali lſtiwi jezowitowia z toho úmyſlu, aby peňazmi ſa obohatili, alebo aſpoň ſwojmu rádu wetſſiu wážnoſť wyziſkali. Ale oni pri tom neraz nadbehli, a miesto wážnoſti, ziſku, len potupu a poſmech zlúſili.

Aſpoň jeden priklad. Roku 1664 w Polſkej w Lemberku tito páni ſwojích ſſtudentow proti židom podhuckali, ktorých hodne potom plundrowali a zle s nimi zachodili Na to dal wýwodu toho kraja Potocky na rozkaz králow wôdcowi tohoto ſſtudentſkého rojčenia hlawu zoťať a druhých niektorých zatknúť. To oſtatních bolelo a welmi by boli radi ſwojím ſúdruhom pomôcť z wezenia, čo keď mocou neſſlo, wymyſleli ſi tento jezowitſký fortiel: dali toho zoťatého ako dákeho mučedlníka w koſtole pod wyſokým oltárom pochowať, a tak to naſtrojili, že kedykolwek ſa odbawowala omſſa, oziwal ſa z podoltára hlas: „Beda, beda, beda wojwodowi pre moju newinnú krew!" Mátožné toto wywoláwanie tak pôſobilo, že ſa už mali wſſeci židia z krajiny wypowiedať a ſwetom zahnať. Tito wo welkom ſúc ſtrachu, naridili ſi dni modlitebné a w tom toto čtweráctwo proti židom namierené zradil jeden jezowitſký mnich, ktorému dobrý dar od židow milſſí bol, ako proſpech wſſeckých jeho bratow. Židia nemeſſkali dlho,

ale oznámili wýwodowi a naproſili ho, aby wzdor wſſelkému odporowaniu Bernhardſkých mnichow kryptu otworiť dal. A tu čože naſſli? Naſſli jedneho žiwého člowека w umrlčej truhle ležiaceho, ktorý hneď wyznal, že ho ti kňazia podſtúpili, a čo ſa im doſtalo na pokutu, newieme. Ten domnelý mrtwý ale priſſiel do wazby a mal byť blizkému ſnemu krajinſkému na wečnú hanbu ako diwotworca jezowitſký predſtawený.

Šieſtý príklad bude o pekároch, mäſiaroch, krčmároch a iných predawačoch, keď na miere, wáhe a dobrote klamú, aby ſa jem nazreli, wýſtrahu ſi brali a na poſnich newyſſli.

O Perſkom králowi Abaſowi ſa rozpráwa, že čaſto z niektorého meſta odceſtowal a hneď preoblečený, pretwárený ſa wrátil tak „na zkúſky" chodil po placi pomedzi ſtoly pekárſke a mäſiarſke, zpytujúc wáhu a jakoſť predáwaných článkow. a kde chybu zpozorowal, tam príſne treſtal. W Ardebile dal jedneho bohatého pekara, ktorého poſtihnúl w klamſtwe, do rozpálenej peci wrhnúť. Jedneho mäſiara pre faloſſnú wáhu dal na železný hák, na ktorý mäſo weſſal, za holý chrbet zakwačiť.

O wy klamári! kmini! zlodeji! wy ſa takých „Abaſow" nebojite, čaſto s nimi držite, podplácate, zdierate: ale wſſak jeſt jeden „Abba" ten nebeſký, ten wám podloſť waſſu na waſſe hlawy wyleje prw, akoby ſte ſa nazdali.

Werte, že kdo iných klame, ſám ſebä klame a Boha iſte neoklame. Zo wſſetkých tých dowedených príkladow widí ſa, že je klam podobný tej ſekere, ktorá (podla knihy druhej Králowſkej) jednemu zo ſynow prorockých padla do wody Jordána, padla na dno a nedala ſa widieť; ale keď Elizeus jedno drewo ſſtúril do wody, ona na powrch wyſſla: tak i klam do čaſu na dne leží ako zahrabaný, ale čaſom wyjde najawo a ten klamár oklame ſa napoſledy ſám: úžerník ſebä zožerie.

Netrpezliwoſť ſo ſwojími zlými náſledkami.

Jeſtli jeſt ktorá cnoſť, ktoráby kreſťanſkému člowekowi nadowſſetko potrebná i ozdobná bola, tak je to welkoduſſná, wíťazná trpezliwoſť, pomocou ktorej waliacim ſa nehodám zmužile ſa opierame, zronit ſa nedáme, ažby tie chmáry Božieho hnewu prebehly a ſlnečko žiwota zaſe nám ſwietiť počalo. W ktorom ſrdci Božſtwo prebýwa a wiera w jeho mudré rizenie, w tom prebýwa i tá jeho prawá ſlužebnica — trpezliwoſť.

Wſſecky naſſe nehody, útrapy a ťarchy križowé ſú dwojakej powahy, niektoré zdajú ſa byť nezaſlúžene, od Boha poſlané k náſſmu zkúſſeni; niektoré ale zawinené, ktoré ſme ſi pripravili ſami a nerozumom ſwojím dowolali.

W oboch pádoch maliby ſme ſa tak držať, ako ten múdry dworenin jedneho perſkého krála w Zúze, keď ho tento pre maličkú chybu uwezniť dal. Práwe wtedy jedno ſúſedné knieža poſlalo wezňowi liſt toho obſahu, aby do ſlužby k jeho dworu priſſiel, žeby ho on pre jeho welké dary inakſſie powažowal a odmeňowať wedel. Wezeň na druhú ſtranu píſma dal túto odpoweď: že on ponúkanú ſlužbu preto prijať nemôže,

ho je na tomto dwore wychowaný a mnohé dobrodenia požíwal; neboloby ſluſſné za takú malíčkoſť ſwojho ſtarého dobrodinca zaznať a opuſtiť. Keď to jeho pán dopočul, dal ho hneď z wazby prepuſtiť, obdarowal po králowſky i do predeſſlého ſtawu umeſtil ho.

Nuž práwe tak nás milý Hoſpodin čaſto newinne, čaſto pre malý wýſtupok (ako ſa to nám zdá) poſiela do wezenia križa, a tu je ſatan netrpezliwoſti hotowý, aby ſme ſa Boha, toho ſtarého dobrodinca, odriekli a neſlúžili jemu, a čo z toho potom naſleduje?

Ukážu to naſl. priklady:

1. Bol jeden učený muž menom Modius, ktorý ſa za dlhſſi čas w Nemecku zdržowal a tam ſi z dobročinoſti mnohých welkých pánow hodne majetka naſhromaždil, s ktorým ſa do Holandſka zabrať mienil. Keď už na ceſte poſtawený bol a w Bonne ſa máličko zaſtawil, ſtalo ſa, že to meſto plukownikom wojenſkým Šenkom z nenazdania prepadnuté bolo, a milý Modius nielen peňazi a ſſiat ſwojich olúpený, ale i do wezenia uwrhnutý zoſtal, w ktorom ſkoro za dwa meſiace welké nehody podſtúpiť muſel. K tomu eſſte nebezpečnú ranu doſtal na hlawu a na ruku, ktorú za čas ani potrebowať nemohol. Napoſledy predca naſſiel ſa jeden dobrý priatel, ten ſa zaňho zaujal a za značnú ſumu peňazi z wazby ho wykúpil. To nebolo doſť, lebo ako na zbúrenom mori jedna wlna druhú ženie, tak w žiwote člowека jedno neſſteſtie druhemu ruku podáwa: tak ſa i Modiuſowi wodilo. Eſſte bol na duchu i na tele nemocný, už ho druhá bieda potkala, napadnúl ho ſilný pes a pokúſal na prawej nohe tak, že ſa za dlhý čas wyliečiť nemohol. Každý, kdo jeho predeſſlý žiwot znal, myſlel ſi, že ho to Bôh pre ſamopaſſnoſť pokutuje; lebo ač bol i učený, predca doſť zlého wyparatil a dokázal i tuto, že jeho učenoſť nebola z Boha, lebo namieſto toho, aby bol potrpel a Bohu ďakowal za pokáranie jeho, jal ſa zapierať ho a dokazowať, že neni Boha na nebi ktorýby ridil ſwet. W tom blúde bezpochyby i umrel a túto ſwoju ſlaboſť na wečité weky lutowať bude. Och, a takýchto Modiuſow kolko i medzi učenými máme! až hrúza obchodi člowека.

2. Jedna nábožná a bohabojná žena riekáwala, že ako ryby bez wody, a ptáci bez powetria žiť nemôžu, tak ona bez križa a ſúženia tiež byť nemôže. No, takto neſmýſſlal onen meſſtan w Ulme, ktorý keď ho w chorobe jeden priatel nawſſtiwil a ſwoju ſpoluútrpnoſť mu wyjawil, howoriac, že je to Božie nawſſtiwenie; w omrzloſti odpowedal takto: „a já bych weru nedbal, nech by Bôh bol radſſej len pomimo domu mojho preſſiel a mňa ani nenawſſtiwil.“ Tak môže blúzniť hlúpa netrpezliwoſť!

A zas jeden poſpolitý člowek, keď ho kňaz nawſſtiwil a teſſil, že ſúženie, ktorým nás Bôh nawſſtewuje, znamenim jeho láſky jeſt: on na to: „akobych bol rád, keby Bôh radſſej druhých milowal a nie mňa.“ Či ſa ten nepoſmiewal Bohu? a ako mu to poſlúžilo?

3. Chudoba a nedoſtatok potrebných weci k udržaní žiwota, je ſice welká ťarcha; ale Pán Bôh nás predca čaſto nawſſtewuje tým zlým a rowných čini ludi ſwojmu Synowi, ktorý nemal ani kde hlawu ſkloniť. W tom ſtawe nútnoſti bolo, aby kreſtan chudobu za

„miſtra pobožnoſti" powažowal, ako to jeden učený cirkewný otec riekáwal. Toto ſa ale newedel naučiť ten talián Bartolomej, ktorý keď wo Wenediku proces ztratil a o wſſetko ſwoje priſſiel, do tak welkej netrpezliwoſti upadnúl, že zabudnúl i na moc božſkú, myſliac, že jeho tri deery muſejú ſa nepoctiwým ſpôſobom ako newestky žiwiť, keď im do wena nič dať nemôže, a preto im w jednu noc hrdlá podrezal, a potom ſa ſám z jednej ſkaliny pri Tynolri zhodil a tak biedne ſkonal.

Wo 30 ročnej nemeckej wojne mnoho tiſicow ludi wyſſlo na žebrotu, medzi nimi i jedna bohatá ſſlachticka pani, a táto bola w trpezliwoſti tak ſlaba, že ſa wyſlowila bohorúhawe takto: „já radſſej zatracená budem, akobych chudobu trpieť mala" s tým ſkočila do wody a tam ſa zaduſila.

Zaſe jeden kupec utratil w Londine 4,000 toliarow, z toho upadnúl do takej netrpeliwoſti, že ſi chlebowým nožom brucho križom prerezal, črewá won wytrhnúl, že mu ſrdce na krok od poſtele wypadlo. Oj, hrúza! aká to ſmrť byť muſela!

4. Ba, túžba po dočaſných weciach je tak weliká pri luďoch, že daktori i to, čo len w nádeji čekali, nemôžu zabudnúť, ale umrú radſſej a dočkať, abo opuſtiť od želaného predmetu, nechcú. O jednom francúzowi piſſu, že ſi hrdlo podrezal, keď iſtú koriſť obdržať nemôhol. Druhý zas že ſa mu milenka za druhého wydala, žilu ſi otworil a z krwy ztiekol. Tiež jeden ſſpanielſký lodník, ktorý ſa s Kolumbuſom do nowého ſweta plawil a po náwratu welke wyznačenie od krála čekal, ale neobdržal, w newoli preſſiel do Afriky, tam

wieru kreſťanſkú zaprel a ſtál ſa mamelukom, alebo poturčencom. Tak ſama ſebä zožiera a tak pánu Bohu trucuje nedočkawá netrpezliwoſť.

5. Ztrata milowaných manželow, rodičow, dietok, bližných, priatelow dolieha ſice až welmi na citliwé ſrdce; ale kreſťan malby wo wiere preboleť i to a nermútiť ſa ako pohania, ktorí nádeje a wiery nemajú. Na to nepozorowala manželka iſtého ſſpanielſkého dôſtojnika wo wýchodnej Indii. Tato keď chýr doſtala, že jej muž ſpadnúl a o dwa dni z toho i zomrel, počala z netrpezliwoſti ſſkarede proti Bohu rúhať, že jej už nemohol nič odpornejſſieho a ťažſſieho učiniť; dala ſi celý dom začierniť na ſmútok; nejedla, nepila, trhala ſi wlaſy, nechcela prijať žiadno poteſſewanie, a ukazowala ſa w rečách i poſunkách nie ináč lež ako pobláznená. Bôh ale tuto netrpezliwú, nekreſťanſku ženu, ktorá mu tak welmi trucowala, očiwidne ztreſtal, lebo o niekolko dni priſſla welka potopa, ktorá ju i ſo 120 ſſpanielkami w jej dome bywſſimi zatopila, tak že z jej rodu ani jedna duſſa žiwa nezoſtala.

6. Druhý priklad podobnej zúfaloſti: akýſi Kodrus, učený talián, wyſſiel w čas ráno po ſwojej práci z domu a w tom čaſe w hoſpode jeho ztrhnúl ſa oheň a zhorelo mu wſſecko, čo len drahého mal. Keď to dopočúl, bežal ako poſedlý domow a wybúſſil tieto rúhawé reči: „s čím ſom já toto zaſlúžil ty Kriſte? ktorému ſom z twojich kedy ublížil, že ſi ty twojou nenáwiſkou tak zúril proti mne?" Potom ſa obrátil jednému obrazu panenky Marie a zwolal: „počuj panenka! čo ti teraz pri dobrom rozume a z celej pre

ſwedčenoſti howorim, keďbych ja ſnáď pri mojom konci, keď ſa s tým ſwetom lúčiť budem, o twoju pomoc proſil, žiadam, aby ſi ma newyſlyſſala, ani medzi ſwojich neprijala, lebo ſom ſi já umienil u čertow zoſtať až na wečnoſť"! Och! tak zablúdiť môže i welký rozum. Čo ſi žiadal ten poſſetilec, iſte ſa mu ſtalo.

7. Známo je, že ludia ſſiaſtni, ktorým ſa dobre wodilo, a w rozkoſſiach wſſeho druhu len tak ſi preberali, keď ſa kocka zwrhla a priſſla potupa a haňba, hrozné weci wykonali, čaſto ſa i ſami uſmrtili. Len nedáwno ten wiedenſký „krach" w ktorom tiſici bohati bankari a úžernici na mizinu wyſſli, kolko wyſokopoſtawených pánow zrútilo, že ſa uſmrtili, to poznačí inde hiſtoria.

Já tuto len jeden priklad udám zo ſtarých čaſow. Jeden ſſpanielſký mäko nawyklý princ Karol, jediný ſyn krála Filipa II. z akéhoſi ťažkého podozrenia rozkazom otcowým do wäzenia priſſiel, a to tak ťažko nieſol (čo ale od otca wďačne prijať a potrpieť mal), že ſa po wiackrát pokuſil žiwot ſi odobrať. Raz wo welkej zime welký oheň w jeho komôrke založili, on ſa na oheň hodil, aby zhorel, ale ſtrážnici zawčaſu to zpozorujúc, dobehli a prekazili, že len ſſaty na ňom zhorely i telo ſa hodne popálilo, on ale zoſtal žiwý.

Keď ſa mu to nepodarilo, wymyſlel ſi inſſie; zdržal ſa po dwa dni nápoja a na treti tolko ſtudenej wody wypil, žeby druhý lahko ſa bol rozpuknúl. Za tým wiac dní ſa poſtil a keď zlačnel, hladom napolo umorený tolko kuſow mäſa pohltal, že ſa mohol udáwiť, nič ſa mu ale neſtalo. Potom probowal jeden diamant prehltnúť, ale i w tom ho prekazili. Napoſledy po ſſeſtimeſačnom wäzeni, keď neſlubowal polepſſenie a wina bola powažná, dal mu král jedom napuſtenú poliewku užiť, na to wydal duſſu.

8. Ale teraz počujete dačo o panſkej netrpeliwoſti, nedočkawoſti a ukrutnoſti, na čo ſa tá wydať oſmeluje, keď ſa jej na jedno prſtom kýwnutie wſſetko po wôli neſtane. Tu je potom hnew, rozlobenoſť, hrozba, pomſta, zúrenie akého ani pri diwokých ſſelmách nemáte, odtial i to priſlowko naſſe, že je „nedobre s pánmi čereſſne jeſť".

W ſláwnom meſte Padua bol jeden bohatý z welkého rodu ſſlachtic, ten ſi rozkázal u jednoho rezbára dwa obrazy wyrezať a zhotowiť, ktoré ſi chcel na ſwoju kaleſu (hintow) priprawiť, a naložil, aby to čím ſkôr bolo. Rezbár ſlúbil; ale za niekolko týždňow odkládal, čo ſſlachtica welmi mrzelo, bol mu čas pridlhý, rozhnewal ſa na rezbára, ſſiel ſám do jeho domu, ale ho nenaſſiel, len ženu a dwoje deti. W tom hnewe čo neurobil? On ſa chcel wymſtiť a žiadal od matky, aby tie deti s nim puſtila, že jim chce čoſi podarowať, načo matka mileráda priſtala. Keď rozbeſnený človek domow priſſiel a na ſwoju newinnú obeť pozrel, tu ſa mu oči zaiſkrili ako wlkowi, zchytil obe práwe ako wlk a na ſwôj hintow, kde tie figúry ſtáť maly, za žiwa jich pribil. Keď i tým bol hotowý, oprawil poſla k jich otcowi s tým odkazom, že on už obrazy kúpil a na koč priprawiť dal, aby priſſiel k nemu a poſúdil, či dobre priſtáwať budú. Keď dobrý otec priſſiel a ſwoje deti na tých mukách zazrel (z ktorých jedno už mrtwé,

druhé no druhý den zomrelo) tu ho napadne taká litica (Furia) že wychytil ſwôj paloš a hnal ſa ako diwoký na toho nečloweka. Toto ale zawčaſu zbadali ludia a jich roztrhali, panoſſa ale toho a mordára chytiac do wäzby dali. Wrchnoſť potom zločin do Wenecie, kde Padua priſlúchalo, oznámila, tá ho tam dopraviť dala, kde bol za žiwa zpálený.

Z týchto prikladow máte ſa učiť wy newinne (jeſtli je prawda) Bohom nawſſtiweni, abyſte nereptali, ale ſa winuli k nemu, potrpeli a horſſie nepochodili; wy ale pomýleni, zloſtni, prewinili, abyſte Pánu Bohu netrucowali, ale s tým práwnikom Juſtuſom, ktorý bol pre ſwoje prečiny roku 1567 w Kopenhágene zoťatý, pred oči ſi ſtawali ten nápis, ktorý ſi on pred ſwojim odprawenim ſám ſložil:

Čo to ſtojí práwa a inſſie weci znať,
Keď nechceme w dobrom, ale len wo zlom ſtáť?
Ani já ſom nechcel tak ſa držať w ſwete,
Akoby ſluſſelo: zo mňa priklad berte.

Niečo o bezbožných žobrákoch a tulákoch.

Nechceme tu howoriť wôbec o žobrákoch a takých polutowania hodných ludoch, ktori w prawde na tele chybni, pracowať nemohúci, alebo oſſkodeni, na mizinu priwedeni, k ludſkým bratom o pomoc ſa utiekajú a z almužny ſwôj biedny žiwot udržujú; ſám Kriſtus nám jich poručil do ochrany. A jeden muhamedánſky kňaz napominajúc tých, čo do chrámu wſtupowali, aby dar pre chudých obetowali, howoriewal: „Modlitba priwodí

čloweka napolo k raji, pôſt až ku bráne, ale laſkawému dáwatelowi almužien ſa on otwára". Chceme ale howoriť o bezbožných a ničomných tulákoch, ktorým ſa robiť nechce, ačpráwe zdrawé údy a doſť ſily majú, aby ſa i ſwojich ſtatočne žiwiť mohli. Ba, nielen to, ale pri tomto ſwojom remeſle ako preoblečeni eſſte i mnohé klámſtwa a zbojſtwa, i inſſie nepráwoſti powykonáwajú. Nuž a to je weliké pokuſſenie Boha, keď ſa niekdo za chorliaka, lazara, mrzáka wydáwa, kdežto ho Bôh dobrým zdrawim obdaril.

Tak ſa piſſe o jednom plancowi, že ſi ruku na chrbte pod kepeňom ſkrýwal, a mieſto nej druhú ruku, ktorú jednomu obeſencowi odrezal, pred ſebou owyſunutú noſil, aby ſa myſlelo, že mu ona wyſchla. Raz mu ale tá faloſſná ruka odpadla a jeho figel ſa wyzwedel, nuž ho hodne premrſſtili a žobrať mu wiac nedali.

Jedna diewka w Utrechte zas klamala ludi tým, že proſtriedkom odratých žiab a mliekom s krwou napuſſteného prádchna tak ſi ſwoje prſniky zoſſpatila, akoby mala raka. Keď ſa ale raz zwedelo a wrchnoſť ſa jej pýtala, že od koho ſa to naučila, ona powedala, že od jednoho žobráka, ktorý zas wedel wolowú alebo krawſkú ſlezinu tak ſi na nohy priprawiť, že zdálo, akoby bolo žiwé mäſo krwou a hnojom rozjátrené. Eſſte i to ſa zkúſilo, že niektori wedeli z múky riedké ceſto narobiť a s ním telo ſi namazať, čo ſa potom tak zdálo, akoby bolo wrženie či málomocenſtwo. — Niektori wzali do úſt mydlo, wydáwali z neho peny, a hodili ſa na ulici akoby zrádnik mali. Mnozi ſa ſlepými, nemými, kriwými robili, a tak ludi okrádali.

Budem wám rozpráwať, ako pochodil jeden ſedliak, ktorému ſa to remeſlo zapáčilo a chcel i on klamať, že akúſi chybu má. (Keď to jeden biſkup mohol wo ſwojich ſpiſoch udať, i my môžeme). Priſſiel raz k nemu žobrák s naplnenou kapſou a s mnohými nažobranými wecmi (čo tomuto welmi w oči bilo) a pýtal ſi noclah u neho. On to urobil rád, lebo mal čoſi za lubom, tá kapſa žobrákowa, tá ho akoſi donimala a doſtal i on chuť na toto tak wýdatné a predca lahké remeſlo. Nuž čo newykonal? keď zaſpal žobrák, on mu tajne wzal jeho piſané ſwedectwo, ktorým mu bolo dowoleno, po žobračke chodiť ako ſkutočne nedúžiwému človeku: wzal, ale na ſwoju ſſkodu; chytila ſa mu od toho piſma tá iſtá kazlá choroba, na ktorú o malý krátky čas zomrel. Nuž tak, na mieſto plnej kapſy wyžobral ſi úzernik ten — ſmrť.

O jednom žobrákowi ſa wyprawuje, že mal moc deti a wſſetky mu boli kulhawé a to wraj, od narodenia, preto ho dobrí ludia z kreſťanſkej ſpoluútrpnoſti chowali. Raz ale narodilo ſa mu zdrawé, čerſtwé chlapčiatko, ktorému hneď nôžku zlomiť chcel, čo ale pritomné ženy naſkrze mu nedopuſtily. On jich ale s omrzou napadnúl takto: „já ſom ho chcel pánom urobiť, a wy chcete mať z neho žobráka“. Tieto reči boly podozriwé a priſſly i do uſſí wrchnoſti. Žobrák na otázku wzatý wyznal, že on to ſo wſſeckými detmi urobil, jeho rodičia že to iſté s ním urobili, a mali potom z čoho žiť ani ſa o nič neſtarali. — Rozumie ſa, že tento lahkomyſlný ukrutnik, ktorý ſi naſchwál pokaličil wiac deti, nezoſtal bez zaſlúženého treſtu. A takáto podloſť

neni nič nowého ani za náſſho čaſu. — A potom, aký zločinci a pluháci ſa medzi tymito zawrženci nájdu. W meſte Danciku w letni čas iſtá pani ſſla polom aſi na pôl mile, aby ſi akéſi peniaze wybrala, i poſtretnúl ſa s ňou žobrák, poobzeral a keď nikoho na okolo nezbadal, ſchytil oſobu a hodil na zem, aby ſwoju ſwewolu na nej ſpáchal. Ona ſa bránila, mocowala kolko len ſlabá ženſka ſila ſtačila, až mu napoſledy nôž do hrtana wrazila, tak že ležať zoſtal. Potom bežala ako bez duſſe nazpät a doletela do najbližſſej ſtrážnice wojanſkej, rozpowedala wſſetko, čo ſa ſtalo, ako ſſkaredého toho náſilnika zriadila. Bez meſſkania niekolki wojáci wybrali ſa na to mieſto a naſſli žobráka ležať wo wlaſtnej krwi mrtwého, a pri ňom jednu piſſtalku, na ktorej keď zapiſkali, hneď z hôrky pribehli na toto dohoworené znamenie eſſte traja žobráci tomu na pomoc, tých pochytali a pod ſtráž dowedli.

Čoſi tomu podobného ſtalo ſa pred rokmi i tu w Čanádſkej ſtolici w oſade P...ſſi, že jeden wyſlúžený a w nohu ranený obſſitos, ktorý mal ſwoju ženu a 14-ročné diewče, a mohol robiť, ale leňoch radſſej to prepil, iſte w takom ſtawe toto ſwoje diewče zprznil a za to doſtal do roka w Makowe temnicu, po roku ſa ale ztratil akoby ſa woda za ním zawrela. Šiel hnuſnik dakde „k Dunaju, kde ho ludia neznajú“. Meno jeho Bjenik.

Najdú ſa medzi žobrákmi bezbožnými i podpalači, ktori za peniaze, abo z pomſty oheň podkladajú a tiſicich na žebrotu donáſſajú. Tak zadáwna w Strážnici na Morawe traja takito tuláci oheň podložili a zhorelo

w tom meſtečku do 170 domow. Tiež i w Prahe roku 1604 jeden ſſediwý žobrák to iſté wykonal a ohromnú ſſkodu ſpôſobil.

O jednom tulákowi ſa piſalo, že priſſiel do jednoho pekného panſkého domu žiadajúc almužnu, a keď zpozorowal, že w dome len ſama paní bola s jedným 8-ročním chlapcom, ſilou wyſtihal od nej značnú ſummu peňazi, ktorá keď odpierala, ſſiel proti nej holým mečom; ona ale pochytila akúſi piku a ačpráwe dwe rany na ruku doſtala, predca mu z rúk uſſla, keď medzitým chlapček wybehnúl a o pomoc kričal. Na ten krik ſbehlo ſa wiac ludí, ten lotor pozamikal wſſetky dwere tak, že ſa za ſſtyry hodiny k nemu doſtat nemohli, až napoſledy dwere wylámali. On ale do tejna wohnatý na piatich mieſtach podpálil dom a w tom ohni i on zhorel.

W tom iſtom roku ſtalo ſa w Hamburku, že priſſly dwe neznáme žobrácke ženy k jednej práčkyni a hoſpodu ſi pýtaly i doſtaly. A keď pomerkowaly, že táto wdowa niečo peňazi pre ſwoje deti odložených má, daly ſi len poznaly, prepadly ju razom obe a powrázkom ſſkrtit počaly, hlawu jej prebili a tak úbohú zamordowaly. Po wykonanej zákerníckej wražde truhly a ſſkrine pootwáraly a wſſecko čo len od dákej ceny bolo, pobraly, napoſledy keď podſlamku (ſtrožiak) kde zabitá ležala zapálily, pobraly nohy a na útek ſa daly. To ſa ſtalo wečer okolo ſiedmej hodiny, a keby ludia zawčaſu oheň neboli zpozorowali, mohlo ſa ſtát welké neſſtaſtie.

Ale nielen tajne, w ſúkromných domoch, i na werejných ceſtách toto bezbožné ludſtwo takéto lotrowſké

ſkutky wykonalo a wykonáwa po ſwete, o čom aſpoň jeden príklad čujte.

W Innſpruku wybral ſa mäſiar kamſi kupowat ſtatok a mal pri ſebe peniaze. A keď tak ſſiel, ceſta ho wedla pres jednu hôrku, tu ſa potkal s dwoma otrhanými tulákmi, ktorí ſa mu hneď ponúkli, že ſpolu pôjdu, a on rád priwolil, že mu pri rozhoworu weſelſſie bude. O nedlho pripojil ſa k nim i tretí taký tulák. Zrazu obrátili tito reč inde a začali milého mäſiara nútit, aby im dal peniaze, ináč že umre. Mäſiar nebral na žart a pomýſſlal na obranu. Mal pri ſebe na ſſteſtie jedneho werného mäſiarſkeho pſa, toho i hneď zahuckal na jedneho z tých lotrow a pes chmatnúl a držal toho; druhý chcel tomu na pomoc, a keď ſa ti tam rwali, mäſiar tretieho jedným ſſirokým paloſſom zrazil, potom ſkočil na druhého, i toho zronil, a tretiemu pomocou pſa tiež tak dodal. No, ti kujoni trafili na ſwojho, Bôh im wiac peleſſit a lúpit nedal. Toto ſice neboli prawdiwí žobráci, len ſa tak ukazowali, bo ſa naſſlo u nich 3000 dukátow takto nalúpených, z ktorých hrdinſký mäſiar doſtal 600 kuſow na odmenu.

I zlodejſtwa doſt popáchajú tito ničomní ludia, ako ſa rozpráwa o iſtom Rothowi, ináč „ſſelmowſký král" alebo „bohatý zlodej" rečenému, preto, že nie chudobných ludí, ale ſamých pánow a boháčow okrádal. Bol on dla remeſla knihár, nehal ale ſwoje knihwiazačſtwo a dal ſa na toto wýdatnejſſie ſſelmáctwo. On wedel lahko treba aké blachy a zámky otworit a wykradnúl, najme wo Frankfurte, welké ſumy peňazi a iných pokladow, až napoſledy poſtihnutý bol w Saſkej

zmi, kde obeſili ho. Ten lumpák tak otrhaný chodil, e ani žobrák a muſeli mu pri jeho odprawení háby ať, lebo bol takmer nahý.

Mohliby ſme eſſte i z naſſich nowejſſich čaſow oſt takých príkladow nanwádzať, ale preſtaneme, len ſſte niečo ku wýſtrahe a poučení.

Prwé je, aby kreſťanſký zdrawý člowek bez naj- etſſej potreby nikdy ſa na žebráctwo nedáwal, eby ho lahko k zlému zawedlo, aſpoň podozrelým, otupeným učinilo, keď i Pán Bôh to chce, aby ſa ajdý w ſwojom ſtawe poctiwe z práce rúk žiwil a ni- mu nebol na ťarchu. „W potu twári ſwojej chlieb wôj jeſť budeš!“ Kdo nechce delati, nech ani neje. ynu, nežiw ſe žebroton; lépe jeſt nebýti, nežli žebrati, la, to ſú Bojie hlaſy.

Kdoby ale i proti wôli ſwojej a s welkým oſtý- aním prinúcený bol utiekať ſa k pomoci ludſkej, nech a poteſſí tým, že i drahý Spaſitel chudobným bol tak, e nemal nič ſwojho, ani kdeby ſi hlawu ſklonil. Nech robi tak, ako ten žobrák Serwulus, ktorý almužnu epremrhal, neprepil, ako naſſi žobráci; ale ſi kúpil iblin, a že ſám newedel čitať, dal ſi druhým každý ň z nej prečitať niečo. Alebo tá bohabojná Gydwina, ď jej s wýſmechom jej chudobu na oči nadmetali, worila: „ten je bohatý, ktorý je ſpokojný s tým co á; keď já i nemám majetok a radoſť s niekolkými dmi, ale mám s premnohými biedu a chudobu s nou ſom ſpokojná, i za to Bohu ďakujem.“

Ďalej, pozoruj každý, aby ſi ſwojimi wýſtupka- i a hriechmi potupnú žebrotu na hrdlo ſi nezawalil.

Waruj ſa tedy záhalky, leniwoſti, korhelſtwa, zločinſtwa, abys neupadnúl do rúk ſudcowſkých, nemuſel ſwetom zutekať a wſſetko ſwoje utratiť, opuſtiť. Waruj ſa i pýchy, márnomyſlnoſti, proceſow, daremnej ſſpekulacie atď. čoby ťa lahko priwedlo na žebrotu.

A wy wrchnoſti nenakladajte podaným ťarchy neſneſitelné, nedrancujte, nezdierajte do koze, aby ſa žobrač nemnožila a jiným i wám ſamým nebezpečnou nebola; lebo znajte, že ſa nedoſtatok a „hlad ſſibenice neboji“. Wy máte tiež powinnoſť, kadeakých nerobotných poſtawačow a tulákow preč odprawiť, aby oni núznym almužny od úſt neodberali, nekradli a ináče ſſkodiť nemohli.

Ty pak kdo do hoſpody prijmeš podozreleho, neznámeho člowека, dobre ſi otwor oči, aby ſa ti zlým neodplatil; lebo jeſtli kde, tu platí to ruſke príſlowko: „Ne ſwákomu wjer, zapiraj krepče dwer“. A po náſſky: Nebuď chytrý wo wiere, zatwáraj ſi lepſſie dwere.

Žalár a oſlobodenie ſa z neho.

Slobodu zlatú wſſeci ludia za wſſeckých čaſow draho ſi wážili natolko, že radſſej majetok a bohatſtwo, ba žiwot opuſtili, jako milú wolnoſť a ſlobodu. Za čaſu rimſkeho ciſára Nerona anglická princezka Bunduika wládobažným wýbojcom rimſkym radſſej 80,000 kuſow peňazi jako ſwobodu ſwojej krajiny dala, riekajúc, že je lepſſia ſlobodná chudoba, jako bohatá ſlužobnoſť. Na to howorí Slowák: „Sloboda je zlatá, ale ſlužobnoſť prekliatá“. Ba, pri ſamých

nerozumných tworách pozorujeme, že ſlobodnoſt w Božej prirode nadmier milujú a uwäznenie od ludi preťažko neſú. Zpytatelia prirody poznamenali, že zwieratko bobor, či widra (ktorá pri wodách kunſſtowné chody a ſkrýſſe ſi ſtrojí, i popod wody chodí a z ryb žije) keď zbadá, že je do oſidla chytená, nohu ſi, abo druhý úd w tom okamžení odhrizne a tam nechá, a radſſej bude bez nohy na ſlobode, ako s celým telom w ſidle zamotaná.

Práwe tak ſmýſſlal i akýſi Elens, keď ho Lacedemonſſti w temnici na mocnej reťazy okowaného držali, on ſi odrezal reťazou chytenú nohu a tak ſa horkoťažko odplazil z wäzenia na ſlobodu.

A preto nič diwu, keď ludia či na čas či doživotne zatworení a uwäzneni na oſlobozenie pomýſſlajú a wſſecky ceſty a proſtriedky oprobujú, jakoby ſa z neprijemnej wazby oſlobodili. — Chceme tu niektoré príklady na dokázanie toho doniesť, nie tak wätſſich zločincow jako radſſej menſſich prewinilcow, alebo i newinných wäzňow.

O akomſi Andronikowi wýchodnom ciſárowi ſa piſſe, že ſwojou opatrnoſtou triraz ſa z wäzenia podiwne wyſlobodil. Prwýraz wyzrel ſi akýſi potajomný prúchod, ktorý bol ſice prirúcaný, či zahádzaný, ale ſi ho on welkou prácou potajomky w noci wyčiſtil, rozſſíril a tak popod zem na ſlobodno wyſſiel. Druhýraz ho do wyſokého zámku položili, za nemožné držiac, žeby dakde dolu zíſť mohol. Tu ſi on z tých powrázkowých rebríkow, po ktorých mu w nádobách nápoj dodáwali, mocný powraz ukrútil a s welkým nebezpečenſtwom

dolu ſa zpuſtil i ſſťaſtliwe umknúl. Keď ho tretiraz zatkli, tu ſa pretwáril na prechádzke akoby mal bolenie brucha, a preto čaſtejſſie z koňa zchodil a na potrebu ſa uchylowal. Keď takto ſtrážnikow zabezpečil a čas ſi wyhladel, tu na ſtrane utúlený blízo ceſty, zapchnúl jednu palíčku do zeme, zaweſil na ňu ſwôj kabát a na wrch klobúk wſtrčil, aby ſa zdalo, že on to na zemi a medzitým keď doſtal čaſu, pekne kráſne uſſmiknúl ſa do húſſtiny, a zmiznúl.

Waldemár toho mena III král Denemarſký mal jednoho morſkého ſmelého a ſſikowného hrdinu, ktorý ſa dobre rozumel do morſkeho lúpežnictwa, ten bol od krála tým cielom na more wyprawený. Ale keď priſſiel kdeſi k Wizmáru, nepodarilo ſa mu ſſibalſtwo a bol wtáčik od tých, čo olúpiť chcel, ſám chytený. Z toho ſidla wymotal ſa ſſelmák takýmto figliarſkým ſpôſobom. Dal ſwojim ſtrážnikom hodne ſa napiť, a keď ſa doťahali a wſſetci poſpali, s pomocou ſwojich ludi roztrieſkal reťaz, hodil jednoho z tých opilých na plecia a tak s nim kráčal na ſlobodno. Tu pride na ſtráž, pýtajú ſa ho kdo je, a čo wleče? A on ſſibal powie: „Och! nedbalby ſom, nechby čert wzal túto ťažkú mrcinu; tak ſa zpil, že ani chodiť, ani ſedieť nemôže, preto ho muſím na loď odwliecť, aby tam ſwoje korhelſtwo wyſpal“. Keď ſa s tým ſtráž uſpokojila, on mrcinu zhodil a ſám ku portu poſpiechal, a mohli ſi ho potom ſtrážnici hladať.

Wencel s primenom „leniwý“ tiež ſa trikrát z temnice wyſlobodil. Roku 1393 w ſtaroſláwnej Prahe na radnom dome w ſſpatnej treſtnici za 15 týždňow

ſedel a oſlobodil ſa takto. Doſtal od meſtſkej rady dowolenie, aby ſa w blizkej kúpelnici z prachu a blata temničného okúpal, a iſte mu ſtrážnici pre lepſſú bezpečnoſť háby zadržali, on ale nahoworil diewku kúpelnú, že jej dá 100 dukátow, aby ho nahého pres potok Muldu prenieſla, čo ona i urobila a s nim tiež utiekla.

Druhýraz ſa tak wyſlobodil, keď bol od ſtawow čeſkých chytený, že jeho ſtrýc a margraf morawſký na ſwoje rukojemſtwo pomohol mu. Roku 1394 bol zas chytený a rakúſkemu kniežati Albrechtowi do Wiedni wydaný, ktorý ho ozaj priſne na jednej wyſokej wäži ſtrážiť dal. Tu mu jeden chudobný rybár pomohol, ktorý mu jednu hodbabnú ſſnúru na palec hrubú a na 60 ſiah dlhú zprawiť dal, po ktorej ſa z wäže zpuſtil, do jeducej hnojowej hrby ukryl, a keď ho hladať preſtali, zaſe uſſiel a do Čiech ſſtaſtliwe ſa doſtal.

Teraz počujete „čo figel to groš“ jeden naozaj ſmieſſny figel a zaſmejete ſa. Wo Florencii jednoho prednicho ſſpanielčana uwäznili tak ale, že mu bolo dowoleno s jeho známymi a priatelmi krátiť ſi čas. Čo ſi nepremyſlel? Šlachtici čo ho nawſſtiwili, hrali ſa medzi ſebou a kratochwilu ſi robili, i žarty wſſakowé. Tu náš wäzeň hodi kus zlata na zem, a powie, že kdo ſi ho s rukami nazad položenými na kolenách zdwihne, bude jeho. Kekermajſter (žalárnik) na ktorého ſa práwe cielilo, wlepi oči na ten pekný kúſſtik zlata, prizerá ſa, zachce ſa mu, i powie, že je to lahká wec, aby to i ſám wykonal. Pritomni mu dowolili, aby probowal; a keď ho zubami zdwihnúl, zkričali, že nedobre, že ſi ruky popuſtil, ſtáwka neſtojí. Tento rozhorlený, ſwojej ſſikownoſti powedomý a trochu i zahanbený, káže ſi druhý kus predhodiť a ruky na chrbte ſwázať, a keď ſi klaknúl, wzali mu od boku klúče, odomkli áreſſt a puſtili wäzňa na ſlobodu. On ſa wyſſwihnúl na prihotoweného ſiwka, uháňal k mori a odplawil ſa do Genuy.

Teraz dačo z naſſej Uhorſkej krajiny. Keď král uhorſký Matej Korwin r. 1480 Turkow, týchto zúriwých, nenaſitných, neludſkých ſwetoborcow na hlawu porazil a wôdca jich Alibech už lenlen že do rúk mu nepadnúl, w pohone poſtawený tak ſi pomohol, že ſa obliekol ako proſtý, chudobný ſedliak a ako taký zbehnúl jednomu paſtierowi a tu ſa ces noc ukryl. Druhého dňa za rána ſadnúl na koňa, powedal ſwojmu domácemu gazdowi (ktorý len oči wyplaſſtil) „choď ſi k twojmu wojwodowi, a powez mu, že tej noci u tebä Alibech nocowal“ na to dal oſtrohu konikowi, tak uwrznúl a uſſiel rukám kreſťanow.

Jakub III král Šotlandſký ſwojho wlaſtnieho brata uwäzniť dal, z akej pričiny, newie ſa. Tento wäzeň dal ſkrz ſwojho komorſkého ſlužobnika wſſade rozchýriť, že ſa kral udobril a jeho už ſkoro na ſlobodu prepuſtí. Z tej pričiny na radoſť, že je už ako prepuſtený, dal pre tých, čo ho wartowali hoſtinu priſtrojiť a pil s nimi až do noci. On ſi ale predtým zo ſwojich ložných proſteradlow dlhý powraz zprawil a na ňom najſkôr ſwojho ſlužobnika zpuſtil, aby zwedel, či bude doſť dlhý. Keď ale nebol doſť dlhý a ſlužobník z hodnej wýſſky odpadnúl a nohu ſi zlámal: princ po-

wraz natočil, na ktorom ſſťaſtliwe ſa doſtal aj na zem. No, ale čo teraz zo ſlužobnikom, ktorý ſa ani pohnúť nemohol? On ho wzal na ramená a nieſol wýſſe 2 ſſotlandſkých mil, kým jednu loď naſſli a na nej uſſli.

Dakedy keď ſi ſami káranci tito nemohli pomôcť, pomohli jim z alejſi ſúſtraſti a miloſrdenſtwa ini ludia. Tak ſa wyprawuje, že už ſpominaný král uherſký Matej Korwin mal jednoho ſtrýca menom Zilagiuſa (tuſſim Siládiho), ten bol hrdinſký wojin, ktorý ponúkanú mu korunu uhorſkú prijať nechcel, a práwe najwätſſim pôwodcom bol, že Matej ku korune priſſiel. Tento Siládi, že i wekom wynikal, i w blizkej pokrewnoſti s králom ſtál, oſmelil ſa neraz ho ſlobodne upozorňowať na jedno na druhé, ano i chyby mu predkladať, čo krála nemálo mrzelo tak, že na ſſtwanie jeho protiwnikow dal newinneho ſtarca na Wilágoſſký zámok do wäzenia. Natolko priſſlo, že dorážanim zaťatých nenáwiſtnikow týchto, ſúd wyneſli o ňom, aby rukou katowou bol uſmrcený. No, neomýlne by ſa bolo ſtalo, keby jeden jediný člowek zo ſúſtraſti nebezpečenſtwo odwrátil a newinneho ſtarca oſlobodil. A to bol zámočný kuchár, ten ſa ſmilowal a tak mu pomohol, že narobil w zamku krik: „Turci, turci idú! turci ſa blížia!“ Na alármu túto poſádka rýchle zo zámku wyrukowala, aby ſa potkala s nepriatelom a w tej trmawrme kuchar wäzňa pohodlne wypuſtil.

Piſal potom keď bol na ſlobode králowi liſt a wytýkal mu medzi inſſim, že keď mu on ku korune pomohol, či ſi len takú odmenu zaſlúžil, aby mu jeden kralowſký zradca žiwot zachowal? Král zahanbený wſſecko

na žalobnikow a oſočowatelow zwalowal, akoby ſa jeden potentát takým ludom mal dať wodiť a čaſto i k tyranſtwu a neſprawodliwoſti zawodiť.

Sem muſime eſſte pridať, ako ſa i ženy a manželky k uwäzneným ſwojim mužom dokázaly. Keď gróf Kriſſtof Frangepán r. 1609 bol od Wencciánow ako ciſárſky wojenſký welitel chytený a jeho manželka to zwedela, hneď ſa na ceſtu wydala, a keď jej bolo dowoleno w žalári ho nawſſtiwiť, dala mu ſwoje ſſaty obliecť a ona ſi oblekla ſluhowe a tak preſſla ſo ſwojim pánom cez ſtráže, potom oba ſpolu na jednu prihotowenú lodku ſadli a do Trieſtu uſſli.

Čo wiac, ſtalo ſa, že i ſkrze modlitbu boli mnohí newinni wäzňowia zázračne wyſwobodeni. Niektorý pochybník a bohatajec by o tom prawda pochybowal a s úſſklebom ſa od takej rozpráwky odwrátil. Ale keď i o Petrowi a druhých apoſſtoloch ſtoji, že anjelſkou rukou popádaly z nich retaze, rozſtúpili ſa múry, rozbily záwory: prečoby ſa to i wiacraz a s inſſimi newinnými ſtáť nemohlo?

Tak ſa piſſe, že biſkup Angirſký widel keď mnohých newinných ludi ako záſtawnikow, či záložnikow do jednej ſſpatnej temnice uwrhli a keď ſa o nich darmo primlúwal, obrátil ſa od ludi k Bohu, a Boha za oſwobozenie tých neſſťaſtných wrúcne proſil. A na tú primluwu ſa wraj múry temnice rozpadli a wäzňowia na ſlobodu ſa doſtali.

To iſté ſa o druhom toho meſta biſkupowi piſſe, že keď pred oltárom klačiac za newinných wäzňow ſa k pánu Bohu modlil, dwere temnice ſa pootwáraly,

zemi, kde obeſili ho. Ten lumpák tak otrhaný chodil, že aní žobrák a muſeli mu pri jeho odprawení háby dať, lebo bol takmer nahý.

Mohliby ſme eſſte i z naſſich nowejſſich čaſow doſť takých prikladow nauwádzať, ale preſtaneme, len eſſte niečo ku wýſtrahe a poučeni.

Prwé je, aby kreſťanſký zdrawý člowek bez najwetſſej potreby nikdy ſa na žebráctwo nedáwal, snoby ho lahko k zlému zawedlo, aſpoň podozrelým, potupeným učinilo, keď i Pán Bôh to chce, aby ſa každý w ſwojom ſtawe poctiwe z práce rúk žiwil a nikomu nebol na ťarchu. „W potu twári ſwojej chlieb ſwôj jeſť budeš!“ Kdo nechce delati, nech ani neje. Synu, nežiw ſe žebrotou; lépe jeſt nebýti, nežli žebrati, Hla, to ſú Božie hlaſy.

Kdoby ale i proti wôli ſwojej a s welkým oſtýchanim prinúcený bol utiekať ſa k pomoci ludſkej, nech ſa poteſſi tým, že i drahý Spaſitel chudobným bol tak, že nemal nič ſwojho, ani kdeby ſi hlawu ſklonil. Nech urobi tak, ako ten žobrák Serwulus, ktorý almužnu nepremrhal, neprepil, ako naſſi žobráci; ale ſi kúpil Bibliu, a že ſám newedel čitať, dal ſi druhým každý deň z nej prečitať niečo. Alebo tá bohabojná Hydwina, keď jej s wýſmechom jej chudobu na oči nadmetali, howorila: „ten je bohatý, ktorý je ſpokojný s tým co má; keď já i nemám majetok a radoſť s niekolkými ludmi, ale mám s premnohými biedu a chudobu s ktorou ſom ſpokojná, i za to Bohu ďakujem.“

Ďalej, pozoruj každý, aby ſi ſwojimi wýſtupkami a hriechmi potupnú žebrotu na hrdlo ſi nezawalil.

Waruj ſa tedy záhalky, leniwoſti, korhelſtwa, zločinſtwa, abys neupadnúl do rúk ſudcowſkých, nemuſel ſwetom zutekať a wſſetko ſwoje utratiť, opuſtiť. Waruj ſa i pýchy, márnomyſlnoſti, proceſow, daremnej ſſpekulacie atď. čoby ťa lahko priwedlo na žebrotu.

A wy wrchnoſti nenakladajte podaným ťarchy neſneſitelné, nedrancujte, nezdierajte do kože, aby ſa žobrač nemnožila a jiným i wám ſamým nebezpečnou nebola; lebo znajte, že ſa nedoſtatok a „hlad ſſibenice neboji“. Wy máte tiež powinnoſť, kadeakých nerobotných poſtawačow a tulákow preč odprawiť, aby oni núznym almužny od úſt neodberali, nekradli a ináče ſſkodiť nemohli.

Ty pak kdo do hoſpody prijmeš podozreleho, neznámeho člowека, dobre ſi otwor oči, aby ſa ti zlým neodplatil; lebo jeſtli kde, tu plati to ruſke priſlowko: „Ne ſwäkomu wjer, zapiraj krepče dwer“. A po náſſky: Nebuď chytrý wo wiere, zatwáraj ſi lepſſie dwere.

Žalár a oſlobodenie ſa z neho.

Slobodu zlatú wſſeci ludia za wſſeckých čaſow draho ſi wážili natolko, že radſſej majetok a bohatſtwo, ba žiwot opuſtili, jako milú wolnoſť a ſlobodu. Za čaſu rimſkeho ciſára Nerona anglická princezka Bunduika wládobažným wýbojcom rimſkym radſſej 80,000 kuſow peňazi jako ſwobodu ſwojej krajiny dala, riekajúc, že je lepſſia ſlobodná chudoba, jako bohatá ſlužobnoſť. Na to howori Slowák: „Sloboda je zlatá, ale ſlužobnoſť prekliatá“. Ba, pri ſamých

nerozumných tworách pozorujeme, že ſlobodnoſť w Božej prirode nadmier milujú a uwäznenie od ludi pretažko neſú. Zpytatelia prirody poznamenali, že zwieratko bobor, či widra (ktorá pri wodách kunſſtowné chody a ſkrýſſe ſi ſtrojí, i popod wody chodí a z ryb žije) keď zbadá, že je do oſidla chytená, nohu ſi, abo druhý úd w tom okamženi odhrizne a tam nechá, a radſſej bude bez nohy na ſlobode, ako s celým telom w ſidle zamotaná.

Práwe tak ſmýſſlal i akýſi Elens, keď ho Lacedemonſſti w temnici na mocnej reťazy okowaného držali, on ſi odrezal reťazou chytenú nohu a tak ſa horkoťažko odplazil z wäzenia na ſlobodu.

A preto nič diwu, keď ludia či na čas či doživotne zatworení a uwäznení na oſlobozenie pomýſſlajú a wſſecky ceſty a proſtriedky oprobujú, jakoby ſa z nepríjemnej wazby oſlobodili. — Chceme tu niektoré príklady na dokázanie toho donieſť, nie tak wäčſſích zločincow jako radſſej menſſích prewinilcow, alebo i newinných wäzňow.

O akomſi Audronikowi wýchodnom ciſárowi ſa piſſe, že ſwojou opatrnoſťou triraz ſa z wäzenia podiwne wyſlobodil. Prwýraz wyzrel ſi akýſi potajomný prúchod, ktorý bol ſice prirúcaný, či zahádzaný, ale ſi ho on welkou prácou potajomky w noci wyčiſtil, rozſſíril a tak popod zem na ſlobodno wyſſiel. Druhýraz ho do wyſokého zámku položili, za nemožné držiac, žeby dakde dolu zíſť mohol. Tu ſi on z tých powrázkowých rebríkow, po ktorých mu w nádobách nápoj dodáwali, mocný powraz ukrútil a s welkým nebezpečenſtwom dolu ſa zpuſtil i ſſťaſtliwe umknúl. Keď ho tretiraz zatkli, tu ſa pretwáril na prechádzke akoby mal bolenie brucha, a preto čaſtejſſie z koňa zchodil a na potrebu ſa uchylowal. Keď takto ſtrážnikow zabezpečil a čas ſi wyhladel, tu na ſtrane utúlený blizo ceſty, zapchnúl jednu paličku do zeme, zaweſil na ňu ſwôj kabát a na wrch klobúk wſtrčil, aby ſa zdalo, že on to na zemi a medzitým keď doſtal čaſu, pekne kráſne uſſmiknúl ſa do húſſtiny, a zmiznúl.

Waldemár toho mena III král Denemarſký mal jednoho morſkého ſmelého a ſſikowného hrdinu, ktorý ſa dobre rozumel do morſkeho lúpežnictwa, ten bol od krála tým cielom na more wyprawený. Ale keď priſſiel kdeſi k Wizmáru, nepodarilo ſa mu ſſibalſtwo a bol wtáčik od tých, čo olúpiť chcel, ſám chytený. Z toho ſidla wymotal ſa ſſelmák takýmto figliarſkým ſpôſobom. Dal ſwojim ſtrážnikom hodne ſa napiť, a keď ſa doťahali a wſſetci poſpali, s pomocou ſwojich ludi roztrieſkal reťaz, hodil jednoho z tých opilých na plecia a tak s ním kráčal na ſlobodno. Tu pride na ſtráž, pýtajú ſa ho kdo je, a čo wleče? A on ſſibal powie: „Och! nedbalby ſom, nechby čert wzal túto ťažkú mrcinu; tak ſa zpil, že ani chodiť, ani ſedieť nemôže, preto ho muſím na loď odwliecť, aby tam ſwoje korhelſtwo wyſpal“. Keď ſa s tým ſtráž uſpokojila, on mrcinu zhodil a ſám ku portu poſpiechal, a mohli ſi ho potom ſtrážnici hladať.

Wencel s primenom „leniwý“ tiež ſa trikrát z temnice wyſlobodil. Roku 1393 w ſtaroſláwnej Prahe na radnom dome w ſſpatnej treſtnici za 15 týždňow-

ſedel a oſlobodil ſa takto. Doſtal od meſtſkej rady dowolenie, aby ſa w blizkej kúpelnici z prachu a blata-temničného okúpal, a iſte mu ſtrážnici pre lepſſú bezpečnoſť háby zadržali, on ale nahoworil diewku kúpelnú, že jej dá 100 dukátow, aby ho nahého pres potok Muldu prenieſla, čo ona i urobila a s nim tiež utiekla.

Druhýraz ſa tak wyſlobodil, keď bol od ſtawow čeſkých chytený, že jeho ſtrýc a margraf morawſký na ſwoje rukojemſtwo pomohol mu. Roku 1394 bol zas chytený a rakúſkemu kniežati Albrechtowi do Wiedni wydaný, ktorý ho ozaj priſne na jednej wyſokej wäži ſtrážiť dal. Tu mu jeden chudobný rybár pomohol, ktorý mu jednu hodbabnú ſſnúru na palec hrubú a na 60 ſiah dlhú zprawiť dal, po ktorej ſa z wäže zpuſtil, do jednej hnojowej hrby ukryl, a keď ho hladať preſtali, zaſe uſſiel a do Čiech ſſiaſtliwe ſa doſtal.

Teraz počujete „čo figel to groš“ jeden naozaj ſmieſſny figel a zaſmejete ſa. Wo Florencii jednoho prednieho ſſpanielčana uwäznili tak ale, že mu bolo dowoleno s jeho známymi a priatelmi krátiť ſi čas. Čo ſi nepremyſlel? Šlachtici čo ho nawſſtiwili, hrali ſa medzi ſebou a kratochwilu ſi robili, i žarty wſſakowé. Tu náš wäzeň hodi kus zlata na zem, a powie, že kdo ſi ho s rukami nazad položenými na kolenách zdwihne, bude jeho. Kekermajſter (žalárnik) na ktorého ſa práwe cielilo, wlepi oči na ten pekný kúſſtik zlata, prizerá ſa, zachce ſa mu, i powie, že je to lahká wec, onby to i ſám wykonal. Pritomni mu dowolili, aby probowal; a keď ho zubami zdwihnúl, zkričali, že ne-

dobre, že ſi ruky popuſtil, ſtáwka neſtojí. Tento rozhorlený, ſwojej ſſikownoſti powedomý a trochu i zahanbený, káže ſi druhý kus predhodiť a ruky na chrbte ſwázať, a keď ſi klaknúl, wzali mu od boku klúče, odomkli áreſſt a puſtili wäzňa na ſlobodu. On ſa wyſſwihnúl na prihotoweného ſiwka, uháňal k mori a odplawil ſa do Genuy.

Teraz dačo z naſſej Uhorſkej krajiny. Keď král uhorſký Matej Korwin r. 1480 Turkow, týchto zúriwých, nenaſitných, neludſkých ſwetoborcow na hlawu porazil a wôdca jich Alibech už len len že do rúk mu nepadnúl, w pohone poſtawený tak ſi pomohol, že ſa obliekol ako proſtý, chudobný ſedliak a ako taký zbehnúl jednomu paſtierowi a tu ſa ces noc ukryl. Druhého dňa za rána ſadnúl na koňa, powedal ſwojmu domácemu gazdowi (ktorý len oči wyplaſſtil) „choď ſi k twojmu wojwodowi, a powez mu, že tej noci u tebä Alibech nocowal“ na to dal oſtrohu konikowi, tak uwrznúl a uſſiel rukám kreſťanow.

Jakub III král Šotlandſký ſwojho wlaſtnieho brata uwävzniť dal, z akej pričiny, newie ſa. Tento wäzeň dal ſkrz ſwojho komorſkého ſlužobnika wſſade rozchýriť, že ſa kral udobril a jeho už ſkoro na ſlobodu prepuſtí. Z tej pričiny na radoſť, že je už ako prepuſtený, dal pre tých, čo ho wartowali hoſtinu priſtrojiť a pil s nimi až do noci. On ſi ale predtým zo ſwojich ložných proſteradlow dlhý powraz zprawil a na ňom najſkôr ſwojho ſlužobnika zpuſtil, aby zwedel, či bude doſť dlhý. Keď ale nebol doſť dlhý a ſlužobnik z hodnej wýſſky odpadnúl a nohu ſi zlámal: princ po-

wraz natočil, na ktorom ſſťaſtliwe ſa doſtal až na zem. No, ale čo teraz zo ſlužobnikom, ktorý ſa ani pohnúť nemohol? On ho wzal na ramená a nieſol wýſſe 2 ſſotlandſkých mil, kým jednu loď naſſli a na nej uſſli.

Dakedy keď ſi ſami káranci tito nemohli pomôcť, pomohli jim z akejſi ſúſtraſti a miloſrdenſtwa ini ludia. Tak ſa wyprawuje, že už ſpominaný král uherſký Matej Korwin mal jednoho ſtrýca menom Zilagiuſa (tuſſim Siládiho), ten bol hrdinſký wojin, ktorý ponúkanú mu korunu uhorſkú prijať nechcel, a práwe najwätſſim pôwodcom bol, že Matej ku korune priſſiel. Tento Siládi, že i wekom wynikal, i w blizkej pokrewnoſti s králom ſtál, oſmelil ſa neraz ho ſlobodne upozorňowať na jedno na druhé, ano i chyby mu predkladať, čo krála nemálo mrzelo tak, že na ſſtwanie jeho protiwnikow dal newinneho ſtarca na Wilágoſſký zámok do wäzenia. Natolko priſſlo, že dorážanim zaťatých nenáwiſtnikow týchto, ſúd wyneſli o ňom, aby rukou katowou bol uſmrcený. No, neomýlne by ſa bolo ſtalo, keby jeden jediný člowek zo ſúſtraſti nebezpečenſtwo odwrátil a newinneho ſtarca oſlobodil. A to bol zámočný kuchár, ten ſa ſmilowal a tak mu pomohol, že narobil w zamku krik: „Turci, turci idú! turci ſa blížia!“ Na alármu túto poſádka rýchle zo zámku wyrukowala, aby ſa potkala s nepriatelom a w tej trmawrme kuchar wäzňa pohodlne wypuſtil.

Piſal potom keď bol na ſlobode králowi liſt a wytýkal mu medzi inſſim, že keď mu on ku korune pomohol, či ſi len takú odmenu zaſlúžil, aby mu jeden kralowſký zradca žiwot zachowal? Král zahanbený wſſecko

na žalobnikow a oſočowatelow zwalowal, akoby ſa jeden potentát takým ludom mal dať wodiť a čaſto i k tyranſtwu a neſprawodliwoſti zawodiť.

Sem muſime eſſte pridať, ako ſa i ženy a manželky k uwäzneným ſwojim mužom dokázaly. Keď gróf Kriſſtof Frangepán r. 1609 bol od Wenciánow ako ciſárſky wojenſký welitel chytený a jeho manželka to zwedela, hneď ſa na ceſtu wydala, a keď jej bolo dowoleno w žalári ho nawſſtiwiť, dala mu ſwoje ſſaty obliecť a ona ſi obliekla ſluhowé a tak preſſla ſo ſwojim pánom cez ſtráže, potom oba ſpolu na jednu prihotowenú lodku ſadli a do Trieſtu uſſli.

Čo wiac, ſtalo ſa, že i ſkrze modlitbu boli mnohí newinni wäzňowia zázračne wyſwobodeni. Niektorý pochybnik a bohatajec by o tom prawda pochybowal a s úſſklebom ſa od takej rozpráwky odwrátil. Ale keď i o Petrowi a druhých apoſſtoloch ſtoji, že anjelſkou rukou popádaly z nich retaze, rozſtúpili ſa múry, rozbily záwory: prečoby ſa to i wiacráz a s inſſimi newinnými ſtáť nemohlo?

Tak ſa piſſe, že biſkup Angirſký widel keď mnohých newinných ludi ako záſtawnikow, či záložnikow do jednej ſſpatnej temnice uwrhli a keď ſa o nich darmo primlúwal, obrátil ſa od ludi k Bohu, a Boha za oſwobozenie tých neſſťaſtných wrúcne proſil. A na tú primluwu ſa wraj múry temnice rozpadli a wäzňowia na ſlobodu ſa doſtali.

To iſté ſa o druhom toho meſta biſkupowi piſſe, že keď pred oltárom klačiac za newinných wäzňow ſa k pánu Bohu modlil, dwere temnice ſa pootwáraly,

okowy z rúk a nôh wäzňom popadaly, a mohli bez prekážky ſwojou ceſtou ďalej kráčať.

Nuž a ten Orleánſky biſkup akože ſa zpewom z wäzenia oſlobodil? Tento wraj bol dobrý báſnik či werſſownik a ſložil w temnici werſſe s tým počiatkom:

„Sláwa, chwála a čeſť buď tebe králi,
wykupiteli Kriſte“ atď.

Keď raz ciſár Ludwik w kwetnú nedelu pomimo ſſiel, wäzeň ſilným hlaſom ſwoje werſſe zpiewať počal, a to ſrdce ciſára tak pohlo, že ho hneď na ſlobodu wypuſtiť kázal.

Ale eſſte diwnejſſie wám bude, keď wám wyrozprávam, ako jeden papagaj (papúſſok, taký wták w teplejſſích krajinách, čo ſa i niektoré ludſke ſlowa wypowedieť naučí) ciſárſkeho princa wyſlobodil. Wýchodni ciſár Bazilius dal ſwôjho ſyna Lewa, na lžiwú obžalobu jednoho čarodejníckeho mnicha, hodiť do temnice. Tento ciſár mal w ſwojej palote w klietke jednoho papagája, ktorý wſſeličo ſſtebotať wedel. Keď ciſár jednoho čaſu ſwojich radcow k ſláwnej hoſtine powolal, a tito okolo ſtola ſedeli, papúſſok wiacraz opakowal tie ſlowá: „ej, ej, náš — pán — Le—o! náš — pán — Le—o!“ na čo wſſeci pritomni hoſtia zarmúcene ſedeli a nič užiwať nemohli. Ciſár ſa pýta, prečo ſú tak ſmutni? a oni dali na odpoweď: „akože môžeme, miloſtiwý ciſár, tieto jedlá okúſiť, keď nám tento wták naſſu nedbaloſť na oči hádže. Tento opakuje tak čaſto meno ſwojho pána, a my ſa tu hoſtime, jeme, pijeme a na náſſho newinného princa zabúdame“. Keď tie ſlowa ciſár počúl, wſtúpil do ſebä, hnew jeho ſa rozplynúl,

i dal princa z wäzenia hneď doſſikowať, ináčej ho obliecť, a prijal ho do ſwojej predoſſlej otcowſkej miloſti.

Mnozi pomohli ſi peňazmi; mnohých tyranow Bôh na ſne, abo inakſſie prehrozil, aby i proti ſwojej wôli wäzňow prepuſtili; mnohým ani Bôh, ani jeho dobri anjelia, ani ludia, ale diably pomáhali a to za jich duſſe. — Jeden práwe zúfanliwým ſkokom ſa wyſlobodil, a to bol lantgraf Ludwik, keď prwej celé dwa roky w temnici ſedel, ten len pomocou ſwojho dlhého kabáta a krkolomného ſkoku z ohromnej wýſſawy ſa zwrhnúc, uwrznúl, preto ho Ludwikom „ſſpringerom“ či „ſkokáňom“ nazwali.

Naučenie.

1. Kdo nechce koſſtowať temnicu, nech ſa takých ſkutkow waruje, ktoré ju zaſluhujú. Keby bol ten králowſký ſpráwca nad pekármi ſwoju powinnoſť lepſſie konal, mohol nepriſť do žalára a potom na ſſibenicu. A keby žalárow a treſtu nebolo na ſwete, kdežeby ſa dobri pred holomky podeli?

2. Tých, čo pre ſamopaſſné zločiny do chládku priſſli, netreba oſlobodiť, a kdo to robi, nie len že je predoſſlých hriechow wäzňowých učaſtný, ale eſſte i budúcich, na ktoré ſa znowu wydá. Tak ſám pán Bôh zazliewal Achabowi, že Benhadada krála ſirſkého prepuſtil, preto mu domlúwal ſkrz proroka takto: „Ponewádž ſi z ruky puſtil muže k ſmrti odſúzeného; budeť žiwot twůj za žiwot jeho, a lid twůj za lid jeho“.

3. Ti, ktori newinne priſſli do wäzenia, majú ſa teſſiť ſwojou newinnoſťou; pilne ſa modliť a Bohu

porúčať wec ſwoju; jemu je ſnadno, jeſtli za potrebné widi, wyſlobodiť jich, ako to na Jozefowi, Micheowi, Jeremiáſſowi, Petrowi, Pawlowi, Silowi a mnohých iných widime. A nechby práwe w žalári podla tela umreli, nič jim to na duſſi neſſkodi. Ján krſtitel za rok i tri meſiace ſedel w ňom, potom bol od zhowadilca Heroda zaťatý; tak i Ján Hus po ſedem meſačnom wäzeniu zpálený; podobne i Hieronim prajſký keď za 340 dni w tmawej temnici wytrápil ſa: ale akú odmena ſa jim u Boha doſtala! ako jich oſlawujú powďačni potomci! s akým triumfom poſtawia ſa w onen den pred oči ſwojich trýznitelow a katow!

4. Práwe preto nezabúdajme ſa modliť za newinných wäzňow a jim wſſecko dobre prokazowať, wždy na pamäti majúc to Spaſitelowo: „wězněm jſem byl a nawſſtiwili jſte mně“.

5. Napoſledy warujme ſa nadowſſetko toho „wečného wäzenia“ odkial nebude nikdy wyſlobozenia. O, aki ſú to blázni, čo ſa ſami naſchwal do neho ženú! Newera a žiwot hnuſne ſtráwený dwere otwárajú do neho.

Keď ſa tak bojite žalára čaſného,
Kde aſpon nadeja jeſt wywiaznúť z neho:
Prečo nie wiac toho, ktorý trwa wečne?
Ach, tá prepaſť! peklo! hady! oheň! tieſne!

* * *

Sem eſſte chceme pridať jeden druhý priklad nepodareného wyſlobozowania jak ono wypálilo a oklamalo nejednoho neſſťaſtnika.

Náružiwá láſka a ctižiadoſť, wládobažnoſť zawedú nejednoho omámenca k podiwným podujmom, pri ktorých ſa tak zamotá, že napoſledy nezná „kam z konopi“.

Bol jeden pyſſný a po cti bažiaci ſicilián menom Kaprera, ktorý ozaj ſmieſſny priklad ſwojej márnomyſlnoſti ſwetu zanechal. Keď totižto král Arogonie a Sicilie zomrel, tu náš hrdina akúſi chuť po králowſkej korune w ſebe pocitil a wſſetky moci duſſe ſwojej napružil, akoby najiſtejſſie k tomu priſť mohol, natolko že ſi do hlawy wzal, owdowelú králownu pojať ſi za manželku a s ňou potom panowať. Šiel tedy a oſmelil ſa ſwoju žiadoſť predneſť tejto wládarkyni. Ona ale opowážliwca do oči wyſmiala a s tým wýrazom, weru nie lichotiacim, že je „ſtarý cap“, ſtarý pochabel, ho odprawila. Ale on nie, nemal (ako howorime) oči a čo nemohol wykonať dobrotky, to chcel ſilou mocou, tak že králowna w nočnej dobe pred drawcom po wode na útek ſa dala.

Tento láſkou zpilý ſtarý blázon ſkutočne ſa do kralowninej ložnice doſtal a obſalaſſil a nenájdúc králownu, nahý ſa do jej teplej poſtele uležil, tú teplotu noſom do ſebä hltal a tak ſa wraj wyjadril, že „hniezdo ſom owſſem doſtal, ale wtáčik mi z neho uletel“.

Potom ho ludia králownej chytili a do jednoho zámku odſſikowali, kde bol do jednej hlbokej, ale wyſchnutej ſtudne zpuſtený. Na to ſa obloha zamračila, dážď ſa len tak lial a woda walila do otworenej ſtudne, tak že ſa ſtarý zamilowanec takmer utopil w nej. Na weliké wolanie a bedowanie odpoly mrtwého wytiahli a na jednu wyſokú wäžu pod ſtráž dowedli. Tu ſa on

prawda wody báť nemuſel, ale ſa mu predca táto hoſpoda nelúbilo, lámal ſi hlawu, akoby uwrznúť mohol. Probowal tedy ſtrážnika ſwojho podkúpit a ſlúbil mu značnú náhradu, jeſtli ho prepuſti na ſlobodu. Tento ſa k tomu uwolil a prijal popredku ako záwdawok tiſic dukátow (ale s uwedomenim ſwojho kapitáňa) a hneď priprawil jeden powraz, po ktorom ſa wäzeň zpuſtiť mal. Ale čože? ſotwaže ſa pſotár do polowice doſtal, zpadnúl do akéhoſi napred priſtrojeného ſaku, a či ſidla, a zoſtal w ſlobodnom powetri wyſieť, nemohúc ani ſem ani tam. Ako ſa rozodnilo, tu ſa ſbehla hromada wſſakowých diwákow, aby tento diw wideli, a ten wtáčik čo tak medzi nebom a zemou wyſel, bolby ſa od haňby treba kde podel, muſel ale celý den wyſieť či chcel či nechcel. Na wečer ho zas wytiahli na predoſſlú hoſpodu a tu ſi mohol premýſſlať, kam dowedie člowека krátkozraká poſſetiloſť a že k nemožnoſťam nemá ſa triet ſmeloſť.

Po tolkých útrapoch odſſikowali člowека do Katalonie, kde wraj u krála akéſi wyžiwenie doſtal. —

Eſſte jeden priklad takého nezdarného pokuſu. Iſteho ſwobodného pána z Montigny dal roku 1567 ſſpanielſký král do zalára, kde ho oſem wojákow oſtro ſtrážilo. I tento wſſecky proſtriedky w hlawe premietal, akoby z wäzenia ſa wyſlobodiť a uſkočiť mohol. Napoſledy ſa mu podarilo jednoho ſſpanielčana, z tých čo naň dohliadali, zakúpiť, ſkrze ktorého potajomky wſſakowé liſty ſwojim ſlužobnikom poſielal a zas od nich liſty w chlebe zaprawené doſtáwal. Doručili mu i pilky, ktorými mreže temnice prepiliť mal, i taký rebriček z medi alebo z moſadze urobený, čo ſa dal na kúſky porozberať a zaſe poſkladať; k tomu niekolko koni a wſſetko k úteku potrebné jeho ſlužobnici prihotowili.

Keď ale už wſſetko u konca bolo a zponenáhla ſnowané dielo už už wywieſť ſa malo, tu jeho hofmajſter (nádwornik) omýlom či poprawde čoſi premeſſkal a celú wec prewrátil, keď oſtatni chlieb s liſtom nebol dobre doručený, ale ſa kapitáňowi do rúk doſtal, ten rozkrojil chlieb, naſſiel liſt a bolo wſſetko prezradeno.

Tu hneď ſlužobnikow Montignyho pochytali a len málo boliby wſſeckých pomárnili, keby ſa lud nebol za nich zaujal, udáwajúc, že nemohli robiť inače, len ako werným ſlužobnikom patrilo, aby ſi ſwojho pána wykúpili. Dali jich predca do jednoho zámku, kde za dlhý čas wo welkej biede ſedeli, až kým princezka portugalſká a ſeſtra králowa, ktorá tadial idúc, počula jich welký krik a hrkotanie s reťazmi, wykonala u ſwojho králowſkého brata, že jich na ſlobodu puſtil. Pána ale preložili do druhého zámku, kde mu poſluhowač jeho na wyſſſi rozkaz otrawu pomieſſal do poliewky, i hneď onemocnel a naſkore zomrel.

Žaláre za ſtarodáwna a jich hrozné ſporádanie.

Zloba hriechom poſſkwrnených ludi je tak welká, že tých len málo, čoby ſa peknými rečmi, ſlubami a Božimi hrozbami wieſť a ſprawowať dali, takmer pri wätſſine muſejú ſa wſſakowé ſiliace proſtredky, a to oſtré proſtredky, upotrebiť, eſſte i wtedy ťažko je ziſkať a na prawú ceſtu obrátiť zločinoſtrojcow.

Keď ſa raz ciſár Maximilian pýtal jednoho meſſianoſta: akoby ſa dalo to mnozſtwo ludſtwa w poſluſſnoſti udrzať? tento odpowedal: „Waſſa Jaſnoſť, dobrými ſlowy a oſtrými pokutami“. Ako ſa woſk malým, tichým teplom lahko dá ztlačiť i roztlačiť, a zhybowať, ako len chceme; ale twrdá hrča potrebuje železné kladiwo, a jej trieſky i potom nehodia ſa k ničomu, len na oheň: tak ſa dajú niektoré hlawy peknými rečmi ziſkať, ale twrdoſſijné len náſilim, i wtedy bývajú hodné potupnej ſmrti.

Medzi tieto náſilné proſtriedky, aké ſwetſká wrchnoſť čaſto upotrebowať muſi, priſluchajú i žaláre, temnice, áreſſty, k jejichžto wynalezeniu len zloba ludſká priležitoſť dala.

Prwý žalár o akom piſmo Sw. zmienku čini, bol ten, do ktorého newinného Jozefa w Egypte uwrhli, a že nemuſel byť welmi pohodlný, to i Dáwid k ſrozumeniu dáwa, riekajúc: „jehožto (Jozefa) nohy ſewreli puty; železa podniknúti muſel“. Nemáme ſa ale domniewať, žeby to bol prwni žalár w ludſtwe, bezpochyby i predtým a inde doſť jich wſſakowých bolo. O Samſonowi ſa piſſe, že ho Filiſſtinſki jali, wylúpili mu oči a dowedſſe ho do Gázy, ſwázali ho dwèma retèzy železnými a mlel w domè wèznů. Inſſie priklady, ako jich w ſt. Zákone najſť možno, pominieme, len z Nowého jeden nech tu ſtoji. Keď Pawel ap. ſwoje útrapy wyratuje, medzi iným howori, že „wo dne w noci w hlbokoſti morſkej ſa nalezal“. Táto hlbokoſť morſká nebola nič inſſieho len žalár Ciziko menowaný, ktorý ſa pre ſwoju neſmiernú hlbokoſť „morſkou“ menowal.

Z rozličných dejepiſcow je známo, že u ſtarých národow doſť ſa oſſkliwých žalárow nachodilo. Atenſſti mali Baratrum alebo prepaſť; Sirukúzania mali Latotomie t. j. kowowé bane za žalár; Rimania mali Tullianum; Kartaginenſſti hnuſnú jaſkyňu Aukon; Meſſiáni mali Theſawrus t. j. komora pokladowá, do ktorej nebolo žiadnych dweri, len jedna diera z wrchu, ktorou neſſtaſtného wezňa na powraze ſpuſtili a na otwor welký kameň zawalili. Perziáni mali temnicu Lethe t. j. zábudliwoſť, ktorá bola naplnená popolom a kdo do nej priſſiel, tam ſa zaduſil.

Podiwné i mená noſily tieto temnice, ako w Litichu jedna wolala ſa „králowſtwo nebeſké“ a w Štutgarde pre ſluzobnikow cirkewnich noſila meno „Biblia“. Podiwné to nápady.

Poďme ale do bližſſich čaſow, a tu napadneme na ukrutné žaláre tyrana Eklina wo Werone. Tento tyran počal r. 1253 na nowo zúriť, lebo nemal ſladſſej obluby a rozkoſſe, ako w krwi ludſkej ſa kochať, preto dal wſſetky meſtá a zámky wäzňami naplniť, žalárowať ludi nemiloſrdne, a jich neſneſitelným hladom a ſmädom mučiť, tak že prinúteni boli neprirozené, hnuſné pokrmy užiwať a mieſto wody wlaſtným močom žižeň ſwoju haſiť. Tu medzi wäzňami bol neſneſitelný ſmrad, powetrie zkažené, horúčoſť a ſtiſk, že ani dýchať nemohli a tak w tých mučiarňách zwätſſa ſa poduſili. Žaláre tieto boli tak preplnené, že wäzňowia jeden po pri druhom ani ſedieť, ani ležať nemohli a na nohy zoſlabli tak, že ani ſtáť newedeli. Wolania, bedákania, rukami zalamowania, to nebolo nič naplat, nikdo ſa

neſmilowal a w prawde myſleť ſa mohlo, akoby tieto byty nie ludſké, ale čertowe ruky boly priprawily, akoby to pekelné komory boly, kde zloduchowia ſwoju moc prowodzujú. Na tolko ſa člowek odčlowečiť môže!

No, ale tento tyran wzal za ſwoje, lebo keď wo wojne s kniežaťom Majlandſkým ranený bol, nedržal ſa ináče len ako diwoká beſtya, lebo peny wztekloſti wyhadzujúc, flajſtre a obwiazaniny trhal w beſe dolu a tak ſwoju tyranſkú duſſu wydal.

Medzi najukrutnejſſie žaláre, o akých ſa kedy počulo, patril i ten, w ktorom jezowit a margraf Spiola w Japonſku uzamčený ſedel za celé ſſtyry roky, kým nebol od ukrutuých kreſtianſkých nepriatelow zpálený. Tento žalár nebol len na 16 piadi ſſiroký, na 12 wyſoký a na 24 dlhý na podobu wtáčej klietky abo kurinca ſprawený; drewenných ſtien nemal, ale bol z palic a kolikow urobený, a kolik od kolika len na dwa prſty trčal a preto úbohi wäzňowia boli wždy úpeku ſlnca a drſnatej powetrnoſti wyſtawení. Do takejto klietky 32 wäzňow zatworili. A poneváč w tomto teſnom mieſte tolko wäzňow ſpolu bolo, nemohli ſa chudáci ani len zohnúť, ani krok pokrčiť, ani ſi w noci lahnúť. Potrawy, ktorá ſa jim jedným malým oblečkom dodáwala, bolo tak málo a tak planej, žeby len práwe hladom nepomreli. A že tento áreſſt wyſoko poſtawený a priezračný bol, a wäzňowia holými hlawami, odpoly nahí, nikdy nepreobliekani, i nečiſtote i wſſeckým nehodám počaſowým wyſtawení súc premnoho trpeli, ſamo ſebou rozumie ſa. — W tomže Japonſkom ciſárſtwe w meſte Tytuane bolo to eſſte hroznejſſie. Tam bola temnica, ktorá ſa Matamore wolala. Bolo to jedno prieſtranſtwo pod zemou aſi na 30 ſtôp, na troje rozdelené. Najwätſſie 28 ſtôp dlhé a 24 ſſiroké, tie dwe trochu menſſie, kde ſa prawidelne do 140 kreſťanſkých wäzňow nachodilo. Bola to naozajſtná temnica, bo nemala žiadneho ſwetla, len zwrchu tri mrežowé oblôčky k ulici, a za každom z tých oblôčkow priprawený powraz s jedným hákom na konci, na ktorých pomimo idúci kreſťania z miloſrdenſtwa podarúwali niečim ſwojich neſſťaſtných bratow a wodu jim dodáwali; alebo keď niektori wäzeň peniaze mal a kúpiť ſi niečo dal, týmto ſpôſobom ſa mu doručilo. Na tomto ſſpatnom mieſte nebolo ani žiadneho záchodu, mali wäzňowia ſwoje hrnce (tie po ſtenách wyſeli) do tých potrebu ſwoju wykonáwali a wečer, keď ſtrážny jednu mrežu roztworil po tom powraze zpúſſťali, a tomu, kdo to wyklúdil, platiť muſeli. Ani trochu ſlamy, ani poſtele k odpočinuti — muſeli chudáci pre teſnoſť jeden na druhom ako heringy na holej zemi ležať, a ſotwy mohli oči zajmúriť, keď w noci murínſki chlapci w diwej ſurowoſti trápili jich tým, že blato, ſkaly, wodu a inſſie weci púſſťali na mreže a to ſſtyry i päťkrát w jednu noc, čo úbohým welmi jich ſtaw ztrpčowalo. Nuž a wina akáže bola? nuž len tá, že boli — kreſťania. Bože môj, o kolko ſme my ſſťaſtnejſſí! keby ſme ſa wſſetci držali toho, čo apoſſtol naznačil: „Žádny z wás netrp ako zlodej, ako wſſetečný, ako ſmilník atď. jeſtliže ale ako kreſťan, oſlawuj Boha w tej čáſtce".

W Tuniſu w Afrike bolo 13 Bainſow, to jeſt: otrockých áreſſtow, w ktorých wſſeckých otrokow kreſťan-

ſtých oſtrihali, a mohlo jich tam 10 do 12 tiſic umieſtených byť. Tito wſſelci mali weliké železné obruče na nohách a na obruči 25 funtowú reťaz a tú muſeli alebo okolo nohy okrútiť a tak ſa pohybowať, alebo na pleci wláčiť. W proſtriedku ſtála welká ſieňa, kde jich na noc uzamkli a tu muſeli pohromade ſpať, i potrebu ſwoju wykonawať, a bolože tam ſmradu, ſtiſku, jeden driemotal, druhý trkotal, treti ſa wadil, ſſtwrtý bitku ſtrojil; jeden lamentowal, ten reťazmi brinkotal, a bol to tam huk a ſſkrek, že ſa to wiac deſnému peklu ako zemſkému wäzeniu podobalo.

Eſſte muſíme ſpomenúť jeden žalár, ktorý ſa, newiem prečo „ružowou zahradou" menowal. Bol totižto jeden rakúſky ſſlachtic Ṡrekenwald (Straſſnohorſký) ten mal wyſoký, ſilne opewnený hrad pri Dunaji, z ktorého ſwojimi lúpežnickými wýpadmi okolitým ſúſedom mnoho dal roboty. A na tomto zámku, ktorý na dwoch ſtrmých ſkalinách čnel, na ſamom wrchu bolo jedno mieſto, ktorému dal meno „ružowá zahrada" len na tri kroky ſſiroká a na toľko dlhá, zúkolwúkol len ſtrmé ſteny a hlbočizná priepaſť, že kde len človek pozrel, hrúza ho obiſſla, hlawa záwrat doſtala a záhuby tlama pohltiť ho hrozila.

Keď tedy zbojnický panoš Ṡrekenwald niekoho zo ſwojich nepriatelów ako wäzňa do pazúrow doſtal, toho wopred hodne uhoſtil, jeſť a piť dal w hojnoſti, ničoho neľutujúc, čoby k wyraženiu a dobrej wôli ſlúžilo. Tu potom z nenadála muſel milý hoſť wſtať a do „ružowej zahrady" ſtúpať, ktorú za ním železnými dwermi zatworili a on ſedel pod holým nebom w újaſnej wýſſiné.

Nikdo ſa neſmel zaňho zaujať, nikdo ſa k nemu zblížiť, nechby tam hladom zomrel, alebo do propaſti ſa zrútil, to bolo celkom lahoſtajné tomu tyranowi.

Ach, a komuby tu nepriſſiel na pamäť ten pekelný Ṡrekenwald, alebo „král hrúzy" ako ho Job pomenowal, ten lucifer, ktorý tiež z počiatku tak s ludmi zachodí, hoſtí a rozkoſſí, a potom ſtrčí do ſwojich žalárow pekelných, ktorým ſa žiadne žaláre tohoto ſweta, nechby eſſte tak hrozné, prirownať nemôžu. To je to, čo powedal otec Abrahám: „mezi námi a wámi propaſť weliká je utwrzená!" a beda tomu, koho tá neprekročitelná propaſť od duſſí blažených a od Boha odlučowať bude!

Wdowy a jich utiſkowatelia Bohom príkladne potreſtaní.

Že ten ſprawodliwý a wſſewedúci na nebi ſtrážne oko ſwoje obzwláſſte k pobožným, jemu ſa dôwerujúcim wdowám obrácené má, to i z píſma ſw. i z každodennej zkúſſenoſti wieme. Dokázal on ſwoju otcowſkú láſku ku týmto biednym, opuſſteným tworám i w tom, že tých, čo úbohé wdowy potlačowali, lúpili, kriwdili, prenaſledowali, wždycky prikladne ztreſtal, podla toho ako ſám w ſlowách Mojžiſſom naznačených pohrozil: „Žádné wdowy neb ſirotka trápiti nebudete. Pakli bez litoſti trápit je budete, a oniby wolali ke mně, wězte, že wyſlyſſím křik jejich, a rozhněwá ſe prchliwoſt má, i zbiji wás mečem, a budú ženy waſſe wdowy a děti waſſe ſirotci". Wdowy a ſiroty podla tohoto zákona Božieho tak ſú práwe, ako ten zapowedený ſtrom w ráji, o

ktorom tjež ſtoji: „tohoto jeſť nebudete, ani ſa ho nedotknete, abyſte nezomreli“.

Tak hla, nechce Bôh aby ſme ſa wdow a ſirot dotýkali, t. j. jich potlačowali, kriwdili a wſſakowú ťažkoſť jim pôſobili, ináče zlou ſmrtou ſa nám hrozi. Aby ale nemiloſrdni potlačowatelia týchže opuſtených nemyſleli, že to len wtedy a pri židoch platilo (a wyznajme ſi prawdu, že židia w tom kreſťanow welmi zahanbujú) že ſú to zaſtarané weci a Bôh dáwno zabudnúl na ne; tedy jim chceme nowejſſími priklady dokázať, ako ten Sprawodliwý až podnes takých ukrutníkow, wdowodráčow, nemiloſrdníkow twrdými pokutami ztreſtal a ſkutkom dokázal, že on eſſte wždy tým lútoſtiwým zaſtupitelom wdow a otcom newinných ſirotkow jeſť a zoſtáwa.

Sem ſa tedy poſtawte a čujte. W nemecko-ſſwédſkej wojne jeden ſſlachtický gawalier tak ſa wyznačil a na takú hodnoſť wyſſiel, že mu nielen wrchnie welitelſtwo pri jednom ríšſkom welmeſte, ale i pri wojanſkej armáde najwyšſſia ſpráwa generála bola ſwerená. Bol ale člowek ziſkuchtiwý, i nezabudnúl pamätať na ſebä a ſa obohatiť tak na újmu druhých, najwiac z krwopotných mozolow chudoby. Nuž on len ku ſebe hrabal, duſſu ſi ſſkwrnil, chudobu cical, a newedel, kdo to poberie a ſo zdarom udrži; môže byť, že ho tá dychtiwoť pred čaſom zozrala, bo málo užil a priſkoro, ačpráwe bez inſſieho treſtu, žiwot hnuſne ſtráwený položil.

Ale počkajte! ako to w píſme ſtoji: „Pán Bôh je ſilný, horliwý, on nawſſtewuje nepráwoſť rodičow na deťoch“ či to i tu neplatilo. Mal ten drancier

jediného ſyna, ale čože? majetok otcowſký takto nawydieraný neposlúžil mu k dobrému eſſte radſſej ku zlému; lebo keď ſa i on i jeho matka na to bohatſtwo ſpolahli a tomuto „zlatému telati“ ſwoje ſrdce za oltár poſwätili, naproti tomu bohabojnoſť za nič nepokládali, naraſtnúl panſký ſynček ako diwý ſirom bez lázne a bázne, bez wedenie k ctnoſti a mrawnoſti, ſlowom k dobrému. Matka ſa uſpoliehala na ſwoje po mužowi pozoſtawené dedictwo, myſliac ſi, že ſa ono nikdy newyprázdni, preto áni za potrebné nedržala, aby ſa ono ſkrze ďalſſie ſporenie jeſtli nie množilo, aſpoň udržalo.

Nuž a preto jej miláčok rozmaznaný neſmel ani len zlé powetričko okúſiť, ani ſa učiť, ani nekam ceſtowať, žeby wo ſwete wiac widel, ſwoje ſurowé mrawy wyhladil a lepſſiu powedomoſť ſwojich nedokonaloſti domow prinieſol; ale muſel len takým domácim gawalierom a pecowým rytierom (my howoríme pecúchom) zoſtať. O jeho ženení pomlčím, nebolo tiež najlepſſie, len tak ako w porekadle: „wrece ſi naſſlo záplatu“.

Doſť na tom, ako beh žiwota ſſlachtica tohoto zlý, tak i koniec nebol lepſſí. Pýcha bola pri ňom weliká, ale láſka k Bohu a člowečenſtwu ako zem neznáma; ſkúpoſť železná, ale radodajnoſť práwe nijaká; proti podaným oſtroſť do žiwého prenikajúca, proti chudobným twrdoſť citu nemajúca. Ani wdowy a ſiroty nemali u ňho žiadnej miloſti a pomoc, aſpoň len ſſanowania, najſkrze ſi wyſlziť nemohli.

Medzi inými bedármi priſſla raz k nemu welmi chudobná wdowa s piatimi ſirotami, ktorá mu ročitú daň zaplatiť, ani len ſwoje potrebičky doſtatočne zapra-

wiť nemohla, a proſila, aby pozhowel a s ňou priſne nenakladal. On ale twrdý ako kameň, nechcel ani počúwať a wzal jej oſtatniu winičku, z ktorej ſebä i tie ſirotky doſť prácne žiwila. S akým ſtýſkanim, s akými ſlzami opúſſtala tento oſtatni ſwôj majetok a proſtredok udržania žiwota, ſnadno pochopite. Ona len proſila a proſila, plačom ſa zachodiac, že muſi i s deťmi na jobráčku palicu, proſili za ňu i druhi ludia: ale nadarmo, nemohla ſi miloſť wyſlziť od tohoto duchaprázdneho wampira, mal on k tomu uſſi zapchané, eſſte ſa oſopil a zaklial, aby mu čert wäzy wykrútil, jeſtli tú winicu prepuſti!

A čo ſa ſtane? Sotwyže ſa takto zapriſahnúl, či z omrzy, či aby ſa dotierawých proſebnikow ztriaſol, dal ſi oſedlať jednoho mladého bujného žrebca a s niekolko loweckými pſy uháňal na pole; ale ten den domow ſa newrátil, len žrebec ſám pripálil, z čoho ſa zawieralo, že ſi pána buď akým ſpôſobom ztratil.

Tu ho hneď na wſſetky ſtrany hladali, ale len na druhý den kdoſi ho naſſiel w prebiednom položeni nedaleko tej wdowinej winice tymi pſy obkoleného, dotlčeného a krwou zbroceného. Tak ležal wyſtretý a mal wiac dier do hlawy a inſſie ſa newidelo, len jamy wytlčené a zem zwláčenú, čo metajúc a lomcujúc ſa (keď mu ten čert wykrúcal wäzy ako ſa zaklial) bezpochyby on čižmami nawybijal a nazametal.

Či ſa to od zlých ludi ſtalo, a či nejaké rozdiwočené howädo (bo len o čertowi to powedať nemôžeme) neſſťaſtnika takto zriadilo, to ſa wypátrať nemohlo. Já myſlim, že tie žalobné úſta a ſlzy tej wdowy,

w najkrajſſom weku uſmrtily ho a ſplnila ſa pri ňom na takýto hrozný ſpôſob tá pohružka Božia: „Žadné wdowy neb ſirotka trápiti nebudete. Pakli ale — a oniby wolali ke mně, wězte . . . zbiji wás mečem“ atď.

Prialiby ſme welmi, aby tento nemiloſrdný, krutým oſudom zničený, do päty ſo ſwojim rodom wyplienený, riadnych náſtupnikow po ſebe bol nenechal; awſſak podobných „wdowodráčow“ bohužial, doſť ſa nachodilo i wtedy, i za naſſich čaſow wſſade. Nuž ku wýſtrahe neludom týmto eſſte jeden priklad.

Roku 1645 bolo meſto Renſburg w Holſſtajne od ſſwédſkej wojanſkej armády oblahnuté, a tu w predmeſti žila jedna bohabojná wdowa, ktorá obáwajúc ſa plundrowania wojanſkého, popredku ſi ſwoje lepſſie weci i s dcerami do pewnoſti odpratala. Tejto wdowici dali dwoch dôſtojnikow do hoſpody, ktori pri wſſetkom zlom zachádzani a trápeni úbohej oſoby, eſſte meſačne i welkú ſummu peňazi wyſlihali a ſilou mocou wydrieť chceli. Ona ubedowaná doſť ſa wymlúwala i oſwedčowala, žeby jim rada wyhowela, ale že čo má w hotowoſti, to ſa w zámku nachodi, aby len pozhoweli, ju netrápili, kým ſa meſto otwori a ona k ſwojmu pride. Keď ſa ale tito oplani porád hrozili a ju ſilili, aby jim pod pár hodinami peniaze opatrila; odiſſla od nich ſo ſlzami ſama newedúc kde.

Nuž a hla, ten ſprawodliwý, miloſrdný Bôh poſlal jej eſſte toho dňa diwné oſwobozenie; lebo keď oba ti wojanſki drakowia za jedným domom ſpolu ſtáli a ſnáď o ſwojej nádejnej koriſti ſa potajomky ſmlúwali, tu naraz „bums!“ dwanácť funtowá delowá gula pre-

letela a oboch naraz porazila, že na zem padli ani wiac nepowſtali.

Zaſe eſſte hodne predtým r. 922 ſa piſſe, že bol jeden biſkup menom Hermigild, ktorý na mieſto toho, aby ſwojim powolanim bol ſlepému za oko, chromemu za nohy, chudému za pomoc, wdowám za teſſitela a otca, ako ten, ktorému ſlúži a počeť wydá, eſſte protiwné robil a ſwoje owečky nemiloſrdne dral a niwočil. Medzi inými jeho nemiloſrdnými činy bol i ten, že jednej wdowe, ktorá oſem deti mala a len jednu krawičku, tú jej uchwátil a zabiť dal. Keď ale na druhý den ſo ſwojimi luďmi, ktori neboli lepſſi od neho, hoſtil ſa a z toho mäſa, na ſtriebornej miſe naſtoleného, užil, tu naraz prudké žrenie ho napadlo tak welmi, že ſa mu od toho i brucho puklo, na čo o chwilu wo welkých bolaſtiach ſwoju planú duſſu wydal. Piſſe ſa o ňom i to, že keď ho pochowali powſtal w hrobe jeho podzemný oheň, ktorý wſſecko na popol obrátil.

Ale nebudeme wiac prikladow donáſſať, radſſej ſpomenieme k powzbuzeniu náſſmu, ako ſa máme k tým Božim a Kriſtowým ſpúſſtencom chowať, také prikladу, kde jich poweſtni, hodni ludia otcowſky zaſtáwali a wyſoko ſi wážili. Boli to welkoduſſni mocnárowia, ktori nielen že rozkazy, aby ſa jim krivda nediala, wydáwali, ale ſami oni w ſwojich oſobách kráſnym prikladom druhých predchádzali.

Tak Konſſtantin Weliký r. 325 wydal po celom ciſárſtwe rozkaz, aby wrchnoſtári každého meſta, obilia zoſypali, a potom wdowám, najme ſſlechetným a zdržanliwým, rozdáwali.

Podobne i ſaſký knieža Auguſt urobil základinu 100,000 zl. z ktorej chudobné wdowice kňažſké k ſwojmu poteſſeniu ročitú podporu doſtáwaly a tuſſim podnes doſtáwajú. To už len bola chwályhodná dobročinnoſť, akú za naſſich čaſow weru hladať treba. Ten iſtý mocnár i ináče bol welkým priazniwcom wdow a ſirôt, čo ſa z naſledujúcej pripadnoſti zawierať dá.

Matej Saldern popredni ſſlachtic dolňoſaſký nechal wdowu Gertrudu, ktorá w Brandemburku ſſkolu Salderinſkú (po jej mužowi) založila. Mala ona práwnu záležitoſť (proces) w Drážďanoch s iſtými dworſkými welikaſſmi, i priſſla tam ale bez práwnického záſtupca, aby ſi ſwoje práwo ſama konala, zaſtáwala. Keď tedy pred knieža k wýſluchu priſſla, zpýtal ſa jej blahoſklonne, kde má ako žena ſwojho záſtupca? žeby bolo dobre, aby pred takými múdrymi a mocnými páni mala dákeho welkého patrona, k čomu je žena priſlabá. Ona na to: „Najmiloſtiwejſſi pane! já nie jednoho, ale 3 patrónow mám“. Nuž keď jich máte, prečože s wami nepriſſli a ſa widieť nedali? Zaſe ona: „Miloſť pane! tu ſú oni pritomni wſſeci traja, ale na newiditelný ſpôſob“. A kdože ſú to? pýta ſa zwedawe knieža: „Nuž Otec, Syn a Duch ſwatý, z tých je každý jeden ſudca wdow a otec ſirôt“. Na to ſa knieža uradowane uſmial, a howoril: Milá moja, tito záſtupci ſú priwelki, wládomocni, oni waſſu wec iſtotne priazniwe pokonajú; já ale ſa ku nim ako ſſtwrtý pripojím. Na to ſa za wdowu werne zaujal, a za celý žiwot ſwôj prichylným jej zoſtal.

Tak bol k wdowam miloſrdný i ten talianſký král Ditrich, čo on pri jednej dokázal takto. Priſſla k

nemu a ponoſowala ſa, že pri ſwojom jaſnom práwe už tri roky čeká, chodi, trowi a uſtáwa a ſwoju wec dokončiť predca nemôže. Král wzal hneď ſudcow na otázku a rozkázal, aby tú wec bezodkladne ſkončili. Keď ſa to o dwa dni ſtálo, dal ſudcow zaſe zawolať, a priſuc jim jich netečnoſť a neſprawedliwoſť na oči metajúc, hlawy jim poſtinať dal druhým na priklad, aby ſa za wdowy a wôbec za ukriwdené ſtránky lepſſie zaujimali. Boložeby to, žeby w naſſej krajine a práwe teraz pod tou naſſou kráſnou „konſſtituciou" Pán Bôh zbudil takých Ditrichow.

A čo powiete wy kreſtania! keď ſami neweriaci modlári a pohania wo welkej úcte a ochrane držali ſwoje wdowice? O Saracenſkom Kaliſowi ſa piſſe, že žiadna wdowa, žiaden chudobný a kdo práwo hladal, neodiſſiel z jeho dworu bez pomoci.

A ten rimanſký ciſár Aurelius akože ſwojeho ſyna na ſmrtedlnej poſteli oſlowil: „Synku môj! já ti odporúčam ſſlechetnú wdowu Druziu, ktorá wedie práwo ſo ſenátom. Widš znať ſynku, že za tých 30 rokow môjho panowania nikdy ſom nedowolil, aby ſa jedna wdowa wýſſe oſem dni prawotila. Preto ti nakladam, aby ſi i ty wdowy ſpeſſne odbawil a čekať jim nedal w jich dôležitoſťach".

U Indiánow w Peru ſú wdowy w tolkej wážnoſti, že keď ſa w ſpoločnom ſhromaždeni pri pohanſkej bohoſlužbe ukážu, wſſeci prednejſſi páni pred nimi powſtáwajú, a prw ſi neſadnú, ažby ſa tieto poſadily.

Dokončime ale s prikladom a ſlowy welkého cirkewniho učitela Chryſoſtoma. Tento keď ciſárowná Eudoxia jednej wdowici pole náſilne zaujalo, radſſej ciſárownu rozhnewal a druhýraz do wyhnanſtwa ſſiel, akoby tú wdowu bez ochrany bol chcel nechať. A keď z meſta odchodil, tu ho wſſecky wdowy a chudobári ako otca s plačom wyprowádzali. Ciſárownej ale zle to wypadlo, bo ſotwy tri meſiace preſſli, ruka Božia ju poſtihla, jej plod w žiwote poruſſenie wzal a ona pri welkých boleſtiach žiwot tak milý a rozkoſſný položila. Dokladá ſa o nej, že ſa jej truhla triaſla a pohybowala. Doložime len to eſſte, čo ten welký muž o wdowách napiſal, Boha akoby mluwiciho uwodiac: „O ty zlý a neſprawodliwý člowek! keď ty wdowe ubližiš, tak i opatrownika wdow k ſprawodliwému hnewu popúdiš; jeſtli ſiroty potlačiš, tak deti Božie potlačiš. Já ſom Otec ſirôt, já ſudca wdow. Kdo tak ſmelý, tak bezbožný aby ſa opowážil Božie deti potlačiť a pod jeho najwyěſſou ochranou poſtawené wdowy ukriwdiť?"

Čo powiete na to wy kreſtania! ktori znáte apoſſtolſký prikaz: „Náboženſtwo čiſté a nepoſſkwrnené jeſt nawſſtewowati wdowy" atď. či to neni u wás naopak? a kdo ſi to powſſimne?

Pretwárenci preobrazeni, lžiwi klamári ako pochodili.

Nájdu ſa ſmelé, bezočiwé a prewrhlé hlawy, ktorým nechce ſa poctiwe, podla ſwojich darow a pod ſwojim menom žiwiť, ale ſa wydáwajú na ſchytralé praktiky, klamſtwo a ſſelmáctwo wſſakowé, tu ſa oni dobre znajú a iných ludi, čaſto i múdrych a pánow

prewedú, welké ſummy peňazi a hodnoſti od nich wyklamú a do čaſu ſkwoſtný žiwot a parádu prowodzujú. Nuž ale ako z pozlátených ſtlpow ſkoro ſa ſtrati pozlátka a to drewo, abo kameň won wykukáwa; tak lžiwé pretwarowanie ſkoro ſa odhali a poſtižené býwa, ten klamár oklame ſa ſám, keď do hanby a potupy upadne a čaſto ťažkými pokutami, tu i tu ſmrťou ztreſtaný býwa. My to z naſledujúcich rozpráwok uwidime.

Hiſtoria wykladá kdeſi, že r. 1225 wo Flandrii powſtal jeden taký ſſelmak, ktorý ſa za ciſára carihradſkého Balduina wydáwal, ktorý ciſár bol už dáwno w obležaniu meſta Adrianopolu ztratený, že ſa newedelo, ſa podel. A ſſlo to ſſelmákowi lahko, bo na oſobu a poſtawu bol celkom podobný jemu, pritom člowek ku každej odwážliwoſti hotowý. Čo wſſecko napodujimal, to zamlčime; doſť na tom dlho mu to ciſárſtwo netrwalo, lebo poſtihli wtáčka a muſel wyznať, že ſa on wolá akýſi Raji a z Champanie že pochodi, za mnoho rokow že bol puſtownikom a keď toto zunowal, aby ſa ničim wätſſim ſtál, nuž ſi toto klamſtwo wymyſlel. Nuž čo hladal, to ſi naſſiel, powýſſili ho nie na trún, ale len tak w powetri powrazom na ſſibenicu. Z toho powſtala potom tá žartowná reč u ludu, že ſi groffa Johanna (bola to Balduinowa dcéra) ſwojho otca obeſila. —

Rimſky ciſár Rudolf muſel ſkrze takého lotra pretwáreného mnohé neprijemnoſti okúſiť, keď roku 1284 priſſiel jeden doſť ſtarý muž do meſta Kelnu, ktorý ſa za ciſára Fridrika (eſſte pred 34 rokmi zomrelého) wydáwal, predſtierajúc, že on weru nebol zomrel, ale z omrzloſti, že mu bolo panowanie obtižnym, tajne ſa odſtránil a na mieſto ſebä jednoho ſedliaka do truhly uložiť a tak pochowať dal. Ďalej, od toho čaſu že w otrhaných ſſatách ako púſtownik ſem tam blúdil a teraz priſſiel nazpät do krajiny, aby panowanie ſwoje prejal. W Kelnu mu prawda neweriili, tu ſwojim ſſibalſtwom nič newykonal, ſſiel tedy do druhého meſta, kde ho s nadſſenim prijali. On wedel ſwôj ſſibalſký klam tak ſnowať, že i druhé mnohé meſtá a kniežatá mu uwerili, welkú úctu preukazowali, dary poſielali tak že ſi mohol mnoho pridancow z luzy nawerbowať a welkopanſký dwor wieſť. Kniežatá z Branſſwajgu a Majſſenu tak wedel omámiť, že ho za ſwojho blizkeho priatela držali a tolko darow mu napoſielali, že ſi w jednom roku pôl treťa tiſic ſtriebornýeh markou wedel wydobiť ale i potrowiť.

Keď už w takejto znamenitej wážnoſti a moci ſúc, priſmelo ſi počinal, nemohol to prawý ciſár Rudolf ďalej trpieť, obklúčil jeho panſký dwor wojſkom, a bol mu ten faloſſný ciſár žiwý do rúk wydaný. Sadnúl tedy wtáčik na lep a ſpadla mu z twári maſſkara, muſel wyznať, kdo je a ako ſa mohol wydať na tak odwážliwé ſſibalſtwo. I wyznal, že on wo dwore nebohého ciſára Fridricha (za ktorého ſa wydáwal) ſlužbu akúſi konal, odtial mal tie wyzwedáčſtwa a wedomoſti, ktorými kniežatá i meſtá klamal; on že ſa wlaſtne menuje Filo Kolup, že je planý člowek a klamár ludi.

Na to naſledowala pokuta, odſúdil ho ciſár na hranicu drewa a dal wo Fridbergu ſpáliť, podobne i

jeho dwoch radcow, ktori mu najwiac pomáhali. Tak bolo po ciſárſtwe; luzu rozpráſſili.

Tento priklad mohol druhých odſtraſſiť, aby ſa na podobné remeſlo nedáwali, a toť naſſiel ſa zas jeden opowážliwý mlynár, ten ſa margráfom z Brandemburgu Woldemárom robil, ktorý tiež dáwno bol zomrel. Že on nebol zomrel, len ſa mrtwým robil a že za 31 rokow w žobráckych a puſtownickych ſſatách ſem i tam chodil, aby učinil pokanie preto, že ſa krwoſmilſtwom bol poſſkwrnil.

Lžiwý tento člowek a jeden proſtý mlynár doſtal priazniwcow a napomáhačow eſſte i na ciſárowi Karlowi IV. a na Rudolfowi ſaſkom hercegowi, ti mu k tomu dopomohli, že ſa mu mnohé meſtá pridali a mnozí welmoži krajiny korili, tak že mohol i wýprawy wojanſké konať a w ſkutku s hercegom Bawořſkým za tri roky wojnu wiedol, a hneď jeden, hneď druhý wrch obdržali.

Konečne bol faloſſný margráf (mlynár) Woldemar chytený a klam jeho wyjawený, i preſſla hodnoſt, preſſlo kniežatſtwo jeho, bol ako krajinſký klamár a podwoditel ludu na oheň odſúdený a na prach ſpálený.

Teraz jeden priklad z pozdejſſích čaſow. Bolo to r. 1527 wo Šwédſkej zemi, že ſa wyparil jeden pankhart (my howorime po dolňozemſky: fagan) z jednej najopowrženejſſej ſmilnickej matky, ktorý ſlúžil predtým u jednoho welkého pána, toho znamenite okradnúl a uprchnúl ſwetom. A keď takto bez ſlužby ako tulák w krajine ſa potulowal, priſſla mu chuť ſtať ſa tiež welkým pánom, i hneď ſa pokúſil niečo takého naſnowať, aby ſa mu tá chuť wyplnila. Čo neurobi? počne rozchyrowať, že je on zomrelého krála Stenona najſtarſſi ſyn Mikuláš, ačpráwe tento princ žiwý bol a na králowſkom dwore krála Guſtáwa ſa nalezal. I poſſkaſtilo ſa mu w kraji Dalekarlia doſtať mnoho priwržencow, keď jim wypráwal, že mu král Guſtáw ako prawému dedičowi koruny o žiwot hrá, že ten iſtý král wieru ſi zaprel a ſtal ſa Lutheránom abo pohanom atď. A kolkokrát ſa meno nebožkého krála Stenona zpomenúlo, on ſſibal pretwáril ſa a za každým horko plakal, akoby to z prirodzenej láſky ſyna k zomrelému otcowi pochádzalo a pri tom tiež s plačom wyziwal a proſil, aby ſa ludia za duſſu otcowu zaujimali a zaňho ſa modlili. Takýmito a inſſími figlami lud ſproſtý celkom omámil a uňho oblúbeným ſa ſtal.

Pri tomto podujal jednu ceſtu do Norwégſka, kde jednu wdowu z welkého ſtawu prehoworil, aby mu ſwoju dceru za manželku dala. No, zlatá reťaz na hrdle až po kolená — oblek nádherný, i chlapík uraſtlý, a ſladké reči, a princ, ktorý ku ſſwédſkej korune práwo má, to owſſem lichotilo matke i dceruſſke až welmi, tedy nič neodpieraly a ſtalo ſa. Na to ſa 200 wojákmi ſprowádzaný wratil do Šwédſka, w tom domnení, že wiac priwržencow ziſka a krála Guſtáwa z trúnu zhodí. Čo ſa tu wſſetko porobilo, bolaby dlhá rozpráwka; doſť na tom, muſel ſa zaſe do Norwégſka uchýliť, kam ho piſmo krala Guſtáwa prenaſledowalo, i muſel ztadial zutekať a na úteku do Roſtoku ſa doſtal. Keď to Guſtáw zwedel, zas tam za nim zatykač poſlal, a tu ho potom chytili a mečom katowým odprawili. A tá nor-

wégſká wdowa s jej domnelou ſſwédſkou králownou čo? Tieto potom doſť čaſu maly ſwoju lahkowernoſť oplakáwať, tým wiac, jeſtli jich, čo je prawde podobno, hodne oſſidil a jich majetok preſikal.

Toto wſſetko bolo, eſſte nič proti tomu, čo wám teraz wyprawowať budem. Wyprawowať o jednom Boha, cti i wſſetkého citu prázdnom, wybijanom lotrowi a pretwárencawi, že ſa aj do duſſe zhrozúte. Okolo r. 1606 bol jeden arciſſibal menom Faber, ten ničomník ſa za welkého ſſlachtica držal, na parádnych koňoch wozil, i indče na podobu pekný, nádherne oblečený ſúc, pozornoſť každého na ſebă obrátil. Mal lotor tú obyčaj, wždy len za peknými a bohatými paničkami ſnoriť a keď o niektorej zwedel, hneď ſa tam w celej paráde ſwojej doſtawil, ſwoje erby a liſty zemanſké (ktoré ale druhému ukradnúl) ukazowal, aby ho za welkého gawaliera držali a jeho nečiſtým úmyſlom ſa rádi podwolili. Šlo mu to ako po maſle tam, kde dceru wydajnú mali a on ſa uchádzal o jej ruku. A keď eſſte hodnú hrbu naklamaných, ba nazbijaných peňazi ukázal, tu ſa mu nič neodoprelo a on ſwój diabolſký plan widel podarený. Mnoho ukazowal, mnoho naſlubowal, a potom tak držal ſlowo, ako kocúr pri pri ſlanine a ſſpatne zawiedol ſchytralými griſy celú tú rodinu. Keď mu už tak ſlúbená bola niektorá ſlečinka, wyžiadal ſi od nej i od rodičow, aby ſa mu dowolilo s jeho ſnúbenicou na ſwobodné pole na tých pekných koňoch wybehnúť ako na prechádzku. Rozumie ſa, že ſa mu ani to neodoprelo. Potom, keď mu to priwolili, on uháňal z meſta a keď na kuſe odbehli, jeho kočiſſia boli už upraweni, aby ſa w bok wrhli a kriwými ceſtami hnali. Čo keď panička zbadala a wozík ſa ďalej zdrahalo, on ſa jej pohrozil, že o žiwot príde, jeſtliže mlčať nebude, no a tak už bola neſſťaſtná holubica w pazúroch jaſtraba.

Keď ju potom do dakterého cudzého meſta doſſikowal, prinútil ju, aby s ním k bohatým kupcom ſſla a jim udalo, z akých je ona rodičow, že je zaſnúbená, ale peniaze doma zabudla atď. aby jej tedy s iſtou ſummou peňazi z rozpakow pomohli, a takto čaſto welké ſummy peňazi tento kujonſký člowek wydral.

Potom neſtuda tie zawedené, uchwátené oſoby prznil, a keď ſa mu zoſſkliwily, prepuſtil jich ſwojim ſluhom, aby jeho ſſibalſké ſkutky neprezradili. Napoſledy jich, keď jim prwej prſniky a noſy odrezali, uſmrcené a celkom nahé dakde do leſa alebo do wody hodili.

Nuž a takéto neludſké, nekreſťanſké zhowadiloſti ten lotor za cele tri roky a tri meſiace wykonáwal, a keď nepráwoſti ſwoje aj na wrch doplnil, lebo už ſedemnácť takých ukrutných mordow wykonal a inſſich hriechow naryhal, chcel eſſte aſemnácty s jednou milionárowou dcerou probowať, čo ſa mu ale zle podarilo.

I tuto tak figlowal, dceru boháčowu ſi zaſnúbil a od nej z laſky 3000 toliarow popredku doſtal a dla ſwojho obyčaja wywiezol ſa s ňou na prechádzku, zaſſikowal do hory a tu zoſiliť chcel; ona ale w úzkoſti poſtawená zdráhala ſa, plakala, mocowala a wykrutiť ſa z drápow diablowých chcela. A čo neurobil tento nečlowek? Zobliekol ju do naha, ruky priwiazal o ſtrom, wzal oſtré prúty a ſwojim dwom ſluhom do krwi ſſibať

dal. A ačpráwe úbohej ſtwore úſta boli zapchali, predca ſa jej ſtonanie a bedowanie w hore počulo, ſkrze čo jeden ztadial ceſtujúci kupec z Nirnburgu eſſte i s dwoma učenými mužmi upozorneni, za tým hlaſom ſſli a až k tomu mieſtu, kde ſa tá ſmutnohra odhráwala, priſſli. A keď toto hrozné diwadlo wideli, pýtali ſa, čo to znamená? Prekwapený mordár hneď bledý, hneď červený ako kohút, oči ſa mu zaiſkrili hnewom, bolby w ſtawe býwal oddať ſa do týchto nečekaných ſwedkow ſwojho zločinu; zmiernil ſa ale a dal jim na odpoweď, že je to jebo žena, že ſi on to práwo prioſobuje, že ju pre jej planoſť mrſká, a že čo jich do toho? Ba, poſtawil ſa zúriwec ſo ſwojimi lapajmi do ſſiku, a keby tá ceſtujúca ſpoločnoſť nebola býwala tak početná a k tomu dwaja dreworubači neboli dobehli, bolby jim ten zbojník iſte tak, ako tým ſedemnácti ženſkým poſwietil.

Tito ſa ale mužne držali, pſa na zem zrútili, ruky i nohy powiazali, do jeho koča hodili a i s tou polomrtwou, krwou zbrocenou pannou do meſta München doſſikowali.

Tu zločinca poſtawili pred ſúd, kde ſwoje ukrutnoſti powyznáwal a krátkym práwom uſmrcený bol, a ſice tak, že ho na 17 mieſt meſta zawedli, na každom kus tela z neho odrezali a na ranu roztopeného olowa naliali, a to za tri hodiny trwalo, pričom on ſwoje prečiny a boleſti ſtraſſne obedákal. Napoſledy ho za žiwa rozſſtwrtili a kuſy za meſtom na hradſkej ceſte wyweſſali na poſtrach pomimoidúcim.

Kam dowedie človeka tá rozpáſaná teleſnoſť! Len eſſte o jednom menſſom pretwárencowi, ktorému doſť

podobných wſſade máme, aby ſa i menſſi podwodnici a klamári wyſtríhali. W lete ſſli furmani po hradſkej ceſte nedaleko Kasſelu a naſſli pri ceſte človeka celkom nahého ležiac, ktorý mal hrdlo powrazom dodrhnuté a tak ztiahnuté, že ſotwa mohol howoriť a ruky mu boly na chrbáte mocne ſwiazané. Doſſikowali ho do jednej dediny a ſtarými hábami zaokryli. Na to priſſiel do Kasſelu, a udáwal, ako ho niekolko wojakow ſſkrtilo, ako mu wſſetko, i hodne peňazi odobralo atď. Na tie reči niekolkých podozrelých, ale newinných wojakow (kujon to len wymyſlel) zatkli a do ťažkej wazby dali. Tu mu potom mnozi lútoſtiwi meſſtania ſſaty a milodary dáwali ako neſſtaſtnému cukrárſkemu towaryſſowi zo Straſburgu.

Keď pozdejſſie tam piſali a len na odpoweď čekali, ſſelmák čoſi zawoňal a tajne ubral päty. Potom ſa počulo, že takéto kujonſtwa i inde a pod inſſimi menami wyſtrájal, keď ſi z Kasſelu i piſemné ſwedoctwo wyklamal, s ktorým nejednomu ſúſtraſtnému človeku peniaze wywábil. Čo ſa s nim porobilo, to ſa newie, iſte ſi ale utržil ſwoje.

Pozor tedy na takých pretwárencow a klamárow, každý den jich wo wſſeliakom rúchu widawame. Nečitame takmer ani jedny nowiny, kdeby zwláſſť wo wätſſich meſtách, kadeaki falſſiwi gróſowia, baronowia, firſſtowia, lordowia nedonáſſali ſa, ktori keď hodne peňazi wyklamali, hodne dlžoby narobili, ako kámfor zmizli, alebo ſa do chládku doſtali. Nuž ale nech je toto pretwarowanie eſſte raz tak prefikané a ſſibalky naſnowané, ono kedy tedy wyjde na ſwetlo a obyčajne ſamo ſa

zradi. Môže ſa wlk w hore treba ako ukryť, jeho ſtopy a ſſlaky w ſnehu wytlačene prezradia ho a zawedú lowca až k ſamej ſkrýſſi. Alebo mola nech ſa ako zahniezdi w hábe, predca ju wyduria na ſlnce a potom zmizne.

Pozorujte aby ſa i`wám neſtalo tak!

Opilſtwo a ozranſtwo s jeho náſledkami.

Čo ſa Nemeckému národu kedyſi wytýkalo, že je korhelſtwu wiac ako druhé národy oddaný podla toho werſſa báſnika talianſkého:

„Nemci wſſetky práce prepilne znaſſajú,
Ale ſnáď tak pilne znaſſati neznajú“,

toby weru i o Slowákoch platiť mohlo, tuſſim eſſte wo wätſſej miere, že robia, hrdlujú a biedu znáſſajú, ale od „pálenky odwyknúť neznajú, ačpráwe ani u druhých národow za golier newylejú.

Powedal Luther, že každá krajina, a každý národ ſwojho „oſobitného diabla“ mať muſí; keď nie to diabelſké opilſtwo, tedy druhé wady a úhony, Francúzi iné, Taliáni zas iné, Nemci ozralodiabla tak ſmädného, že mu žižeň to mnoho wina a piwa, čo ſa ho popije, zahaſiť nemôže, a bude on pokutou Nemecka (bojim ſa) až do ſúdneho dňa. Eſſte ďalej: bránili tomuto diablowi kazatelia ſo ſlowom Božím, bránili panſtwá ſwojimi zákazmi, wyſoké úrady pokutami; bránily a bránia každodenne tie weliké ſſkody, tá hanba, tie mordy, to neſſtaſtie na duſſi i na tele: ale ten korhelodiabel bol a je mocný zloboh u nás Nemcow a tak robí, ako

more, alebo wodnatielka; more ſa tolkými wodami, čo tečú do neho, nepreplni, a wodnatielka býwa od pitia eſſte ſmädnejſſia a horſſia.

Ozaj, čiby ſa to i o Slowákoch powedať nedalo? Ba, dalo weru, a dá i o druhých národoch. Tak bolo od počiatku ſweta a bude až do konca, a beda tomu, kdo w tomto mori zahynúl.

Weď už pred potupou ſweta ſtoji o ludoch, že žrali, pili, ženili ſa a na pohrúžky Božie nič nedbali. Za čaſow Izaiáſſowých boli ludia, čo takto howorili: „Poďte, naberme wina, a opojime ſa nápojem opojným, a bude rowně zejtřejſſi, jako dneſſni den; nýbrž wětſſi a mnohem hojnějſſi“. Za Šalamúna nielen že pili, ale i bili ſa a proſtopaſſili, preto piſſe w ſwojich priſlowkách: „Nehleď na wino (ani na pálenku) rdici ſe, že wydáwá w koſliku zaři ſwou a přimo wyſkakuje. Nebo napoſledy jako had uſſtipne, a jako ſſtir uſſtkne“. W Korinte tiež nemuſelo byť lepſſie, keď ſa jim tam apoſſtol pekelným ohňom hrozi. Ba, ktorý národ pil wätſſimi ako récky? preto ſtoji o ňom wýraz „pergræcari“ t. j. prerečtiť, prepiť, premrhať či „pretloſkať“.

Dá ſa to widieť z pieſňou Anakreonowých, ktorý bol u nich oblúbený báſnik, či werſſowec, človek už w hodnom weku, tu z neho na ukážku tieto werſſiky:

Nechci ſobě nádherného
Zboží ukladati;
Nechciť ani zlata ničemného,
Ani panowati:
Toť jeſt jen mé pečowáni,
Bych měl „wina doſti“,

Míſto daremného pracowáni
Jſú mi weſeloſti.

Já jen o dneſſni den ſtojim,
Kdož pak může znáti,
Co mi, ani ſe k zitru ſtrojim,
Bude naſtáwati:
Pročež pi jen, dokud pěkné
Chwile tobě ſwiti;
Pi, až přijde ſmrt, jenž řekne:
„Nebudeš wic — piti“.

A na druhom mieſte:

Přineſte mi za džbán hodný
Rozkoſſného wina;
Spatřite hned, jaki ſe prudce
Sila w ſtarci zpiná.

Keď ſme už pri takýchto pijáckych pieſňach a národoch w ktorých ſa oni zrkadlia, pripojime tu i ſrbſkú „nápitnicu“ ako ſa tito bratia naſſi nie opijať, ale obweſelowať zwykli a ſice pri wine, lebo ſa jim ono w hojnoſti rodi. Tedy:

Nápitnica ſrbſká (Trinklied).

Da falimo i slavimo nasheg Domatina
Koji nama zabadava dáje dobra vína;
On nemári, niti žalí da se napijemo,
Samo želí, da veselí kod uyega budemo.
Indi nato, dragi brate moj mily komshie
Csashu punu kao tunyu odvedenu pije
Ala múze, ala múze! dok csashu pomúze
A ty brate, požáliga, otari mu súze.

Po ſlowenſky:

Aby ſme chwálili a ſláwili náſſho hoſpodára,
ktorý nám zadarmo dáwa dobré wino.
On nedbá ani nelutuje aby ſme ſa napili,
len ſi žiada aby ſme boli weſeli u neho.
Nuž tak tedy, drahý brat, môj milý ſúſed
pohár plný, ako — jemu patriaci pije.
Ale doji, ale doji (pije) dokial pohár podoji:
A ty braček polutuj ho a utri mu ſlzy.

Eſſte ſpomenieme Leontincow w Sicilii, to boli taki wychýreni pijáci, že powſtalo o nich porekadlo: „Leontinca nikde nehladaj len pri ſklenici“. A o miernoſti Rimanſkej, čo powiem? To, že žrali, pili až do úryhu a to eſſte za akeſi hrdinſtwo držali, kdo najlepſſie mohol „pakowať“ a zawſſe wydáwit.

Ozaj, čoby ſa o Slowákoch, oſobitne o naſſich horňozemſkých bratoch, powedať dalo? Už je ten Nemec, čo tieto hiſtorky pozbieral, len Nemec a wieme, dobre wieme, že na Nemcoch welkých priaznivcow nemáme (ani weru na Maďaroch aby nám naſſe dobré wlaſtnoſti uznali) ale o naſſom welnárode ſlawianſkom mlči; lebo weď wic a wedia to wſſetci Nemci a celý ſwet, že ſtarodáwni Slowáci a otcowia naſſi opojné nápoje naſkrze neužiwali, ani neznali okrem wody, mlieka, mädowca a z owocia wytlačené ſſtáwnika, a preto ſa tak rozmnožili ako hwiezdy na Božej oblohe.

Ale čo powieme o teraſſich Slowákoch? čo o tých nepočetných židowſkých krčmach po Slowenſku? o tých trhanſkých, ziſkuchtiwých pijawiciach jeho, o Židoch, ktori ſa tam z celého ſweta zhrkli a pálenčenou otrawou

ſwojou (bo w ſkutku otrawu do tej beſnice, aby lepſſie hrtan driapala a hlawu prewrátila, dáwajú, preto žida nikdy newidite pálenku piť, keď wie aké ſwinſtwá do nej namieſſal) howorím, tou otrawou naſſich národowcow poſpolitého ſtawu najſkrz otráwili, zbedáčili? Čo o tom zchatrnelom ludu, o tých biednych poſtawách a wyrodených, oſproſtených, plaziacich ſa, a zotročených tworách, kde ſa najwiac tej beſnice, ſſwabkowice, terkelice, lihowice a ſpiśſkej žitnice pije?

No, wſſetko pomlčím, bo weď „Kroniku“ piſſem a príklady donáſſať chcem, čo ſa to wſſetko w korhelſtwe a pre korhelſtwo na ſwete porobilo a aké ono náſledky mawa.

Započneme ſi od Polialow, o ktorých ako i o Rusoch ſa howorí, že ſú opojných a lihowých nápojow, najmä tej jich „wudky“ weliki milownici, ako ſi s Maďarom i pripíjali: „Poliak s wengrom dwa bratienky i do bitky i do ſklenky“ a zaſe: „keď je wek náš krutky, napime ſa wudky“.

Stalo ſa roku 1643 že ſa wybral jeden polſký ſſlachtic (zemän) w zime na náwſſtewu k ſwojmu bratowi, ten ho po bratſky prijal ſice a bol mu rád, len to lutowal, že piwa w dome na ten čas nemá. Na to powedal druhý, že on hneď piwo zaopatrí, i dá zapriahnúť do ſaní a wyberie ſa s jedným ſluhom do meſta Bitawy, tam dal naložiť jednu bečku piwa, keď ſa prwej hodne nachlaſtal pálenky. No, zima drſnatá a — pálenka, to ſa už len dobre hodí, aby človek zaſpal a w ſpánku zkrepenel. Keď ſa takto oba, ſluha i pán hodne podgurážili a nazpät obrátili, tu letiac ako wo wetre, pán akoſi zo ſaní wypadnúl a ako mrtwý zoſtal ležať na ceſte. A keď takto w ſnehu ako klát ležal a zaſpal, prileti druhý ſankár a krížom pres neho, i precitil máličko a hodne ſa „načertowal“ i čertowu mater poſpomínal, potom tackajú ſa ďalej, zrazu ſa naſſiel w jednom moraſte a uweril ſi, že ho „wodilo“ ten čert že mu tak poſwietil, ako mnohým opilcom. Odtial ſa horko ťažko wymotajúc, priſſiel do jednej hory, a tu druhá nehoda, celý krdel wlkow ho poſtretnúl, tých ſa len útekom akoſi oſlobodil. Pod tým čaſom, ako ſa takto motal ani nepozorowane zmrklo ſa cele a zaſtihla ho noc a on len wtedy zbadal, že blúdi. Tu keď už hlboko do hory zaſſiel i uſtáty, i zimou prejatý, i pálenkou nabratý, ſadnúl ſi a zaſpal. Tak ležal celú noc w tej zime nadmier prikrej, a predca nezamrznúl, ale ſi weru hodne dodal.

Na druhý den niekolki ludia tou horou idúc s najwätſſím zadiwením zkrehnutého „pana brata“ naſſli, poznali a domow doprowodili. Jeho domáci chceli mu tým pomáhať, že mu zohriali wodu a jeho do nej položili; ale mu to zle poſlúžilo, lebo wiac a wiac zoſlabnúl a keď ani čižmy mu zo ſtehien zwliecť mu nemohli len s kožou a mäſom, z čoho powſtal ſtudený brand (úpal, zápal) a muſeli mu obe nohy odrezať, tak w najwätſſích boleſkach na ſiedmy den dokonal.

Widite, tak welké neſſťaſtie ſi pritiahnúl len jedným opitím tento ſſlachtic, z čoho ſa len diabol, tento pažrawý lew (i pre opilcow) mohol radowať, keď ſa neſſťaſtník iſte w tom ſtawe hodne nahreſſil, načertowal a možná i predtým jemu ſlúžil.

Nuž a ten diabol ſkrze opilſtwo i mnohé mordy naſtroji, ako ſa toho hrozný priklad r. 1679 w grófſtwe (hrabſtwe) Hananſkom udal. Dwa wojanſki jazdci w tom kraji w meſte Hanawe ležiaceho wojſka zabočili ſi na ſtranu a welmi ſa oſlopali. Keď potom domow aſi polhodiny jazdili, napadli na ceſte čloweka, ktorého pre nič a za nič do blizkej hory za wlaſy odwlekli a tam dweſto ranami uſmrtili. Na druhý den boli od muſſketirow toho iſtého garniſonu zdrapení a do wazby priwedeni. Dla wojanſkého práwa boly obom hlawy odťaté a na tom mieſte, kde ſa wražda ſtala, zaweſené. Telo mrtwé zamordowaného čloweka na proſbu mnohých tiež na tom mieſte pochowať a križom označiť dali a na križi mená zločincow i ten jich ſkutok napiſať. Tomu diablowi i tu ſa dobrá ſlužba wykonala, wſſak to on tak poſwietil tým ožranom.

Stáwa ſa čaſto, že manželia, pri ktorých jedna ſtránka opilſtwu je oddaná, newelmi dobre medzi ſebou žijú a blaženoſť domáca odſtehuje ſa od nich, z čoho dakedy welké neſſtaſtie naſledowať zwyklo, ako ſa to raz wo Friſlande ſtalo.

Jeden taký muž a manžel priſſiel w noci hodne dokatý domow, nechcel ale, ako to obyčaj, do izby k žene, aby ho nekarhala, lež lahnúl ſi w kuchyni na zem. Keď už takto za čas ležal a zadrichmáwal, tu ſa zrazu naſſiel w plameni ohňa a treba ſa kolko namáhal, nemohol ſa ani pohnúť, až napoſledy počal wzdychať a Boha za pomoc proſiť, na čo ho plameň opuſtil ſice, ale bol na celom tele najmä na twári tak zoharený, že ſa ani čloweku nepodobal. Hrúza bola len pozrieť na obludu. O päť dní potom zomrel a žiaden člowek newedel, čo to bol za oheň, ačpráwe dobehli k nemu, keď eſſte w tom plameni ſtonal. Kňaz ſa ho zpytowal čo to bolo? ako ſa mu to ſtalo? on že newie, len to wie, že ſa mu zle ſniwalo, on ſa w tom wraj, ſtrhnúl a w plameni ſa naſſiel.

Powedzte ožrani, ktori toto čitate, alebo počujete, či wám ſprawodliwý Bôh nedáwa na tomto člowеku predobraz toho „pekelného“ ohňa, do ktorého iſtotne i wy pridete, pakli z takých prikladow zawčaſu nezpamätujete, nepolepſſite ſa a wo ſwojich nawykloſťach zoſtáwať i na ďalej budete? Beda wám, a beda wám!

W opilſtwe ſa tiež prewodia wſſakowé blúzniwé reči, ſſkriepky, hádky a pokúſſania Boha, čoho čaſto zlý koniec býwa. Tak na pr. w Magdeburgu panowala r. 1681 nákažliwá nemoc, ako naſſa cholera, a jeden lekár, jeden ránhojič, jeden balbier (holič) a notár k tomu uſtanoweni býwali ſpolu a raz (hádam aby boli ſmelſſí) hodne ſa zpili. W tomto ſtawe dali ſa do wſſetečných hádok, ako bola i tá, že ktorý z nich najſkôr zomre? Ba, oſmelili ſa Boha pokúſſať a jeho ſa zpytowať, a keď odpoweď nedoſtali, metali ſi kocky a tak ſa wyrážali. Tu ſtarſſí lekár hodil 13, mladſſí 10, balbier 8 očiek, notár nechcel metať, ale ho prinútili a hodil dwe očká. Nuž tito ſa hneď zarehotali, zawiſkali, notára za najplanſſieho držali a na „ſſťaſtliwú ceſtu“ mu pripíjali.

Ale čože urobil ten Wſſemohúci w jehožto rukách je žiwot i ſmrť člowеka? On jim hru prewrátil tak, že ten ſtarſſí doktor, čo mal 13 očiek o pár dni prwý

zomrel, za nim i ten druhý s tým holičom (ktorý pred ſwojou ſmrťou wſſetko wyznal ako wſſetečili) a notár zoſtal pri žiwote welmi lutujúc čo ſa ſtalo.

Ale eſſte to bola hroznejſſia hadka a ſtáwka, ktorá ſa rokom predtým w Augſſpurgu odhráwala. Preto howorim „odhráwala" že já týchto rozumu pozbawených, zapojených weſelákow tak powažujem, ako nezbedných chlapcow, čo ſa s ohňom, nožmi a zbrojmi hrajú a potom jim tá hra na plač wyjde a zlý koniec berie.

Ruž w Augiſpurgu ſa pri jednej ceche či kwaſe (hromada pijakow) wiac remeſelníkow ziſſlo, a ako to býwa keď je hlawa plná, do reči, do ſſkriepok, poſmeſſkow, zádrapkow, chwaſtow ſa dali. Tu jeden z nich počne ſa chwáliť, že je jeho prepáſka (opaſok) z jeleňacej kože urobená a nowá tak mocná, žeby ju žiaden končiar (paloš končitý) prebiť nemohol. Tu hneď jeden krajčir ponúkne ſa „o ſtawku" a pochytiac zo ſtola nôž prebil tam tomu nielen opáſku ale mu ho až do ſrdca wrazil, že na ſkutku ſkonal. A že to bola len ſtáwka a ten neſſťaſtný ſám tak chcel, odſúdili krajčira, aby na iſtý čas meſto opuſtil a dedičom uſmrceného 50 zl. zaplatil.

Zájdeme ſi trochu do ďalſſích krajow, widime ako to wſſade tá iſtá pričina podobne náſledky máwa. W Algire w Afrike žil jeden zhowadilý Turek, ktorý mal 24 kreſťanſkých otrokow, a tých on ſwojimi hnuſnými ſodomitſkými hriechmi (keď chlap s chlapom ako ſo ženou obcuje) tak utrapil, že zunowali tento beſtialny žiwot ďalej znáſſať, i dohoworili ſa, že tohoto pluhaka a nečlowека zabijú a potom útekom ſa oſlobodia. W tom

ſa tedy ſjednotili wſſeci, ačpráwe medzi nimi i traja poturčenci boli. Čakali len na priležitoſť, keď dáka barka, či ribárſka lodka u brehu ležať bude, aby ſa na nej odplawili, oratowali.

Jedneho čaſu, keď ſa im taká priležitoſť trafila a turek ich k pachaniu tej necúdnoſti k ſebe powolal, oni ſa doſtawili ſice, ale ſa oborili naňho a pſowi hrdlo podrezali, telo do jednej plachty zawinuli a odtial zmizli.

Ale od radoſti, že ſú už ſlobodni, ſſli na neſſteſtie z krčmy do krčmy a náležite ſa popili, tak že ſa newedeli nijak s bárkou odplawiť a s ňou w opiloſti zachodiť. Tu kym ſa oni tam ſſiplali, domáca čelaď turkowa telo naſſla a hneď baſſowi oznámila. I bola hneď zahorúca pohona wypravená a milých otrokow eſſte tam zaſtihli až na ſſtiroch. ktori lebo uſkočili, alebo ſa utopili. Tých dwaciatich hneď ráno poſtawili pred baſſu a diwan (ſúd turecký) kde ſice miloſť čekali, že ich záwažná pričina toho wýkonu brániť bude, ale nadarmo. Boli odſúdeni wſſeci na ſmrť a ſice takto: wodili ich po meſte a mal každý na prſoch pripravené a plameňom horiace dwe pochodne (fakle) ktoré mu wlaſy i hlawu pálily; potom ich koleſom lámali, niekoľkým ruky i nohy kladiwom rozmrwili, ſſieſtich za ruky a nohy na jeden rebrik pribili, dwoch až po hlawu zamurowali, z tych jeden naſkore umrel a toho druhého, akehoſi nemca, na treti deň wyproſili, ktorý wraj taký ſtrach a úzkoſť ſrdca pocitil, že ſa nazdal akoby wſſetky wrchy, nebo i zem na ňom ležali, ani že už weiſſ a teſknoſť pomyſliti ſa nedá.

Hla, kam priwiedlo tých neſſtaſtnikow newčaſné pitie opojného nápoja.

Že ſa u wſſetkých národow, nielen u nemcow, ſlowákow, poliakow atď. najdú korheli a z korhelſtwa poſſlé mordy, to ſa i z naſled. udaloſti widi. Jedneho perſſana opilý georgián ſſelmowſkým a zákernickym ſpôſobom kopijou preklal, že hneď mrtwý na zem padnúl. No, u nás by to wymlúwalo a pokutu oblahčowalo, keď niekdo w opiloſti zločin ſpácha. Tu ale nie; mordára hneď pri ſkutku polapili, pred knieža wedli a obžalowali. Tento ho wydal rodine zawraždeného, lebo w Perſii bola obyčaj, ako ſme to kdeſi inde podotkli, že ani král, ani jeho námeſtnik, ani wyſoká wrchnoſt pokutu takým nedáwali, lež rodiny ſa podla wôle ſwojej na wrahowi wymſtily. Stáwalo ſa čaſto, keď rodiny boly chudobné, že ſa i peňazmi, alebo inſſimi darmi uſpokojit dali a wrchnoſt ſa ďalej neſtarela. Tuto ale ten wrah nemal miloſti a muſel bratowi zamordowaného jeho rozhorčenoſt žiwotom ukojit. Tento ho pod nohy hodil, dal ho druhému pritiſnút a mocne držat, klaknúl naň, chopil dýku do ruky, wrazil mu ju do prs howoriac: „tu máš ty čertow pes, choď w twojej opiloſti k čertowi kde patriš.“ Na to mu dal eſſte dakolko ſſtichow, a tak ſa i mord, i obžaloba, i práwo a ſúd pod trima hodinami ſkončilo.

Teraz eſſte dačo, a bude wám i do ſmiechu. Roku 1503 panowala w meſte Meſingenu welká ſmrtedlnoſt, tak že w Swato-martinſkom cinterine do jednej jamy mnoho mrtwých nakládli, aby ich potom naraz ſpolu zahrabali. I ſtalo ſa, že jeden piſſtelkár hodne

ſa opil a keď ſa z krčmy ubieral domow, lahnúl ſi pred domom na lawicu a tuho zaſpal. Hrobári, ktorí w noci pomimo ſſli, zpozorujúc ho, myſleli ſi, že je to mrtwý člowek a že ho tam wyložili, aby ſa zahrabal s druhými. Wzali ho tedy a položili k tým druhým do jamy. Ráno keď ſa prebudil a widel, že je tu s mrtwými, prelaknúl ſa welmi a diw že od ſtrachu naozaj neumrel; pochytil ale ſwoju piſſkalu a hodne zapiſkal, čo ludia na omſſu idúci zbadajúc, iſſli tam, ale nikdo neſmel do zachlopenej jamy nazrieť bojác ſa, že to bude neaká mátoha. Konečne traja ſa oſmelili, doſky ktorými bola jama zakrytá odložili a toho uſtrachowaného, odpoly mrtwého wytiahli.

Hla, ale neſſteſtie! či nemohli toho opilca zažiwa pochowat. Ale dlhoſhowiwajičnoſt božſká tak chcela, aby ſa z tolkého nebezpečenſtwa wyſlobodil, tú neprávoſt budúcne opuſtil a eſſte horſſie nepochodil.

Nuž ale kdožeby to wſſetko poſbieral, čo ſa na rozličných mieſtach a pri rozličných ludoch, mužſkých ako i ženſkých pre opilſtwo prihodilo a aký koniec wzali. Kolko ich priſſlo o zdrawie i žiwot, zamrzlo, zhorelo, utopilo ſa, zaduſilo, obeſilo, okaličilo? tomu ani počtu niet.

Jeden wojenſký dôſtojnik, keď hodne potrundžený z krčmy ſſiel, na ſchodoch wraj ſpadnúl a wylomil wäzy. Jeden meſſtan w Memingenu na ſennom padláſſi w tej diere, ktorou ſeno púſſtali, o ſwoje nohawice zakwačil a uduſil ſa. Wo Wiedni, keď rimſká ciſárowná umrela, wo wſſeckých krčmách zakázali muziku a krčmy pozatwárali. Tu ſſtirja ſamopaſſnici taki „z mo-

krej ſſtwrti" akoby natruc ſſli do krčmy, pokritne pili a dohoworili ſa, že piť neprestanú dokial len jeden druhého widieť bude. A keď 42 zajdliky wina do ſebä wyrútili, to im tak zle poſlúžilo, že dwaja eſſte w tú noc zomreli, dwaja do rána ſice dožili a pre meſtſkého doktora im poſlali, ale wraj, ťažko je to radiť ſa o zdrawi, keď nemocný už umiera, doktor powedal ſrowna, že im len Bôh pomôže, i dali ſa ozpowedať, na to zomreli.

Já ſam z mojej zkúſſenoſti wiem wiac takých a podobných pádow. Za mojho detinſtwa, dobre ſa pamätám, žil wo W. Kubine iſtý opilec wolali ho Pemätám, ten w tuhej zime z wyſſniho konca ſſiel na nižný raſſin, do dolnej krčmy a keď ſa w noci opilý wrátiť chcel, padnúl pri ſamom Petrociho kaſſtieli do potoka, potok w noci zamrznúl a on pod ladom hore chrbtom ležal, akoby bol wo ſkle wmrznutý. Wždy mi je pred očima, ako tak ležal, ako ho pred mnohými diwáky ſekerami wyrúbali a na ſánkach wlečeného rodine oddali. Oj, aká to hrúza takto widieť člowekal

I na to ſa pamätám z môjho chlapcowſtwa, ako jeden milownik pálenky pochodil, iſtý Kruták, člowek welmi figliarſky, až do rozpuku ſmieſſny, ktorý ſa bol od ženy a deti w hodnom weku i zwerbowal, ztadial ale pre ſſelmowſtwa odpráſſený bol. Potom ho len žena žiwila a on w potoku s chlapci ryby chytáwal a židom za pálenku donáſſal. Tu raz popadnúl hodného prepſtruha (ludia ſi powráwali že to bola jeho ſmrť) dal ho dobre židom, napil ſa hodne pálenky a tá ſa wraj, w ňom zažla, lebo ho w takom iſtom plameni naſſli, ako ſme to už inde wideli.

W Pitwaroſſi tiež pred dakolko rokmi jedna opilica a matka wiac ſynow, keď wiacráz pred bitkou muža z domu uſſla a ſemtam opilá ſſlajdrowala; na oſtatok príde domow, keď wſſetko na poli bolo, wyjde na padláš a zápalkou podpáli ſtrechu. Dom zhorel i ona za kochom utiahnutá zhorela, tak že len hrbka koſti z nej zoſtala; na ſſtaſtie nebolo wetra, ináče mohla celá dedina wyhorieť. —

Tu na Bánhedeſſi, kde túto „Kroniku" piſſem, býwal pred deſiatmi rokmi iſtý hoſpodár Zuba, znamenitý korheliſko; ten keď ſa kdeſi na ceſte w jednej krčme hodne opil, zadriemal za ſtolom, prewážil ſa akoſi hore značky a jeho wlaſtná bunda zadrhla ho.

Druhý brat teraz nedáwno, keď takmer celé hoſpodárſtwo pretloſkal a napoſledy peniaze utržené za kukuricu na Oroſſháze ztratil, domow prijdúc w zahrade na ſtrom ſa obeſil.

Ba ozaj, tu mi napadlo, či ten náš Kubáni, tento nadaný báſnik ſlowenſký, ktorý nám mal Sladkowiča, Žellu, ba ſamého Kollára nahradiť, keď ho blízky priatel jeho, zatracený nekňaz A. zaklial, či reku pri „wine a kartách" neutratil ſwôj dietkam i rodine, ba celému národu drahý žiwot?

No, ale už doſť; naſleduje wýſtraha.

Keď wſſetky tieto udaloſti, udaloſti ſmutné a každú dobrú duſſu prenikajúce, ktoré ſa diaboliſkým nabídnutím z pijatiky prihodily, bedliwejſſie ohliadneme a ſi predſtawime, môžeme potom wyrozumieť tým ſlowám apoſſtolſkým: „Střizliwi buďte, bděte; nebo protiwník wáš ďábel, jako lew řwúci obcházi, hledaje, kohoby zežral".

Kolko tiſíc a tiſíc duſſí upadlo a eſſte upadá tomuto „lewu rwúcimu“ do jeho pažeráka! ktoré mohly byť wečne blahoſlawené, keby tomuto ſatanowu lákadlu neboly powolowaly. Kolko mordow, kolko ſmilſtwow, kolko náhlych ſmrti pádow, kolko hrozných požiarow, kolko neſſťaſtných rodín, rozwedených manželow, a wſſakowých hriechow naplodila tá peklowadá zlowatka wſſetkých nepráwoſti — opiloſť! Ani nemôže človek lahſſie upadnúť do wſſakowých zločinow, ako w opiloſti. Ani ten ſatan a „diabol lew rwúci“ nemá milejſſieho ſpolku, ako je ſpolok ožranow, lebo wie, že ſa mu tito pohodlné náſtroje k záhube ludſkých duſſí. Ako ſwine radi ſa bawia na takých mieſtach, kde majú blato a kalužinu, bo tam piſkať ſa a wálať môžu; naproti tomu wčeličky tam, kde moc zápaſſných kwietkow jich wábi, z ktorých ſi ſwôj ſladký mäd cicajú: tak pekelní duchowia radi ſa meſſkajú pri ožranoch, aby jich do bahna hrubých hriechow ſtrčili; ale anjelia Boží pri tých, čo prijemnú wôňu ſtriezliwoſti a inſſích ctnoſti zo ſebä wydáwajú, tu oni majú rozkoš na rozmilých meſſkaniach a wlaſtnoſťach poriadnych ludí, takých ludí, čo nikdy a w ničom z miery nekráčajú.

Preto howorí ten múdry Chryſoſtom: „kde ſa hotne opíjajú, tam je ſatan prítomný; kde ſwinſké weci a necúdnoſti prewodzujú, kde ſa nápojom preplňujú, tam zloduchowia držia ſwoje tance.

A čo powieme o tom duſſe nebezpečenſtwe, w ktorom ožraní a opilci wäzia? Nejeden len raz ſa opil, a možná ztratil ſwoju duſſu. Čo powieme o tých nemúdrych rodičoch, čo ſi už ſwoje malé deti pálenkou otrawujú? kdežto, keby ſa boli w detinſtwe nenaučili a k tomu jedu pomali nepriwykli, aniby jim jich prirozenoſť tú otrawu neprijala.

Pozor tedy, a welký pozor! lebo koho raz opanuje, najmä tá židowſká beſnica, pálenka, tak ſa ňou zkazí, že čoby ako nechcel, piť muſí — i jeſť wám preſtane, bo žalúdok jedlo wiac neprijme, ale piť muſí kým len duſſu newydá. Chráň Bože každého človeka a kreſťana od tejto pekelnej záhuby! a na zdar ſpolkom miernoſti! ale zkaza tým, čo jich zakazujú!

S powážením wſſeckého toho, múdri ludia wždy ſa tohoto peklorodého wýſtupku warowali, nikdy neprebrali, z miery newykročili, ale pred ním ako pred ſatanom utekali, lebo je on ako hladký had, a komu ſa raz do ſrdca doſtane, wiac ho newypúdi, len s mimoriadnou pomocou Božicho Ducha.

Nuž či tedy ten ſpolok wſſetku úctu a pochwalu nezaſlúži, ktorý roku 1517 w tých troch ciſárſkych dedičných kniežactwách Štajerſkom, Krainſkom a Korutánſkom proti tomuto nebezpečnemu wýſtupku hodní a ſláwni mužowia pod menom „Swato-Kriſſtofſká ſpoločnoſť“ boli založili, ktorý zadlho blahodarne dejſtwowal, pozdejſſie ale bohužial, zaniknúl?

O tejto ale, ako i o „Ružencowi“ a druhých ſpolkoch miernoſti inde prehoworíme.

Ruſki dôſtojníci (w teſne) pred Cárom.

Nezhýkniteže pre pána Jána, že wám o Ruſoch, týchto ſlawianſkych bratoch naſſich (ktorých wám iſtý

ludia nie ináč lež ako dakých diwolow a ludožrútow opiſujú, ludia to o mnoho podlejſſi a neſpratnejſſi eſſte i od Turkow a pohanow) jednu peknú hiſtorickú anekdotu, ktorá ſa w ſkutku prihodila, aſpon prihodiť mohla, rozprávať idem.

Ako wo wſſetkých welkých meſtách, tak i w ruſkom Petrohrade ſtál ten policajný zákaz, aby ſa po uliciach ſtrmo na kočoch nehnalo. Cár Pawel dal poznowu o tom rozkaz, lebo málo predtým pohoniči niekolko oſôb zdláwili a zle doriadili. Náhodou ſa Cár jedno popoludnie na lahkej drožke wiezol cez Izákow plac a pred ſebou obdelač pozorowal jednoho wojanſkého dôſtojnika, ktorý ſa tiež ſám na jednej jednopražnej drožke wiezol a po tom placi ſwojho kozáka (konika) celým cwalom hnal. Cár hneď newolu pocitil a rozkázal kočiſſowi, aby toho dôſtojnika dohonil. Keď tento Cára za ſebou zazrel, chcel mu wyhnúť, preto obrátil ſa na modrý moſt. Wyhnúl ſa tedy dôſtojnik inou ſtranou a panownik zápät za ním. Aj teraz zbadal náš pánko, že to weru jemu patri, a že ho ſtihajú. On nič dobrého netuſſil, a ač neznal wlaſtne, ſkrze čo by pozornoſť Cárowu bol ſi pritiahnul, hladel dla možnoſti uprchnúť a ſwojho kozáka hodne popnúl. Čim tuhſſie hnal, Cár tým tuhſſie za ním, nebol už len aſi 30 krokow od neho. Tu ho náramný ſtrach prejal, že keď ho Cár dohoni, bude ztracený. Na ſwojho kozáka mohol ſa ſpolahnúť, i popuſti mu úzdu a leti dlhou ulicou ako pobeſnený. Wſſecko, ludia i koče uſtupowalo na ſtranu a lahké koleſá ako wir wetra točili ſa po iſkriacej ſa dlažbe. Zkriči na konika, zatne ho, a ten letel s ním ako wo wetre. Za pár minút zmiznul z pozoru Cára. Keď Cár widel, že ſa darmo namáha, dal w omrzloſti nazpät obrátiť a w tom okamženi „generálmarš" biť a rozkaz, aby taký dôſtojnik, ktorý ſa na placi nedoſtawi a chybowať bude, zatknutý a druhého dňa o deſiatej hodine predpoludňajſſej pred neho bol priwedený. Tu ale chybowalo naraz 27 dôſtojnikow, ktori na ten čas boli won z meſta, a keď pres bránu prechodili, boli hneď aretirowani a do Cárowho zimného palácu priwedeni. Náš ubehlik ſtál w proſtredku medzi nimi.

Cár wſtúpi do ſálu — jeho pozor bol zachmúrený, a i ten najwätſſi ſmeloš muſel ſa zatriaſť, keď tomuto welitelowi a neobmedzenému pánowi 40 milliónow ludi w jeho prchliwoſti a newoli pozrel do oči. Cár preſſiel pomedzi rady dôſtojnikow polahky, a zrak byſtro otáčajúc, prehliadal jich bez toho, aby len ſlowičko prereknúl, ale toho hladaného nepoznal. Eſſte omrzlejſſi pre nepodarenoſť tohoto pokuſu, poſtawil ſa do predku, a napadnúl jich priſnym hlaſom takto: „tu mi ſtojite z oči w oči, je jeden medzi wámi, ktorý wčera moju oprávnenú newolu rozdráždil welmi. Já ſom zakázal tuho hnať po meſte, a tento jeden hnal ako poſedlý, wtruc mojmu (cárſkemu) rozkazu, ces meſto won za bránu. Tu já dám pluky ſhromaždiť, abych zwedel, ktorý dôſtojnik bude chybowať, že to bude ten u mňa zaznačený, a ono mi wáš chybowalo 27. Ba, 27 dôſtojnikow w jednom garnizone, nie ſú na ſwojom placi! čo to znamená? Já chcem priklad ukázať, ktorý dôſtojnikom mojich petrohradſkých plukow iſte w pamäti zoſtane. Wy wſſetci pôjdete do Siberie,

kybitky ſtojá wám už wonku prihotowené a teraz — marš!"

Studená hrúza prejala wſſeckých, uſtrnuli a ſtáli ako ſtĺpy, w očach ſa jim len tak rojilo, až ſa triaſli ſtrachom.

Tu jeden mladý, ſſtihlý a ſſwarného zraſtu záſtupnik (lajdinant) wyſtúpi z radu, položi ruku na prſe, ukloni ſa Cárowi, a nechúli ſa wyznať, ani neobalkuje nič, lež traſúcim hlaſom howori takto: „Nemiloſť Wáſſho Weličenſtwa nech padne na mňa, na mňa na ſamého, tito kamaráti moji ſú newinni. Doſial nebolo žiadnemu wojákowi, keď nebol čas ſlužby, zabránene za liniami meſta ſa meſſkať; oni tedy nemajú winu, já ſám ſom winný a jich úpadu nechcem, radſſej žiwot wynaſadím". Wiac nemohol tento mladý človek howoriť, nemal dychu w ſtiſnutých prſiach, len tiché traſenie prebehlo mu po tele.

Cár ho meral očima od päty až do hlawy, w ſále ticho — preniknutie weliké. Po dlhſſej preſtáwke zpýtal ſa Cár: „Kdo ſi ty?" On okúňawe a bojácne: „Já ſa wolam Iwan . . . . ." Cár za chwilku mlči, jeho pozor dlel na tomto ſſumnom mladikowi. Potom ſa ho zas pýta: „Odkial máte toho wáſſho kozáka?" (konika). „Od môjho otca (odwetil), on ho wychowal a mne darowal". „Twôj otec, powie Cár s úſmechom, a položi ruku poručikowi na plece, twôj otec hodného koňa wychowal, ale eſſte hodnejſſieho ſyna. Ty ſa nebojiš môjho hnewu, ty brániš twojich kamarátow, to je pekne, tebe k wôli- pokutu jim odpúſſiam. Iwane! čo chceš za twojho kozáka?" „Môj Cáru! zwolá ten hlboko

pohnutý mladý dôſtojník, padnúc pred Cárom na kolená, ten kôň mi to najdrahſſie môjho žiwota, Waſſej Jaſnoſtinu miloſť, oratowal, za túto cenu nech bude Wáš".

„Wſtaňte hore Major, od jednoho lajdinanta Cár dary neprijima. Já wám ďakujem za toho koňa". Keď Cár dal, tedy dal po cárſky. Podla tohoto meridla bola ekwipáža nowého Majora ſporiadaná, ktorú mu Cár w druhý den welkoduſſne darowal. A tak naozaj: „Na dobroj priwjet, dobroj i otwjet" na dobrú otázku, dobrá odpoweď.

Otec a jeho dwe nerowné dcéry.

Majteže wy rozum Otec, howorila rozmaznaná dcéra k ſwojmu predtým bohatému, neodwyſlému, ale teraz winnou či ſwojou, či cudzou podiſſlému otcowi, ktorý krutým oſudom o wſſecko priſſiel a od tejto ſwojej „rozmaznanice" odwyſlým ſa ſtál, z jej miloſti žil.

„Rozum — rozum, opakowal ſi Otec". On i tak náſledkom úpadku bol zlej wôle, a čoby i nebol býwal tak hrdým a popúdliwým, ako w ſkutku bol, takby predca nawrhnutie ſwojej ſtarſſej dcery a ſwojej miláčky, aby z kraſnych ſwetlic ſwojho býwalého domu do jednej teſnej izbietky ſa utiahnúl, nebol chladnokrewne prijal.

Jedno prenádherné ſtawenie w Najjorku bolo predtým majetkom jeho, ale pri wydaji ſwojej tejto dcery za muža, akého ſi oba wywolili, dal jej ho i s peknou ſummou ſwojho oſtatného imania, ako weno,

nemyſliac ſi nikdy do toho čaſu, žeby ten dom, w ktorom tak dlho býwal, nebol wiac jeho majetkom. A už je to raz tak, čo deťom dáme, už je to tam, len keby aſpoň wďačnoſť mali a rodičow wytrowených, nemajúcich nezunowaly.

„Weď wiete Otec, howorila dcera, že hoſti čekáme?“ —

Otec: Ach, áno howoril on, tých — — prawda, že sú wám ti wiac, ako já.

Dcera: Ale Otec, majteže wy rozum.

Otec: Já mám rozum a počínam nahliadať, že tento dom není wiac môj. Jeſtli ſa tebe páči mňa odtialto wypowedať, tak já nemám práwo ponoſowať ſa. Toby bolo celkom nerozumne, kebych to urobil“.

Dcera: My wás nechceme naſkrze obťažowať, ale já a môj muž ſme ſa dohoworili, a kebyſte ſa i wy s nami dorozumeli, dakde inde do obſtojného príbytku — —

Otec: Preč ſa wyſťehowať ľahkým ſpôſobom, či tak? —

Dcera: Nie, Otec! ale dakde do wážneho domu, kdebyſte za ſluſſnú cenu pohodlne býwať mohli.

Otec: Nuž tedy?

Dcera: Toby pre nás wſſetkých, i pre wás ſamého bolo by najpríjemnejſſie.

Otec: Pri tom je ale jedna ťažkoſť, pokračowal Otec tak ſo ſileným pokojom.

Dcera (zpúrne): A aká ťažkoſť?

Otec: Taká ťažkoſť, že kdo tú „ſluſſnú cenu“ zaplatí?

Dcera: Môj muž to welkoduſſne na ſebä wzal, že on zaplatí.

Otec: Ale bezpochyby len tak, že tá wýloha prirodzené medze nepreſtúpi?

Dcera: Prirodzene, Otec, wy to ani očakáwať nemôžete, aby môj muž w terajſſích čaſoch nepotrebné wýlohy ſi robil, ale aby nič neprehàňal. A já ſom preſwedčená, že je to ponuknutie welmi welkoduſſné. A tak celou parou pracowala, aby Otca ochlácholiť mohla.

Otec: W prawde welkoduſſné! hodí ſa mi ono ako päſť na oko, a já ti chcem preukázať, že ho uznať a oceniť wiem. Wy mňa chcete z domu wyprawiť, z domu, ktorý ſom wám oddať doſť ſlabým bol, a moje počty z toho, čo ſom eſſte pri rukách mal, mohol ſom ďalej wieſť, kebych nebol bláznom býwal. Teraz počuj moja diewka já ſom protiwného náhladu, ani zádrapky nehľadám; já ſom tebe a twojmu mužowi dal wiac ako polowic môjho majetku, neſſťaſtie mi druhú polowicu wytrhlo: ale znaj, že keby ſom z láſky cudzích ludí žiť mal, nuž — — — Ale já wám na ťarchu nebudem.

S tým ſo ſklopenou hlawou a odhodlaným krokom prekročil prah w úmyſlu, že ho wiac neprekročí nikdy, trebasby ſa mu čo ſtalo.

Bez peňazí, bez hoſpodičky, bez detí bol ten proti ktorému ſa detinſké ſrdce zatwrdilo, a tak ſſiel „na wandry“ zarmúcený Otec, bez toho, aby ſa ſtaral, kam ho nohy poneſú.

Mladſſia dcera ſa mu proti jeho wôli bola wydala, on ju zo ſrdca dáwno bol wytworil, aſpoň ſi

on to tak uweril. Táto opowržená od Otca i od ſeſtry, ktorá už wtedy, keď jej zabranil, aby mu nikdy na oči nechodila, že z prichylnoſti k ſwojmu mužowi, otca i mater opuſtila, už wtedy lepſſie ſrdce ukázala, tým lútoſtiwým pohladom na rozlobeného Otca, a ten pohlad a to citenie eſſte poſial trwalo, aniby nebola w ſtawe to urobiť, čo jej ſeſtra, aby ſi Otca o wſſecko pripraweného a bez potechy od ſebä puſtilo, bez toho, aby ho len ſlowičkom proſila, by u nej zoſtal.

On len kráčal w myſli ſa kolotajúc ſilným krokom napred a na nič nepozorowal, akoby won zo ſweta a preč od ludi odſtrániť ſa chcel. W tom zrazu pozor mu zbudilo jedno malé diewčatko, ktoré k nemu bežiac, kričalo: „proſim, proſim pán — já, já — blúdim“. Starec ſa k nemu obrátil a pýtal ſa: ako ſa woláš dieťatko? a hladkal ho po twáričke. A ono: wolám ſa Lucika. Či ty nemáš druhé meno? Nemám, len ſa Lucika wolám a moji rodičia apa a mama. A kdeže býwate? wiac ſa nedozwedel nič.

Tu priſſiel do rozpaku, čo ſi s tým deckom má počať? na ulici ho nechcel nechať, ani ludom ſweriť, pred ktorými práwe utekalo a ſa jich bálo. Mal úmyſel, že ho odwedie k policajtom, a keď to urobiť chcel, dieťa ſa mu z ruky wyſſmikne a zwolá uradowane: Mama! Mama! poznalo ſi matku.

Nuž a w tej panej, ktorá ſi dieťa do náručia winula koho poznal, poznal ſwoju mladſſú dceru, ktorú od jej wydaju nikdy newidel. „Tento pán mňa naſſiel Mama“ ukazujúc na ſtarca. A keď ſa jej oko potkalo s okom otcowým, hneď ſi ho poznala, a práwe tak miloſtiwe, ako wtedy oſtatnýraz, naň hladela. „Či je to twoje dieťa, Maria?“ pýtal ſa otec. Ano Otec môj. Poď dieťatko, polub ſi ſwojho ſtarého otčika, a ná ruky ho wzal. A keď ho dolu zložil, tu mu jedna ſlza wypadla, i reknúl: „já s tebou pôjdem domow, Maria“. Toby mňa weľmi ſſtaſtnou urobilo, odwetila ona, a já ſom welmi preſwedčená, že môj muž by tiež tomu rád bol.

Tohoto wečera Otec ako ctený hoſť ſedel w dome zaťa ſwojho. Dom bol malý, ale úhladný, najlepſſú izbu w ňom pre wzácneho hoſťa uſporiadali. Keď títo dwaja wſſetko wyrozumeli, čo ſa s Otcom ſtalo, dotierali na to, aby u nich ſtále zoſtáwal: nuž a keď ſſtebotawá Lucika ku nim ſa tiež pridala a hrdlo ſtarého Otčika wrelo objala, ſſtebotajúc, že od nich odiſť neſmie: nuž ſtarký uwolil ſa a wiac neodpieral.

Jednoho dňa pomerkowala dcera, že jej otec, po prečitani raňajſſieho čiſla ktorýchſi nowin, welmi ſa pohnúl a tak z domu odiſſiel. Nepriſſiel len pod wečer mlčal a zamýſſlal ſa. Potom za niekolko týždňow wždy tak wychodil a zamyſlený prichodil. Dcere to bolo napadné a myſlela ſi, že ho najſkôr trápi ten ſmutný ſtaw jeho weci, a wſſeckou ſilou ſa ſnažila z hlawy mu to wybiť a pozor jeho inde obrátiť.

Raz ſa Otec wyjadril takto: „Já myſlim, diewka moja, žebyſte wy wätſſi dom mali mať“. A ona: já ſa ale bojim, žeby môjmu mužowi k tomu proſtriedky chybowali. Zaſe on: „no, nebude nič ſſkodiť, keď ſi takú wyhladime“. Nuž keď ſi to želáte, drahý otec, já nedbám, pôjdem s wami. I priprawi ſa razom, poſtawi

klobúčik na hlawu a idú wyzerajúc tie domy, aj priſſli k nádhernému ſtawiſku a otec tu zaſtal a do domu ziſť mienil. „Ej, Otec! wſſak je to náš bývalý dom" howorila prejatá dcera. „A zaſe je náš", powedal jej otec; „môj kráſny zaťko za dobré uznal predať ho, a já ſom ho wčera kúpil wám". „Wy ſte ho kúpil?" zwolala prekwapená dcera, „a já myſlela, že ſte wy o ſwôj celý majetok bol zbawený". „To w ſkutku tak bolo; ale jedno ráno čital ſom w nowinách, kde boli pokrewni môjho zomrelého bratranca wywolani, aby ſa o jeho dedictwo hláſili, tedy ſom ſa hláſil a wýſledok bol ten, že ſom já ako najbližſſi pokrewný značný majetok obdržal, a budem ſi to lepſſie, ako to predoſſlé, wedieť wážiť. Teraz nie já u wás, ale wy u mňa býwať budete. W týchto najbližſſich dňoch urobim poručenſtwo.

Rodičia i Deti! máte tu dosť dáwky, wyberte ſi, čo komu patrí. Wy Rodičia nerobte medzi deťmi daromné rozdiely, nemaznajte ani jedno, aby ſi nezáwideli a ku wám nechladli; ale ani celý majetok za žiwota jim nedajte, čo nikdy dobré náſledky nemalo. A wy Deti, buďteže deti, a nie odrodilé networy; lebo len tak Bohom priſlúbenú náhradu a jeho požehnanie obdržite.

Poznamka.

Tu ſme mali ſkončiť prwý ſwäzok naſſej „Kroniky". Nuž ale kdo wie, či eſſte budeme môcť takto ſpolu beſedowať, preto natočime nitku a čo ſme w druhom ſwäzočku podať mienili, to podáme tuto, w tej

nádeji, že keď „Kronika" takto wyſtrojená a rozſſirená k rukám pride, budú ſa po ſſirom Slowenſku i druhi po nej dopytowať, a tak ſa bohdá tie značné wýlohy tiſku zaprawia.

Tým druhým k wôli eſſte jedno predſlowo.

Lud môj milý Slowenſký!

O iſtom nemeckom kniežati ſa piſſe, že ſa pri akomſi walnom ſjezdu welkých pánow wyſlowil takto i „Dokým ſom nepočal Dejiny a Kroniky čitať, bol ſom človek nejapný, zwierati podobný; ale keď ſom tieto počital, a zas znowu čital a bedliwým ſúdom uwažowal, teprw wtedy ſtál ſom ſa človekom, a já úfam, že ſkrze wiac takého čitania ſtanem ſa ſláwnym mužom".

Naiſto, reč to hodná jednoho kniežaťa. Nerozumné zwiera môže tiež jeſť, piť, ſpať, chodiť, ſkákať, nemotorne i tancowať a inſſie tela pohyby, potrebnoſti zároweň s človekom wykonáwať; ale o pominulých udaloſťach newie nič, tým menej wie podla nich ſa ſprawowať. Newedieť, čo ſa na ſwete dialo, to tolko znamená, ako dieťaťom byť w celom žiwote; naproti tomu ziſk je to nemalý, keď človek bez welkej práce, útrat, nebezpečenſtwa, na príklade druhých zwedieť môže, čoby k jeho dobrému poſlúžiť, čo od ſſkody zawarowať mohlo, aby ſa jednoho wywarowal, druhé proſpeſſne užiť wedel.

Sem ſa tedy majte wſſeci zwedochtiwi bratia a ſeſtry! budeme pokračowať w naſſej „Kronike" a keď wám ona milá bude, nájdu ſa i budúcne ochotní pra-

cownici „na národu roli dedičnej“ čo wás za naſſim prikladom zabáwať budú.

Teraz dla ſlubu prehoworime najſamprw

O ſpolkoch miernoſti.

Spolky miernoſti boli w prawde prawoludſké a prawokreſťanſké podniky, ktorými ſa ſſlechetni ludomilowia wſſemožne ſnažili korhelſtwu, tomuto najhorſſiemu zlému, mužne w ceſtu kročiť, menowite ale pitie tej židowſkej otrawy „pálenka“ rečenej, ktorá najmä na naſſom Slowenſku zúbožený lud náš na tele i na duſſi, na ſtatku i na poctiwoſti, na čaſnom i wečnom blahu kazi a neſlýchane puſtoſſi, tak zamezit, aby ſa ten na mizinu dowedený lud celkom tejže otrawy odreknúl, a to tým wiac, že koho raz opanuje a wňútornoſti jeho nakazi, ten otráwenec padnúl w pazúry ďáblowe a málo ktorý ſa z nich wymotá.

Wideli, zkúſili ſme, že eſſte akýkolwek opojný nápoj nech užiwa člowek, môže od neho odwyknúť; ale od pálenky z tiſicich pádow ſotwy je jeden, aby ſa toho pekelného jedu oſwobodil, a čim wiac ho pije, tým wiac mu za nim duſſa pluſſti, až nim i zadrhnutý býwa. Nič žena, nič deti; nič Bôh nič ſwedomie; nič poctiwoſť nič hanba; nič ztrata majetku a ſſkoda; nič proſby a hrozby, wſſetko nič naplat, ten člowek newládze ſebou, je ako otráwený, tak zhyne napoſledy a žiadna duſſa za nim nezaplače.

To znajúc a hlboko citiac niektori dobroduſſni mužowia a priatelia ſwojho ludu zwláſſť z duchowenſtwa, pokúſili ſa o to, aby ſpojenými ſilami, hneď múdrou otcowſkou radou a wýſtrahami, hneď priſnou hrozbou, hneď žiwým pokazowanim na ſtraſſné z opilſtwa poſſlé priklady, hneď ſwojimi primluwami k Bohu, hneď kázňami a ſpiſmi zdarma rozdáwanými, hneď ſwojim wlaſtným prikladom (dakedy i wymoženými priſahami), hneď zabránenim karowých, kriſtených i inakſſich hoſtin, na ktore ſa i peňažité pokuty wyhadzowaly atď. na to lud dowedli, aby nielen mierne, ale niako a nikdy neokúſil kreſťanſký člowek ten pekelný nápoj, ktorý len židom oſoži a žiwot jim udržuje, kreſťanem ale záhubu čaſnú i wečnú donáſſa.

Nemám w úmyſle wſſetky tieto ſpôſoby a ſnahy jednotliwcow opiſowať: ale jednoho zwláſſtne wyznačeného muža a duchownika predca nezamlčim, ktorý ſa wſſetek na to wynaložil a celou duſſou zaujal, a iných mnohých powzbudil, aby na tomto diele pracowali, a ten muž bol poweſtný ſpolurodák náš Štefan Záwodnik, ten keby nebola wypukla roku 1848 neſſťaſtná uhorſká rewolúcia, bolby iſte celé Slowenſko w tomto ohlade znowu zrodil a diwy urobil, ako ſa ſnahy jeho na wſſetky ſtrany blahodarne rozkládaly a nejeden oratowaný, znowuzrodzený, nejedna zbedowaná ſlowenſká rodinka zbawená domáceho križa, žehnala a podnes žehná meno Záwodnikowo.

Rewolúcia podotknutá ako tiſice ludſkých žiwotow wyhaſila, celé rodiny a kwetúce obce wyhubila, a celú krajinu zpuſtoſſila, tak i tieto kráſne podniky mužow Božich zožrala a w nič obrátila. Nájmä pod rewolúciou, keď zaſſlé weci zpomenúť mám, žralo ſa a pilo,

akoby ſúdny deň bol naſtal, a po nej zas o niekolko rokow eſſte lepſſie, keď krajina Uhorſká ſwoju konſſtituciu doſtala a lud woličſké práwo do ſnemu obdržal, tu len eſſte bola žranica, keď priſſlo do módy pijatikou a korteſſowanim na wyſlanectwo hlaſy ſbierať, tak že ſi lud zapojený pálenkou ſwoje preſwedčenie, ſwoju občianſku ſwobodu, ba ako teraz ſtojime a ſtoji ſnem krajinſký, ſwoju krajinu prepil.

Na to len pred rokom naſſly ſa zaſe ludomilowné, láſkou k človečenſtwu wedené duſſe a priſſli do Trenčianſkej ſtolice, kde i najwätſſia bieda pri ludu, ale i najwätſſia wýſtupnoſť w užiwani toho židowſkého ſmradu, a zakládali blahodajný

„Ruženec“

ktorého údowia zrekli ſa nawždy i krčmy i užiwania zkazonoſnej pálenky. Tito mužowia priſſli tam z Galicie (Haliča) ako miſſionári a kňazi Redemtoriſti a držali k ludu oduſſewnené reči a ho wo wiere a mrawnoſti, zwláſſte ale w Bohu ſlúbenej miernoſti utwrdzowali. Muſela to byť w ſkutku oduſſewnenoſť weliká a ſám Duch Boži muſel pri tom mohutne účinkowať, keď pod krátkym čaſom na tiſice ludu bolo ziſkano a do ſpolku „Ruženca“ zapiſano, židowſké ſmradlawé krčmy cele wyprázdnené, pálenice priſtawené a mnozi premnozi zreknúc ſa pitia pálenky ſlub Bohu dali, že oni nikdy wiac ani jich deti tohoto ďábelſkého nápoja užiwať nebudú. Ach, a bolože to „wajmir a auweh“ w tom neweriacom pokoleniu! a wábili a behali tito

žrawci mozolow ſlowenſkých ako pobláznení k ſwojim pánom a majitelom krčiem, že ako budú árendu platiť, keď ſlowač piť nechce; a tito zas behali do Peſſti k miniſterſtwu, čo robiť, ako parády ſwoje ſtrúhať atď.

A čo ſa ſtane? Miniſter kultu a wyučby, ten iſtý, čo dal gymnaſia ſlowenſké pozatwárať, ten Slowákom nepriazniwý T. ktorý dla wyſokého úradu ſwojho powolaný bol bdieť nad mrawnoſtou ludu, zakázal tie miſſie a Redemtoriſtow, akoby oni lud proti ſſtátu búrili, dal zrowna z krajiny wypowedať. Oni ſa pokorili wyſſiemu rozkazu a s bôlom welkým rozlúčili ſa s ludom a lud zarmúcený s nimi.

Tiſice wraj ludu wyprewádzalo ſwojich apoſſtolow k železnici, lud nariekal a oni ſo ſlzami w očiach požehnáwali ho, a tak hla, na pôde kreſťanſkej Belial zwiťazil nad Kriſtom!

Nie, wy ſmrtedlnici, zakázať takéto ſpolky a miſſie, ktore wám nepodrýwajú wáš ſſtát, lež upewňujú; nie zakázať, rozſſiriť by ſte jich wy mali po celej krajine, aby lud nezkrpatel na duſſi i na tele a nehnal ſa za žobráckou palicou.

Nuž len wy zakladajte waſſe pálenice, poſielajte lud do krčmy, napomáhajúc tak krčmárſky „rebach“ a oſoh zemſkých pánow, nech ſi lud prepije ſwoje role, lúky, chalupy, ba i ten poſledni krajciar: ale potom ako ſi zakryje ſwoje potreby? ako biedu trieť nebude? ako wám daň zaplati?

Smutné, weru ſmutné čaſy žijeme, bárby ſa ſkoro ſmilowal Pán a naprawil, a prehrozil takých ſpráwcow ludſtwa a krajiny!

Tak udáwaly túto „kráſnu“ hiſtorku Nár. Nowiny, a nech ona tu ſtoji i pozdnim potomkom naſſim na — pamiatku.

I za ſtarodáwna robili ſa také bohumilé pokuſy s nerowným zdarom, z ktorých chceme pripomenúť tuto a opiſať

„Sw. Kriſſtofſký ſpolok miernoſti“.

Dwe welké nepráwoſti ſú na ſwete, ktore medzi najwätſſie wriadiť môžeme, a ktoré kde ſa zakorenia a wſſezobecnejú, hrozné ſúdy Božie, nielen pri jednotliwých páchateloch a ludſkých rodinách, ale pri celých obciach, meſtách a krajinách wywoláwajú, a to ſú opilſtwo a zlorečenie, nemiernosť w piti opojných nápojow, a kliatba, bohoruhačſtwo, akého ſa každá duſſa dobrá hrozí. O tej prwej ohyzdnej nepráwoſti wyſlowil ſa jeden učený muž a biſkup Rawenſký prawdiwe takto: „opilſtwo je matka mordow, rodička ruznic, pôwodkyňa zúriwoſti a beſu, hanebná učitelka bujnej ſwewolnoſti. Kdo túto má, ten ſám ſebä nemá; kdo túto má, ten neni člowek; kdo túto má, ten nielen že hriech pácha, ale je on ſamým hriechom“. Tak ſa wec má i s tou druhou nepráwoſťou ſo zlorečením, klatbou a bohoruhačſtwom. Preklinač a bohoruháč dotýka ſa ſamého Boha na nebi, zlahčuje jeho meno, hanobí jeho čeſť, prehreſſuje ſa tedy na ſprawedliwom a najſwätejſſom Bohu, čo on bez hroznej pokuty nenechá. Taký zlorečenec zlorečí ſám ſebä a neſſťaſtie iným žiadajúc, uwalí ſi ho na wlaſtnú hlawu, ako ſa wyjadril žalmiſta

Boží: „Poněwádž milowal zlořečení, nechť přijde na něj; neměl libosti w požehnání, nechť ſe wzdálí od něho. A tak budiž oblečen w zlořečenſtwí jako w ſwůj oděw, a ať wejde do jeho wnitřnoſti jako woda, a jako olej do koſti jeho. Budiž jemu to jako plaſſť k přiodíwání a jako pás k uſtawičnému opaſowání“.

Beda tám obciam, meſtam a krajinám, kde tieto dwe ſatanſké nepráwoſti wywodia; lebo tam nikdy newyſtanú hrozné ſúdy Božie.

Znajúc to pečliwí panowníci, wrchnoſti a ſpráwcowia krajin wždy na to pozorowali, aby opilſtwo a zlorečenſtwo w jich krajinách ſa nerozmáhalo, čo bohužial, u nás nič ſa neſſetri a ſpolky miernoſti na poſmech ludſtwa a kreſťanſtwa eſſte ſa zobraňujú!

Proti tým dwom nepráwoſťam bola namerená oná chwalitebná „Swäto-Kriſſtofſká“ ſpoločnoſť, o ktorej ſme zmienku urobili.

Bolo to eſſte r. 1517 w tom nechwálnom ſtredoweku, do ktorého i Reformacia padla, keď tieto i iné rozpowodnene wýſtupky eſſte i na dworoch králowſkých wrcholili, že ſa niektori wýſſſich ſtawow ludia, duchom Božím nadaní, w jednu ſpoločnoſť zobrali a celý jeden rád s iſtými prawidlami a odznakmi utworili, ktorý mal proti nemiernemu piti, žráni a ſmelému bohorúhaní po rytierſky bojowať a túto ſſpinu ludſtwa a kreſťanſtwa dla možnoſti a moci ſwojej wymazať. A to oni chceli dowieſť ſwojím wlaſtným príkladom, aby jich w tom i druhi naſledowali a do jich ſpolku, ktorý ſa rádom cnoſti, miernoſti a ſtriezliwoſti ſluſſne menowať mohol, wſtupowali.

Prwni pôwodca a zakladatel jeho bol baron Zigmond Ditrichſtain, najtajnejſſi radca bohabojného, čiſtotného a ſtriezliwého ciſára Maximiliana I. od ktorého bezpochyby ponuknutie k tomu a úprawu prijal.

Nechceme tu wypiſať to ſrdečné prewolanie, ktoré ſſlechetný muž w uſtrojenej reči piſemne wydal a uwerejnil, ono na welkú oduſſewnenosť jeho pokazuje; w ňom ſa wſſetci obywatelia tých troch kniežatſtwi Štajerſkom, Korutánſkom a Krainſkom bez rozdielu ſtawu, pohlawia wywoláwajú, aby ſa zapiſať dali a prawidlám uſtanowenýim podrobili, čo ſa i ſtalo, a ſám ciſár i jeho radcowia a wyſokého ſtawu ludia boli údami jeho.

Zákonow a prawidiel ſpolkowých bolo wſſetkých 17, ktoré my ale len wo wýťahu a bežne podotkneme.

1. Každý kdoby do tohoto ſpolku wſtúpiť chcel, muſi ſa priſahou zaſnúbiť a odznak Sw. Kriſſtofa na retiazke lebo ſſnúrke na hrdle lebo na klobúku werejne noſiť.

2. Neſmie ſa duſſiť, zaklinať, ani priſahať, a kedby ſa zaklial, za každým jeden rajnſký zlatnik pokuty u hajtmana zaplati.

3. Neſmie nikoho k pitiu ponúkať a obiažowať, a kedby jeho nútili, od ſebä ho tymi ſlowami odprawiť: „já ſom údom ſpoločnoſti“ a kolkokráťby proti tomu zawinil, tolkokráť po dwa zlatniky hajtmanowi zloži.

4. Muſi tiež, kedby ſpoluúda tej ſpoločnoſti kliať, abo w piti wyſtupowať pozorowal, to hajtmanowi i hned oznámiť.

5. Neſmie, nemá nikomu, kdoby w jeho dome bol a na jeho chlebe žil ani zlorečenie ani opitie dowoliť, a takeho, ktorýby ſa priečil a poſlúchnuť nechcel, z domu wypowedať powinný je; kedby to ale ſluha bol, toho uwäzniť dá; keď to neurobi za každým zlatnik zaplatiť muſi.

6. Neſmie werejným takým ohreſſnikom a pijanom pri prawotách a pokonaniach nikdy ſtránku držať.

7. Kdoby pod meſiacom ſwoju pokutu nezaplatil, toho má hajtman a celá ſpoločnosť práwo zálohom i iným priſilenim prinútiť a pokutu jeho zdwojnáſobniť; lebo on na ten poriadok priſahal a tak priſahu ſwoju a powinnosť zruſſil.

8. Wſſetci ſpoločnici muſeli ſa každoročne ſpolu ſchodiť, a kdo mal prekážku, muſel to piſmom oznámiť, a ſwoje wkladné po zlatniku pridať; potom ſa ſpoločný obed wydržiawal po dokonaných ſlužbách Božich; wolil ſa nowý hajtman, ktorému pod ſwojou priſahou oznamowať muſeli, či niektorého wýſtupnika nezamlčali, pokutowať nedali. Napoſledy kapitán z prijatých peňazi počty urobil, a čo od bohoſlužby a ſpoločného obedu zwyſſowalo, to medzi najchudobnejſſich ſſpitálnikow podelil atď.

Tento chwalitebný poriadok ſa r. 1517 w Graci na zákon powýſſil, a poneważ ſa wedelo, že ſa tým blahoſklonnosť ciſára Maximiliana a jeho radca Ditrichſtajna ziſka, tedy ſa do 80 pánow, rytierow, ſſlachticow a wyſſich ſtawow oſôb, medzi nimi i dwaja prelati, dwaja doktori hneď na počiatku zapiſať dalo, ktori wſſetci odznaky tohoto rádu ako obzwláſſtni ozdobu a

drahocenný poklad na prſiach noſili, s tým nápiſom ciſárowým: „Drž mieru wo wſſetkých weciach“.

Spolok tento ako ſa widi, obrowſkým krokom i započal ſa i zwahal; ale zakolko trwal, ako poſtupom čaſu zaniknúl, o tom mlči Kronika.

Doſť na tom, že pozdejſſie w Krainſku powſtal druhý protiwný ſpolok, ktorého ſwetom omamení údowia „majſtri“ ſa nazýwali, a boli oni naozaj majſtri w pijatike, keď ſa medzi nich wtrel ten pohanſký Bachus, tak že w tomto bratſtwe pijakow ten bol za najwätſſieho hrdinu powažowaný, kdo najwiac wyſtrebať wedel, nie pálenky (tú pozdejſſie wynaſſiel ſatan i to len do apatheky ako jedowatú medicinu) ale wina a inſſých rozpalujúcich opojných napojow. Držali ſa tito diablowi werbowanci korhela Anakreona inde už zpomenutého a rimanſkých žráčow, ktori aby wždy na nowo žrať a piť mohli, počnúc od ciſára až po meſſťanoſtu dawenim ſi pomahali a tak i na zkazu wyſſli.

Radſſejby ſa boli držali tej múdrej reči: „Wino nazbyt pite (a pálenka eſſte wiac) myſel wrti, pamäť tupi, žluč rozpaluje, k hráčſtwu, zlodejſtwu, rwanicám popudzuje, žrawoſť pôſobi a človeka w konani powinnoſti jeho mate a motá“.

Čo, ale čo neprewráti ludſka podloſť? čo nedowedú ſatanowe námahy, ktorý chodí wſſade ako lew rwúci, hladajúc kohoby zožral?

Wďaka či wďačnoſť.

Wďaka, wďačnoſť, odſluha, odmena, uznaloſť a ako eſſte túto ludſkú cnoſť, či radſſej powinnoſť menowať chceme, neſtoji w naſſej ludſkej wôli, ale ju ſwätá wôla Božia a jeho priſny prikaz, ktorý beztreſtne preſtúpiť nemôžeme.

Wďačnými máme byť predowſſeckým k Bohu, od ktorého wſſetko máme, čo máme. Po Bohu k naſſim rodičom a opatrowníkom, k naſſim učitelom a kazatelom, od ktorých oſwetu berieme, a čoby ſme bez nich boli? Jeden zo ſtarodawnych biſkupow wyſlowil ſa takto: „jaký rozdiel je medzi diwokými zwermi a rozumom nadanými ludmi, natolko prewyſſujú učeni ludia proſtých a neučených“.

Napoſledy ku wſſeckým dobrodincom naſſim akéhokolwek mena wďačnoſť dokazowať nútno. A ačpráwe na tejto ludſkej cnoſti mnoho záleží, predca je ona riedka na ſwete, a preto chceme priklady niektoré takých ſſlechetných ludi doniesť, ktori ſa k dobrodincom ſwojim obzwlaſſtne wďačnými preukázali — k prebudzeniu.

Pekná, chwalyhodná je tá milá wďačnoſť, keď prijaté a požité dobrodenie nezapominame, ale w ſtálej pamäti držime, chwálime, wywyſſujeme, a to trebasby ſme páni a welikaſſi boli, a od nižſſých, chatrných takowé prijali.

Piſſe ſa o Auguſtowi, ſaſkom kurfirſtowi, že keď jeho zaſlúžený miestodržitel w Drážďanoch Bárby rečený zomrel, wyſlowil ſa w dobromyſlnej wďačnoſti ſwojej, že „keby ho zlatom wykúpiť mohol, dalby wſſetko zlato

zaňho, bo ho držal ako za ſwojho otca". — Piſſe ſa tiež, ako ſa druhý kurfirſt Moric o jednom mladom ſſlachtickom zbrojnoſſowi ſwojom wyſlowil, ktorý keď Turci w jednej bitke na pána jeho dorážali, nerozpačne a twárou oſmelenou predhodil ſa a wſſetky ſſipy a údery na pána merané odrazil a tak mu wynaſadením ſwojho žiwota jeho žiwot udržal: „tento mladý muž bol tolko zlata hoden, kolko ſám wážil".

Taký wďačný pán bol tiež gróf Gerhard z Holſſtajnu, ktorý keď wojnu wiedol s králom Denemarſkým, w diwej ſeči ſpadnúl z koňa a len málo, že ho nechytili: Tu ſa natrafil jeden ſedliak, ten mu pomohol na koňa, howoriac: teraz už zmuž ſa a potrebuj ſilu twoju. Za toto dobrodenie oſwobodil tenže gróf celú jeho dedinu od wſſetkých dani a ťarch krajinſkých.

Teraz ale ideme niektoré priklady wďačnoſti obſſirnejſſie udáwať:

1. Iſtý ſſwédſky král zomrel a nechal po ſebă dwoch ſynow Regnera a Torilda, ktorých keď wládobažná, záwiſtná a duchaprázdna macocha nemohla, akoby bola chcela, zo ſweta odprawiť, odſſikowala oboch do ďalekých puſtých mieſt, aby ako obyčajni ſedliacky paholci ſtatok páſli, a tak na jaſný rod ſwôj zabudli, keďby ſa hrubá ſedliacka neſúcoſť w nich zakorenila. Práwe toho čaſu žila w Denemarku jedna králowſká princezna a ſyrota, tá dozwediac ſa o biednom ſtawe tých dwoch bratow, wybrala ſa w mocnom ſpriewode na to mieſto, aby jich ſama widela. A keď jich tam naſſla, prehoworila ſtarſſieho, aby ſwoje otcowſké králowſtwo wyhladal, k čomu ho i peniazmi i niekolkými

luďmi opatrila, pod tou ale wýmienkou, že keď s pomocou Božou, o ktorej ho ujiſſtowala, ſwoju wec ku konci priwedie, na wďačnoſť nezabudne. Princ túto radu naſledowal, nehal tam dobytok a ſſiel aby na mieſto paſtierſkej palice, ako druhý Dawid, berlu králowſkú uchopil. Keď do ſwojej krajiny priſſiel a chýr o ňom ſa rozlichal, čin odwažný poſſkaſtil ſa mu, doſtal od krajinſkých welmožow tolko pomoci, že ſa mohol na trún wyſſwihnúť a macochu z krajiny preč wyhnať. Takto upewnený a poiſtený rozpamatowal ſa na princezku, ktorá mu tú ſpaſnú radu i pomoc dala, dal ju z Danſka doſſikowať, zaſnúbil ſa s ňou a tak ſpolu za dlhſſi čas žili a jednoſworne kralowali. Láſka ich ani pod ſtaroſť neuſtydla, lebo keď král tento zomrel, ona ſa za ním na ſmrť roztážkala a náſledkom toho naſkore i ona zomrela.

2. Matej král uhorſký tiež ſa pekne wyznačil ako wďačný a uznalý pán, keď wo wlaſtej wojne premožený, len biedne uprchnúť mohol. Do teſna wohnaný, na úteku poſtawený, uſtalý, wyhladowaný, wyſmädowaný priſſiel do Čeſkej zeme, a tu kdeſi doſtal ſa k jednemu učitelowi a požiadal ho, aby mu dačo k ziedeni podal. Tento bedár ale wymlúwal ſa, že on weru ſám nič nemá, len trochu kapuſtičky (i to hádam bez maſtičky) pre ſebă a ſwoju ženu a k tej že hoſťa nepotrebuje. Ale ſa tým král odbiť nedal, priſadnul ſi k ſtolu a chutne jedol s nimi. Keď potom odiſť mal, bolby im milerád dáku nahradu dal, ale nemal groſſa, len ich ujiſſťowal, že ſa bude za nich u krála primlúwať, aby úlewu obdržali a budúcne tak biedne nežili.

S tým ſa odobral ako neznámy preč. — Stalo ſa o krátky čas, že tento učitel w akejſi záležitoſti do Budina priſſiel k ſamému králowi a keď licom proti lici proti nemu ſtál, tu ſa mu rozodnilo, hneď poznal krála a náramne ſa predeſil, že ſa tak chladne (ačpráwe z newedomoſti) ku nemu chowal. I jeho poznal král a pýtal ſa, či je to on ten, u ktorého tú kapuſtu jedol? On okúňawe odwetil, že „ano“. Tu ho kral hneď pozwal k ſtolu králowſkému, a eſſte ſa tým zawďačil, že mu darowal jeden zámok a welký ſtatok k nemu, howoriac žartowne, že nikdy w ſwojom žiwote tak chutne nejedol, ako tú kapuſtu u neho, čo ten milý hlad pôſobil.

Tak ſa ſtal z jedneho chudobneho rechtora kroze welkoduſſnú wďačnoſť tohoto krála, len pre jednu „maličkoſť“ bohatým člowekom a zámožným ſtatkárom.

3. Marokanſky král Manſor mal naružiwú oblubu w polowačke; pri jednej raz zablúdil a do chalupy jedneho rybára ſa doſtal. Tento, ačprawe krála nepoznal, ako radodajný a pohoſtiný člowek, dal ſwojmu hoſťowi jedno kozliatko zarezať a tak ho uhoſtil, na druhý deň ale na prawú ceſtu upútil. Tuto pohoſtinoſť wďačný král tak odmenil, že rybárowi wiac okolitých zámkow darowal, tak že ſa tento člowek welkým pánom ſtal, a z jeho rodu ſa wraj, 40 ſláwnych pokolení odwodilo.

4. Druhý podobný lowec bol rimſky ciſár Konrád; i tento keď na polowačke jedneho jeleňa prioyniwo honil a noc ho prepadla, zablúdil do akejſi dediny, kde ho mieſtny farár priwetiwe prijal a dla možnoſti uhoſtil. Na druhý deň, keď ſa král preč poberal, oſlowil farára, aby ſi niečo zažiadal od neho, a keď možno bude, že mu to wyplní.

Tento chudák ponuknutie králowo s poďakowanim prijal, a nič wiac nežiadal, len jeden remeň z jeleňacej kožky, aby ſa s nim opaſowať mohol. To ſa ciſárowi primálo zdálo, pomýſſlal tedy na druhé proſtriedky, akoby ſa dobrodincowi ſwojmu odmeniť mohol.

Prihodilo ſa o nezadlho, že miniſterſký biſkup zomrel, na toto mieſto uſtanowil Konrád za biſkupa toho ſkromného farára.

5. Učitelom a tým, od ktorých wýchowu a oſwetu prijimame, najwetſſiu wďačnoſť nám doſwedčowať ſluſſí, lebo ako ſa weliký král a ſwetoborca Alexander wyjadril, učitelom wiac ďakujeme ako rodičom, od ktorých prawda že žiwot máme, ale že ten žiwot múdre a po ludſky wieſť môžeme, to je tam tých záſluha.

Ciſár Albert II. keď eſſte mladý bol, mal za učitela Ondreje Blanka farára, ktorý ale pre záwiſť a nenáwiſť niektorých welmožow opuſtil ciſárſky dwor a ſſiel do Paduy, že tam w kráſnom umeni pokračowať bude. Medzitým Albert ſa na ciſárſky trún doſtal a hneď w druhom roku ſwojho panowania dal ſwojho milého peſtúna z akademie powolať a ſwojim kancelárom ho ſprawil, i ináče priazniwe ſa k nemu chowal aj do jeho ſtaroſti.

Podobnú wďačnoſť preukázal i rimſký ciſár Karol V. ſwojemu učitelowi Hadrianowi Florentinſkemu, ktorý bol tkáčſky ſyn z Utrechtu; lebo nielen že mu w ſwojej neprítomnoſti ſprawowanie králowſtwa ſſpanielſkého ſweril, ale ho ſwojim odporúčanim i na pápežſkú ſtolicu

powýſſil. Preto ten nowý pápež Hadrian VI. wzal ſi za obraz ſwojej wolby „zelený prút Aronow“ s tým heſlom: „neočekáwaný, nenádejný zkwitnúl“. Prawda, že on w tomto wyſokom ſtawe málo ſpokojnoſti naſſiel, čo ſa z jeho hrobowého nápiſu zawierať dá, ktorý ſi ſám ſložil: „Tu je Hadrian VI. položený, ktorému ſa nič neſſťaſtnejſſieho w žiwote ſtať nemohlo, ako to, že panowať muſel“.

Tak tiež o jednom nemenowanom ſwobodnom pánowi (baronowi) ſa piſſe, že keď ſwojho domowého učitela prepúſſťal, prinieſol mu w dar 6,000 čeſkých toliarow. Podobne iſtý Witben z Morawy, ktorý w ſwobodnom ſtawe (neženatý) zomrel, ſwojmu nádworníkowi 4,000 a učitelowi 2,000 toliarow w teſtamente poručil.

6. Iſtý francúzſky dejepiſec poznačil túto pozoruhodnú pripadnoſť. Na konci ſſieſteho ſtoročia dal najwyšſſí polni wódca francúzſkeho krála jedno meſto oblahnúť a wydal rozkaz pod pokutou ſmrti, keď z tých obležaných niekoho kdo chyti abo ukrýwať bude a pred welitela nepriwedie, aby tej pokute prepadnúl. I ſtalo ſa, že pri dobyti placu jeden francúzſky woják rodom angličan za koriſťou chodiac, na jednom tajnom mieſte ukrytého ſſpanielčana naſſiel, toho iſtého, čo jeho predtým tiež tak w Nizozemſku popadnul a žiwot mu zachowal. Keď tedy ſwojho ochranca poznal, priwetiwe ſa mu primluwil a žiwot mu poiſtil, howoriac: „já dneš preukážem čoſi, aby ſi poznal kamarát, že ſa dobrodenie nikdy netratí, lebo já radſſej môj žiwot, ktorý ſi mi ty oratowal, utratím, akobych dopuſtil, aby tebe

bol wzatý“. Pojal ho tedy bez najmenſſieho ublíženia do ſwojej hoſpody (proti rozkazu) a to i hneď priſſlo do uſſi welitelowi, tento hneď rozkázal, aby ten zatajený woják bol pred neho dowedený.

Angličan ale ſtál na ſwojom a zpieral ſa mocne udáwajúc, že on raz priſlúbil, a čo ſlúbil zplniť muſí, ani že ſwojho wezňa newydá. A keďby ſa, dodáwal ďalej, s tým ubohým podla wojenſkeho rozkazu zachádzať malo, že on ſám je hotowý žiwot položiť za neho, aby jeho ſlub bol naplnený, bo mu wraj ſlúbil, že ſwojim žiwotom jeho žiwot zachráni. Prítomných to podiwením pojalo, a keď ſa welitel o príčine tej odhodlanoſti dozwedel, pohnúl ſa w ſrdci, uznal to za rízenie Božie, oboch tých wojákow pochwálil a obdarowaných prepuſtil. To už len bola ſſlechetná dobromyſlnoſť a wďaka wzájomná, akú len pochwaliť muſíme!

7. Pozoruhodný príklad zriedkawej a podiwuhodnej wďačnoſti je i tento naſledujúci. Karol V. král francúzſky mal jedného dôchodkowého úradníka, ktorý nejedneho bedára, ſkrze dopomoc k úradom, bohatým učinil a z prachu na ſláwu powýſſil. Stalo ſa ale krutým oſúdom, že ſám on takmer na žobrotu priſſiel, keď ho král z akejſi príčiny o wſſecky jeho ſtatky pripravil. Dozwediac ſa o tom jeho ſſťaſní oprizneni, náradou ktorhoſi, zriekli ſa ſpolu ſedemdeſiati, že tomuto na mizinu priwedenému dobrodincowi každý po tiſíc francúzſkych zlatých w dar prineſie, čo do hromady činilo len 70,000! Pekný to dar, a eſſte peknejſſia wďačnoſť a príklad, akých w terajſſom ſwete málo.

[illegible]

8. Alexander Medicis, jeden ſlowutný pán, bol od pápeža Klemenſa w iſtej dôležitoſti k ciſárowi Karlowi V. ako wyſlanec wyprawený. Nuž ako taký muſel ſa i nádherne držať a keď to zadlho potrwalo a ſa preťahowalo, priſſiel napoſledy do peňažitých rozpakow a nechcel, ani nemohol ſwoje ſlužobnictwo a dworanſtwo prepuſtiť, to ſa hodnoſti a ſtawu jeho protiwilo. Tu, keď najſkrze poradiť ſi newedel, nadaril ſa mu jeden kupec z Antwerpu, ktorý mu ponúknul 50,000 korunných toliarow ako požičku bez wſſetkých úrokow. Že to wyſlancowi utiſnutému welmi whod priſſlo, lahko uwerime. Ale aké je to zdanliwé a wrtkawé ſſteſtie na tomto ſwete!

Stalo ſa o krátky čas, že tohoto dobroduſſného kupca jeho dlžnici poklamali a na „bankrott“ priwedli tak, že pred chwilou majetný boháč cele ſtrádal a na mizinu priſſiel. W tom položeni prinútený bol, znúžený ſúc, k menowanému kniežati ſa utiecť, a ten mu nielen tých 50 tiſic ochotne prinawrátil, ale eſſte z wďačnoſti tolko pridal, ba i darom 50 tiſic mu dal, že on w cudzej zemi jemu ako neznámemu, a to neproſený, ſám od ſebä tolkú dôweru a láſku preukázal. I to bola pekná, podiwuhodná wďačnoſť.

9. Eſſte jeden trochu i ſmieſſny priklad čujte. Dwa wſſetečkári ſſtudenti na jednej akademii zriekli ſa, že pôjdu w noci ku ſwojmu kamarátowi a odneſú mu pečenku, ktorú pre ſebä prihotowenú mal. Tým ſſelmáckym úmyſlom idúc meſtom potkali ſa nahodou s jednou ſlúžkou, ktorá w náruči jeden batožok nieſla, a ony myſliac, že to dačo „pod zuby“ bude, wychytili jej

batožok a kwapili s koriſťou domow. Keď doma rozwiazali batožtek, tu s nemalým udiwením wideli na mieſto „pečeného praſiatka“ za akým ſa wlaſtne uſtáwali, hadajte, čo naſſli? naſſli žiwého, nowonarozeného chlapčoka, jehožto bezpochyby tá oſoba, ako to wo welkých meſtach čaſto býwa, wyſtawiť a dakomu podhodiť chcela. Čo teraz robiť? Oniby ſa boli radi tohoto nalezku zbawili, preto ſa druhého dňa wſſade dozwedali, komuby to patrilo, ale nadarmo. I muſeli páni ſſtudenti na ſwôj meſſiok opatriť dictati dojku a wychowať ſi ho.

Keď chlapček natolko zriaſtol, dali ho jeho peſtúnowia (ktori už wtedy každý oſobite a w úradoch boli) kupectwu wyučiť. Ten s čaſom w Liſabone po ſmrti ſwojho pána ſtal ſa faktorom a pozdejſſie ſám na ſwoju ruku to kupectwo prewzal, a uſilownoſťou ſwojou k peknemu majetku priſſiel. Ale človek mieni a Bôh meni, nenadále chudák prechorel a w tej chorobe i zomrel.

Jeho pozôſtaloſť wynáſſala 10,000 dukátow, tieto poručil ſwojim dwom peſtúnſkym otcom, aby ſi to na rowné čiaſtky podelili, keď o druhých rodičoch newedel, a to urobil z wďačnoſti, že ho tak werne wychowali, a wyučiť dali.

10. Naſſli ſa i taki ludia, čo i k nerozumným tworám ſwoju wďačnoſť dokazowali, keď od nich niečo dobrého a proſpeſſného prijali. Tu len jeden priklad zpomenieme. W 16-tom ſtoroči chcel jeden Norimberſký ſſtudent z láſky k prawému náboženſtwi do Witemberku k Lutherowi ſa doſtať, ale w Lipſku bol zradený a

uwäznený, lež pomocou Božou zázračným ſpôſobom wyſlobodil ſa. A ſice takto, ukrutil ſi zo ſwojich ſſiat powraz a zpuſtil ſa z wäže dolu; ponewáč ale bol powraz prikrátky, odpadnúl z neho do ſſáncu a značne ſi poranil nohu. Tu ho napadne ſtrach, ako ſa won doſtane, keď zrazu zočil popod múr dieru, ktorú w noci jedna oſſipaná (ſwiňa) wyryla, tou ſa akoſi pretiahnul a ubieral ďalej. Pohona za nim hneď ſſla a keď ho dohonila, on ſa k nej ako chudobný a chromý krajčir pridal, a keď táto ceſtu inde obrátila, on ſa odlúčil a ſſťaſtliwe k Lutherowi a Melanchtonowi do Witemberku priſſiel, od ktorých bol wyſoko ctený, akademickými hodnoſťami wyznačený a napoſledy na rozkaz kurfiſſta Maurica za protonotára akademie a konſiſtoria powýſſený, w ktorom úrade až do ſmrti zoſtal.

Nuž tento učený muž pamätujúc na ſwoje diwné wyſwobozenie, dal na ſwôj dom obraz tej ſwine wyſtawiť, ktorá tam na zamatowom polſſtári ležala a zelený weniec na hlawe priprawený mala s nápiſom: „Ku wďačnoſti“.

No, a ſtarodáwni Rimania každoročne w určitý čas „ſláwnoſt ſtudnic“ držiawali, pri ktorej ti ſtudne wencami poctiewali, priwoláwajúc jeden druhému: „wážil ſi tiež zo ſtudnice wodu, tak ju ozdob i ty wencami!“

Ale býwa čaſto naopak, ako ſa wyſlowil welký ſlowenſký werſſowec:

„Swět tak čini, jako děti,
Do ſtudnice, z niž ſe napili,
Hazejice kameni a ſmeti“.

A w ſkutku není nič ſluſſneſſieho, ako wďačnoſťou odmeniť dobrodenie zo ſtudnice dobročincow wážené. Preto ſa i jeden z cirkewných otcow (Chryſoſtom) wyſlowil: „že nič není, čoby Bohu prijemneſſím bolo, ako dokázať ſa wďačným“.

Teraz prejdeme na protiwu tejže cnoſti.

Newďaka či newďačnoſť.

Newďaka, newďačnoſť, neuznaloſť, zlá odplata je najwätſſia podloſť a w ſkutku ohawný zločin, akého ſa človek proti človeku, i proti Bohu dopuſtiť môže. Nie bez pričiny wyjadril ſa jeden rimanſký báſnik: „že zem nič horſſieho nemôže wydať, ako človeka newďačníka“. A druhý učený muž: „to je bezbožný človek, ktorý dobrodenie prijímať ſice wie, ale ako ſa odmeňowať má, to už newie“. Nazwali takého newďačníka, ktorý je w ſtawe eſſte zlým ſa odplatiť dobrodincowi, že je „ingratus cuculus“ newďačná kukučka; bo tento podiwný wták, ako ſkumatelia prirody wybadali, ſwoje mladé newyſedi, ale podhadzuje menſſím wtáčkom ſwoje wajcia, a keď jich wyliahli, odbije jich a tak ſi potom ſwoje mladé chowá. A tá ſlepica, čo ſa poſadila na hadie wajcia, a keď jich wyhriala, wyliahla, potom ju žihadlami za to poſſtipali. — Newďačnici! wtipte ſa a poznajte, aké duſſe máte. Ach, a takých duſſí plno je na ſwete. Preto i tie wýpowede a priſlowka powſtali: „urob dobre, obanuješ!“ „Keď chceš mať nepriateľa, požičaj mu peniaze!“ a týmto podobné.

A že to ſſkaredý nečin, táto newďaka, to už jeden pohanſký wedec wyličil w tých ſlowách: „newďačnik je horſſi od wražedlnika, od tyrana, od zlodeja, cudzoložnika, lúpežnika, ſwätokradca, zradca atď. lebo má pri ſebä wſſetky ſemäná a zárodky podloſti a zloby“.

Mohliby ſme toto obſſirnejſſie wykladať, ale nechceme mrawokárne nauky lež „Kroniku“ prekladať, preto prejdeme radſſej na priklady takých „neludi“ aby ako keď ſwetlo a tmu, zlato a troſky, zrno a plewu ſpolu porownáwame, keď ſme prwej o „wďačnoſti“ howorili, i túto ſme porownali s jej protiwou a tak koho toho od oſſkliwého necudu „newďačnoſti“ ſme odſtraſſili a ten hrozný odpor medzi obema „z prikladow“ niektorých ukázali. Tu nám bude hneď na prwom mieſte:

1. Macedo ciſár wýchodni, ſyn ſedliacky, ako ſa ſwojmu wernému ſlužobnikowi odmenil. Bol on na polowačke a honil neobyčajnej welkoſti jeleňa a keď k nemu tak blizko priſſiel, že ho mohol mečom dočiahnúť, jelen ſa mu poſtawil a bránil a ſwojimi ſilnými parohami zachytil ho za opaſok a tak ho ſo ſebou na kuſe wliekol, že ſa w nebezpečenſtwe žiwota nachodil. To widiac jeden zo ſlužobnikow, letel ciſárowi na pomoc, ale ho inak nemohol oſlobodiť, len tak, keď opaſok ſſablou pretne. To bez dlhého domýſſlania wykonal, a bol jeho pán ſſťaſtliwe oſlobodzený.

Každý ſi myſlel z pritomných lowcow, že on túto ſluhowu wernoſť a ten ſkutok pochwáli a značným darom odmeni; ale ſa naopok ſtalo, lebo tento ciſárſky nečlowek dal tomu newinnému hlawu zoťať, že načo wraj, na ciſára meč zdwihnúl! A widite, že nie na ciſára, aby mu ſſkodil, ale k jeho oratowaniu urobil tú ſmeloſť. — I ináče tento Macedo newelmi wďačným člowekom a pánom bol; bo i Michala ciſára, ktorý ho do ſpolku tej hodnoſti bol powolal, zamordowať dal.

Nuž ale Bôh ukrutnika naſkore ztreſtal, bo po odpraweniu toho ſlužobnika o malý čas wyťal newďačnika z proſtriedku žiwých, akou ſmrťou? o tom mlči Kronika.

2. Konſſtans, ſyn Konſſtantina Welkého ciſára podobne wýchodnieho, akéhoſi Magnera w Ilirſku raz ſwojim purpúrowým plaſſťom zakril, keď ho wojaci rozzlobený rozſekať chceli, a tak mu žiwot oratowál. Túto welkú dobročinnoſť oſſkliwý newďačnik tak odmenil, že ſa proti nemu w Augſſpurku za ciſára nadhodil, a ſwojho ochranca práwe keď ſpal na loži zawraždil.

A keď ſa o tom brat zamordowaného Konſſtancius dozwedel, hneď porobil ſwoje wálečné priprawy a wýprawy, ſobral 70,000 wojſka a tak ho na útek prinútil. Potom w zúfaloſti w meſte Lyonu ſám na ſebä ruku zdwihnúl a na biedny ſpôſob ſa preklal. Tak treba newďačnikowi.

3. Tiež wýchodný ciſár Lew Welký priſlúbil akémuſi welikáſſowi Aſſpairimu w Carihrade, že čaſom jeho ſyna pri ſebe ciſárom ſprawi. Keď ſa to ale zadlho wleklo a on ſwôj ſlub neplnil, raz Aſſper pomykal ciſára za kabát a howoril, že ſa to neſwedči takému

človeku, čo purpúrowý kabát noſí, áby cigánil. Ciſár ſa obrátil a odwetil mu: ale wraj, ani to ſa neſwedči dotierať na ciſára a ho ako dákeho kočiſſa ſiliť. Po tomto wýſtupe, keď ſa wždy dotieralo na panownika, napoſledy toho mladého človeka za „ſpoluciſára" prijal. Kam ale nepriwedla týchto dwoch ludi otca a ſyna jich nenaſitná ctilakomoſť? Oni zabudli na wſſetko to dobré, čo od ciſára prijali a uſmyſleli ſi, že ho z ceſty zklúdia, howoriac: „radſſej my Lewa popredku zjime, akoby ſi on obed mal ſprawiť z nás". Ciſár ſa ale zawčaju o tomto pekelnom úmyſle dozwedel, i prediſſiel jich a oboch odprawiť dal.

4. Turecký ciſár Bajazeth II diwý ſurowec dal ſwojho hrdinſkého baſſu, ktorého hrdinſtwom ſwojho protiwnického brata podwakrát zbil a ktorý jemu mnohé iné ſlužby preukázal, len preto zamordowal, lebo wraj (tak ſa ſám oſwedčil) welké záſluhy jednoho ſlužobnika to zapričiňujú, že ſa jeho pán pred nim báť muſi. To je už len hodne po turecky — já mám hodného, zaſlúženého ſluhu, ktorý mi moc oſožil a eſſte porád ſwoje ſlužby najochotnejſſie koná, a mám ſa ho báť, že mi ſſkodným bude a z domu ma wyženie! tedy preč s nim, zabiť ho, abo zahnať Ozaj po turecky.

5. I o druhom takomto diwokowi piſali „Nár. Nowiny" w jednej Beſednici s nádpiſom: „Panſká láſka raſtie na zajačom chwoſte" a to bol Suliman (Salamún) nič nie lepſſi od toho Bajazetha. Wec ſa má takto: Jeden chudobný kreſťan w Turecku nemohol zaplatiť ſwoju daň a mal pekného chlapčeka, ktorý byſtrým ſwojim okom prezradzowal, že obdarený je newſſednými wlohami ducha. Tohoto mu teda wzali na mieſto dane a dodali do zultánowho dwora. Chlapček bol i hneď obrezaný a do ſboru janičiarow určený. Máte znať, že takito z kreſťanſkých rodičow narodeni ale w muhamedánſtwe wychowani, ſtáwali ſa čaſom najbeſnejſſimi wrahami kreſťanow, práwe tak ako naſſi zakliati odrodilci býwajú najlútejſſimi protiwnikmi ſlow. národa, z ktorého poſſli.

Horeſpomenutý chlapček páčil ſa zultánowi, preto ho dal na čas jednomu paſſowi do wýchowy, aby ſa wzdelal náležite. Paſſowi ſa chlapček páčil tiež a ten ſa pouſilowal wychowať ho, nakolko dopuſtila ſurowoſť turecká. Ibrahim, tak ho wolali, dobre ſa učil a chowal a paſſa bezpečne ho mohol oddať zultánowi. Tento ho rád prijal, a ponewáč bol jednoho weku s jeho ſynom Sulimanom, tento najradſſej bawil ſa s nim a len kroz neho dal ſa obſluhowať. Slowom, bol medzi nimi pomer nie ako pana k otrokowi, lež ſrdečné a dôwerné priatelſtwo.

Suliman po ſmrti otcowej ſtal ſa zultánom a taký komu mal prwſſiu miloſť preukázať, keď nie ſwojmu milému Ibrahimowi? Učinil ho teda ihneď kapidžibaſſom, ba pod kratkym čaſom i nadagom janičiarow.

Ibrahim pozorujúc ſwoje rýchle pozdwiženie z prachu k wyſokej hodnoſti, začal ſa obáwať neſtáloſti ſſtaſtia a ludſkej priazne. On ſi čaſto predſtawowal ſmutné obrazy tých welikáſſow pri tureckej porte, ktori pri wrtkawoſti a newďačnoſti zultánow nenadále padli a jich poſlednie dni, čaſto i nezawinená náhla ſmrť, tak ſa mu niekdy ſtawaly pred oči, že zoſtal zadumči-

wým, ſmutným a popúſſťal z tej debrej wôle, s ktorou rozweſelowal Sulimana. Nemohol to pri ňom nepozorowať i Suliman, a preto čaſto doliehal na Ibrahima, aby mu odkryl pričinu ſwojho zamýſſlania ſa. Ibrahim napoſledy otworil ſrdce ſwoje, že pričinou jeho ſmútenia neni nič iného, len tie welké miloſti, ktorých je účaſtným; lebo ſa obáwa, že to powzbudi proti nemu záwiſtnikow a neprajníkow, ktori ſwojim podkopawanim ciſárowej dôwery, uwrhnú ho do toho ſtawu, do ktorého už mnohí welikáſſi pri porte padli a konečne že zhynúť môže i on takou hnuſnou ſmrtou, ako aj oni. A doložil pri konci toto: „zadrž, wzneſſený zultane, čas a mieru miloſti, ktoré mi udeľuješ, aby tak w pokoji mohol byť duch môj; weď ſwoju blahoſklonnoſť môžeš mi preukázať tak w nižſſom, jako wo wyšſſom ſtawe“.

Sulimanowi zapáčilo ſa toto múdre ſlowo a pohnutý w ſrdci zapriſahal ſa mu, že nikdy neſiahne po jeho žiwote, dokým len žiwý bude, bár jakákolwek pričina hnala by ho k tomu.

Ibrahim na ten ſlub rozweſelil ſa a tým horliwejſſie ſlúžil wladárowi ſwojmu a on ho učinil welwezirom. Ako taký w Uhorſku i w Perſii dobyl mnohé wiťazſtwá, ſtal ſa bohatým a mocným, a bol w tolkej miloſti u Sulimana, že každý ſa triaſol pred mocou jeho.

Medzitým zultánowa matka a jeho žena widiac Ibrahima na wrchole tolkej moci a ſláwy, záwiſtliwým okom hladely na neho, lebo zkúſili, že už krajinſké weci nekolujú w jich rukách, lež w Ibrahimowých, hladali tedy pričinu k jeho pádu. — I naſſla ſa ona w neſſtaſtnej wojne Perſkej, ktorej bol pôwodcom tento Ibrahim, a aby ſme ſa obſſirne nerozpiſowali, ako tá wojna wypadla, ako w podozrenia brali welwezira, žeby bol w porozumeni z Perſkým králom a od neho moc zlata prijal atď. powieme len, aký bol koniec.

Suliman ſi w ſkutku uweril, že je Ibrahim jeho zradca, i pomýſſlal akoby ho zahubiť mohol. Ale jako? weď ſa mu bol zapriſahal, že dokým žije, nikdy neſiahne na jeho žiwot.

Nuž každej weci nájde ſa ſpôſob. Suliman powolal muhamedánſkych kňazow i ſamého muftiho (najwyšſſieho kňaza) predložil jim celú wec i ſo ſwojou priſahou, aby rozhodli: čo dla koránu (tureckej biblie) ſwobodno w tom učiniť? Dlho rokowano a nemohli to rozlúſſtiť. Konečne wſtane jeden „ſwetomudrc“ z nich a wrawi k Sulimanowi: „ponewáč ſi ſa zapriſahal welwezirowi, že dokým žiješ, neſiahneš na jeho žiwot: daj ho uſſkrtiť wtedy, keď budeš ſpať; lebo ſpánok je jakoby (menſſia) ſmrť“. Toto „welemúdré“ ſlowo podla „tureckej múdroſti“ prijali wſſetci s potleſkom a záhuba Ibrahima bola hotowá.

Priſſiel wečer. Za ſtolom ſedi Suliman s Ibrahimom netuſſiacim úklady, ktoré mu naſtrojili. Po wečery podal mu liſty aby ſi jich prečital. Na to začal mu na oči predhadzowať jeho newďačnoſť a zradu, a — wzďalujúc ſa — naložil ſlužebnictwu, aby ho, keď on (zultan) zaſpí, zaſſkrtili. I tak ſa ſtalo. Tak ſa Suliman ſwojmu najlepſſiemu priatelowi a wojänſkému wôdcowi odplatil; to naozaj múdroſť i wďaka turecká!

6. Z Turkow prejdeme na Maďarow a jeden príklad počuť i z tohoto táboru nezaſſkodí. Čím wyſſſia je oſoba, tým hanebnejſſia newďaka, ktorú ona pácha. Kráľ Juraj w Čechách od predchôdcow ſwojich wo wäzbe drzaného Mateja Korwina welkoduſſne prepuſtil na ſlobodu, ba i ſwoju dceru Katarinu za manželku mu dal. On ale keď ho Uhria za kráľa ſwojho poſtawili, ſſpatne ſa ſwojmu ſwokrowi odplatil a weľké ſrdca bole mu zapríčinil, s jeho dcerou rozſobáſſiť ſa dal, Morawu a Sliezko wojenſky mu napadnúl i inſſie protiwnoſti mu činil. — .

I ſwojho ſtrica Michala Siladiho (jako ſme to inde wideli) tak zriadil, a nič pre inſſie, len že mu tento zkúſſenejſſi múdre rady dáwal, dakedy ho i pokarhal a na odpor mu naſtupowal, ačpráwe jeho pričinením korunu uhorſkú doſtal, dal ho predca na Wilágosſký zámok do wezenia, a bolby ho iſte odprawil, keby na obwzláſſtný ſpôſob nebol býwal oſwobozený. A tak ſwet platí, najme dobrodincom ſwojim Slowákom.

7. Dakedy ľudia prijímajú opuſtené deti do opatery, zaujímajú ſa tiež za plancow, aby ich od zaſlúženej pokuty wyproſili, w tom domnení, že ſa polepſſia, ale to polepſſenie wychodí čaſto na to porekadlo: „nebude zo pſa ſlanina.“

Roku 1481 mali w meſte nemeckom Danciku jedného mladého oplana a ſyna bohatých rodičow, pre zlodejſtwo (bo wtedy i zlodejow weſſali) obeſiť, ale ſa pater gwardian w tamejſſom kláſſtore zaňho zaujal, lebo ho on krſtil, bol tedy od ſſibenice oſlobodený.

Za odmenu mladý lotor mnichowi od zadku rozſſtiepil hlawu a keď ho pred ſúd poſtawili, jeho oſtatnie ſlowa boli: „keby len Bôh bol dal, aby ſom wſſetkých tých, čo ma od ſſibenice wyproſili, takto bol pomordowal!“

Tedy muſime pozorowať, aby keď takým ſſibalom pomôcť chceme, hadow ſme ſi ſami za ňadra neſtrčili; jako i meſto Arbon dakoľko takých holomkow podpálilo a to z pomſty, že arbončania ich otca tiež pre zlodejſtwo obeſiť dali, ačpráwe to iſté meſto tých podpalačow w ſſpitáli z miloſrdenſtwa wychowalo.

8. Nech tu ſtoji dačo i z Huſitickej wojny. Keď r. 1427 nepriatelia do meſta Prahy wpadli a mnozi pobiti po uliciach lezali, nuž ſa jeden ſſlachtic menom Hinek Waldſſtain do jednej hrby owſa ſkowal, aby ſi tak žiwot oratowal. Ponewáč mu ale oſtrohy z owſa won trčaly, tu jeden zloſyn menom Macowec, ktorého Hinek pred nedáwnom w Prahe od ſſibenice wyproſil naſſiel ho a hneď preklal, telo mrtwé oblokom na ulicu wyhodil, potom bezal dolu a pred pražſký pranier (mieſto kde ſa prewinilci na obdiw a poſmech wyſtawowali) odwliekol.

Nuž ale potom i tento newďačník doſtal ſwoju mzdu, keď pre jakýſi zločin pod tým iſtým pranierom zoťatý bol.

9. Roku 1444 žil w Ríme jeden kardinál, meno jeho Angelos, ktorý jedného biedneho chlapca od mladoſti wychowal a jako ſwojho ſyna powažowal, ano za komorníka ſi ho potrebowal. Tento bezbožník ſwôjho „druhého otca“ keď na poludnie práwe odpočíwal, na biedný ſpôſob zabil, aby jeho peniaze k ſebe pritiahnul.

On ſice bol chytený a mukami trápený, ale ſwôj čierny ſkutok nijako wyzradiť nechcel. Napoſledy tak ho zaobiſſli, priatelſky ſa k nemu chowali chwáliac jeho ſkutok, že ſa tomu ſkúpemu ſſkrbcowi (kardinálowi) dobre ſtalo, lebo jako ſkupáň bol powſſechne známy, a na tento ſpôſob wywábili od neho, že wyzradil to tajemſtwo a ſám ſa priznal k tej wražde.

Na to bol ſſpatný newďačnik a wrah tento obeſený, potom rozſſtwrtený, a tie ſſtwrte jeho tela werejne na hradſkých ceſtách wyweſſané.

10. Jakýſi Gimelius tiež ſa pekne odſlúžil ſwojmu otcowſkému opatrownikowi, dobrodincowi a pánowi kniežati z Waldenſe, ktorý ho jako chudobné dieťa wychowal a potom i na wyſoký úrad powýſſil a welmi wyznačil. Tento zpronewerilec, keď jeho pán a dobrodinec w Nizozemſkej wojne zaujatý a oddialený ſa nalezal, jeho pred krátkym čaſom priwedenú manželku ſſelmowſkým ſpôſobom odwiedol, i klenoty a mnoho peňazi mu uchwátil. Potom lotra honili a popadnutého na kôl prepichli, tak biedne ſkonal, keď pánowi a dobrodincowi ſwojmu w jeho neprítomnoſti také kúſky wyparatil a weru inſſie ani nezaſlúžil.

11. Jako ſſpinu na ſſate welkého pána ſkorej pozorujeme nežli na hábe jedneho proſtého ſedliaka, abo nádenika: tak ſú wady a nepráwoſti welkých pánow o mnoho pozorowanejſſie a do oči padajúce lež chyby chatrnejſſích ludi. A tak je to i pri newďačnoſti.

Keď Holandčani ſſpanielſkého wojenſkého komandanta iſtého Sellinſa chytili a jako wezňa odwedli, nechcel ho král Filip II. nijako wymeniť a wyſwobodiť, ačpráwe mu tento značné ſlužby preukázal. Tým ſi neuznalý král myſle ſwojich ſſlachticow welmi rozhorčil a popudil, tak že ſa werejne ſťažowali jak newďačný je naproti nim, ktorý jich každodenne welkému nebezpečenſtwu wyſtawuje a žiwoty zaňho wynaſadiť muſia, a za to, keď pridu do zajatia, nemajú nádeje wyſwobozenia. Tak muſel i newolný Sellius celé ſſtyry roky wo wezeni ſtráwiť až napoſledy zo zármutku zomrel.

Taký iſtý chýr po ſebe nechal i Peter král uhorſký. Tento keď ho Štefan prwni král uhorſký jako ſyna ſeſtrinho s powedomim rišſkých ſtawow za ſwojho náſtupca wymenowal, ſſpatne ſa jeho wdowe a králownej odmenil, a to proti žiadoſti ſwojho dobrodinca, a proti ſwojmu ſlubu. Na mieſto powinnej úcty, opatery a ſpolukralowania, dokázal ku nej ohawné tyranſtwo, a keď ju wſſetkej králowſkej ozdoby, majetku a wlywu na krajinſké záležitoſti pozbawil, a na wſſakowý ſpôſob utrýznil, k dowrſſeni ſwojej zloby a tyranſtwa dal ju hodiť do teſného žalára a nedowolil žiadnemu z jej ſlúžobnictwa ani ſa len zblížiť, tým menej w niečom jej pomáhať.

Pre tieto a inſſie zločiny králowe natolko ſa rišſké ſtawy popúdili, že najprw palatina tiež bezbožného človeka, ktorého nárady krála tak pokazily, na kuſy rozſekali, dwom jeho ſynom oči wylúpili, potom Petra z trúnu zhodili a boliby ho tiež w rozlobenoſti zamordowali, ale ſa útekom pri žiwote zadržal, tak ſa za čas petulowal a napoſledy ſkonal.

12. Jeden čeſký ſſlachtic menom Meſſko rytmajſter w ciſ. uhorſkom pluku, ktorý w čeſkých a uhorſkých

zbúrach proti Gáborowi Bethlen bol wyprawený, natrafil na tejto wýprawe na niekolkých oberſkých huſárow, ktori práwe na ceſte jedneho Francúza popadli a zoiať chceli. Keď bližej k ním prijazdil, Francúz widiac že je Nemec (z nemcow) žalobne kričal a proſil, aby ho zachránil a hoſpodu mu dal. Tento pán miloſrdenſtwom hnutý, jako ten Samaritán, hodil za hrſt dukátow medzi huſárow tak „na ruwačky mačky" a pod tým čaſom odwiedol Francúza, zadržal ho pri ſebe a za ſwojho poſluhowača potrebowal.

Po nečaſe Meſſko ſa z úradu zaďakowal a ſſiel od wojſka domow; pojal tedy i tohoto Francúza ſebou do domowiny, lebo nič zlého o ňom nemyſlel ani žiadnu newernoſt pri ňom nepozorowal. — Po ſkončenej wojne, w ktorej ciſarſki na Bielej Hore wiťazſtwo obdržali, hemžilo ſa po Prahe mnoho wojſka z wſſakowých národow, medzi ktorimi i Francúzi ſa nachodili, a s tymito ſa tento lotor ſpoznal a naſledujúci ſſelmowſký kus s nimi naſnowal.

Šiel k ſwojmu pánowi a howoril mu, že on neni z tak nizkeho ſtawu, jako ſa wydáwal, aby mu dowolil dakolko krajanow, ktorých wo wojſku poznal, k jednej wečeri powolať, lebo, že pre ſlužby ſwoje, ktoré wodne konať muſejú, inokedy priſť nemôžu.

Pán Meſſko, dobromyſlný člowek poradiac ſa ſo ſwojim ſtaruſſkým otcom a bratom, a nič zlého netuſſiac, nielen, že k tomu priwolil, ale ſám dal, nakolko možno bolo, w takom nepokoji, wečeru priprawiť, aby boli ſluſſne uhoſtení.

Sluha priſſiel na čas ſo ſwojimi hoſťmi, ktorých 10—12 byť mohlo a eſſte s niekolkými ſlužobnými, a boli dobre prijati wſſeci.

Tu po wečeri ſtala ſa z razu pri ſtole rebelia, Francúzi z pod ſwojich ſſiat wytiahli piſſtole a wymáhali „peniaze, abo žiwot." K preſtraſſeniu druhých wypálili na ſtarého Meſſku ſtarca 70-ročného, ten na mieſte ſkonal. Rytmajſter ſo ſwojim bratom len núzne ſa ochrániť mohli, jeden dwermi, druhý won oblokom. Nuž a tito pekni hoſtia obſalaſſili ſa w dome ſami a poberúc wſſetko čo mohli w cene aſi 30,000 zl. i s tým newďačným ſluhom zmizli.

13. Že ſú Francúzi ſſibali a zproſta ſa jim weriť nemá, to ſa i s naſled. prikladu widí. Francúzki huſári maſſirujúc, nechali jedného chorobou zoſlabnutého, na ceſte ležať. Zo ſſiat ho wlaſtní kamaráti zwlekli, zbroj mu odobrali, a takto ho naſſiel odpoly mrtwého jeden ſedliak, ten ho na woz wzal a domow odſſikowal. Tu ho liekami, pokrmom a nápojom občerſtwil a cele wyſtrábil, potom mu ale iſtý deň určil, kde ſa ďalej poberať má.

Tento ničomný Francúz, na mieſto toho, aby ſa bol ſedliakowi poďakowal, zákerníckym ſpôſobom rozbil mu hlawu a zamordowal ho i s jedným ſluhom jeho. Potom pochmátal najlepſſie domáce weci, naložil na hoſpodárowho koňa a tak zutekať chcel. Medzitým ſúſedia to zwedeli, hneď ſa za nim puſtili a popadnutého na ſkutku železom odprawili.

Práwe tak ſa i w Holandſkú ſtalo. Tam zaic, okwačili za jakýſi zločin čloweka a wyſieť žiwého nehali.

Jeden ſedliak blizko býwal od ſſibenice a lutujúc neſſtaſtnika, odrezal ho eſſte žiwého, doprowodil do domu a občerſtwil podla možnoſti. Nuž a jako ſa mu podakowal? Nerozbil mu ſice hlawu, ale ſa mu w noc' nanoſil do ſtolika, kde ſedliak peniaze mal, i pobral wſſetko a tak uprchnúť chcel. Ale ſedliak wtáčka na ſkutku popadnutého, na rukách i nohách powiazal do kozla, a pomocou ſwojich ludi prw jakoby ſa bolo rozodnilo, zaje na ſſibenicu zakwačil, a už potom iſte ſa zadrhnúl. Kdo wie, či tiež nebol Francúz.

14. Teraz pridáme z nowejſſich čaſow jeden príklad jednej hnuſnej, citupráznej a ſpolu ziſkubažnej newďačnoſti a neludſkoſti, jako ho Saſinek jeden z najčelnejſſich rodolubow a hiſtorikow naſſich w Nár. Nowinách podáwa.

Jeden mladý Angličan a ſyn bohatého otca wybral ſa ſo ſwojim towarom po mori do Ameriky. Po mnohých námorných nebezpečenſtwách doſtali ſa plawci k jednej americkej ſihoti a kapitáň zaſtal s loďou, aby ju opatril pitnou wodou. Kým ſa to ſtalo, anglickí kupci wyſtúpili na breh, aby medzi tým čaſom polowali a s nimi i náš mladý Angličan. Tu ale zatárali ſa medzi diwých ludi, ktori ich oblúčili a pozabijali. Tento jeden wywiaznul jakoſi z nebezpečenſtwa a utekal k brehu ale kapitáň widiac nebezpečenſtwo a domniwajúc ſa, že kupci i tak už zahynuli, odpláwal s loďou ďalej. Mladý Angličan wo ſwojom ſtrachu a úzkoſti behal ſem i ta po leſoch neznajúc kdeby ſa ukryl pred diwokmi. Aj hlad ho už moril a o ďákom wyſwobození nemal ani najmenſſej nádeje.

W poſtaweni tomto keď zunowaný na jednom pahrbku ſi odpočiwal, razom pohliadnuc nazad, zočil jednu diewku, ktorá z jedneho krička približowala ſa k nemu. Dlho diwili ſa jeden nad druhým a potom začali miloſtne hladieť jeden na druhého. Mladikowi zapáčila ſa ona a on jej. Ona tuſſila jeho nebezpečenſtwo, priſtúpila až k nemu, a žeby ſi ziſkala jeho dôweru, pohladkala ho a zawiedla do jednej jaſkyne. Na to wzdialila ſa a po krátkej dobe wratila ſa s owocim, aby ho počaſtowala, a s wodou tiež aby ho občerſtwila.

Bola ſice pri prwom ziaweni ſa nahá, jako ti diwi ludia napoſpol chodili, ale potom každodenne prichodila ozdobená s kraſnou ſlimákowou retiazkou okolo krku, z čoho ſa dalo zawierať, že pochádzala z lepſſej rodiny. Prinieſla ona potom i kože zo zwerow jemu do jaſkyne, aby mal na nich mäkſſi odpočinok a perami rozličnými ozdobowala ten pribytok. Slowom, zabáwala ho wſſakowak, ſtrážila a pred nebezpečenſtwim ukrýwala.

Takto žili ſpolu dlhý čas, ba utworili ſi už jakú takú mluwu, aby ſa dorozumiewali.

On ale nebol jakoſi ſpokojný ſo ſwojou Ewou w tomto nebezpečnom raji a dáwal jej i znakom i hlaſom na wedomie, žeby najradſſej chcel do ſwojej domowiny, ſlubujúc jej tam kráſnejſſie ſſaty a žiwot blaženejſſi.

Raz ona byſtrým zrakom ſwojim zbadala w dialke loď a plná radoſti utekala k ſwojmu miláčkowi, wywolala ho k brehu, dáwajúc mu znamenie, že loď ſmeruje k nim. Stalo ſa a wečer už oba ſedeli na lodi, ktorá

ſpechala na tú iſtú ſihoť, kam ſa bol náš mladík wyſtrojil. Oba ſa teſſili, že ſú wyſwobozeni od tolkého nepokoja, najme diewka s radoſťou opuſtila ſwoju rodinu plná nádeje, že wo wlaſti „bielých" bude požiwať wſſetko blaženſtwo s tým, ktorého tak wrúcne milowala a s nebezpečenſtwom ſwojho žiwota oratowala.

Ale tento newďačník a twrdec jako ſa blížili k brehu, už pomýſſlal, jako ſa neſſťaſtnice ſtraſie. I naſtál trh na brehu, nie na ſtatok, ale na ludi. Tento Angličan wzal tú oſobu, ſwoju oſwoboditelku a predal ju do otroctwa. Ona boleſtne plakala, až ſa topila w žaloſti, ale nadarmo, nemohla ſi miloſť wyſlžiť, ten ſlubolomný newďačník zoſtal nepohnutý, ſrdce mu bolo bezcitné, jako kameň zatwrdil ſa. Darmo ho upozorňowalo lamentujúcim, k nebi wolajúcim ſpôſobom, že záloh ich obapolnej láſky pod ſrdcom noſi: nič naplat — muſela newolnica do otroctwa. Kdeby ſa s oſſkliwoſťou neodwrátil od takého — nečloweka?

14. Konečne dodáme, že i k učitelom, wychowawatelom, duchowníkom a kňazom, týmto najwetſſím ludſkým dobrodincom, ſwet t. j. plani ludia ſwoju newďačnoſť wſſelijak dokazujú a zlým za dobré platia, čoho tiſíce prikladow máme.

Tuto pre ťažkoſť ſrdca, keď ſme to i ſami bolne zkúſili, a rany žijúcich takýchto delníkow na winici Pánowej nadrapowať nechceme, len jeden pripomenúť za dobré držíme.

Tak býwa, jako ſa muž Boží Luther wo ſwojich ſpiſoch wyſlowil: „jeden duchowník a kňaz priſluhuje ſwojim i cirkewníkom s celou wernoſťou, muſí za nich

bdieť a ſtarať ſa, a tolko ſnáſſať, že mu telo i žiwot doboli, a nič tým nezíſka, najwiac to, že nikdo tolko protiwníkow (newďačníkow) nemá jako on."

Pred niekolko ſto rokmi, za dáwnych wekow, žil w Smirne biſkup Polykarp, ten keď za mnoho rokow w menowanej cirkwi ewanjelium Kriſtowo s mnohým namáhaním wſſtepowal a mnohé záſluhy ſi wydobil, bol napoſledy od nepriatelow ſlowa Božieho wypátraný, chytený a na ohni upálený, keď ſami jeho poſlucháči ortel ſmrti nad ním wyrekli a ſami oni drewo na oheň donáſſali. —

Nuž a w hiſtorii ſwatej kolko takých prikladow máme? Jakože pochodil Kriſtus a jeho wyučeni apoſſtolowia? Jako Hus a inſſí ſláwni mužowia? O bolná wec, keď s iſtým znalcom powedať muſíme, že „ſwet ſwojich Spaſitelow križuje!"

Čo ſa už ſynu čloweči! z tohoto zo wſſetkého učiš a jako ſa ty ſám citiš? I ty ſa ſnaď ponoſuješ na „newďačnoſť" ſweta a môže byť že i na teba padajú ſlowa mudrcowe: „keď ſamého ſeba zpytowať budeš, tak najdeš, že zločin na ktorý ſa žaluješ, wo twojom ſrdci ſi nájdeš" t. j. že ſi ſám taký, a w tom páde ſám ty pretworiť ſa muſiš.

I to ſa učiš, že pre podloſť a newďaku ſweta každému ſa dôweriť nemáš, lebo uči zkúſenoſť, ukazuje i naſſa „Kronika" jako ſa mnozí poklamali.

Ale ani pre newďačnoſť nemáš kleſať w dobrom a tú ſtudnicu dobročinnoſti celkom zacpať, lež naſledowať Otca nebeſkého, ktorý „ſlnci ſwojmu welie wzchádzať na zlých i na dobrých atď."

Máš takú myſel dokázať, jako ſlowutný král Sicilſký Alfons, ktorý nielen ze tým pſom, čo ho oſſtekali, poliewku predložiť rozkazowal; ale ſa každodenne takto modliewal: „Milý Bože! dajže mi také ſrdce, ktoréby newďačnoſť ſweta preboleť mohlo a wedelo.“ A keď mu raz zweſtowali, jako ſa niekdo, ktorému wyſoké dobrodenie preukázal, welmi newďačne zachowal, tu on odpowedal w duchu tichom: „nuž a já ſom eſſte wyſſie dobrodenie od Boha prijal a ſom eſſte newďačneſſi naproti nemu, jako ten člowek naproti mne.“

A keďby planci naſſe dobrodenie i s newďakou prijali, nech ſi oni množia hriech hriechom, a nám doſť, že ſme ſwoje urobili, a čo ſwet newynahradi, zazná, poſſlape, to ten Wſſewedúci odplati, wynahradi ſám.

Wýſtraha a rada

(neſſtaſne zawrhnutá, to zlý konice máwa).

Jeden z najmúdrejſſích králow ſtarého i nowého weku, Šalamún rečený, prawdiwe wo ſwojich priſlowkách powedal: „Ceſta blázna prijemná ſa zdá jemu; ale kdo poſlúchá rady, múdrý jeſt.“ Blázon alebo člowek ſwojhlawý, ſwôjhlawec, nechce wedieť, že zle robi, nechce ſi dať powedať, že blúdi, že je w nebezpečenſtwe; a keď od niekoho wyſtrihaný býwa, on to zapowrhuje, radu rozumných ludi neprijima, urputne na ſwojom zoſtáwajúc rúti ſa ſám do zkazy. Jako ti černochowia (muríni) pri ſwojej černej, odſtrſſujúcej podobe ſami ſa za pekných držia a najkrajſſích bielych ludi opowrhujú: tak blázni ſebä za múdrých, iných za

ſproſtých držia a ſlúchať ich radu nechcejú. Tomu naproti múdry ſamej ſwojej hlawe nedôweruje, ale pri dôležitých weciach radu u druhých hladá, abo ponuknutú rád prijima.

Zkúſſenoſť učí, že zriedka komu dobre wypadlo keď wýſtrahu zawrhnúl, čo my niekolkými priklady ku wýſtrahe ukázať chceme.

1. Piſmo ſwaté mnoho takých prikladow na ruku nám dáwa. Nekajúci, predpotopni ludia boli doſť od Noacha wyſtrihani, wideli na wlaſtnie oči, jako za roky a roky na zhotoweniu korábu pracowal, ale oni iſte ſa mu len wyſmiewali, žrali porád a pili, ženili ſa a wydáwali a inſſie proſtopaſſe wywodili až do toho dňa, w ktorom Noach do koraba wſſiel a priſſla onano ſwetowá potopa a wſſetkých zahladila.

Lothowi zaťkowia howeli ſi eſſte ráno w ſladkom pokoji, keď ich tento pobudil a wyſtrihal, aby wſtali a z toho meſta zutekali, lebo ho Pán ohňom zahubi. Nuž i týmto bolo len k ſmiechu, opowrhli radu a s oſtatnimi w plameni biedne zahynuli.

Ani bezbožnému Achabowi neſchádzalo na dobrej rade, keď proti Ramotowi Gileadſkému wytiahnuť a nepotrebnú bitku zawieſť zamýſſlal: preto ho ztreſtal Hoſpodin a jeho krew pſi lizali.

Sám Dáwid král welkú ſſkodu ſo ſwojimi ľuďmi utrpel, keď dobrú radu a wýſtrahu neprijal. Známo wám, že keď chcel wſſetek lud po krajinách ſwojich ſpočítať, či už z pýchy a honoſeni ſa, či aby welkú daň na ľudſtwo wyhodil, bol od ſwojho wojewodca Joaba

napomenutý, aby to nerobil; on ale zoſtáwal na ſwojom, a za to pod krátkym čaſom 70.000 mužow ſkrze morowú ranu utratil i ſám ſebä welmi utrápil.

Nabuchodonozorowi babilonſkému králowi, Daniel prorok podiwný jeho ſen keď wyložil, že ho zaženú ludia od ſeba, a ſo zwerou polňou bude jeho bydlenie a trávu jako wolom jeſt mu dáwať budú, a roſou nebeſkou ſmáčaný (moknúť) bude, až ſa wyplni ſedem liet, dokial by nepoznal, že panuje Hoſpodin nad ſwetom — napoſledy dodal: „prijmi o králi! radu mú, hriechy ſwojej neſprawedlnoſti pretrhni a nepráwoſti ſwé miloſtiwoſti k ſúženým, môže byť predlžený twôj pokoj, môže mať Hoſpodin poſhowenie s twojimi hriechami.“ On to neurobil ale wo ſwojej prewrácenoſti pokračowal a wſſetko ſa na ňom naplnilo.

I wiac podobných prikladow w piſmach ſwatých by ſme naſſli; ale prejdeme k dejinám ſwetſkým a z tých aſpoň niektoré uwedieme:

2. Keď Jakub IV. král Šotlandſký už zamladi wernú radu a wýſtrahu prijať ſa zpieral, práwe jako mladuſſký ſyn Šalamúnow Rehabeam, ſkrze to upadnúl i s wetſſou čiaſtkou ſwojho ſſlachtictwa do roje wetſſej zkazy a ſice wo wojne, ktorú proti Karlowi VIII. králowi anglickému zawiedol. Keď totižto za ſwojim po predku wyprawených wojſkom i ſám ceſtowať chcel a w Kimmichu k wečeru w koſtole eſſte jednu kázeň wypočúwal, wſtúpil do koſtola jeden ſtarý muž s dlhými načerwenaſtými wlaſmi, ktoré mu až na ramena wyſeli, mal rowné wyſoké čelo, noſil dlhý modrý kabát plátenou páſkou opáſaný a wyzeral welmi

wážne jako počeſtná oſoba a prebil ſa dawom ludu až k ſamému králowi, ani ſa ho welmi neoſtýchal, ale ſa na jeho ſtolec rukou oprúc, otworenou rečou powedal mu wážne do oči: „Králi! já ſom k tebe poſlaný, abych ťa napomenúl, by ſi ďalej neceſtowal, a keď to napomenutie do wetra puſtiš, potom ſebe pričítaj, keď ſeba i ſwojich do zkazy zrútiš. Tiež mi je rozkázano, wyſtrihať ťa, aby ſi ſa welkého priatelſtwa ſo ženſkými hájil, ináče ti to k záhube poſlúži.“

Po tej reči ten neznámy muž zmiznúl a medzi ludom ſa ztratil. Po dokončenej kázni král ho wſſade dal hladať, ale ho nikdo ani nezbadal, ani o ňom nič newedel. Myſlelo ſa, že to muſel byť anjel Boži w podobe človeka.

Čo ale oſožila táto zázračná wýſtraha tomu mladému ſwewolnikowi a zapuſtilému králowi? tolko jako nič. On čo ſi raz zaumienil, nikdo mu to z hlawy wybiť nebol w ſtawe; ani dobrozdanie jeho radcow neoſožilo. K tomu eſſte zamilowal ſa do jednej zajatej oſoby ženſkej, s tou nepreſtajne obcowal a wyrazil ſi z hlawy oſtatnie ſtaroſti o wojſko, tak že ſa celý ſbor wojenſký len motal a newedel čo ſi má počať w puſtom poli pod holým nebom, kdežto už i potrawnia záſoba wychodila. Náſledkom toto mužſtwo zoſlabnuté, znechutené — napoſledy keď to k bitke priſſlo, muſelo ſa nepriatelowi podať a král Jakub na hlawu zbitý s 15,000 bojowníkmi zoſtal na bojiſſti.

Tak pochodil práwe i jeho predchodca Jakub III. ktorého lud, že bol tiež taký ſwehlawec a urputne na ſwojom ſtál, ničej rady nedbal a každým zhrdal, z trú-

nu zhodil a potom neſſťaſtnik wo wojne w mladom weku zahynúl — od toho ſa i tamten naučiť mohol.

3. Nič lepſſie ſa newodilo ani mocnému kniežati Burgundſkému Karlowi s primenom „odwažnému“ o ktorom ſa piſſe, že wſſetko ſwoje ſſteſtie a blaženſtwo jedine ſwojmu rozumu a hrdinſtwu pripiſowal. Keď tento „ſmelec“ meſto Nanci obležať dal, rozkázal niekolko zajatých ſſlachticow z Lothringu poweſſať, medzi tymito bol jeden Cifron nazwaný, ten welmi proſil, aby ho pred knieža puſtili, že mu chce obwzláſſtnu dôležitoſť, ktorá ſa ho a jeho proſpechu welmi týka, odokryť. Toto tajemſtwo w tom záležalo, že iſtý kapitán Kampebach zradu proti kniežati ſnowal, a to odſúdzený jemu zweſtowať chcel. Mohlo mu to dobre poſlúžiť; ale tento dla obyčaja nič ſi to newſſimal, lež rozkázal, aby ho len obeſili.

Hneď na to priſſli Swajcaria, aby meſto Nanci oſwobodili, s tymi ſa Karol do bitky puſtil. A w tejto bitke zradca Kampebach s najlepſſimi jazdci k nepriatelowi odſkočili, armádu Karlowu zbili, i on w tej bitke zahynúl.

4. Čaſto keď na radcoch, ktoriby panownikow wyſtrihali, ſchádza, tedy to Bôh na inakſſi ſpôſob, jako ſme to už pri tom králowi w Šotlande wideli, činiewa. Niečo takého i w Uhorſkej hiſtorii nachodime.

Roku 1526 uhorſký král Ludwik II. mal umienok proti tureckému ciſárowi Solimanowi, ktorý s 200,000 priťahowal, poſtawiť ſa. Keď eſſte král w Budíne ſtál a brány zámku na prawé poludnie pozamikané boli, tu pride jeden chromý, biedne wyzerajúci človek pred

ſamú bránu a začne kričať, že on s králom chce howoriť, lebo mu má také weci zweſtowať, ktoré ſa jeho proſpechu a pokoja celej krajiny týkajú. Z počiatku ſa na to nič nedbalo, jako to už býwa u králowſkých dworanow, ktorým nepatrni, chudobni ludia nič neznamenajú: ale ten biedny človek začne plakať a welmi kričať, aby ho králowi oznámili. Stráž a wojáci, aby ſa toho kriku zproſtili, keď ten človek s nikým iným howoriť nechcel, len ſo ſamým králom, dali ſa pohnúť a w zámku to oznámili.

Král nemal wôle ſtať od ſtola, poſlal tedy jedného zo ſwojich dworanow, aby ſa wydal za krála a zwedel, čo môže byť wo weci. Ten bedár ale nič mu ſweriť nechcel, ba oſopil ſa naňho: „ty nie ſi král, já s tebou nič nemám, zweſtuj ty ale twojmu králowi, keď on moju proſbu opowrhnúc, wo ſwojej oſobe ku mne nepriſſiel, že o krátky čas zhyne.“

Keď to wypowedal, naraz wſſetkým čo tam ſtáli, z oči zmiznúl; ale dworania, ſtrážnici a král na to nič nedali, a o krátky čas, jako hiſtoria Uherſka ſwedči, wſſeci žiwoty w neſſťaſtnej wojne utratili.

5. Boly i také hlawy, ktori čaſtokrát z behu a položenie hwiezd wedeli dáwať wýſtrahy. Tak w jednom Kláſſtore žil welmi dáwno jeden mnich menom Sebald, ten bol tak welký znatel a pozorowatel hwiezd, že ſa mnoho ſplnilo, čo predpowedal. Tento mnich iſtého grófa werne wyſtrihal, aby ſa 13-ho Mája mal napozore, bo mu wraj, na ten deň ſmrtelné neſſťeſtie naſtáwa. Túto dobrú wýſtrahu gróf cele zawrhnúl, držal za wýtwor obraznoſti, obrátil w lahkoſť a na

ſmiech a to tým wiac, že práwe na ten deň mal ſwoju ſrdečne milowanú ſnúbenicu a mladuchu doſſikowať a ten čas s welkými radowankami ſtráwiť.

Stalo ſa, že gróf práwe w ten deň ſtál ſo ſwojimi ſlužebníkmi w jednom zlatníckom ſklepe a widel toho mnicha po placi kráčať, i priwolal ho a riekol mu: „pane frater, 15-tý Máj je tu, o ktorom ſte mi howorili?“ A mnich na to: „pane gróf, on je tu, priſſiel ale neodiſſiel, eſſte ſa môže z Božej rady do wečera prw jako byſte ſpať ſſiel, welmi hrozné neſſteſtie udať, o ktorom by ſme nikdy ani nemyſleli; nuž ale môže náš milý Bôh každé zlé predſewzatie zmariť a pokynutie hwiezd preinačiť.“

Ale čo ſa ſtalo? Práwe toho wečera, jako bola tá grófſka mladucha priwedená, keď ſa hoſtia najlepſſie weſelili, a gróf uradowaný za ſtolom ſi upíjal, wyrúti ſa druhý gróf, čo mu tú neweſtu nežičil a mečom ho preklal, že hneď duſſu wydal.

6. Mladí princowia w ſwojich mladých rokoch dokazujú ſa čaſto welmi nezbednými, lakomyſlnými a nechcejú žiadne upozornenie ani radu prijať, ſkrze čo priťahujú ſi hnew Boží a nenáwiſť podaných k ſwojej zkaze.

To zkúſil na ſebe Wenceſlaw V. král polſký, čeſký a uhorſký. Tento wýſtupný, k howädom padlý lumpak, jako bol na twár pekný a poſtawy ſſwarnej, tak ſſkaredý bol na duſſi ſwojimi neprávoſťmi a wadami, kdežto pri ſwojom lumpáctwe, korhelſtwe a necúdnoſti, nemal nič „králowſkého“ pri ſebe a ſúc proſtopaſſnoſti z miery oddaný, nedbal na záležitoſti krajinſké, neſprawowal krajinu, ba weď on ſám potrebowal ſprawowania. A keď mu čeſké ſtawy priſne domlúwali a napominali ho, aby ſa pilnejſſie (jako jeho otec) zaujímal za krajinſké weci, eſſte ſa im wyhrážal, že ich pojednom z ceſty zklúdi.

Keď tak Božiu i podaných nenáwiſť na ſeba ſhrnúl, nuž ho na ceſte, keď do Polſka, krajinu zaujať ſſiel, w Olomúci na Morawe zamordowali, keď ſotwy do roka panowal.

7. Tomuto neſſťaſnému králowi chceme i príklad jedneho pohanſkeho panownika tu boku pridať. Zwal ſa on Lius deſiatý král chinenſký, jeden z najwetſſích tyranow toho weku, tak že mu i prímeno „ukrutný“ dali. Ani ten Farao, čo chlapcow židowſkých jako ſſteňatká dal do wody metať, ani Herodes, čo dietky betlehemſké pomordowal, ani Nero ciſár, čo dal Rím zapáliť, aby widel jako aſy Troja horela, a potom bezbožník na kreſťanow zwalil a tak ich diwokým ſſelmám predhadzowal, neboli rowní tomuto tyranowi. Prirodzene že ſa lud welmi naňho ťažkal a w rozhorčenoſti ſwojej zbúriť ſa a proti nemu powſtať ſtrojil, čo keď tento ciſár i doſlyſſal, nechcel predca upuſtiť od ſwojej ukrutnoſti, len ſa pilne dopytowal, kdoby bol medzi ludom pôwodcom toho nepokoja, a keď ho wypátrať nemohol, čo newykonal ukrutník? Wydal rozkaz pod pokutou ſmrti, aby ſa nikdo z jeho podaných s nikým zhowárať neſmel! A on ten neludſký rozkaz i priſne wykonáwal, mordujúc bez lútoſti každého, kdoby len ſlowíčko k nekomu prehoworil. Jeho ciſárſka rezidencia náſledkom toho ſtala ſa od ludi

celkom wypráznenou nikdo ſa tam neukázal, nikdo w dome ani na ulici nahlas neprehoworil, ludia preſſli jeden popri druhom jako mrtwé mumie, oči do zeme ſklopene, a nič iného nerobili, len práwe že ſi wzdychali a achkali.

W tomto neſneſitelnom ſtawe opowážil ſa jeden zo ſlužebnictwa mocnárowho oſlowiť ho a upozorniť na tú biedu, a powiackrát to opakowal, ale nič newykonal, až napoſledy predſtúpil ſlužebne a wypuknúl na tieto ſlowa: „o welikomocný ciſáru! to je o moc ťažſſie, luďom úſta zacpať, jako welké rieky zaſtawiť a odraziť, lebo keď tieto mocnými náſipami zamknúť chcejú, napoſledy predca prerazia ſa a pretrhnú náſip, rozlejú a ſwojou ſilou zpuſtoſſia wſſetko, čo im w úſtrety pride: ale pred ludſkými jazykmi, ktoré ſi doſial pozamykal, máš ſa eſſte nečoho horſſieho obawať a tomu neprekaziš.“

Toto dobre napomenutie puſtil tyran opilý nadutoſiou pomimo uſſi, bol už k tomu cele otupený a chúťky ſwoje neludſke puſtil nechcel.

Že ſa potom tak ſtalo, jako tento dobreſmýſſlajúci radca wyobrazil tyranſkému oſlepencowi, ukázal hrozliwý wýſledok a jeho konečný pád. Obecný lud, ktorý doſial jako prudká rieka ſkrze priſny králow rozkaz wo ſwojich brehoch jakoby na úzde bol držaný, zbúril ſa, pretrhnúl brehy zákona, rútil ſa pred králowſký palác, hladajúc ſamého krála, ten ale do blizſkeho meſta, potom won z krajiny zutekal, lež celú ſwoju rodinu za ſebou nechal, tá padla do rúk rozdráždených zbúrencow a bola wykorenená až na jedného

maličkého princa, ktorého ten radca do ſwojho domu prijal a oratowal. Oni eſſte i potom hladali krála, ale nenaſſli; uſſiel jako rečeno won z krajinyZa celý ſwôj potomný žiwot wo wyhnanſtwe ſtráwiť bol prinúcený, iným ku prikladu, aby ſa učili, čo na králow čaká, jeſtli nebýwajú od poddaných ſwojich za otcow, ale za priſných ukrutnikow a tyranow držani, a wýſtraha jim nič neplati. Eſſte dodať muſime, že ten radca chwályhodnú wernoſť dokázal ku ſwôjmu treba ukrutnému kralowi, lebo toho princa pred pobeſneným ludſtwom tak zachránil, že wlaſtnieho ſynka wydal mu namieſto hladaného, a tito wo ſwojom beſe pred očima otca najukrutnejſſím ſpôſobom toho zawraždili.

8. Že i medzi pápežmi boli taki ludia, čo dobrú radu zawrhowali a pre to zle pochodili, to ſa dokázalo i na Benediktowi XII., keď w nemoci bol; jeden mnich z jeho rádu žiadal ſa k nemu a keď bol pripuſtený oſlowil chorého pápeža takto: „ſwätý otče! keď wy wáš žiwot nepolepſſite, tak naſkore umrete.“

Pápež ſa nemálo naježil, neprijal upozornenie, eſſte mnicha napadnúl takto: „odkial ty to wieš? či ſi ty dáky prorok? kdo ti to powedal?“ To nebolo doſť, dal chudáka hodiť do temnice do toho čaſu, kýmby ſa jeho proroctwo neſplnilo. Netrwalo za dlho, o niekolko dni priſſla ſmrť, ztrhla pápeža z jeho ſtolice, a tak muſel zkúſiť i nerád, že wýſtraha mnichowa bezzákladná nebola.

9. I poſpolitý lud priſluchá medzi tých, čo dobré wýſtrahy nerádi prijímajú a hlúpe opowrhujú, ku ſwojej ſſkode a záhube.

Roku 1525 w ſedliackej zbúre w Krajcburku niekolko neſpokojených meſſtanow ſa ſplietlo, dali ſi praporec (záſtawu) z bieleho a čerweného hodbábu urobiť, tak chodili udáwajúc, že oni chcejú ewanjelium brániť. Tú záſtawu nieſol jeden popredku, druzi za nim s bubnami, tak ſſli uliciami, aby ſi rotu naſbierali. Wolali ſa oni „kreſtanſkými bratmi“. To nebolo doſť, rozpoſielali na wſſetky ſtrany k ſedliakom piſma, aby kdo ewanjelium zaſtáwať chce, priſſiel do meſta a pridal ſa k nim. Náſledkom toho wywolania ſbehlo ſa wo zbroji ſila ludu rolnickeho, pred ktorými brány meſta pozatwarali ſice, ale na wýhrožky, rada meſtſká wpuſtila jich.

Teraz boli „bratia kreſtanſki“ ſo ſwojimi ſpoluſpyklenci ſpolu, zriadili ſa jako wedeli a tak tiahli, w celom pluku jako na wýboj.

Keď už takto maſſirowať mali, wyſtúpil kazatel meſta na ſchody radného domu, a napominal to mužſtwo, aby ſa nehýbali, newychodili a nebúrili; ale mali oči i uſſi zapchané, a nechceli poſluchnúť ani kňazow, ani radu meſtſkú, ani pána krajiny.

Čo tito powſtalci a ztreſſtenci wſſetko powykonáwali, jako plundrowali, pálili a wſſemožnú ſwewolu wykonáwali, boloby mnoho rozpráwať: doſť na tom, že jich napoſledy Ján kurfiſſt premohol, welmi zbil, wôdcow poſtinal, mnohých uweznil, oſtatok na wſſetky ſtrany rozpráſſil. Muſel každý ſwoju zbroj na radnom dome oddať a nikomu ſa nedowolilo inſſie držať, len jednu ſekeru. Weci w kláſſtoroch a inde narabowané powracať muſeli, pri čom, ako to býwa, i o ſwoje

wlaſtné priſſli. Hrozne ſa opiſuje w cirkewnej hiſtorii, aký koniec wzala táto neſſtaſtná „zbúra, či wojna ſedliacká“.

Taki ludia ſú podobni jednomu zo wſſetkých ſtrán natečenemu potoku, ktorý s welkým hlukom wyrúti ſa, priſtawiť nedá a wſſetko, čo nájde ſebou zachytí, napoſledy ale zmizne, že ſa newie, kam ſa podel.

Bárby tito zawedenci boli naſledowali radu ſwojho duchownika, nebolaby jich potkala toliká zkaza, že ſa ani wyſlowiť nedá.

10. Dakedy ſa ſtáwa, že Pán Bôh kroz ſny ludi wyſtriha, a tým welkému neſſtaſti wyhnúť môžeme, alebo doň upadnúť, keď na toto pokynutie Božie nedbáme. — Iſtý Madius majlandſký ſſlachtic mal pri ſebe jednoho wojáka, ktorý pri ňom w jednej komôrke ſpáwal. Raz w noci počal woják welmi kričať, pán ſa ho pýtal, čo mu je? a doſtal na odpoweď, že ſa mu ſniwalo, akoby ho kdoſi na hlawe ſmrtedlne bol ranil. Pán, ktorý ho rád widel, napomínal ho, aby nikde newychodil z domu, ináče zle ſa mu powodiť môže. Woják na ſwôj ſen pozabudnúc, ſſiel w druhý den s kamaráty trochu ſi pocechowať do krčmy, tu ſa ztrhla hádka a wada s druhými weſelákmi a milému wojákowi wyplnil ſa ſen, bo mu rozbili hlawu, že na mieſte mrtwý zoſtal.

Tak pochodil práwe i Henrik II král francúzſky jehožto žene predtým dňom ſniwalo ſa, že jej manželowi, tomuto králowi bolo oko wyklaté. I rozpráwala mu ſwôj ſtraſſliwý ſen, ſnažne ho proſiac, aby na ſebä pozor mal. On ale na to nedbal a priſilil jednoho rytiera, aby ſi s nim tak „na oſtro“ zaſſermowal, čo

čo tento opakowane u krála odproſſowal. Král ale prinútil ho, a keď ſa tak paſowal, jednomu ſa kopia zlomila a králowi jedna mrwa z drewca do oka odfrkla, tak že o niekolko dni wo welkých boleſtiach od toho umrel. Keby bol radu a proſbu ſwojej pečliwej manželky upoſlechnúl, mohol ſi žiwot ochrániť a takýmto koncom nezijſť zo ſweta.

11. Často zwyklo i ſrdce človeka a jeho wnuknutie pred neſſiaſtim wyſtrihať a upozorňowať, keby ſa len ludia zpamätať a take ponuknutia použiť wedeli. Tak ſa w nemeckých kronikách wyprawuje, že jeden zámožný meſſtan w Erfurte wydáwal dcéru, a jako to býwa wydržiawal „hrdú“ ſwadbu. Po ſobáſſi totižto ziſſli ſa wſſecci hoſtia w dome mladej neweſty, a keď ſi poſadali w jednej welkej dworane ku kráſne prikrytým dewiatim ſtolom, pozorowala ſa na wſſetkých hoſtoch akáſi newola a zrajenoſť, akoby predcitili, že ſa niečo neočakáwaného a neſſtaſtného ſtane. Keď už obed ſkončený bol, zbadalo ſa, že čoſi w ſtawäni treſlo, ſkrze čo jedna diewočka wyſkočila a beſným pocitom zwolala: „poďme, poďme ſpeſſne won! já ſa bojim, že ſa izba preráti!“ Ale na mieſto naſledowania muſela ſa diewočka od priſediacich dať wyſmiať, ten wýſmech ale zle jim poſlúžil.

Keď o chwilku i druhýraz čoſi treſklo, tu wſſecky panny poſkákaly a opuſtili tú nebezpečnú izbu, a ſotwy že oſtatnia z dweri wykročila, ſpadla zrazu celá ſtrecha a za ňou celý dom ſo ſwojou ťarchou na tých ubohých ludi s takým hrmotom, akoby ſa celé meſto bolo prepadlo.

Bolože tu jaj a beda! Mladému zaťowi, potom otcowi mladuchy, a niekolkým poſluchačom poſſtaſtilo ſa odſkočiť, i jeden radný pán oblokom ſa oratowal, jedna ſlužka tiež držiac na rukách dieťa, oblokom ho wyhodila, tomu ſa nič neſtalo, ona ſama zahynúla; ale mladuchu i s mnohými paniami mrtwú wyhrabali. I niekolko radných panow a jednoho pekára z tých zrúcanin eſſte žiwých wytiahli. Bol to welmi dôrazný pohlad, keď tých mrtwých, dokaličených odnáſſali, celé meſto žaloſtilo a nebolo nič počuť, len wzdychania a bedákania na wſſetky ſtrany. Počet mrtwých na 20, poranených na 35 wyſtupowal, oſtatni ſa oratowali.

Hla, tomuto neſſťaſti mohlo ſa wyhnúť, keby patrični na tú pannu boli pozorowali a hlas jej neboli oſlyſſali. —

Mohliby ſme eſſte i wiac takých rozpráwok a prikladow nadonáſſať, keby ſme nemyſleli, že i tieto poſtačia čitatelow preſwedčiť, že je to weru welmi záſſkodne a nebezpečne i najmenſſú wýſtrahu, od kohokolwek ona pochodi, opowrhnúť a z pozoru ſpuſtiť, ten nerozum na weky lútoſť naſledowať zwykla, lenže u najwiac ludi — pozde.

Ten král ſſwédſky Botuild to iſté ſám o ſebe wyznal, keď pre zkúpoſť a leniwoſť nenáwidený, nechcel od ſwojich radcow žiadnu wýſtrahu prijať a napoſledy od Dančanow a Ruſow donútený ſúc, muſel po mori na útek ſa dať a jeden z radcow pýtal ſa ho, či nezabudnúl niečo wziať? a on wyznal: „ba ano, niečo welkého ſom zabudnúl, už je dáwno, ako ſom to zabudnúl, dobré upozornenie mojich rad-

cow prijať a jich poſlúchať, čo kebych bol urobil, neboloby ſa to ſemnou tak ďaleko priſſlo, teraz muſim za to pokutu trpieť".

Pozorujte tedy, milé duſſe Slowenſké! abyſte dobre mienené wýſtrahy waſſich rodičow, učitelow, kazatelow a iných priatelow ſwojich nezapowrhowali, lebo nám jich Bôh za ſtrážcow uſtanowil na mieſto ſebă, aby nás pred zlým wyſtrihali. Werte mi, že nenájdeme nikde w žiadnej hiſtorii prikladu, žeby ſa ſſtaſtne bolo wodilo tým, ktori ten nerozum dokazowali.

Pred mnohými rokmi žil w Štendeli prwni ſuperintendent doktor Kordatus, duchaplný a pričinliwý muž, ktorý bol predtým kazatelom w Budine, ten čaſto w kázni howoriewal: „keď ſom mojim cirkewnikom w Budine k wýſtrahe dokazowal, že jim P. Bôh Turkow na hrdlo priwedie, nuž ſi z toho len poſmech robili, tak i wy. Tým on priſſiel pre jich nekajúcnoſť; a wás môže tiež čaſom pohladať (nielen Turek ale iná kára) lebo ſa nechcete ſlowom a duchom Božím dať ſprawowať, kárať, učiť a obrátiť". Preto ſtoji w piſme: „Powolni buďte ſprawcům ſwým a poſluſſni atď. Žid. 13, 17.

Kwapná opowážliwoſť ſama ſa zničí a zahaňbuje.

Sú ludia ſmeli, prehnani, ſebă preceňujúci, wſſetečni, opowážliwi, nadýmajúci ſa, ktori ſa do takých weci púſſkajú, čo ſa jich nič netýkajú, a to robia s hurtom, bez rozwahy; alebo wiac na ſebă berú, ako môžu wykonať, za múdrejſſich ſa držia, ako ſú w ſkutku; ſebehrdi, trucowiti, ſmelo ſa púſſťajú do wſſetkého a nič neporidia, ba i ſebă ſamých i iných do zkazy priwodzujú. To je tá „kwapná opowážliwoſť".

W piſme ſwatom nachodime mnoho prikladow takejto opowážliwoſti, čo ona zlého natropila a ako bola zahanbená. Ten Farao dobre wedel, a citliwe ſkúſil, jak ſilný je „Hoſpodin", čo chránil Izraelſkých, jeho ſilné rameno pocitila celá zem egyptſká: a predca ſa oſmelil chúťky ſwoje ďalej prewodiť a s celou ſwojou armádou prenaſledowal wywandrowawſſich Židow, ba i do červeného mora ſa za nimi puſtil a tu s celým ſwojim wojſkom biedne zahynúl.

A ten ſebehrdý zurwal Goliáš ſmel ſa proti celému wojănſkému táboru poſtawiť, a nebolo mu wiac treba, len jeden kamenčok do čela, a už ležal ako jedna jedla na zemi wyſtretý.

I ſám ten mocný a ſláwny král Judſký, ktorý ſa už w ſſeſtnáctom roku ſtal králom a za 52 leta kralowal w Jeruzaleme a pre jeho bohabojnoſť ſſťaſtný proſpech mal od Boha a rozneſlo ſa meno jeho až do Egypta, dopuſtil ſa tej wſſetečnoſti, že ſa pozdwihlo ſrdce jeho, že ſſiel do chrámu a kadil na oltári, čo len ſamým kňazom a ſynom Aronowým náležalo. A za to ſtal ſa na ſkutku malomocným až do ſmrti, a od ludi ſa odſtrániť i kralowſtwo opuſtiť muſel.

I ten ináče chwályhodný král Joziáš citliwe zaplatil ſwoju opowažliwoſť, keď ho král egyptſký doſť napominal, aby ſa pokojne držal a do nepotrebnej wojny nepúſſťal, že on s ním nič nemá. Keď ale neposlúchal a do nebezpečenſtwa ſám ſa wydal, bol ſmrte-

dlne podſtrelený a naſkore zomrel. — Nezamlčím ani nezdarilca Abſolona na priklad wſſetkým deťom opowážliwým, čo ſa nad rodičow nadýmajú a jich dobrotu nadužiwajú, ako tento ſmelec pochodil, keď na dube odwyſnúl a mnohé žiwoty za jeho opowážliwoſť ſmrť utrpeli.

Z nowejſſej doby čitame, ako pochodili ti ſiedmi bratia zaklinači duchow, keď ſa opowážili pri ľuďoch, z ktorých zlých duchow wymetali, meno Ježiſſowo užiwať, tým ale zlý duch odpowedal: „Ježiſſa znám, i Pawla, kdo ſte ale wy?“ Na to ten člowek, w ktorom zlý duch bol, rútil ſa na nich, hodil pod ſebä, a tak doriadil, že nahi a dotlčeni muſeli ſa z toho domu pakowať.

Poďme ale na ſwetſké priklady.

Ukazuje ſa táto wſſetečná, neprewážená, a odwážliwá myſel najwiac pri wojnách a wôdcoch wojänſkých, ba i pri ſamých králoch, akoby už to bolo neaké wiťazſtwo, keď ſa člowek wynáſſa márne a púſſťa woſlep do nebezpečenſtwa. To i wo wſſednich wecách býwa ſice a widite doſkrát také newyzrelé hlawy, takých ſmelcow a odwážliwcow: ale Kronika také wſſednoſti newyprawuje, owſſem ale o wojnách, kde ſa o žiwote tiſicich a tiſicich jednalo a dobro celých krajin pod otázkou ſtálo. Tak

1. Za dáwnych eſſte čaſow pod kniežaťom Chreſomyſlom wpadli wraj Morawania do Čiech s takou bezočatoſťou, že jim ku poſmechu 800 kyjákow doſſikowali chwaſtajúc ſa, že jich i s tymi kyjakmi wyženú wſſetkých z krajiny. Nuž ale ſa wo ſwojom ſtrojeni welmi ſklamali, lebo bitka wypadla ſſťaſtne na čeſkú ſtranu, tito pochytali potom tie morawſké drúčiky a milých Morawanow wlaſtnými jich kyjačkami notne wymaſtili, tak že s krwawými hlawami a s welkým poſmechom wrátili ſa odkial priſſli, ako to dejepiſec Balbin wo ſwojich „drobničkách“ čeſkých wyprawuje. Tak ſa to wodi neraz pýchou naſſpikowaným chwaſtoňom, keď ſa do mocnejſſich dáwajú, aby ſa o nich zawadili. Potom po nečaſe zkrotne jich ſmelá, opowážliwá bujaroſť.

2. Herulſký král Rudolf chcel pomſtiť ſmrť ſwojho brata, jehožto Longobardowia zabili, wytiahnul tedy ozbrojene proti nim. Keď ſa už mali wojſká zraziť, tento upezpečiac ſa, dal ſa do hry, akoby už wiťazſtwo mal w rukách a nechcel wſtať od ſwojej hry. Poſtawil ale jednu oſobu na ſtráž, aby z jednoho wrſſku pozorowala na beh wojny, a jemu wiťazſtwo i hneď oznámila, pohroziac ſa, že hlawu ztrati, pakliže doneſie heſlo, že jeho Herulowia bitku ztratili. Longobardowia wyhrali a tamtych na hlawu porazili, a ten ſtrážnik, keď to widel, z plného hrdla kričal: „Beda ti neſſťaſtná Herulia, beda ti!“ Král keď to dopočúl, pýtal ſa ho, čo to znamená? či ſa Herulowia na útek dali? Strážnik, aby wyhnúl ſmrti, opatrne odpowedal: „To já nehoworim, ale ty král tak wrawiš“. I preſſla a zkrotla opowážliwoſť a žart; král ſa chcel ſice oratowať, ale Lonbardowia ſkôr ho prepadli a nelútoſtiwe zabili. Od toho čaſu longobardſký král záſtawu a ſſtit premoženého Rudolfa wždy pred ſebou dal noſiť keď ſa do wojny wyſtrojil, aſnáď na wýſtrahu, aby ſa tak neubezpečil.

3. Je to tiež opowážliwoſt a nebezpečná wec s protiwníkom ſwojim zhrdať a ho opowrhowať, čoby eſſte raz menſſi bol. Toto bolne zkúſil wýwoda rakúſky Leopold keď mal wojnu ſo Swajciarmi. Tento ſa radil ſice po predku ſo ſwojimi, či mojú nepriatela ſkôr napadnúť, akoby doſtal poſilu, a či prichod pechoty dočkať, a medzitým dať koňom odpočinúť; ale wſſetci jedným hlaſom zwolali: „hla, tu nám P. Bôh do rúk wydal túto ſedlač, čiby to nebola haňba nám, keby ſme my, ſúc dobre ozbrojeni, wiac pomoci žiadali a túto hrſtku otrhaných ludi premôcť newedeli“.

Jeden ſtarý rytier, ktorý wiacraz pri takých jednaniach býwal, káral túto wſſetečnoſť a napominal, aby tymito málo a zle ozbrojenými luďmi nezhrdali, ani ſa na ſwoju ſilu welmi neſpoliehali; lebo že je wojänſké ſſtaſtie pochybné a neiſté, a ſkôr eſſte ſlabý nepriatel mocnejſſieho premohol atď.

Ale tato rozumná wýſtraha zoſſediwelého a rozumného rytiera u mnohých mladých ludi len hlaſitý ſmiech wywiedla, wykladali ſi ju za ničomnú zbabeloſt, a jeden z nich poſmeſſne napadnúc rytiera zwolal: „o ty zajačizámok (také nemecké meno noſil) ty máš ozaj zajačie i ſrdce, ſkutok ti zodpowedá menu; weď je nás i polowic doſt, aby ſme tú háweď zničili“. Potom ſa obrátil tenže mladý ſmeloš k wýwodowi: „widite, túto hromádku ſedliakow chceme wám dnes warených a pečených pridať“.

A bolo rozhodnuto. Započala ſa bitka; ale ponewáč jim boli i kone wyſtáte, i mieſto ku jazdeni neprihodné, ziſſli z koni wſſetci dolu, a dali jich držať ſwojim ſluhom a tak peſſky potkali ſa s nepriatelom, ktorý ſo ſwojimi kopiami a mečmi mužne a diwo hnal a útok odrážal. Z počiatku týchto opowrhowaných padlo do 60, kým z kniežacich jeden zabitý, lebo ranený bol.

Ale tito utúženi a zwyknuti k twrdej, dlhej práci, bili ſa čim ďalej tým rezkejſſie; naproti tomu ti páni a rytieri od ſwojich pancierow tlačeni a od úpeku ſlnca zomdleti ſúc, nemohli zadlho wytrwať a padali mnozi i bez poranenia, až napoſledy uſtúpili, a ponewáč pre ťarchu zbroje ujſť nemohli, i ſluhowia, aby ſi žiwot oratowali, s koňmi zutekali, boli wäčſſim dielom poſtinani. Samého wýwodu doſť napominali, aby ſa bol z iſtého mieſta na bitku len diwal, on ale nechcel, a bol medzi prwými pobitými nalezený. Witazowia za tri dni ſa na bojiſſti bawili a welikú koriſt zo zabitých odneſli. Tých Swajčiarow padlo do 200, a kniežacich okrem ſſlachticow do 2,000. Na ſſtwrtý deň dowolili ſluhom pobitých pánow ſobrať, mnohých domow odſſikowali a tam pochowali, oſtatnich do welikej jamy pohádzali a zahrabali.

Nuž a táto weliká porážka ſtala ſa tým neſſťaſtným len preto, že ſi wec na lahko brali, pre jich welikú hrdoſť a že ſi nepriatela za málo wážili. Ale z malej iſkry welký požiar býwa, a najſilnejſſi lew muchám za potrawu ſlúži. To naučenie ſi wezmite, moji ludkowia, do žiwota.

4. Skoro taký iſtý los potkal i Zigiſmunda krála uhorſkého. Turecký ciſár Bajazeth totižto robil kreſťanom wſſakowé prekážky a kriwdy, preto král nadrečený poſlal poſlow ſwojich k nemu, aby ſa ho pýtali, prečo

tak zle zachodi najmä s Bulharmi, ktori králowſtwu uhorſkému boli pridani, keď koruna jemu na žiaden ſpôſob neprewinila a k takým mordom, lúpežnictwu a plundrowaniu priležitoſt nezadala.

Turek, keď tých poſlow za čas u ſebä podržal, dal potom wſſakowé bliſkawé zbroje, flinty, ſſable, kopie, panciere wyweſſať, ukázal to poſlom a pyſſne howoril: „dokial my takéto zbroje, ako tu widite, máme a obracať wieme, dotial ſa nazdáme mať práwo nielen nu Bulharſko, ale i na Dalmaciu, Kroaciu, ba i na ſamé Uhorſko“.

Na tú hrdomyſlnú odwetu králowi nepozoſtáwalo nič inſſieho, len ſa hodne priſtrojiť k wojne, a hladať pomoc proti tak mocnému nepriatelowi. I doſtal tú pomoc z Nemecka, Anglicka, Francúzſka i z iných ſtrán, a preto jeho ludia doſtali welkú ſmeloſť a howorili wo ſwojej opowážliwoſti: „nemáme teraz príčiny báť ſa pred Turkom, čoby ſa i nebe prerútilo, máme tolko kopij, že ho zaſtawime a podoprieme, aby na nás nepadlo!“ nuž a inſſie takéto chwaſtawoſti.

Keď už na bitku priſť malo, chcel knieža burgundſký Ján započať, ale Zigiſmund radil, aby Uhria a Taliáni, ktori ſú nawyknuti s Turkom ſa biť, započali. Francúzi tiež chceli byť prwſſi. Preto král žiadal, aby aſpon dočkali, tým oſtatnie ludſtwo z Nemcow, Uhrow a Čechow dorazi. Nič naplat. Ohniwi Francúzi nedali ſa niako udržať a hnali útokom ſami na Turkow, ti z počiatku tuho útok odrážali, potom ale cúfali a na útek ſa dali. Francúzi eſſte wätſſimi tým zdarom rozpálení jich honili a ſwoje dobré ſtanowiſko opuſtiac do neporiadku priſſli. W tom Turek prirazil s celou ſwojou ſilou a zaobiſſiel w pol meſiac rozložených Francúzow, Burgundcow i druhých a takmer wſſetkých pobil. Potom ſa rútil na oſtatnie kreſtanſké záſtupy, tie ſkoro do zmatku priſſli a ukrutne poſekané boli. Sám král Zigiſmund ledwa ſa pres Dunaj na malej lodičke do Dalmácie, odtial potom do Uhorſka žiwý doſtal.

W tejto neſſtaſtnej wojne obe ſtrany zaplatili ſwoju opowážliwú chwaſtawoſť, kreſtania 20,000, Turci 60,000 zabitými. Francúzow priſſlo 300 do zajatia, z tých Turci 293 pred očima Bajazetha poſtinali, oſtatní ſiedmi za 200,000 dukátow wymeniť ſa muſeli. To bol wýſledok jich opowážliwej ſmeloſti.

5. Nielen tým ohniwým Francúzom a druhým ſmelcom ſa tak powodilo, ale weru neraz i Uhrom, o ktorých len jedno pripomenúť chceme. Nemci boli jich poplatnici; ale za čaſu ciſára Henrika, ktorého „wtáčnikom“ wolali, Nemecko ſa na tolko pozdwihlo, že doſť wyprobowaných wojakow i iných proſtriedkow k obrane malo.

Dohoworili ſa tedy ſtawy nemecké medzi ſebou, že Uhrom nebudú wiac po wôli, aby jim len wždy ſlúžili a platili, ako doſawad.

Keď ſa tedy poſlanci uhorſki oznámili a obyčajnú daň pojadowali, kniežatá nemecké jich len wyſmiali a ponúkli jim na mieſto dane jednoho chlpatého owčiarſkeho pſa.

Na tento poſmech ſa Uhria hrozne namrzeli, od ciſára a celej nemeckej krajiny odpadli, ſobrali wojſko

ſilné 300,000 bojachtiwých mužow w tolkej dôwere w ſebä a w ſwoju moc, že ſa mohli chwaſtať takto: „keď nás zem neprehltne, alebo nebe neprirúti, neni možno, aby nás Nemci premohli!“ Tak ku wſſetkej opowážliwoſti hotowi wpadli do Rakúſka a Baworſka w zimnej dobe, a tam newypowedané puſtoſſenie prewodili. A keď tak pres celú zimu na neludſký ſpôſob zúrili, potom na jar ſa rozdelili na dwa tábory, jeden ſſiel do Francúzſka s 50,000 a ten bol ſkoro zničený; druhý k oblahnutí meſta Merſeburgu tiahal, s ktorým keď ſa ciſárſke wojſko potkalo, urobili obe ſtrany polni krik, kreſtania wolali „kyrie eleiſon!“ Uhria wolali: „huj, huj!“ a na to taká krwawa bitka naſtala, že z oboch ſtrán wiac tiſicow ležať zoſtalo a menowite Uhria wraj takú porážku, akú nikdy predtým, utrpeli. Tak ſa Nemecko od týchto ſmelých a odwažliwých „krwepſow“ ako jich pozwali, na tento čas oſlobodili a ciſár daň, ktorú jim odnaſſal, obrátil k ſlužbe Božej a k opatrowaniu chudoby. Nuž hla, ani jich zem neprehltla, ani ſa nebe na nich nezrútilo, a opowážliwoſt ſwoju horko zaplatili.

6. Kral denemarſký Ján roku 1500 Ditmarſow wojnou obklúčil s takou ſmeloſtou, akoby uj o witazſtwe bol ujiſtený. Mnozi ſſlachtici jazdili na koňoch len tak „z lahka“ bez wſſetkej zbroje, zlatými retiazkami ozdobeni, akoby nie do wojny ale na ſwadbu ſa boli wyſtrojili; ſſikowali tiež ſebou mnoho prázdnych wozow, aby na ne koriſt nakladali; mnozi meſſtania ſſli s wojſkom (i ini ſſpekulanti) s wela peňazmi, že budú nalúpené weci za lewnú cenu ſkupowať od wojákow;

a prednejſſi páni opowážili ſa práwe wyſoké úrady cirkewnie medzi ſebou ſi deliť a wyrážali ſa tytulmi opátow, biſkupow, prelátow atď.

Ale táto jich ſmýſſlená radoſť netrwala zadlho, lebo keď na ſráſſku priſſlo, Dánowia boli zbiti, z ktorých weliký počet na bojiſſti ležať zoſtal, oſtatni ſa dali na hanebný útek a priſſli weru, bez wſſetkej koriſti, o wſſetko pripraweni, domow.

Tak je to po predku ſa radowať a na kožu medwedowu piť, keď eſſte medweď dakde w diere leží. A či ſa nám tak w žiwote čaſto newodí?

Len to podotkneme o tých Denemarčanoch eſſte, že ſa o nich potom zadlho eſſte s poſmechom howorilo, že nikdy tolko opátow a prelátow w bitke nezoſtalo, ako w tejto, kde 4.000 mrtwých bolo, medzi nimi dwa gróſowia a 360 z wyſokej ſſlachty.

7. Keby ſa ty ťažké podujmy dali prázdnymi a chwaſtawými rečmi wywieſt, takby nejeden chwaſtoň welké weci wykonal: zkúſſenoſt ale ſwedčí, že zúfalci najwiac len s jazykom bojujú a nič newykonajú, nepoznajúc ſlaboſti ſrdca ſwojho, ako ono lahko zroní a podwedie čloweka. Roku 1594 Sinan turecký paſſa w mene Amurata III uherſkú pewnoſt Rab dal oblahnúť, a kommandant pewnoſti Hardek pyſſne a chwaſtawe ſa wyſlowil, že ďakuje Bohu, keď dal Turkom ten ſmyſel, aby predowſſetkými inými mocnými pewnoſtmi Rabu napadli, ktorú on do oſtatnieho dýchnutia tak brániť bude, že ſa s welkou potupou a ſſkodou odſtehowať muſia. No, doſt chwaſtawých rečí, ale málo wecí. Sotwa je obležanie turecké zo pár týždňow trwalo a

eſſte záſoba potrawnia nebola wyprázdnená, počal tento jazykowý wiťaz s Turky o pokoj wyjednáwať a oddal jim pewnoſť.

Priſſiel za to ako zradca do wäzenia, a ako takému najſkôr jednu ruku, potom i hlawu odťali.

8. Druhý takito wiťaz bol iſtý markgróf ſſpanielſký; ten keď iſſiel do wojny, ſwoje wiťazſtwo za tak iſté držal, že ſi ſwojho dworſkeho blázna parádne podla najnowſſieho kroja wyſtrojil, dal mu pozlácenú zbroj, pekného ſſpanielſkeho koňa, a ſlúbil mu 500 dukátow, keď on prwni jeho žene heſlo o wiťazſtwe grófowom doneſie. Ale jeho márnotlachſké reči ſkoro ſa na wodu obrátily.

Francúzi wyhrali bitku a ten parádny blázon priſſiel do zajatia, a tu nápadné bolo každému, že ten človek tak kawalierſky wyzeral, preto ho pred najwätſſieho generala predwiedli, ktorý ho dobre poznal a pýtal ſa, že kdo ho to tak hrdo wyſtrojil? Blázon odpowedal, že mu markgraf dal ſſaty i koňa a eſſte 500 dukatow ſlúbil, aby jeho panej prwú poſſtu o jeho wiťazſtwe donieſol. Nuž ale, doložil blázon, z toho je nič, ten gróf ſám ſi chcel ſwoje peniaze wyhrať, preto ſám w ſwojej oſobe odnieſol tú nowinu.

Nowinu, ale weru protiwnú, tá iſte neſtála 500 dukátow.

No, ale už doſť z tých „wojünſkých" rozpráwok, wás poſpolitých ľudí ſa to ſkoro nič netýka; a predca ſa i wy wſſetci mnohému z tých bojowníckych príkladow učiť môžete. Ba, powedzteže, či my na tomto ſwete doſť nebojujeme každý na ſwojej poſtati? - Či nemáme

doſť „domácej wojny" s wſſakowými protiwníkmi naſſimi? a oni zaſe s nami? Či tá „kwapná opowážliwoſť" nemôže mať mieſto wo woſpolnom obcowani naſſom, pri wſſakowých podnikoch naſſich?

Žiaden hoſpodár, žiaden obchodník, žiaden remeſelník, žiaden predſtawený, žiaden manžel, žiaden rodič, ſlowom nikdo ſa pochwáliť nemôže, žeby jeho počínanie wždy dobrý wýſledok malo, nájmä wtedy, keď ſa dal uchwátiť prenáhlenoſti a opowážliwoſti, priſmelo ſi počínal a tak ſa prerátal, wiac ſi ſſkodil, ako oſožil. Taký človek wietor lapá a ſtín honi — wietor ty nelapíš a ſtín nedohoníš, a twoje takéto počínanie len wýſmech zaſluhuje. Stane ſa ti ako tomu grófowi, ktorý pre ſwoju chytroſť a nerozwážliwoſť do porekadla priſſiel: „Mnoho ſmele napočínal, ale malo ſſťaſtne dokonal". I ten wedec prawdu howoril: „že nikdo ľahſſie premožený nebýwa, jako ten, kdo ſa ničoho neboji a woſlep robi, a že bezpečenie ſebä je počiatok neſſťaſtia. Neni rádno nepriatela za nič nemať, bo ho to len mocnejſſím činí".

Jeden rimſký ciſar mal wraj za heſlo, a to čaſto opakowal: „Wſſetko pozorne! waruj ſa!" A ponewáč w nemčine „Hut" i pozor, i klobúk znamená: tak čo ſi kolwek ten ciſár značil, wždy na konci klobuk namalowal k ſwojmu upozornení.

I wy ſi rodáci! nie na konci, ale wždy na počiatku, nie „klobúk" ſi wymalujte, ale — — „pozor!" a wo wſſetkom obozretnoſť!

Fortielſtwo — furtáctwo — leſť.

(Wtipné, chytrácke, úliſné hlawy).

Nedá ſa to upierať, že najwiac weci, čo ſa dejú na ſwete, na ſſelmáctwe, chytráctwe, lži a klamu býwajú založené, i wywedené, a že mnohí ludia, w iſtých hraniciach ſkoro wſſetci, za takýmito proſtredkami jako o záwod ſa ženú, chtiac ſi napomôcť ſwoje ſſťaſtie a tiſícerake zámyſly, keď ſi netrúfajú pomocou Božou a prawou ceſtou doſiahnúť ciele ſwoje. Má to počinanie ȟadacie ſwoje moderné, či modné meno „politika" a tá nič inſſieho neni, jako kunſſt majſtrowſky ſa pretwarowať, ináče ſa twáriť ako ſmýſſlať, čierno bielým a na opak robiť, inſſie howoriť a inſſie w ſrdci ſmýſſlať, tedy pokrytſtwo, lož a klam, čo keď nikomu neſſkodi a w rozpakoch pomáha, zaſlúži meno ſſanowliwé „wtipné furtáctwo". Kde ale ide o ſſkodu druhého, aby ſa člowek na újmu cudzého ſſťaſtia ſám obohatil, podwiedol, oklamal, oſſudil niekoho, to je potom celé ſſibalſtwo a kujonſtwo, je podlá úliſnoſť a ſtáwa ſa čaſto, že taká úliſná, ſſibalſká liſſka ſama ſa oklame a w poſmech uwedie.

Opatrnoſť ſice neſſkodi nikomu, weď i Spaſitel ludſtwa Ježiš Kriſtus tak wypráwal ſwojich učencow do ſſirokého ſweta, jako owce medzi wlkow, aby boli „opatrni jako hadowé" ale proſti, to jeſt: úprimni, neſſkodni, jako newinné holubice. Len nech tým nikomu neſſkodime a na újmu cudzého dobra ſebă nenapomáhame. Widme už niektoré príklady ludſkej úliſnoſti a fortielnoſti.

1. Žiadoſť panowania doſťraz podiwuhodné klamy a figle wymyſlela, jako i tento príklad ukazuje. Keď rimſky ciſár a uhorſký král Adalbert zomrel, jeho wdowa Alžbeta už po jeho ſmrti malého princa Ladiſlawa porodila. Tohoto doniesla matka w ſſtwrtom meſiaci do St. Belehradu, aby ho tam za krála uhorſkého korunowať dala. Prelati, páni a pritomná ſſlachta pozdwihnúc ruky nad hlawou korunowaného dieťaťa, ako ſwojho krála, žiadali mu k panowaniu ſſťaſtie a králownej ſlubowali, že za ňu a jej ſyna krew i majetok wynaložia.

Z druhej ſtrany gróf Cilli jako pribudzný králowſkej rodiny zaſtupowal oſobu krála a jeho menom ſtawom uhorſkým priſahal, že ſlobody krajiny, zákony a poriadok mužne hájiť bude. Pri tomto wýkonu wraj matka i s dieťaťom zaplakali, ona w pomyſſlení na ſwôj wdowický ſtaw, a dieťa z prirodzenoſti detſkej, čo ſa ale za zlý predznak powažowalo. Ani ti pritomni nemohli ſa zdržať plaču.

Ponewáč ale rozmyſlná králowná dobre wedela, jak neſtála je myſel lidſká a wrtkawé koruny mocnárſke, nechcela celkom neſtáloſťou poznačeným Uhrom dôwerowať, ale aby tým lepſſie korunu ſynowi ſwojmu poiſtila, wymyſlela ſi tento figel. Ona wedela, že Uhria za prawého krála nepowažujú, kdoby obyčajnou krajinſkou korunou, ktorú w hodbábe zawinutú, zapečatenú a mnohými zámkami opatrenú oſtrihali, korunowaný nebol. I ſnažila ſa, tú korunu ſebou odſſikowať a zadržať; aby kým jej ſyn žiwý bude, nikdo nemohol tenže korunou byť korunowaný. Tedy, keď ſa to korunowanie

prewiedlo a korunu mali zaſe na jej mieſto odpratať, tú ſama králowná pred očima ſtawow wlaſtnoručne zakrutila do obliečky a oddala jednej zo ſwojich dám komorných, aby ju do truhly uložila. Nuž a táto po predku k tomu priſtrojená, obratne taký iſtý batožek, tej ťarchy a welikoſti a práwe tak zawinutý podhodila, a wedela to tak ſſikowne wywieſť ſwojou chytroſťou, že to žiaden z pritomných nezpozorowal. Truhlu zapečatili a uzamkli, a takýmto činom wſſetci páni a ſtawy, kolko jich len bolo, ſkrze dwe úliſné a zchytralé ženy, očiwidome prewedení a oklamaní boli.

Jako ſa tá neſtáloſť uhorſkého ſmýſſlania dokázala, a jako pozdejſſie polſkého krála Wladiſlawa Uhria korunowali, o tom obſſirne piſſu uhorſki dejepiſci.

2. I w cirkewných a duchowných záležitoſťach mala neraz mieſto taká „ſwätá" úliſnoſť a ſchytraloſť, ač nekale ciele lowila a málo ktorá wyhoworiť by ſa dala. Naſledujúcu môžeme wyhoworiť, ba pochwáliť, jako ſa jeden biſkup wtipil. Za čaſu totižto ciſára Theodoſia ſekta arianſká, ktorá za biſkupom Ariuſom božſtwo Kriſtowo doproſta tajila, welmi ſa rozmáhať počala, a tak ſa zdálo, že jej ſám ciſár naklonený bol. Tu jeden bohabojný biſkup wſſemožne ſa pokúſſal u dwora ciſárſkeho toto kacierſtwo nejak zamedziť a prekaziť. Keď ale nič nemohol pre mnohých wyſokých priazniwcow tejto zkazy, wymyſlel ſi dowtipný muž tento fortiel: ſſiel raz do paloty ciſárowej, keď práwe i ciſárſky princ Arkadius pri otcowi meſſkal, a rozmlúwajúc s ciſárom o rozličných predmetoch s najwätſſou úctou, princa ſi ani nepowſſimnul a nezdworilo ſa k nemu držal. Táto neúcta ciſára tak welmi popúdila, že biſkupa za to wyſſkoliť a pohaniť chcel, ten ale prediſſiel ho a tymito ſlowmi umieril: „Waſſa Jaſnoſť ſa hnewať chce, keď ſa niekdo k Jaſnoſti úctiwe chowá ſice, ale ſyna ciſárſkeho zapowrhuje? ej, čim wiac je nebeſký Otec náš k hnewu opráwnený, keď ſa mu ariánſki kacieri modlia ſice, ale jeho jediného Syna znewažujú, potupujú, ačpráwe ſám Duch Boži howori: kdo Syna necti, toho necti ani Otec".

Tieto centowé ſlowá na tolko pohli toho ciſára, že biſkupa za odpuſſtenie proſil a na jeho žiadoſť wſſetky ſchôdzky ariánſke dôrazne zakázal. Takéto wtipné nápady ktožeby nepochwálil?

3. W nedoſtatku, zmužiloſti a hlade ozaj ſa prúži rozum a dômyſlnoſť, jakoby ſi človek pomôhol, trebas by to i s neſſkodným klamom bolo. Tak čitame o Kriſſtofowi Kolumbuſowi, ktorý nowý ſwet totiž Ameriku wynaſſiel, že keď r. 1502 bol na ſwojej námorſkej ceſte, muſel ſa na oſtrowe Jamaike pribawiť, aby ſi porúchané lode pooprawil. Tu ho potkala tá nehoda, že mu jedna čiaſtka ludſtwa prechorela, a ktori zdrawí boli, ti ſa mu zbúrili a jeho rozkazy poſlúchať nechceli, i wywolili ſi jednoho zo ſpolku, ktorí jich mal nazpät wieſť do Španielſka, aby ďalej neplawili ſa. Tu ſa Kolumbus nalezal w najwätſſej potrebe a nebezpečenſtwe; lebo kromä toho ſpiknutia a tých chorých, wyſſla mu i potrawa, keď jim Indiani ničoho dať nechceli; aby ſa len týchto cudzincow ſkorej ſproſtili.

Ale obmyſlný Kolumbus wedel ſi a ſwojim pomôci naſledujúcim prirodzeným fortielom. On jako ſkú-

ſſený hwezdoznalec wedel, že o niekolko dni bude welké zatmenie meſiaca; dal tedy k ſebe powolať niekolkých tamejſſích prednejſſích tamorodcow a powedal jim, aby jeho mužſtwu hneď potrawu doſtatočnú prinieſli, bo ináče wſſetci na ukrutný mor zomrú, a aby tomu werili, uwidia o dwa dni znamenie, lebo ſa meſiac celkom premení a čerwený jako krew bude.

A keď ſa toto na udaný čas ukázalo, tu tých proſtičkých ludi welka hrúza obiſſla a taký ſtrach napadnúl, že ſa hromadne ku Kolumbuſowi hrnuli, s plačom za odpuſſtenie ho proſili a tak hojne ho opatrili, že w krátkom čaſe wſſetci priſſli na meſto a ſa uſpokojili.

4. Francúz má byť pred druhými národy najdômyſlnejſſí chytrák, ktorý ſpeſſnými nápady ſwojimi i najhorſſie rozopre a púťky naprawiť a poradiť ſi wie. Na ukážku nech tu ſtoji táto pripadnoſť. Jednomu kniežati z pod hlawy keď ſpal zkapal liſt, ktorý ſpriſahanie proti králownej Katarine Medicis obſahowal, a ten liſt jeden zo ſluhow tejže králownej doručil. Čo tu robiť? kde ſa piſmo podelo? a keď ten plán na jawo wyjde, čo potom?

Bola to nemilá ſtaroſť a w tomto teſne ſdôweril ſa druhému kamarátowi, a ten mu poradil, aby hneď ſſiel ku králownej a nič nedal pozorowať, že to piſmo zkapalo, len jej oznámil, že ho ſebou prináſſa i s odpowedou, ktorú naň dal. Aby ſa len tak twáril a wo wreckách piſmo hladal, ulaknutým ſa ukázal, že ſa mu ztratilo. A keď celý obſah piſma králownej ſdelí a ſwoju protiwnú mienku proti tomu ſpriſahaniu dokáže,

že on s nim nič mať nechcel a proti tomu zroceni ſa poſtawil, že mu to oſožiť a z ťažkých rozpakow wytrhnúť ho môže. A w ſkutku ſa mu podarilo, a bola s nim králowná ſpokojná, i oratowal ſi hlawu.

5. Eſſte ſpeſſnejſſí bol ſo ſwojim nápadom ten francúzſky woják, ktorý ſa s druhým wojákom w kocky na peniaze hral a jako to pri takých hráčoch býwa, napoſledy ſa pohaſſterili a hodne poobrážali. Tu ten, čo prehral, wywolá tam toho na ſúboj, aby ſa borcowali, ktorý z nich bol obrazený. Ten ſſwižký chlap to wywolanie prijal, lebo nie len obratne kockowať, tiež i ſſablu obracať wedel. Šli tedy w určený čas hodne ſtrán ceſty na wykázané mieſto, aby jich nikdo newidel a nemohol ſtopowať, lebo taki duelanti býwali na hrdle treſtani. Preto ſi len jednoho koňa wzali, aby wiťaz uprchnúť mohol. A keď ſa takto pochytili, tu ten obohratý zas tak pochodil, jako pri tých kockách, a tolko ſſtichow doſtal, že ſa len tak krew z neho walila.

W tom, keď boli w najwätſſom ohni, zpozorujú, že ſa ſám knieža k nim náhodne bliží, predeſia ſa oba, že bude po nich, keď kniežaci rozkaz preſtúpili, a budú obeſeni. Tu bola dobrá rada drahá, keď ani uprchnúť, ani ſa wyhoworiť nemohli. A nechby bol ten mocnejſſí na koni uſſiel, zoſtane ten druhý a jeho zradí.

W takýchto deſných rozpakoch ten ſſibaliſko pochytí ſwojho dorúbaného, krwou zbroceného kamarata, wyteperí ho na koňa a tak ide naproti kniežati: „Odkial a kam ideš s týmto tak doriadeným človekom?“ pýtal ſa knieža. — On chytro urobí ſa tým „miloſrdným ſamaritánom“ a odwetí, že toho ſwojho dora-

neného kamaráta naſſiel na ceſte, kdo ho doranil, že newie, ale myſli, že ho prepadli lúpežnici, a teraz ho ſſikuje na bezpečné mieſto, aby priſſiel k ſebä. J ten dokrwawený ſſelmák wedel ſa ſſikowať do tohoto klamu, a urobil ſa nemým. J boli oba bez ďalſſieho opytowania a zodpowedania prepuſteni, tak prewedli ſwojho pána, a oratowali ſi žiwoty.

6. J pri zamilowaných a manželſkých domluwách také klamſtwa a chytráctwa čaſto ſa ſtáwajú. Jeden zemän z Pikardie, menom Kapraſe, wybral ſa do Pariža a hladal ſi ſſiaſtie kroz ženbu. Hladal ſi totižto bohatú ženu, a keď takých bláznow, čo bohaté ženy hladali, bol welký náwal, nuž ſa tento zadlho k ničomu dotiſnúť nemohol.

Po niekolko meſiacoch zpoznal ſa ſo ſynom jednoho králowſkého pokladnika, ktorý ho do otcowho domu dowiedol, kde ſa s jeho ſeſtrou obznámil a medzi tymito dwoma poznenáhla poctiwá láſka ſa zbudila, že ſi jeden druhému i ruku priſlúbili, pakli otec k tomu priwoli.

J wyprawil ſi Kapraſe ſwojho pytača na wýzwedy k otcowi, ten ale odkázal mu okrúhle „nie" lebo on ſwoju dceru takému bedárowi, ktorý nič nemá, žiadny ſtaw, ſlužbu, ani remeſlo, aby žene a deťom wýžiwu zaopatriť mohol, dať nemôže. Toto odbytie primelo náſſho zalúbenca, aby odceſtowal do Flandrie, a tam ſi hodnoſť i majetok, alebo hrdinſkú ſmrť wydobyl. A tu ſa pri wojſku drzal hrdinſky a zmužile, pod ktorým čaſom jeho milenku mnohi pýtali, ona ale každému odoprela, werná ſúc ſwojmu Kapraſowi. Nechybowalo

mu ani na ſſiaſti, keď iſtého bohatého ſſlachtica od ſmrti oratowal, a ten ho od ſlužby wojenſkej oſlobodiac, ſo ſebou do Francúzſka pojal, a naučil ho iſtý klam, jakoby ſwoju bohatú milenku obdržať mohol.

Keď totižto priſſli do Pariža, rozchýrili wſſade, že oni moc peňazi z wojny doneſli w hotowoſti, w zlatých retiazkach a inſſich klenotoch, a Kapraſe ſſatil ſa ſkwoſtne, drzal ſluhow i kone parádne ako bohatý pán. Takto nádherne priprawený nawſſtiwil ſwoju milú a bolo to whod otcowi, on ho wďačne prijal, ona eſſte wďačnejſſie, lebo oba dopočuli, že welkú koriſť z wojny prinieſol.

Pri tom wſſetkom nechcel ſa pokladnik tento prenáhliť a dceru ſwoju priſlúbiť, kým jeho poklad očima neuwidi. Tu mu ten bohatý ſſlachtic preukázal ozaj priatelſkú ſlužbu, dal mu 20,000 toliarow w hotowoſti, potom drahocenné prſtene a inſſie klenoty, ktoré on ako ſwôj majetok ukázal, ale pozdejſſie ſwojmu dobrodincowi s powďačnoſťou prinawrátil.

Toto zlato oſlepilo král. pokladnika a ſwoju dceru s kráſnym wenom 40,000 toliarow dal za manželku ſſtaſtnému Kapreſowi. Za tieto peniaze kúpil ſi obzwláſſtny úrad a tak ſa w ňom ſſikowať wedel, že mu pozdejſſie celá krajinka bola ſwerená a dobre ſa mal.

Tak pán pokladnik oklamaný muſel wyznať, že dceru ſwoju chudobnému dal, ktorý ale zbohatnúť mohol a ſmial ſa čaſto na tento ſſtaſtný klam.

S takýmito a podobnými prikladmi dalyby ſa celé knihy naplniť; my ale pri týchto zoſtaneme a len to dokladáme, že múdry a opatrný člowek môže ſwoje

ſſťaſtie, keď ſa mu ináče oſud neprieči, lahko založiť ſwojim rozumom; ale nejapná, newybrúſená hlawa k ničomu nepride. Preto dobre howorili ſtari latinaci, že od opatrnoſti a rozumnoſti nič luďom užitočnejſſieho neni.

Stáwa ſa ſice tu i tu, že pojediný člowek úliſnoſtou a klamſtwom eſſte ſkôr ako rozumom, ſwôj ciel obdrži, lež pri tom na weky je to nebezpečenſtwo, že Bôh takých ludi ſkoro k pádu priwodi a ſídlo, ktoré iným naſtrojili, obyčajne jim hrdlo zakoſi; a len málo je tých prikladow, aby zlomyſlni úliſnici a podwodnici treſtu Božiemu uſſli. Tak ſa oſwedčil ſám: „Neni žádné múdroſti, ani opatrnoſti, ani rady proti Hoſpodinu". Přiſl. 21, 30.

Šťaſtie a jeho klamliwá neſtáloſť, wrtkawoſť.

1. To, čo už mudrc Boži Sirach pred tiſic a tiſic rokmi wyſlowil: „že nikoho wychlubowať a za ſſťaſtného, blaženého držať pred jeho ſkonanim nemáme" to eſſte ſtoji a ſtáť bude až do konca ſweta. Tým tolko chcel dať k porozumeni, že dočaſné blaženſtwo w jednom okamženi zmeniť ſa môže, a mnohý člowek, ktorý ſa za najſſťaſtnejſſieho pokladal, čaſto pod okamženim tým najneſſťaſtnejſſim ſa ſtáwa. Len po ſmrti člowekа ſa riecť môže: „no, ten na ſwete bol ozaj ſſťaſtný".

Môže byť, že mudrc onen prijal tú reč ſwoju z úſt toho Kreſuſa, a či radſſej Solona. Kreſus prebohatý, prenádherný král Lydie, ktorému ſa ozaj ſſťaſtne

wedlo, mal moc, bohatſtwo, česť a ſláwu až nad hojnoſť, a preto ſa držal za najblaženejſſieho člowekа na ſwete a chcel, aby to celý ſwet wedel a obdiwowal. Tým cielom dal ſi dowolať athenſkého mudrca Solona, ukázal mu wſſelku ſwoju ſláwu a nadheru, pak ſa ho pyſſne pýtal: „powedz, či ſom já nie najſſťaſtnejſſi člowek na zemi?" Na to doſtal túto omrzlú odpoweď: „žiaden člowek ſa pred koncom, pred ſwojou ſmrťou za blaženého držať nemá!" Za tú reč ſa mu hrdomyſlný, ſſťaſtim wybujnelý Kreſus len notne wyſmial.

A čo ſa s nim pozdejſſie ſtalo? Pozdwihnúl ſa z wyſokomyſlnoſti proti Ciruſowi perſkému králowi, ktorý ho zbil, žiwého chytil a na hranicu drewa poſtawiť dal, aby bol žrawým ohňom ſpálený. Tu tento w úzkoſti wolal: „o Solon! Solon!" myſliac ſi, prawdu ſi mi ty powedal, teraz bych ťa newyſmial.

Keď tieto wýkriky Cirus dopočul, zwedawý bol, jaký to Bôh, ku ktorému ten neſſťaſtnik w ſwojej teſknoſti tak pohnutliwe wolá. Kreſus wýſtražne odpowedal: „to je ten, ktorehoby wſſetci králowia a tyrani počuť a naſledowať mali".

Cirus ſa tým neſpokojil a naliehal na určitejſſiu odpoweď: „kdo je to ten Solon?"

Nuž mu Kreſus wyrozprával, čo s nim mal a jak welmi lutuje, že ſi múdru jeho reč newſſimal, nebolby na toto priſſiel. Keď to Cirus wyrozumel, hneď ſa wtipil, a rozpomenúl, že je i on len člowek loſu podrobený, pohnúl ſa tedy a olutowal čo s Kreſuſom urobil, i rozkázal ho z hranice drewa dolu wziať a k ſebä doprowodiť. Drewo ale už bolo podpálené a

plameň tak na ſtrany ſſlahal, že nebolo možno k nemu priſtúpiť a oheň uduſiť, až rizenim Božim zrazu taký leják ſa ſtrhnúl, že bol oheň wyhaſený a Kreſus wytrhnutý.

Potom celý ſwôj žiwot w tichoſti a pokoji, bez wſſetkej práce a ſtaroſti na dwore Ciruſowom ſtráwil, milý ſúc a wážený pre ſwôj wyſoký rozum a múdru radu, tomuto panownikowi. To ſa ſtalo roku 3506 od ſtworeni ſweta, tedy aſi 380 rokow ſkorej ako Sirach ſwoju knihu piſal.

2. Nuž ale jako to už býwa, že ſſťaſtie a ſláwa ſwetſká oſlepuje člowека, i tento prwý ſamowladár perſký Cirus ſkoro i na Kreſuſa i na Solonowu reč zabudnúl, preto jeho ſláwa a wſſetka blaženoſť razom a w náhliwoſti wyhaſená bola. Keď ſwetowládne meſto Babylon ſylným wojſkom ſwojim podmanil, nalakomený na ſláwu puſtil ſa i proti ſcitickej králownej Tomýre a obtočil ju zo wſſetkých ſtrán. Z počiatku ſa mu darilo, do zbil wojſko králownej i s jej jediným ſynom, čo ale tak rozweſelilo Perſſanow, že ſa dali na radowanky a hodne hoſtili.

Králowná ſa medzitým zmocnila a znowu pribrala k bitke, prepadla ubezpečeného nepriatela a na hlawu potkla tak, že z 200,000 Perſſanow nezoſtal žiwý ani jeden, ktorýby tú hroznú porážku bol doma oznámil.

Samého ſwetoborca Ciruſa tiež zabili, králowna dala mu hlawu odrezať a do jednej krwou naplnenej dieže hodiť s tymi poſmeſſnými ſlowy: „tu máš krwožiznivá, nemohla ſi ſa krwou naſitiť, po ktorej ſi wždy ſmädila, teraz ſa jej nalokaj“.

3. Moſkálſky welkoknieža Boris ſedel na trúne ſwojom celkom bezpečne a w najwätſſom blaženſtwe, keď jeden opowažliwec nenazdajky wpadnul mu do krajiny, wydáwajúc ſa za princa králowſkého Demetriuſa, a tu ſi mnohých priwržencow ziſkal, s ktorými zrowna uderil na Moſkwu. To ſpokojneho a útlocitneho Boriſa tak pohlo, že náhlou ſmrťou (iſte porážkou) zomrel. S tým bolo wſſetko ſſťaſtie a pohodlie jeho pozoſtalej manželky a deti naraz zniwočené a Moſkowčania, ktori ſa lahko faloſſnému Demetriuſowi pridali, wzali mladého ſyna Boriſowho i s matkou a ſeſtrou do wäzenia a Demetrius wyprawil ſwojho piſára do Moſkwy, ktorý mladého welkoprinca i s matkou uſmrtil a rozchýriť muſel, že ſa ſami otráwili.

A jakože pochodil lotrowſký Demetrius? Tento keď ſa dal ſláwnoſtne korunowať, zaſnúbil ſi jednu dámu, wojwody Sandomirſkeho dceru, čo ſa w Krakowe r. 1605 w pritomnoſti wyſokého panſtwa a mnohých polſkých welmožow pri nádhernej hoſtine ſtalo. Na to o rok naſledowalo doprawenie mladej neweſty do Moſkwy, kde ſa manželia ſpolu ziſſli, keď mladá neweſta popredku bola korunowaná. Šťaſtná princezka, a ſſťaſtni oba manželia! ale to netrwalo zadlho. O niekolko dní olarwený Demetrius upadnul u Moſkowitow pre mnohé wýſtupnoſti a wſſakowé podozrenie w oſſkliwoſť, i dali už na dewiaty deň na wſſetkých zwonoch ſſturmowať, tu ſa ſbehlo naraz do 20,000 mužow, tito ſa wrútili do zámku, wylámali zpriſahanci náſilne Demetrowu

ſieň, a polonahý wyſkočil won oblokom a tak ſa uderil, že ho krw úſty i noſom zaliewala. Oni ho zaſe do komnaty doſſikowali a piſſtolou zaſtrelili. Jeho telo potom do naha zoblečené po werejnom placi na powraze wláčili, tu za tri dni na odiw wyſtawené. Potom ho boli zahrabali, a zas wykopané ſpálili.

To nebolo doſť, i ſluhowia jeho, potom ſwadobni hoſtia a preſpolni ludia, medzi ktorými bolo moc juwelirow (predawačow drahých klenotow) aſi do 1700 oſôb muſeli tiež neſtáloſť ſſťaſtia zakúſiť, bo jich nemiloſrdne poſtinali a ſekerami zrúbali.

Mladú neweſtu zaſe k jej otcowi odſſikowali, keď jej ſkôr drahocenný ſſmuk (okraſu) perly a drahé kamene, a čokolwek jej bol Demetrius podarowal, odobrali a do welkokniežacej pokladnice uložili.

To už len bola hra ſſťaſtia — jak dobre ſa tu mnohým wodilo, a jako priſſli na ſláwu, a jak ſmutne a biedne ſa to ſkončilo!

4. Keď už takéto welkowladárſke, korunowané hlawy podrobené ſú zmenám wrtkawého ſſťaſtia, čím wiac nižſſie, podriadené oſoby, najmä také, čo welkým pánom w ſlužbe ſtojá a wyſoké úrady pri jich dworoch zaſtáwajú, zkuſſujú to porekadlo: panſká láſka raſtie na zajačom chwoſte“.

Jako krutá powichrica čaſto nenadále ſa ſtrhne a wrchole wäži i ſtromow dolu zrážа, ba hrubé, mocné dubiſká w horách z koreňow wywracia: tak práwe powſtáwa i powichrica nenadajného zrúcenia welkých pánow pri dworoch mocnárſkych a nejeden, ktorého dnes jako nejakého boha ctili, zitra w opowrženoſti leži.

Tu nech ſtoji jeden francúzſky marſſal menom Ankre z Toſſkány; ten ſa wybral na francúzſky dwor, kde ſi bude hladať ſwoje ſſťaſtie a donieſal to tak daleko, že ſa až na marſſalſtwo wyſſwihnúl. On bol potom tak bohatý, že len w jednu noc drahne, do 80,000 dukátow wedel prehrať, a tak hrdomyſlný, že ſſlachticow, čo za plat pri ňom ſlúžili, len wſſiwákmi a „tiſic frankowými fujonmi“ opowržene menowal. I naproti králowi bol tak neſſetrný, že keď ſa s nim hral, najprw ſi klobúk poſtawil, a len potom dodal: „pane, dowolite mi hlawu pokryť“. Na to král: „áno, poſtawte ſi klobúk“.

Skrze take a inſſie dôkazy jeho neobmedzenej pýchy, priſſiel w nemiloſť u krála; i od kniežat rodzených najwätſſiu nenáwiſť ſi pritiahnul, ktori napoſledy krála primeli, aby jeho odprawenie uzawrel.

Nuž keď raz ráno s welkým ſpriewodom do dworu králowſkeho priſſiel, hneď ſa proti nemu poſtawil jeden kapitán drabantow s niekolkými ſtrážniky, zdwihnul regimentſké žezlo, a priſnym hlaſom zwolal: „halt! ſtojte! a zložte tu naraz na rozkaz králow ručnicu, abo žiwot“.

Marſſal prekwapený a rozjátrený poſtúpil jeden krok nazad, položil ruku na ſſablu a diwým hlaſom ſa pýtal: kdo? či já? Ale w tom okamženi niekolko piſſtol ſa naň wypálilo, z ktorých jedna gula hlawu, druhá ſrdce prerazila, a on ſa bez ſlowa mrtwý na zem zrútil.

A keď tento hrdý, bujný a drančirſky človek odprawený bol a ſwoje čaſné, ſnaď i wečné blaho pod

okamženim utratil, eſſte toho dňa ſa wſſetkým jeho domácim, hlaſom trompety oznámilo a naložilo, aby ſa za 24 hodin z Pariža wypakowali, a wſſetky erby neſſiaſtnika dolu ztrhali. Eſſte ſynáčka jeho dal král do obloka poſtawiť, aby ſa odtial na otcowu ſſibenicu, kde ho zakwačili, podiwať mohol.

Na to, keď ſa poweſť o jeho odprawení roznieſla, z toho bola obecná radoſť u ludu, a každý howoril: „no, už teraz máme krála!" ſtiſkali ſi ruky a ſſťaſtie jeden druhému winſſowali. Tak bol zoſſkliwený ten člowek.

Ani jeho žena lepſſie nepochodila. Ona ſice bola len jednoho chudobného kreſárowa dcera, ale na dwore králownej Medicis wychowaná, tá hneď keď ſtrelenie počula, tuſſila čo to znamená, i hneď wſſetky juwely a klenoty do jednej ſlamňače, na ktorej ſpáwala, pokládla a tak do poſtele uložila; ale ju chytili a uwäznili o wſſetko priprawenú tak, že jej pár koſſiel len druhi darowali. Tak tá pani, ktorá wýſſe troch milliónow majetku mala, o wſſetko ſwoje bohatſtwo priſſla, čo wiac, po prewedenom wyſſetrowaniu, bola na biednej dwokolici potupne po meſte wozená, marſſalka, ktorá ſa len nedáwno na pozlátenom hyntowe wozila. Napoſledy, keď pokanie a lútoſť nad hriechami ſwojimi učinila, bola zoťatá, telo až na koſſelu zoblečené a i s hlawou na ohni na popol obrátené.

Takto hla, ſplnilo ſa to treſné wyrečenie, že „Šťaſtie, komu najlepſſie ceſtu wyhladilo, toho na tej klzkej ceſte najſkôr podwráti a miláčka ſwojho k pádu priwodi“.

5. Miniſtri pri panownických oſobách čaſto ſi wiac oſobujú, jako jim priſluchá a mená ſwojich principálow k rozličnej zlobe nadužiwajú, ſkrze čo jich u poddaných nenáwidenými robia, a ſebä ſamých pri wſſetkej ſwojej bezpečnoſti a politických ſigloch do najwätſſieho nebezpečenſtwa uwodzujú.

Tu hneď jeden priklad. Roku 1641 malo králowſtwo Portugalſké ſwoju gubernantku jako králownú, ktorej dali za ſekretara iſtého Miguela Waſkoncela, ktorý ſpolu za dohledáča nad celým ſſtátom uſtanowený bol. On ſprawowal wſſetky ſúdy a úrady, jako len chcel, a robil čo ſa mu lúbilo. On zhadzowal markgrafow, gróſow, biſkupow z jich úradow, a tak mnoho ſi oſobowal wo wyſoko lietawých zámyſloch ſwojich, že gubernantka a kralowná nič pri ňom neznamenala, nič ani najmenej uſtanowiť ani podpiſať nemohla, čoby cez jeho ruky nebolo preſſlo. A preto Portugalčania jeho pokračowanie za obťažné a takmer neſneſitelné držiac, ſkoro hlaſite proti nemu reptali.

A jakožeby nie? Keď obyčajný, poſpolitý člowek u dworu niečo k pokonaniu mal, bol na mieſto odpowedi a rozſudku od Waſkoncela a jeho ſluhow bitý; trochu wýznamnejſſí, ktori to ſnáſſať nechceli, boli na morſké galeje bez značnejſſích pričin poſielani; eſſte od týchto hodnejſſích za nič nepowažujúc, poſmeſſne odpráwali a tiež ſa jim galejami wyhrážali.

Neſpráwedliwoſti, kriwdy a tyranſtwa až primoc už bolo, čo ſa za otročenie a ruſſenie ſlobody powažowalo a na odraženie tých neprijemnoſti pomýſſlalo. Tu raz jednoho dňa ráno o deſiatej hodine ſſlachta

meſta Lizabonu napred dohoworená ſpolu ſa ziſſla, a dobre ozbrojená wo dwore, kde ten dozorca býwal, ſa doſtawila, a keď ſa ani nenazdal jeho chmatla a nemiloſrdne zabila. Tak preſſla wſſetka ſláwa, moc a wláda i ſſtaſtie tohoto Španielčana, keď už mieru zloſti doplnil a tolikú oſobowačnoſť miniſterſkú ſkutkami tyranſkými prewodil. Ozaj, čiby ſa ſem i za naſſich čaſow tito páni nazrieť nemohli? Čiby mnohý z nich nezaſlúžil los toho Waſkoncela?

6. Komuby tu nepriſſiel na pamäť i ten ctilakomec Amon w ſtarom zákone najwyšſſi z kniežat Aſwerowých wo wſſetkých jeho 127 krajinách, ktorý že ſa po wyznačeni lakotne hnal a nadmier ſwojim ſtawom pýſſil, pre jednoho Mardochea wſſetkým držawným Židom úklady ſtrojil. Jako ale tento pýchou naſſpikowaný welikáš na ſwojej wlaſtnej ſſibenici i ſo ſwoimi deſiatimi ſynmi pochodil, to i waſſe ſſkolſké deti rozpráwať znajú. Tak preſſla ſláwa, hrdoſť i nádhera jeho.

7. Podiwný los čloweka poniektorého je tak ſpoádaný, že ho hneď zarmucuje, hneď obraduje, hneď owyſſuje, hneď w propaſť uwrhuje, a napoſledy celom ho zniwočí na odiw ſweta.

Iſtý Neapolčan menom Perillus, mladý a boatý člowek, ale bez rozumu a rady, dal ſa na márſť a wſſetko takmer ſwoje imanie na kocky a karty rehral a prekratochwilil, a pritom eſſte zalúbil ſa ž zbláznenia do jednoho bohatého kupca dcery, ktorú i za manželku požiadal. Rozumie ſa, že mu ju otec, irio rečený, pre jeho zlé hoſpodárenie, o čom ſa

wſſeobecne wedelo, odoprel. — Tento i haňbou, i láſkou hnaný, počal ſa prebúdzať, a keď oſtatok ſwojho majetku ſobral, wzal ſi pred ſebä, že pôjde do Egypta a tam dáky handel započne: Tým cielom ſa s niekolkými kupci wyſtrojil na loď, a keď hodný kus po mori preſſli, ſtrhla ſa morſká powichrica a po troch dňoch priſſla loď, na ktorej ſa plawil, do rúk piratow, či morſkých lúpežnikow a náš mladý kupec priſſiel do ich wäzenia. Práwe wtedy Mirio naručil ſwojim luďom, ktorí ſa tiež na mori nalezali, aby mu od tureckých morſkých lúpežnikow deſať chytených Neapolitanow kúpili. Perillus bol tiež medzi tými deſiatimi, a takto ſa zas doſtal do Neapolu, doplátal ſa lahko k ſwojej milenke a s ňou potajomky dorozumiewal. Z tohoto rabſtwa ſa wymenil akoſi a zas na wýchod ceſtu naſtúpil, kde mu kupectwo priazniwo ſſlo a tak ſa s nim polepſſilo, že pod krátkym čaſom wiac majetku ſi dobyl, jako mu bol jeho otec nechal. Oſtatne držal ſa ſtatočne a cnoſtne, a každý ſi ho oblúbil i ſám Mirio, ani ſa už teraz nerozpakowal dať mu ſwoju dceru, čo ſa s porozumenim rodiny i ſtalo.

Kdože bol teraz ſſťaſtnejſſi jako Perillus po tolkých trampotách? Iſte ſi tak myſlel, že už celkom wywiaznul z oſidel neſſťaſtia a že ſa budúcne ſo ſwojou wyžiadanou towaryſſkou uſtawične teſſiť a rozkoſſiť bude.

Ale o neſſťaſtný oſúd! Swadba bola w letni krásny čas odbawená s nemalou radoſťou, a tito mladi ludia odiſſli do ſwojho pokoja, tu ſa im ſrdce rozpleſalo a uradowane wyrozpráwali ſi ſwoje minulé podiwné udaloſti, a w tom zdwihne ſa rýchle hrozné bli-

ſkanie a hrmenie, hrom zarachotí a udre práwe do toho domu, a diw diwúci, oboch ženichow práwe keď ſa ſladko obímali — zabije. Tak hla ſmrť ľúdiwá, Božím ramenom wedená, a z jeho božſkých príčin, wſſetkej radoſti a kochaniu koniec učinila.

Tak už wtedy platilo, a eſſte platí to naſſe porekadlo: „človek mieni, a Bôh mení.“

8. Poniektorí páni úradníci a ſprawcowia ludu chceliby dobre žiť, nádheru prewodzowať, welkých pánow hrať, a pri tom eſſte i hodne peňazí ſi naodkladať, aby ceſtowať a peniaze rozſípať, nádherne ſa ſſatiť, paláce ſi naſtawať mohli. Potom neni diwu, keď takí ludodráči ubohých podaných nadmier utláčajú a jako pijawice wyciciawajú. Nuž ale i takýchto potkáwa často rýchly pád tak a tam, kdeby ſa ani nenazdali.

Na konci r. 1600 ſtalo ſa, že arcikniežati ra- úſkemu jeden z jeho úradníkow s 15 kráſne ozdobenými pariwami priſſiel w úſtrety, ktorý predtým len „kalefaktor“ peciar, a maſſtalný ſluha, planý človek ol, ale priazňou arcikniežaťa wyſſwihnúl ſa na wý- atný úrad w ktorom nezbedne ſi počínal.

Arcíknieža ſa ho pýta: „komu to ludſtwo, čo ebou ſſikuje, patrí.“ Najmiloſtiwejſſí pane, odwetil on, o ſú moji ſluhowia, ktorých Waſſej oſwietenoſti k úcte o čas iſtej potreby užiť chcem. „Jako to, howorí arci- nieža, či ſom ia já na to uſtanowil, aby ſi ſa pýſſil, ádheru prewodzowal a jako jedno knieža ſa wozil? oto mi hádať dá, že ty alebo moje dôchodky k ſebe riťahuješ, alebo bez náſſho dowolenia podaných naſſích rancuješ a im wetſſie ťarchy zawaluješ. A wieš ty,

že ſi ſynom jedného chudobného ſedliaka? Weď ſom já dočul, že keď twoj otec bol u teba, ty ſi mu zakázal, aby ſa neopowážil powedať, že ſi ty jeho ſyn. Či ty wieš, že tureckého ciſára Solimana paní bola w Ruſku zo ſedliaka zplodzená, ktorú w jej detinſtwe jeden židák ukradnul a predal, a predca ſwôj pôwod a rod nikdy netajila; no, a to bola jedna ciſárowná. Pri tolkom ſſťaſtí a powýſſení nehaňbila ſa predca za ſwojich rodičow, ale kým len žili, poſielala im každoročne iſtú peňažitú podporu, aby ſa tak biedne, jako druhí ſedliaci, nežiwili atď.“

Na to rozkázal mu arcíknieža dolu zoſtúpiť, zhodil ho zo ſlužby a pobral ſluhow jeho do ſwojho dworu.

Tak hla, bol chlapík tento za ſſtwrť hodiny i welký, bohatý, kniežací úradník i wyhodený, opowržený pobehaj a otrhanec, iným na príklad, aby ſi tak wyſoko nepočínali a takú záhubu na ſſije ſi nezawalili; aby o nich neplatilo: „kopati nemohu, žebrati ſe ſtydím.“

9. Eſſte niečo o wojenſkých dôſtojníkoch, pri čom ſa i zaſmejete; lebo w ſkutku mnohých ludí počínanie a jeho wýſledok len wýſmech zaſluhuje. Nuž ti wojenſkí dôſtojníci — to je hrdoſť, drſnatoſť, oſobowačnoſť, ſwetáckoſť, odbožnoſť, ſebewolnoſť, preto, že ciſárſke odznaky noſia, a napoſledy taký bedári, jako treba kdo druhý. Títo „cifrowaní“ páni ſotwa ſi pomyſlia, jak klamliwá je ich ſſťaſtena, nielen že wo wojne zahynú, ak i ináče keď wypadli zo ſedla, jaký môže byť ich los.

O jednom poručíkowi a či lajdinantowi ſa piſſe, že po uzawrení mieru, zaďakowal a wrátil ſa do ſwojho domowa. On ſi myſlel, že z doneſenej koriſti bude

móci pohodlne žiť; ale ono ſkoro preſſlo, že ani newedel, kde ſa podelo, a chudák tak delako zabrednúl, že bol prinúcený w jednej dedine paſtierom ſa ſtať a ſedliacky ſtatok páſť, aby ſi kus chleba wyſlúžil.

Stalo ſa raz, že z jeho býwalých kamarátow jeden cez dedinu premaſſirowal a keď ho na poli pri ſtatku zočil a poznal, podiwenim pojatý, oſlowil ho takto: „Pán Bôh daj ſſťaſtia! kamarát, jako ſa ti wodi? ej, jako ſa twoje komandowanie, čo ſi wo wojne wiedol, tak premenilo!“ A náš lajdinant w howoru odwetil mu: „weru tak kamarát, já ſom komandowaniu z wojny priwyknúl, nuž ſom ſi pomyſlel, že ten obyčaj zadržať muſim, a preto ſom túto „kompaniu“ prejal. Já len to newiem, jako tito ludia ſwoju reč zmenili? Keď ſom predtým w daktorej dedine dal ſtatok dohnať, tu hneď jedna, hneď druhá žena lamentowala: ach, pane lajdinant, wráťte mi, pre Boha, moje howádko; a teraz keď ráno krawičky wyháňam, wolajú zo wſſeckých ſtrán tie ſtrigy: pane lajdinant! pane lajdinart! zachyťteže i moju krawu.

Nuž tak ſa to meni wſſetko na tomto ſwete; Bôh zwyſſuje, Bôh znižuje, diwy ſwoje tak prewodzuje. Tak ſi pohráwa ſſťaſtie a los s nami tu na ſwete.

Nuž a kdože je ten, čoby nebol nikdy zkúſil pri ſebe remenu ſſťaſtia? Či tento žiwot neni ſſirokoſáhle diwa-lo, kde ſa naſſe záſtoje menia uſtawične a tak ſa ſtihajú ſſakowé premeny? či neni jedno welké bojiſſte, kde každý ôže čekať naň namerené loſu údery? Ktorý zemeſyn, orý boháč, ktorý zdrawý, powýſſený môže iſtiť o ſebe, že tak naweky bude? Od rána do wečera meni ſa čas!

Tu nepomôže žádny rozum ani opatrnoſť, a prihodi ſa každému. Jako dobre poznamenal iſtý arabſký dejepiſec o jednom neſſťaſtnom kalifowi (králowi), „že bol dobromyſlný, welkoduſſný, hrdinſký, prozretelný, i do ſpráwy krajinſkej rozumejúci muž; ale keď dakomu ſſťaſtie protiwné, tu nepomôže rozum, ani opatrnoſť, bo keď ſa ſſťaſtie bliži, wtedy ono pride, čoby deſiatimi reťazmi bolo powiazané; keď ale odſtupuje, toť zmizne zrazu a potrhá wſſetky reťaze“.

A preto nech ſa nikdo nebezpeči, čoby jak pewne ſtál, ani nech s Bohom nežartuje, s človekom nepohrdá, zkazu nikomu neſnuje, aby ho rameno Božie nepoſtihlo, a aby na potupu newyſſiel. Pamatuj človeče!

Ten laňſký „krach“ wiedeňſký ani nezpominame, kolko ten „bankarow“ a inſſich ſſpekulantow nielen o millióny, ale o žiwot w hnuſnej ſamowražde priprawil. To zaznačí pozdejſſia Kronika.

Márnoſť a ničemnoſť úmyſlow a plánow ludſkých.

„Hoſpodin zná myſſleni lidſká, že jú púhá marnoſt“. Owſſem, že zná nie len reči, ſkutky, počinanie twoje, ale i to zná, čo ti duſſou hýbe, čo myſliš, čo wywieſť mieniš, a ſi predkladáš; a nielen že zná, ale ti to prekrižowať, zničiť a proti tebe obrátiť môže. Darmo ty to pred nim ukrýwaš, widi on i najtajnejſſie ſchránky ſrdca twojho a wſſetko na ſwetlo wywede.

Myſſlienky, domyſly, rady, plány nie ſú jednaké. Jedny ſú protibožſké, či bezbožné, jako toho Faraona,

ktorý nechcel poznať Hoſpodina; alebo toho rimanſkého ciſára Kaligula zwaného, ktorý keď ſa mu raz čoſi po wôli neſtalo, ſtrely metal do neba w rozbeſnenoſti howoriac: „lebo ty mňa znič, alebo já tebă zrazim“. Druhé ſú iným nebezpečné, jako toho Abſolona, čo ſi otca z trúnu zhodiť a ſebă naň powýſſiť zamýſſlal. Rady to a myſſlénky hrdomyſlné, ktorým ſa Bôh naproſto protiwí. — Ani najwätſſí tyrani a krweſmädnici, ani najpreſſibalſſieho wtipu ludia, čo jako w trápoch horúčky uſtawične o niečom fantazirujú a wſſakowé plány kujú, nedowedú natolko, aby ſa jim wždy podarilo, ano ſklamaní býwajú.

Tu niekolko prikladow uwedieme:

1. Za čaſu rimſkého ciſára Zigmunda panowal wo welkokniežatſtwe Lithawſkom ako knieža iſtý Alexander, ktorý s tým nebol ſpokojný, a chcel wätſſím byť, čo ale Bôh nechcel. Ponuknul ſa totižto nadrečenému ciſárowi, že mu proti nepokojným Čechom armádu 100,000 dobre wycwičeného wojſka poſſle a za celý rok na ſwojej trowe wydržiawať pluky tieto wojenſké hotowý je, pakli ho królom w Lithawe urobí.

Ciſárowi ſa nawrženie toto ozaj lúbilo, i wyprawil hneď dwoch arcibiſkupow, aby korunowanie toho kniežaťa prewiedli. Keď ſa už práwe na ceſtu boli wydali, doletela poſſta, aby ſa wrátili a ďalej neuſtáwali, bo ten pán medzi tým čaſom zomrel. A ſmrť, to wiete, wſſetky plány a rozmery jedným razom zmarí, ako taká panownica, ktorá nezná králow, ani ciſárow, len Boha w jehožto ſlužbe ſtojí. I bolo po — králowſtwe! po ſtotiſicowých bratowrahow, ktorí mali k chúťkam tyranow zaplawiť ſwojich bratow Čechow.

Bôh to nedal, a tohoto ctihladoſſa wyťal.

2. I Jánowi Žiſſkowi hrdinſkému čeſkému wôdcowi ſa tak wraj powodilo, aſpon powodiť malo. Tomuto keď ten iſtý ciſár, s jeho Huſity, nič wykonať nemohol tak že wojiſko ciſárſke wiacraz zmlátil a k úteku prinútil, umienil ſi po ſwojich opakowaných porážkach ináč ſi Žiſſku ziſkať, ponúknul ſa mu pod zámyſlom, že je rišſkymi a uherſkými prácami až príliš zaujatý, že ho wicekrálom čeſkým ſprawí, pod tou ale wýmienkou, pakliže odbojné ſtawy a meſtá čeſké pod jeho wládu a k poſluſſnoſti priwedie. Žiſſkowi ale wraj „ſlepému ſſlachticowi“ je to ponuknutie whod bolo a že mal úmyſel to wykonať (tak aſpon nemecký dejepiſec poznamenal, ale ſa o tom dá pochybowať) lež Bôh to tiež nedal, lebo práwe toho čaſu wypuknúl hrozný mor, ktorý premnoho ludi umoril, i ſám Žiſſka mu podlahnúl.

Newiem, či ten Nemec prawdu piſſe; ale pán ciſár iſte ſa tu prerátal, a nebolo z toho nič.

3. Počuli ſte o kuruckých, či križáckych wojnách? ako ſa na pápežſké wywolania ohromné wojſká zo wſſetkých krajín ſbehli, a každý wojak (i newojak čo ſa jim pridal) križom bielym na chrbte poznačený bol, že za Kriſta ukrižowaného bojowať do ſwätej zeme proti neweriacemu Turkowi ide. Čo wſſetko toto ſbehnuté ludſtwo na ſwojej ceſte poparatilo, jaké náſilenſtwa, plundrowania, o tom ſa rozpiſowať nechceme, ani to jak neſſtaſtne w Jeruzaleme pochodilo a po hodne odej-

mowanom náwrate kolko ſa napeleſſilo. — Doſt na tom, keď ſa nemilá nowina po Nemecku roznieſla, že Turci Jeruzalem zaſe zaujali a weci kreſtanow tam welmi zle ſtojá, tu ciſár Fridrik I. držal rišſky ſnem, a wywolal ſtawy, aby mu pomoc proti Turkowi dali, i ſobral armádu 100,000 mužow, medzi ktorými i jeho ſyn, mnohi arcibiſkupi, biſkupi, jedno rakúſke knieža, a nepočetná hromada pánow a ſſlachticow ſa nalezala.

Ale keď s touto welkou ſilou do Armenie priſſiel, doſtal chuť w jednom potoku ſa okúpať a ſi trochu powolkať, čo mu ale zle poſlúžilo, bo ſa pri tom kúpaniu utopil tak rychlo, že nebolo raty. Čo ſa potom s wojſkom a s tými „križákmi“ porobilo, to inde patrí.

4. Ani wyſoki cirkewni hodnoſtári nie ſú wyňati z tej neiſtoty a márnoſti úmyſlow ludſkých. Tak Pius II. dal ſi moc záležať na tom, aby u kreſtanſkých potentátow wymohol, aby mu ku križáckemu ťaženi na Turka, toho najwätſſieho utlačowatela wýchodných kreſtanow, pomoc dali a ſám on w tom ťaženi pritomný bol, a priſſiel r. 1464 do Ankony. Eſſte keď z Rima wychodil, obrátiac ſa k meſtu zwolal: „dobre ſa maj, môj milý Rim, mňa ty wiac žiweho neuwidiš“. Tak ſa i ſtalo. W Ankone ho napadla ſilná úplawica (behawka) pri čom lekári z iſtých znakow ſudili, že bol otráwený. Niektori zas za to mali, že od trápenia, keď tolku ſilu k nemu ſa ſhrnuwſſieho ludu newedel jako záſobiť a opatriť.

5. Nekdo ſi ſchody do wyſoka ſtawia, aby ſa k iſtému wrcholci ſſtaſtia a blahobytu doſtal a nepomyſli ſi, že ſa po tých iſtých ſchodoch tým hlbſſie do prepaſti

zrúti a tým hlbſſie padne, ako to medzi inſſimi iſtý Herman wýwoda lotharingſký za čaſu Henrika IV. ciſára bolne zkúſil. On ſa dal nepriatelmi ciſárowými tak ďaleko zawieſť, že ſa proti wôli jeho za rimſkého króla dal korunowať. Poſtawili mu w Izlebii i králowſkú rezidenciu, a ponewáč toho čaſu na tomto mieſte mnoho ceſnaku riaſtlo, už ho ciſárſki „ceſnakowým králom“ preziwali. Naſkore ale jeho prajici jeden po druhom odpadli od neho, a on ſa muſel ſpokojiť s jednou pewnoſťou, ktorú mu arcibiſkup trierſký wykázal, tu cele opuſtený žil w ſamotnoſti.

Kdo wie, jaké eſſte mohol mať wýhlady? Jednoho čaſu wydal ſa na ceſtu, z ktorej keď ſa wrátil, domluwil ſa so ſwojimi, aby ſa ako nepriatelia twárili a brány pewnoſti ſilou dobýjali, že jakoby to wypadlo, keby nepriatel naozaj pewnoſť dobýwal. Na tento ſpôſob hrnuli ſa wſſetci k zámku a keď bránou roztworenú naſſli, rútili ſa ako nepriatelia do pewnoſti a len tak „na oči“ welkú ſſturmu robili. W tejto lárme jedna baba utekala na wäžu zámku, a keď král Herman na koni medzi bojownikow priſſiel, tá žena nepoznajúc ho, wrhla z wrchu jeden welký kameň a tak ho trafila po hlawe, že hneď duſſu wydal. Jaknáhle ſa to ſtalo, roznieſla ſa poweſť po celom Nemecku, že „král ceſnakowý“ wykralowal a oſſkliwe zomrel.

6. Toto bude welmi pamätné. Wo wojnách (bôhdajžeby jich medzi kreſtanmi nebolo!) často ſa to plni, že márne ſú myſſlenia a zámyſly ludſké. Čo ſi tu nejeden wodca wojenſký nenapredkladá, jaké wiťazſtwa ſi naſlubuje, a keď pride na ſráſſku, tu odide z bojiſſťa

s dlhým noſom. — Tak pochodil w čaſiech reformácie onen poweſtný, hrdomyſlný a na ſebă moc zakladajúci herceg z Fridlandu Wallenſſtajn menowaný, najwyšſſi generál ciſárſkeho wojſka w tej chýrečnej tricať-ročnej wojne oproti reformacii a k nej pridaným nemeckým kralom a kniežatom, aby celú reformáciu uduſili, wojne to krutej a zúfalej, ktorú napoſledy s pomocou Božou rozhádnul wečitej pamăti hodný král ſſwedſky Guſtáw Adolf, keď so ſwojim malým húfom oduſſewneného wojſka poklaknúc s celým táborom pomodlili ſa a wyſpiewali hrdinſkú pieſeň Lutherowu: „Hrad prepewný" atď. uderil na nepriatela a ačpráwe ſam on pod ranami padnul, wſſak koniec urobil tak dlhej wojne a to k proſpechu Reformácie. Widite, na památku tohoto hrdiny a najwätſſieho dobrodinca zo wſſetkých kniežat cirkwe naſſej ewanjelickej, powſtal ten dobročinný ſpolok „Guſtáwa Adolfa" a trwá do dneſſnieho dňa, ktorý tiſice, ba millióny wynaložil a eſſte wynakladá ku podpore chudobnejſſich cirkwi a ſſkol ew. wſſade po ſwete, áno i w krajine naſſej.

Nuž w tejto krutej wojne ſa ſtalo, čo o tom prepyſſnom Wallenſſtajnowi ciſárſkom wódcowi rozpráwať chceme. On oblahnúc meſto Štralſund takto ſa wyſlowil: „toto meſto muſí moje byť a čoby hneď na reťazách na nebi wyſelo!"

Ale z toho nič nebolo.

Druhýraz keď král ſſwédſky pri Norimberku s táborom ležal, ten trubač wyſlowil ſa takto: „ukáže ſa pod ſſtyrma dňami, či on, a či král ſſwédſky bude pánom ſweta!" Ani to ſa nedokázalo, lebo keď ſa mu

oznámilo, že je z generálſtwa zložený, zamyſliac ſa, tieto ſlowa s kriedou na ſtôl napiſal:

„Kňazowſká reformacia
Zbawi ciſára žezla i koruny,
A mňa mojej hodnoſti" (dobrého mena).

Napoſledy keď práwe korunu čeſkú ſi chcel na hlawu poſtawiť, bol w noci w ſwojom pokojíku na ſpaní preklaný. Podiwné oſudy ludſké. Ale už doſť.

Z tohoto wſſetkeho ſa učte, moji čitatelia! že užitočne, ſluſſné a nikomu neſſkodné rozmery, úmyſly, ſtrojby, porady, ktoré ſa na čeſť Božiu a obecné dobro wziahujú, i na proſpech wlaſtný čelia, robiť ſi owſſem môžeme, wždy ale s tým prawokreſtianſkým pridawkom: „bude-li Pán chtíti, učiníme toto, neb ono" a blaze tomu či mocnárowi, či kňazowi, či práwnikowi, politikowi, čeladniemu otcowi, i každému, čo akú takú ſpráwu wedie, ktorý s Dáwidom riekať môže: „Wyzpytuj mne, Bože ſilný, a poznej ſrdce mé; zkus mne a poznej myſſlení má. A popatř, chodim-li já ceſtou protiwnou tobě, a weď mne ceſtou twou uſtawičně".

Zlé, záſſkodné úmyſly i keby ſa nám wywieſť podarilo, iſte preiſte nám to k oſohu nebude, lebo Bôh wſſemohúci so ſebou žartowať nedá, eſſte i naſſe deti za to trpieť budú.

Potom i tie dobré úmyſly s modlitbou a Bohom započínať treba; lebo „proti Bohu nic nemohu".

Konečne warujme ſa ſmeloſti a opowážliwoſti neſpoliehajúc ſa na ſwôj rozum; lebo prozretelnoſť Božia takým wſſetečníkom a ſmelcom padnúť dá, aby ſa marne nepowyſſowali a w ſwojej bujaroſti zkrotli.

Predwedená ſmrti hodina.

Bohu ſa podla jeho nekonečnej múdroſti lúbilo, čloweku jeho hodinu ſmrti ukrytú zadržať, že ſice wſſetci wieme, že umrieť muſime, ale kedy, w ktorom roku, týždni, alebo dni, w ktorú hodinu, to powedať nemôžeme, to uchodi zraku ludſkému.

A predca nás učia dejiny ſweta, že ſa naſſli poniektori ludia, čo je ſkoro k newereniu, ktori ſmrti ſwojej čas alebo iſtotne, alebo domnele, ſkrze zjawenie Božie, alebo i zleho ducha, wedeli udať.

Wſſak už w ſw. piſme máme priklad na Aronowi, ten čas ſwojho rozlúčenia niekolko dňami napred wedel, keď Mojžiš o ňom takýto rozkaz od Boha prijal: „wezmi Arona a Eleazara ſyna jeho a uweď jich na horu Hor a Aron tam umre“.

Rabini židowſki o tom rozlúčeni takúto poweſť mali: že keď Mojžiš s Aronom na tú horu priſſli, tu hneď pred ſebou jednu peknú jaſkyňu ſpatrili, w ktorej jedna poſtel a pri poſteli horiaca ſwieca ſtála, kde potom Aron ſwoje ſſaty zložil a na poſtel lahnúl, ruky i nohy rozpreſtrel a na to hneď uſnúl.

Za bratom Aronom naſledowal Mojžiš, ktorý tiež o ſwojej ſmrti wedel a ſſiel na hore Nebo, odtial widel zaſlúbenú zem, a tam zomrel.

Podobne i král Hiſkias čas ſwojho rozlúčenia muſel wedieť, keď mu Bôh 15 rokow k žiwotu pridal.

Tak i Saul, keď mu čarodejnica predſtawila wykúzleného z tamtoho ſweta Samuela, a tento mu oznámil hromowité ſlowo: „zajtrá budeš i ty ſemnou“.

Poďme ale máličko do ſtarých rimanſkých dejin, i tu najdeme priklady takých ludi, čo ſi dobu ſwojej ſmrti udať wedeli.

1. Keď Riman Druſius nemeckú krajinu ſſiroko ďaleko puſtoſſil a až dolu po Elbu wybehowal, zjawila ſa mu neobyčajnej welikoſti poſtawa ženſka a oſlowila ho takto: „Druſius, kam ty zamýſſlaš s twojimi nenaſitnými žádoſtami? los tebe nedopuſti zaujať tieto krajiny; obrať ſa nazpät, koniec priſſiel i twojich úmyſlow i twojho žiwota“. Na to ſa chlap nemálo preſtraſſený obratil nazpät; na ſwojej zpiatočnej ceſte ale ochorel i zomrel eſſte ſkôr, akoby bol k Rýnu (rieka) dorazil.

2. Zaſe Brutus jeden z tých, čo ciſára Juliuſa zawraždili, mal raz bezoſnú noc, lebo jeho obyčaj býwal w tichej noci o ſwojich záležitoſtach premýſſlať. W tom ſa čoſi wo dweräch zmrwilo a keď ſa tam obratil, zoči ſtraſſnú a ſſaredú poſtawu, weličizného čloweka pred ſebou, ktorý ſa ani nepohnul.

Brutus zmužilého ſrdca člowek, pýta ſa tej priſſery: čo ſi? či nejaký duch čloweči, a či jeden z pomedzi bohow? a z akých pričin prichádzaš ku mne? Na to mu networa táto odpowie: já ſom zlý anjel, Brutus, wo Filipis meſte Macedonie ſa zas widime. Nechže, odpowie nepreſtraſſený Brutus, nechže bude tak. Na čo tá priſſera okamžite zmizla.

Keď ſa potom naſkore tento Brutus ſo ſwojimi pluky wojenſkými w nadzmienenom meſte s armádou Antoniuſowou do bitky puſtil, ten duch ſa mu zaſe w tej iſtej podobe zjawil, ale nič nehoworil. Tu Brutus

len oči wlepi na neho, uſtrnutý ſúc ako ſtĺp, a z toho tuſſil, že ſa mu zblížil koniec žiwota. A keď widel, že ſa wiťazſtwo na ſtranu nepriatela klonilo, odjazdil o ſamote na ſtranu, uchopil ſwôj meč a ſám ſa preklal.

3. Chriſoſtom bol znamenitý cirkewný učitel za prwotných čaſow kreſtanſtwa, o ňom ſa piſſe, že keď na rozkaz pohanſkého ciſára pre ſwoju horliwoſť do wyhnanſtwa poſlaný bol, málo pred jeho ſmrťou w noci pri modlitbe dwa muži ſa mu zjawili w podobe apoſſtolow Petra a Jána, ti ſa s nim ſhowárali a blízky odchod zo ſweta, a wchod do nebeſkej blaženoſti mu predzweſtowali. Že ſa mu jeden i z mučedlnických biſkupow zjawil a tymito ſlowmi ho pozdrawil: „brate Ján, buď dobrého a zmužilého ducha, zajtra ſpolu budeme". A tak ſa i ſtalo.

4. Biſkup parížſky Marulus napiſal ſi wlaſtnoručne nad poſtelou tieto ſlowá: 5-ho Juniuſa. Nikdo newedel, čoby tento deň znamenal, len potom keď tenže biſkup práwe toho dňa zomrel, mohli náſledkowať, že muſel popredku akýmſi ſpôſobom wedieť den ſwojej ſmrti. —

Druhý biſkup menom Sewerus takže wedel deň ſwojej ſmrti, a keď ſa mu priblížil, dal hrob w ktorom manželka a dcera ležaly, otworiť, uložil ſa k nim a tak — zaſpal.

Zas w Anglicku žil pred rokmi jeden biſkup, ktorý celým jedným rokom napred wedel, kedy zomre, čo on jednomu kňazowi a ſwojmu priatelowi zjawil. Nuž a tento, ktorýby tiež rád bol s týmto biſkupom naraz zomrieť, proſil ho, aby mu u Boha wymodlil

tú žiadoſť, a tak ſa ſtalo. Oni obidwaja w ten určený deň, ačpráwe jeden od druhého ďaleko býwali, naraz zomreli. Kdožeby to pochopil?

5. Iſtý Eurik král gotſký dal jedenraz celkom nenadane ſwojich najprednejſſích dworanow a ſlužobnikow k ſebe powolať a oznámil jim, že on o 9 dni zomre, a prehowáral jich, aby jeho ſyna Alarika za jeho náſtupca prijali. Tohoto napominal, aby predo wſſetkým Boha milowal a jeho ſlužbu ctil, bez porady ſwojich werných ſtawow a radcow nič dôležitejſſieho nepodujímal, podaných ſwojich nekriwdil, neutláčal, ani iným to nedopuſtil; aby ſprawodliwoſť priſluhowal, dobročinnoſť prokazowal a naproti každému miloſtiwe a radodajne ſa dokazowal.

Keď už ten oſudný 9-tý den ſa zblížil, tu bohabojný kral ſkutočne zomrel a ſwoje zemſké králowſtwo za to wečné zamenil.

6. Bezbožná Drahomira kňahiňa čeſká a pozoſtalá wdowa prwého kniežaťa tohoto králowſtwa Boriwoja, iſtú Ludmilu, prečo, prečo nie, to zamlčíme, úkladne w koſtole uſmrtiť mienila, čo welmi tajne bola naſnowala. Tá newinná duſſa mala o tom akſi predtuſſenie a chcela ſa priprawiť k ſwojej ſmrti, preto toho iſtého dňa, keď ſa ten zločin wykonať mal, powolala wſſetko ſwoje ſlužobnictwo, wyplatila jich mzdu a rozdelila medzi nich wſſetko, čo w kuchyni, piwnici, ſpižierni, ſchránkach eſſte mala; na to ſſla do koſtola, klakla ſi pred oltárom, wyzpowedala ſa a prijala ſw. wečeru. Sotwyže to wykopala, tu od krwožižniwej Drahomiry prenajatí dwa zákernici, ztrhli jej rúſſku z

hlawy a nehľadiac ani na nábožnoſť konanú, ani na ſwatý oltár, ani na newinnoſť tej neſſťaſtnej, nemiloſrdne ju zamordowáli.

7. O králowi denemarſkom Chriſtianowi ſa rozpráwa, že keď na zámku Arnſburgu za čas chorý ležal, oſem dni pred jeho ſmrťou krájna podoba jednej oſoby (iſte anjel) ſa mu zjawila, teſſiac ho a upamätujúc, aby ſwoje weci zriadil, bo o oſem dni jeho zarmúcenie koniec wezme.

To on ſwojmu dworſkému kňazowi i lekárowi oznámil, ktori ho len zahowdrali a to za akýſi ſen držali. On ale na tom ſtál, ſwoje weci zriadil, králownu teſſil, ſynowi králowſtwo werne odporúčal, ſwojim oſtatnim deťom otcowſké požehnanie dáwal a ako ſa k matke, bratom a ſeſtrám i ku wſſetkým poddaným chowať majú, jim predkladal. Potom ſwojim druhým pánom, čo pritomni boli, zlate retiazky a inſſie dary na pamiatku rozdal, takže i ſſlachticom a wätſſim ſlužobnikom, wſſetkých pak žehnajúc, w ten iſtý deň pokojne a blahoſlawene uſnúl w 55 roku weku ſwojho, keď za 24 roky chwalitebne a po kreſťanſky kralowal. Zaiſte pekný priklad od jednoho krala, a pekná ſmrť, keď ſi ju takto človek predwidi a k nej ſa po kreſťanſky prihotuje.

7. Iſtý Ondrej Dudic(k) z Horowca (iſte Slowák) bol učený uhorſký ſſlachtic (zemän) ktorý ſpiſy Cicerona najſſláwnejſſieho latinſkého rečnika, tak wyſoko cenil, že jich wlaſtnoručne triraz prepiſal (a tých weru hodná kopa bolo) tento dwoma dni pred ſwojou ſmrťou poſlal liſt ſwojmu priateľowi, ktorý tymito ſlowmi zakončil: „zatmenie meſiaca padá na 15-ty den tohoto meſ. na znamenia Wodnára w ktorom ſom ſa narodil. Jeſtli je hadačſtwo z hwiezd prawdiwé, tak mi to ſmrť znamená, alebo ťažkú chorobu. Čo wy o tom myſlite?“

A keď toto piſal, bol čerſtwý a zdrawý. O dwa dni na to napadla ho náhle chúrawoſť, tak že pod dwoma hodinami i zdrawý, i chorý, i mrtwý bol.

9. Roku 1644 zomrel gróf Filip-Hainrich z Hohenlohe w 53 roku weku ſwojho. W ſobotu howoril k ſwojmu zpowedniemu otcowi toto: „Bol 23-ti marec, mne wtedy Bôh čoſi zjawil, čoby to bolo, wy to potom zwiete“. Na druhý den upominali ho na ſw. wečeru Pána, či takú prijať chce? „Nie, odpowedal, nie dnes; zajtrá je Zweſtowanie panny Marie, to je môjho „zweſtowania“ den, wtedy tú powinnoſť wykonám“. Keď ten den priſſiel, nuž on to wykonal celou nábožnoſťou a zatým howoril: „ťažkoſť je weliká; ale já rád tú krátku, malú a čaſnú hrúzy hodinu pretrpím; popoludni bude to lepſſie, na to priſſlo, že ſa duſſa s telom chce lúčiť“. O poludni pekne ſa rozlúčil ſo ſwojimi milými a tak ſſiel z rezidencie ſwojej do králowſkého wečného palácu nebeſkej blaženoſti.

10. W kniežatſtwe Krainſkom nedaleko Lajbachu w jednom zámku ležala manželka iſtého baróna nemocna. Raz w noci zjawila ſa baronowi akáſi priſſera w podobe ženſkej a howorila k nemu takto: počuj, máš twojej panej powedať, aby ſa k ſmrti pripráwila, bo tieto dni zomre. Deſný cit prejal pána aj mu ſrdce prerýwal i započne lamentowať: „čože ſi já

biedny člowek potom ſám počnem?“ Priſſera mu odpowedala: ponewádž ſi ſa žialu dal prekonať a nepoſluſſný ſúc, nechceš ſi to ſwojej žene zjawiť: tak na mieſto nej ty zomreš. S tým podoba tá zmizla.

Na druhý den rozpráwal to druhým, ktori to počúwali len za bálu bájku a držali za choromyſlnoſť, za wýtwor rozpalenej obraznoſti, ako keď w trápoch horúčky wſſeličo ſa člowelu naukazuje a on wſſeličo pobalamuti. I on ſám bol tej mienky, že ſa to tak neſtane. O krátky čas ale dokázalo ſa, že to zjawenie neklamalo. Upadnúl člowek zrazu do choroby a náhlou ſmrťou zomrel, keď naproti tomu jeho manželka wyzdrawená pri žiwote zoſtala. Ako to mohlo byť, to ſám Pán Bôh wie.

11. Jeden počeſtný meſſtan už w hodnom weku ſúci, zpadnul z koňa a welmi ſa urazil, z čoho priſſiel ſice k ſebe, ale onemocnel o niekolko týždňow na nowo a lahnúl na lúžko nemocné. Tu mu lekár rozpráwal wſſakowé weci a teſſil ho wſſemožne. On ale wydal ſa na tieto ſlowá: „Ach, milý pane Bože! jak welkou wďakou ſom ti zawiazaný za tak mnohé mne preukázané dobrodenia. Proſím ťa pre twojho milého Syna Kriſta, a môjho najmilejſſieho Spaſitela, aby ſi moju tak draho wykúpenú duſſu, ktorá ako badám o krátky čas z tohoto wäzenia tela wyſtehowať má, pre záſluhy twojho Syna k ſebä miloſtiwe prijať a tak eſſte toto jedno a oſtatnie mi prokázať ráčil“.

Lekár ho len teſſil, aby bol pokojného ſrdca, o ſmrti nerozpráwal, ale dobrej nádeji w náruč ſa wrhnúl, že ſa to s ním eſſte polepſſiť môže atď.

Na to ſa len uſmiewal náš hrdina a odwetil mu: „Waſſe potechy milý doktor, ſú daromné a zbytočné; já ſa ſmrti nebojím, mne to nič neprekáža w mojej ſpokojnoſti; a keď wiem, že ſa môjmu milému pánu Bohu tak lúbi, s poteſſením očekawam ſmrť ako koniec wſſetkej biedy ludſkej; 6-ho auguſta zomrem a w naſledujúcu nedelu bude kráſny, jaſný den, wtedy budem početným pohrabným záſtupom pochowaný“.

Takto howoril zbožný muž tento deſať dňami pred ſwojou ſmrťou, a tak ſa i ſplnilo.

Ako ſa ſladkobolne, prawokreſťanſky ſo ſwojimi domácimi lúčil a ſám jich zo ſlowa Božieho poteſſowal, to wypráwať neideme: doſť na tom, že pri takom člowelu môže už Božſtwo zwláſſtne účinkowať a jemu ſa wyjawowať, a bárby ſme ſa toho wſſetci účaſtnými ſtať mohli.

12. Eſſte jeden priklad pri jednej rodičke pripomenúť muſíme, a wiac o tomto záhadnom, niekomu i ſmieſſnom predmete howoriť nebudeme.

Táto mala čudný ſen, že jej otec, králowſký radca, pri nej ſtál držiac w prawej ruke berlu, w lawej jeden prút, a druhý pri ňom ſtojáci muž je mu howoril takto: to čo w lawej ruke máš, hoď do ohňa, bo to nič neſtojí; ale čo w prawej držiš, tým ſa dotkni hlawy twojej dcéry.

A toto ſi tak wykládala chorá mladoſſka, že berla králowſka tolko znamená, že ju na znamenie miloſti Otec nebeſký dal, že ſkoro premôže ſwôj kríž a bude u toho milowaného Otca; a ten prút, že ſa prúta hrieſſnoſti lekať nemuſí. Jedným ſlowom, že wiac ne-

powſtane, ako w ſkutku w tom okamženi blahoſlawene uſnula.

Nuž a podobných prikladow predwedenej ſmrti doſť ſa w žiwote naſſom nielen pri ſláwnych, ale eſſte wiac pri poſpolitých luďoch udáwa, o čom byſte i ſami wyprawowať wedeli, že či ſkrze ſny, či akýmſi tajným tuſſenim, či Božim wnuknutim, či už čo duſſou tou hýbalo (len nie hlúpymi weſſticami) mnohý ſwojej ſmrti čas a hodinu wedeli a to i predkom oznámili.

My to ale ſami o ſebä nezpytujme, zoſtane to predca i pri tých zriedkawých pádoch nemožné, a k nemožnoſtam nech ſa netre ſmeloſť. Nezpytujme ani o iných, toby ſa Bohu wſſewedúcemu protiwilo a nám nič neoſožilo. My ſa držme toho: člowečе! newieš hodinu ſwojej ſmrti, preto newieš, aby ſi ſa ku nej uſtawične ſtrojil, lebo ſi wždy na umreti. Nuž a keď w hrieſſnoſti pominieš, iſte pre tebä wýmluwy nebude, že ſi o čaſe a hodine newedel.

Každý den, každá hodina
Na to tebä upomina,
Že ſi ako tráwa, kwet:
Hladaj nebe, opuſť ſwet.

Rozpuſtený žiwot a jeho zlé wýſledky.

„Aký žiwot, taká ſmrť" zwykli ludia howoriť. Jeſtli je žiwot dobrý, naſleduje naň i dobrý koniec; jeſtli je ale zlý, zriedka býwa dobrým koncom ſkončený. „Keď člowek zomre, wtedy zwie, ako žil na ſwete" howori Sirach. Stari ale riekali: „Člowече,

ako weriš tak žiješ; ako žiješ tak umreš; ako umreš tak zoſtaneš." A náš Spaſitel: „Zlý ſtrom nemôže rodiť dobré owocie, a každý ſtrom, ktorý dobré owocie neneſe, wyňatý a na oheň uwržený býwa."

Zkuſſujeme ſice tu i tu, že ſa niektorý zloſyn obráti a pri čaſnej zkaze i wečnej ujde: ale je počet takých o moc wätſſi, ktori kroze ničemnický žiwot ſami ſa do zkazy rútia a zlý konec berú, čo niektorými priklady ukázať chcem.

1. Počiatok urobime od zlopoweſtného kniežaťa w Sliezku Hanſa II. (Jana), to bol diwoký, zapuſtený pán, ktorý málo dbal na Boha, na ludi eſſte menej. Žil on w ťažkej neſwornoſti ſo ſwojim bratom Boldižárom na tolkom ſtupni, že ho biſkup wratiſlawſký do klatby dal; on ſi ale z toho nič nerobil, eſſte ſwojho brata w jeho zámku prepadnutého donútil, že mu zámok ſwoj wydať muſel. Málo na to dal ho uwrhnúť do ſſpatnej temnice, kde od ſmradu a žialu ochúrawel a biedne umrieť muſel.

Jedneho čaſu celé meſto Glognicu, dalo kňazſtwo do klatby, že zpiewanie, modlenie a wſſetky bohoſlužby priſtawené ſúc, preſtať muſely. Aby ſa tomu dákoſi odpomohlo, dal knieža Hans kanownikow proſiť, keď na jeho zámok, ako wyobcowanca, neboliby priſſli, aby priſſli na moſt k jednej dohoworke, že ſa chce pomieriť s nimi. Oni uwerili a na určené mieſto ſa i doſtawili, i ſám knieža s welkým komonſtwom doſtawil ſa.

A čo tento ſſelmowſký člowek newykonal? Keď už to kňazſtwo na proſtredku moſta ſtálo, tu zrazu ribári, na nápravu kniežaťa, od zadku polámali trámy

a moſtowé oſſtepy a knieža kričí na kňazow: „nuž mili otcowia, obzriteže ſa teraz a rozmyſlite ſi, či w koſtole zpiewať a či z moſtu ſkákať chcete? Ti dobri páni newideli nič, len prepaſť wody za ſebou, a tyrana opilého zúriwoſťou pred ſebou, tedy ſmrť tu, ſmrť tam, i čo mali robiť? Kričali plným hrdlom: „pane, už budeme zpiewať!" Na to odpowedal on: tedy choďte a konajte ſwoj úrad, ináče wſſeci muſite zlou ſmrťou zomrieť.

Skrze tieto a mnohé iné proſtopaſſné ſkutky a ukrutnoſti, priſſiel do welkej nenáwiſti u ludu i u druhých kniežat, najme u krála uhorſkého Mateja, tak že muſel ſwoje kniežatſtwá opuſtiť a do Galacu ſa ſtehowať, kde zadlho chorý ležal. Potom ſa za čas zdržowal w Krakowe a inde w biednom ſtawe, že len z miloſrdenſtwa ſſlachticow žil. Zatúlal ſa i do Draždan a proſil tamejſſie ſaſké kniežata, aby ho s králom uhorſkým pomierili; ale tito wrhli mu maličké dary a odprawili ďalej. To iſté zkúſil i w Polſku a bol z krajiny eſſte i wypowedaný, a zabráneno každému, aby tuláka ani do hoſpody neprijali. Napoſledy prijal ho markgrof brandenburgſký a dal mu najatú hoſpodu, kde muſel w jednej chatrnej izbetke w tichoſti žiť a mnohé potupné reči zakúſiť.

Potom eſſte, keď ſi už wſſetku pomoc ludſkú pregajdowal, w jubilejnom r. 1500 pobral ſa do Ríma, ako to wtedy milliony a milliony kajúcich putúwalo, aby odpuſtky doſtali, on ale len pod záſterou kajúcnoſti, aby i tam paratil wſſakowé bezbožnoſti a poſmechy s rokom „jubilejným." Lebo keď na ſwoju

zpoweď doſtal rozhreſſenie, dal na druhý deň kňazowi oznámiť, že on weru zabudnúl mu pri zpowedi poſſepnúť, ako dal rode glogawſkej hladom zhynúť, aby mu tento hriech ſ tým druhým priložil, ale mu wätſſieho pokania neukladal. Tak tiež poſmech ſi ſtrojil i s boſkáwaním nôh pápežowých a dal mu oznámiť: že ſa muſí domow ponáhľať a že za takými „lakotami" on nepachti. — Konečne keď ſa z Taliánſkej wrátil, prijali ho jeho zaťkowia kniežací do jedneho zámku, kde welmi odtiahnutý žil a žiadnemu človeku ſa neukázal. Tam potom w najwätſſej chudobe a opowrženoſti zomrel.

Nebolo ani diwu, že tento kniežací rozpuſtilec na tolké miesta priſſiel, wſſak i otec jeho nebol ani za mak lepſſi, a wraj „aký otec, taký ſyn." Ten zaſe medzi inſſimi tyranſkými ſkutky dal jednemu opátowi obe oči wylúpiť; na ſwojej žene ako na koňowi rajtowal a oſtrohami ju pichal, napoſledy i s dietkami neodchowanými preč zahnal, a nikdo príčiny newedel; tá chudina podloſť mužowu draho zaplatiť muſela. Napoſledy po mnohých ukrutnoſťach toho diwoka ſmrť mu konec urobila. Ako? to ſa newie.

2. Sem ſa pripojiť môže i iſtý Albert landgrof z Turingu, ktorého pre jeho pluhawý žiwot len podliakom, ſurowcom, necúdnikom nazwali. On medzi iným zabudnúl na wſſetku manželſkú láſku a wernoſť, ktorou Margarete ſwojej ciſárſkej manželke podlužný bol a ſplietol ſa s akouſi Kunikundou, s ktorou ſwojho ſyna Apera zplodil. On tiež ſwojej bohabojnej a ſſlechetnej manželke o žiwot chodil, preto na náradu niektorých dobrých priatelow, muſela zutekať, aby ſi žiwot

oratowala, až o dewäť meſiacow od trápenia zomrela. Keď o jej ſmrti dopočul, dal ſa s tou ſúložnicou zoſobáſſiť, pri ktorej priležitoſti ona ſwojho fagana pod kabátom držala w domneni, že bude potom „z poctiwého lože.“

Keď pritom neporiadny, rozſápaný žiwot wiedol, a ſwojich dwoch zákonitých ſynow zo ſweta odprawiť dal, krajinu ſwoju zle ſprawowal a wſſakowé podliacke ſtutky powykonáwal, jeden z jeho ſynow do wezenia ho dal do jedneho zámku, a že bol nenaprawitedlný, tam ho do ſmrti držať chcel, ale na primluwy wypuſtil. Potom po mnohých nereſtach priſſiel do Erfurtu a tam w takej opowrženoſti žil, že ho uličné deti wyhwizdali a wykričali, až w 64 roku ſwojho weku biedne ako jeden žobrák zomrel.

3. Že na rozſápaný, zlý žiwot obyčajne zlý koniec naſleduje, to zkúſil i druhý markhrabe Fortunatus rečený. To bol ozaj čudnej obyčaje člowek. Hneď pri počiatku ſwojho máloletſtwa opuſtil a premenil lahkomyſlne ſwoje ewanjelické náboženſtwo. Mal tiež welkú oblubu w ceſtowani a túlani, tak opuſtiac ſwoju krajinu blúdil po cudzich krajinách, kde ſa držal nádherne, trowil a mrhal až nazbyt natolko, že mu jeho kniežacie dôchodky nepoſtačowali, eſſte i kniežacie klenoty premárnil a nadto i ohromné dlžoby porobil. Nuž a keď weritelia ſwoje požadowali, muſelo ſa im jedno kniežactwo popuſtiť.

Náſledkom toho ſtal ſa z neho celý lúpežnik, doſſikowal ſo ſebou z Italie záſſkodných banditow, a nielen že im w ſwojich zemách zbijať a mordowať dowolil,

ale i ſám on medzi nich ſa dal. I to ſa o ňom rozpráwa, že ſi chcel ſwojho ſtrika margrafa Erneſta otrawou a kúzlami zo ſweta odprowodiť, čo tento zawčaſu zwedel a dwoch prenajatých mordárow uſmrtiť a rozſſtwrtiť dal. Napoſledy keď i krajinu i podaných ſwojich utratil, ſtal do ſlužby ku jednemu arcikniežati kde ſa s jednou baronkou i oženil, s ktorou wiacero deti zplodil.

Jeho ſmrť podobala ſa jeho žiwotu a ſtala ſa takto. Mal on w tejto ſlužbe ſwojho ſekretára, tomu robil ſwadbu, na ktorej tak ſa rozobral, že ſkakal, tancowal ako ſſialený. Badalo ſa pri ňom, že ſa w tanci potackáwa, i radili mu, aby ſa odſtranil na pokoj. Dal ſa nahoworiť; ale keď ſa ti, čo ho na poſtel uložili, odſtránili, on olutowal, že tú weſelú kompaniu nehal, a zoberúc ſa nanowo, teperil ſa potme dolu ſchody a z wrchnieho ſchoda poſſmiknutý, dolu wſſetkými zhrmel a wylomil ſi krk, keď ſwoj diwý a proſtopaſſný žiwot ſotwy za 35 rokow wiedol.

4. Poďme ale k nižſſim wrſtwám ludi. Medzi ſſtudenty nájdú ſa čaſto taki lahkomyſlnici a wyſtupnici, ktori ſi nepomyſlia, že takým činom ſami ſa do zkazy rútia a na celý žiwot neſſkaſnými zoſtanú. Tak na hranici Čeſkej žil jeden už 25 ročný dobre učený i w muzike zbehlý kompan, ktorý „wino a ženy“ milujúc a w necúdnoſti ſa wálajúc, wyciwil ſa cele a taký neduh ſi pritiahnul, ktorý ani menowať neſluſſi. Aby ſa toho pekelného ohňa zbawil, chodil pokaženec k wſſakowým lekárom, ale nadarmo, wſſetko bolo už pozde. Napoſledy predca trafil ſa jeden, ktorý mu aſpoň tie

dlhoſawlekúce bole priſtawil; ale tento nad ſebou zúfalý, že nikdy wiac zdrawý nebude, tedy na žiwot domrzený, ſnáď i ſwedomim ſtihaný, pochyti piſſtolu, namieri do hlawy a preſtreli ſa. Tak s hrozným wýkrikom zkaženú ſwoju duſſu wydal.

5. Toho iſtého roku w Anglicku ſa ſtalo, že jeden zemän ſwojho rozpuſtilého a pokazeného ſyna pre jeho pluhawý žiwot a diwú ſurowoſť pred ſwojou ſmrťou z poručenſtwa (teſtamentu) wytworil a wſſetek majetok ſwojej wdowe a jeho matke poručil. Matka bola prinútená toho planca eſſte i z domu wypowedať. A čo zločinec newykonal? Wzal ſi w noci rebrík, wydrápal ſa k obloku izby, kde matka ſpala, otworil a potiſſku dnu ziſſiel, a wrazil jej nôž do ſrdca. Potom hnuſný wrah uſkočil a nikdo ſa o ňom dozwedieť nemohol, kde ſa podel; bezpochyby ho ale pomſta Božia dohonila a dakde ſſpatne zuhynúl, abo ſa ſám uſmrtil.

6. I medzi ženſkými nájdu ſa také neklúdnice a ničomnice, čo ſmilſtwo a nečiſtotu, ba i inſſie wýſtupky prewodzujú, a tým do záhuby ſa neſú. Tak w jednom meſte ſſeſť ženſkých popadli, ktoré w chlapſké ſſaty preoblečené na zbojſtwo ſa daly, i inſſie zločinſtwa popáchaly. Ich mzda bola táto: try z nich obeſili, dwom najprw jazyky wyrezali a tak ich obeſili, ſſieſtu ale ako pôwodkyňu, koleſom lámali. Komuby tu nepriſſla na pamäť i bezbožná Jezabel, žena Achaba krála, ako ho k zlému nawádzala, ako newiného Nábota uſmrtiť dala, a ako napoſledy i s mužom pochodila.

7. Mnohí rodičowia muſejú ſa ponoſowať na nezdarilé deti, a to eſſte i na tie útlejſſieho citu dcery

ſwoje, nechcejúce ſa držať ſtudu a čiſtotného držania ſa. Týmto ku wýſtrahe chceme rozpráwať naſledujúcu hrozliwú udaloſť. Kdeſi w Swábſkej zemi žil jeden meſſtan, ktorý ſo ſwojou manželkou jedinú dceru zplodili a tá ſa môže medzi najničemnejſſie, najpluhawejſſie oſoby ženſké počítať. Newie ſa, už či nedbanliwoſťou a powolnoſťou rodičowſkou, či wlaſtnou zloſťou, w ſwojom pokročilom weku pohrdala ſwojmi rodičmi, a neuctiwe, hlawate ſa ku nim chowala, nepozowúc ſi mater ináče, len „čertowou mačkou“ a otca „ſtarým čerwom“ a inſſimi podobnými názwy. Pri tom eſſte nezoſtalo, ale ſliedila za mužſkými, dala ſa čaſto na podozriwých mieſtach widieť, wymáhala búrliwe a nezbedne, aby jej taſatowé ſſaty, hodbábu, perly, zlaté čipky, ſtužky a inſſie takéto drahocenné ſſperky ženſké kupowali, ba aby jej dedictwo wydali, bo ona pri nich nebude, ona ſi muſí muža hladať atď.

Napoſledy opuſtiac dom rodičowſký puſtila ſa wyfrntolená ſwetom, ako to už také pluhy ženſké, aby s telom ſwojim kupčily, robiewajú. Tu na tejto ſwojej wandrowke natrafí naraz na dwoch ſſwihakow, panſky oblečených, ktorí ſa jej pripochlebili a zpýtali, že kde ide? a ona im, že je ona teraz ſwobodná, že ſi ide dakde do krčmy poriadneho kawaliera wyhladať atď. Nuž tu hneď jeden dá ſa jej do známoſti a ponúkne ſa jej za mladoženicha, že je on z Wenecie a má tam ſtatku a peňazi hojnoſť. I bola jednačka hotowá, ſſli ſpolu na wino a boli weſeli, pili a tancowali až do úryhu. Ale keď radoſť bola najwätſſia, ztrhnúl ſa zrazu welký wietor, w ktorom ti čudni kawalieri tú bezbožnú

čertowu mladú neweſtu pochytili za hlawu, wywlekli oblokom a wraj, w powetri s ňou zmizli. I oſtala u ludu reč, že ju „čerti uchytili.“

No, toho weku ſa to werilo, že čert w pololudſkej, polopotworſkej podobe zobrazený mohol zakliate ludſké duſſe do pekla zažiwa uchwátiť, čo ſa ale za naſſich čaſow nedeje a za poweru drži. Doſť na tom, že i „ludſki čerti“ podwodnici a holomci môžu už zažiwa zwedených do pekla donieſť, keď ich od Boha a cnoſti odwedli. Nejeden, nejedna w ich pazúroch lotrowſkých čaſne i wečne zahynuli. Nuž to ſú ti „ďabli rwúci.“

8. W Holſſtajne býwala jedna počeſtná matrona, tá mala ſynáčka, ktorého baba tak tuho bola powila, že úraz doſtal, čo matku welmi rmútilo. I dala ſa na modlitbu, urobiac Bohu dobrowolný ſlub, že jeſtli mu p. Bôh tú biedu odſtraní, poſwetí ho za príkladom tej Anny, matky Samuelowej, za kňaza Pánu, dá ho do ſſkoly, dá ho wyučiť, aby mohol chrámu a ſſkole ſlúžiť. Bôh wyſlyſſal modlitbu matkynu. Ale matka zabudla na ſwoj ſlub, a myſlela ſi, žeby to jej rodu ku potupe ſlúžilo, a možno že ju i priatelia odratili, ponewáč toho čaſu kňazſtwo tak zhubené bolo, že lepſſieho citu kreſťania (jako i otec Luthera) naſkrze nechceli ſwoje deti wrhnúť do tej zhuby kaluže.

Nuž a čože z neho bolo? Matka ſa bála jedneho zla, a naſtúpilo druhé. Stal ſa welkým bezbožnikom a rozpuſtilcom takým, že ho w jeho hrieſſnoſti a podloſti preklali, i ſplnilo ſa na ňom to porekadlo: „čo ſi hladal, to ſi naſſiel.“

9. Necudnoſť patrí tiež medzi ludſké ťažké wýſtupnoſti, a obyčajne zlý koniec mu ide w zápäti. W Štokholme wo Šwedſkej jeden mladý, na oko welmi poriadny člowek, ktorý z obwzláſſtneho rodu pochodil, s jednou krajčowſkou diewkou w meſte za dlhſſi čas neſluſſnú známoſť prewodil, a wſſakowé pluhawé kúſky poparatil. Napoſledy do takej zúfaloſti ho to dowedlo, že w jednu nedelu ſſiel do koſtola, a tam pod kázňou (hrozná wec!) k newypowedanému úžaſu a preſtraſſeni pritomných, preſtrelil ſa.

Ale už preſtaneme; len eſſte jeden nowejſſi príklad z naſſej krajiny. Bolo to okolo roku 1820, keď Beleznaya prilišſkeho grófa wlaſtný jeho ſyn zaſtrelil. Tak ſa mi na ſamom mieſte rozpráwalo, že ſtarý gróf bol člowek welmi ukrutný, tyranſký, ktorý wiac ludi w beſu ſwojom zaſtrelil, a dla zákona, toho čaſu platného, taký zločin rodine neſſťaſného niekolko zlatmi wyplatil. A takým ukrutnikom že bol i k ſwojim domácim, menowite ſwojho ſyna, kráſneho ſſuhaja, prečo, prečo nie, to ſa newedelo, napadnúl a preſtreliť chcel. Tento neleniwý, diwoko wychowaný a rozpuſtilý maznák predeſſiel otca a zaſtrelil jeho. Otcowraha potom tuſſim w Preſſporku odprawili.

A kebych wám wyprawowal los a koniec tých nepočetných wezňow, lúpežnikow, podpalačow, korhelow, márnotratnikow, kmýnow, kartárow atď. čo jich w temnicách bolo, čo ich katowſká ruka odprawila alebo eſſte na nich čeká, nebolo by tomu konca kraja. Len ſa widí a je zkúſſená wec, že zlý, rozpuſtilý, bezbožný žiwot neujde treſtu a wichrica Božieho ſúdu prepadne ho, a

to i, pri ſláwnych pánoch a králoch, ako ſte wideli, tým wiac pri nižſſích a chatrnejſſích ludoch. To už ſám Bôh tak nariadil a on poſmiewaný nebude. A keďby tuto na zemi treſtu i uſſli tieto ſtrminy, neujdú w druhom žiwote, tam ich potreſce peklom a jeho wečnými mukami.

Pokánie odſúdencow na poprawiſku dokázané.

Lotor na križi obdržal miloſť od nebeſkého Pána, lebo dúfal w neho a wyznal ſwoju winu. Z tohoto a z druhých prikladow a rečí božſkého Syna zawierame (a to je práwe hlawa celého ewanjelium) že i najwätſſí bezbožnik pri „pokáni" pride na miloſť, trebaby náſilnou rukou katowou zo ſweta bol odprawený. „Bôh nechce ſmrti (wečnej) bezbožného, ale chce, aby ſa obrátil a žiwý bol." Bôh je nekonečne miloſrdný k ſwojmu najbližſſiemu zemſkému tworu, k člowekú, a dal upadlému k wôli ſwojho Syna, aby každý, kdo weri w neho atď.

Tu wám chcem predſtawiť niektoré príklady tých neſſtaſných, ktori pre ſwoje zločiny na ſmrť odſúdeni bywſſe, do ſebä wſtúpili a potreným ſrdcom poblúdenie ſwoje olutowali, pokania ſa chopili a tak w záſlubách Kriſtowých (ako tento obdiwuhodný proſtriedok ſám Bôh wynaſſiel a uſtanowil), wytrpiac ſwôj ſwetſký treſt, u Boha miloſť naſſli.

1. Akýſi Kalderon z wyſokého wojenſkého rodu poſſlý, doſtal ſa do ſlužby w Španielſku k jednemu najtajnejſſiemu radcowi králowſkému, ktorý ho welmi

wyznačil a welkým člowekom urobil. Bol ritierom rádu jakubſkého, grófom, margrófom, kapitáňom žiwotnej ſtráži králowſkej atď. Ale on ſa pri týchto wyſokých hodnoſťach welmi zabudnul a bol z hrubých zločinow, z mordárſtwa, klamárſtwa, čarodejnictwa, tyranſtwa atď. werejne obžalowaný, uwäznený a na ſmrť odſúdzený.

Nebol k nemu nikomu priſtup dowolený len duchownikom, ktori ho k ſmrti pripráwowali, a on ſa pred nimi ozaj kajúcim hrieſſnikom byť dokázal, w jedeni a piti telo ſwoje utrápil, na twrdej poſteli ſpáwal, celé dni a noci ſlzy cedil, modlil ſa a Boha za odpuſſtenie proſil. Jeho pokanie a želenie bolo tak priſne, že ſami kňazi (ačpráwe za tých blúdných čaſow také tela kynoženia medzi podſtatnie proſtriedky ſpaſenia ſami oni počitowali) prehowárali ho, aby tú bezmiernu priſnoſť nedržal. Dal ſa tiež čaſtejſſie ozpowedať, a tu celé potoky ſlz nawylieval.

W ten deň, keď ho mali odprawiť, howoril k ſwojmu zpowednicmu otcowi: „Môj otče, poďme zawčaſu, lebo já ſi z celého ſrdca ſmrť, treba bude potupná, žiadam, keď môj newinný Spaſitel pre mňa biedneho hrieſſnika eſſte potupnejſſú podſtúpil; poďme wo mene Božom, keď ſa králowi tak páči; já ochotne idem jeho wôlu naplniť a to množſtwo mojich prieſtupkow ſmrťou zaplatiť."

Na ſmrti leſſenia wyſtúpiac, odpitowal ludſtwo a za odpuſſtenie proſil, tak ſa poſadil na ſtolec, na ktorom mu hlawa zoťatá byť mala.

Tu priſtúpil kat a tak „welkého pána“ proſil za odpuſſtenie, že pri ňom ſwoju powinoſť konať muſi: on ſa ſchopil, dwaraz kata objal a wyboſkáwal s tým ujiſtenim, že ſi ho za „najlepſſieho priatela“ drži.

Na to mu kat taſatowou rúſſkou oči zawiazal a ſſmik, už bola hlawa ſſikownou jeho rukou od tela oddelená, že w okamženi neſſťaſtnik duſſu wydal. Potom mu telo od wazby oſwobodili, ſſaty zwliekli, a tu naſſli pod nimi twrdý, ſrſtený ſpodný oblek, telo celkom doſekané, dobičowané, ſamá rana, ako ſa ſám dokynožil.

Rozpráwa ſa i to o ňom, že ſwoje občánſke preſtupky, ktorých na 244 narátali, jedným milionom a 125000 dukátmi wyplatil, a predca ſi tento welkopanſký pſotár ſwoje hrdlo tým neoratowal. Druhé znaky jeho pokania a olutowania necháme na ſtrane a myſlime ſi, že i takýto hrieſſnik, treba welkopanſký, pri pokáni môže obdržať miloſť pred ſudcom nebeſkým, treba w oſlepenoſti ſwojej i Bohu i ſwetu trucowal.

2. Tomuto ſſpanielſkému miniſtrowi pridať chceme iſtého ſaſkého kancelára Krelna. O jeho ťažkých prečinoch nebudeme wyprávať, len o obráceni, pri ktorom z počátku wſſakowal obalkujúc, zpečowal ſa uznať winy ſwoje, ale pozdejſſie wſtúpil do ſebä a podal ſa.

On keď už mal wýrok ſmrti uſlyſſať, odobral ſa a ſwoje winy powyznáwať, w tej obawe, žeby alebo primoc alebo primálo howaril, požiadal ſwojho prideleného mu kňaza, aby w jeho pritomnoſti s jeho odobrenim on to wykonal, čo znelo takto: „mili kreſťania! pána Kriſta ſa opýtal Peter: pane, kolkoráz mám mojmu bratowi a winikowi odpuſtiti? či je doſť ſedemráz?

ale Kriſtus odpowedal, nie ſedem, ale 77 ráz, t. j. kolkokrát ſwoje pomýlenie uzná a olutuje. Nuž i tento Krel tu pritomný wyznáwa, že ſa on proti mnohým ludſkým bratom duchownieho i ſwetſkého ſtawu, w krajine i won z krajiny, po mnohých ceſtách, ſlowmi i ſkutkami ťažko prewinil, čo mu je z gruntu ſrdca lúto; proſi wás tedy, abyſte mu tie ťažké hriechy a prečiny odpuſtili, zabudli a ſlaboſti ludſkej pripiſowali, zlubujúc a oſwedčujúc ſa pritom, že i on odpúſſťa každému, čo ſa proti nemu zawinil.“ K tomu eſſte doložil kňaz: „já, čo ſa mojej oſoby týče, chcem wás ako kreſťanow upozorniť a napomenúť, abyſte mu odpuſtili, z jeho neſſteſtia ſa neradowali, radſſej kreſťanſkú ſpoluútrpnoſť s nim mali. A keď ſa chcete radowať, radujte ſa z jeho obrácenia, proſiac Boha, aby ho do konca zadržal w ňom. Čo ſa týče wýroku a wýkonu ſúdu, on ſa mu poſluſſne podrobuje a chce trpeliwe nieſť čo mu je naloženo.“

Keď už k poprawiſku kráčal, modlil ſa s kňazom nábožne, i tak ſa pred nim oſwedčil, že jeho pritomnoſť a primluwa je mu tak milá, akoby počúwal anjela. A keď mu z piſma ſlowa ewanjelium „kdo uwerí a pokrſtí ſa atď.“ pripominal, tu odſúdenec zwolal: „já Mikuláš Krel ſom pokrſtený a werim w Pána Ježiſſa, preto budem naiſto ſpaſený, bo Bôh nemôže lhať, on je prawdomluwný.“

Upominali ho i na to meno „Mikuláš,“ že to tolko znamená, ako „wiťaz ludu,“ aby ſa tedy dokázal tým wiťazom w ſilnej wiere, wiťazom ſweta, ďábla, tela, ſmrti i pekla: a on zwolal na to: „zwiťazil ſom! já

ſom ich w prawej wiere w Kriſta už prewikazil, oni ma už nemôžu odlúčiť od láſky Božej w Kriſtu.“

Takto bol hla, tento kajúci hrieſſnik w Drażďanech zoťatý a tam pochowaný.

3. Pod ciſárom Rudolfom II. bol wo welkej wážnoſti jeden ciſárſky generál a wolal ſa Ruſworm, hrdinſký woják ſice, ale ſwoje hrdinſtwo mnohúmi zloſtnými ſkutkami poſſkwrnil, menowite bol nadmier pomſtiwý, ſmilſtwu a chlipnoſti oddaný. To prwnie dá ſa widieť z toho, že mimo wojny 24 ludi wlaſtnou rukou preklal, to druhé, že jedenraz céru iſtého wiedenſkého krčmára zoſilil a poſſkwrnil, a ſice tak, že jeden jemu rowný kamarát s holým mečom dwere ſtrážil pri tom ſkutku neſſlechetnom. Keď otec ſo ſwojimi domácimi na wſſetky obloky na ratu kričali, tu ſa lud ſbehnúl, oni ale uſkočili, ináče bolby rozpajedený lud týchto nehanobnikow iſte ukamenowal.

Ale ho dohonilo predca, práwe tá jeho chlipnoſť do rúk ſudcowſkých ho doneſla, čo ſa wypráwa takto. Mal on jednu ſwoju ſúložnicu, ktorú i jeden gróf milowal, čo Ruſworma mrzelo natolko, že toho gróf zkernickým ſpôſobom uſmrtil. Rodina zabitého u ciſár ſſetko možné robila, aby wraha dal potreſtať. Ciſá ho dal zatknúť a do ſtarej Prahy do wezenia zaſſikowať. Tu ho odſúdili na ſmrť, od ktorého čaſu nejedo ani nepil, ale celý ten čas s poſtenim a modlenim ſtráwil. Wečer pred ſamým odprawenim otworil obloky, a na oblohu a hwiezdy ſa diwal, howoriac: „Ďakujem ti pane Bože, že ſi to tak delako priwiedol, že ſa já, čo ſom predtým bol, poznám; lebo ako ſi ma

ty k wyſokým hodnoſtám powýſſil, já ſom to nadužil, w ťažkých hriechoch žil a ſebă nepoznal.“ Pri ſamej odprawe wſſetko odpuſtil winikom ſwojim, wzdychal k Bohu a triraz zwolal: Ježiš Maria, do rúk twojich porúčam ducha mojho. S tým naſtawil hrdlo, a bol jedným meča ſſwihom zoťatý.

Wzal na ſebe dlhú bielu koſſelu ſſtrángom na ſpôſob frantiſſkánſkych mnichow prepáſanú, na nej tmawý ſúkený oblek púſtownicky, w ktorom i zomrel a bol w kapucinſkom koſtole pochowaný.

4. Akýſi Brigman rodom z Hamburgu bol poſlancom w Perzii, kde ſa ſſkarede ſprawowal, a pri nawratu obžalowaný a obwinený, že nielen ſwojmu poſlanectwu nedoſtojil, ale liſty wyſokým oſobnoſťam patriace rozlámal a pofalſſowal, neprawdiwé zprawy dáwal, hanebne cuzoložil, zumyſlné wraždy páchal a wſſeliak pohorſſliwý žiwot wiedol. K tomu eſſte na mnoho tiſicow peňazi zpreneweril, faloſſné počty porobil a čo eſſte takého. Bol tedy práwnou ceſtou na ſmrť ſkrze powraz odſúdený, čo jeho zemepán zmiernil tak, že ho mečom odprawili. Medzitým on ſa k ſmrti wolne a pokojne priprawowal, ďakujúc Bohu za tú welikú miloſť jeho, že mu čaſu poprál k obráceniu. Keď mu duchowník zpoweď priſluhowal, on to klačiac a s plačom robil a tak ſa na hodinu ſmrti priprawujúc, takú s dychtiwoſťou ſi žiadal.

W predwečer oſúdneho dňa priſſiel k nemu jeho bývalý ſekretár a oſwedčil ſa pred nim, že on na protimenſtwo, čo medzi nimi bolo, zabudnúl a ſmieril ſa [illegible] čo on wďačne prijal a to iſté i on zo ſwojej

ſtránky urobil. Napoſledy keď ho na poprawiſko prowodili, on nahlas zpiewal a ſa modlil, potom ſa obrátil ku katowi, aby ten ſwoju wec ſmele wykonal; tak ſi pokľaknúl a zas ku Bohu modlil, na to na ſwoju umrlčú truhlu pohladnúc a na ňu ſi ſadnúc, bolne zaplakal, oči i ruky k nebi pozdwihnul, w tom jeden úder meča jeho žiwot wyhaſil, a tá trúdna duſſa z utrápeného tela — odletela.

Hla, tak welký, ſláwny člowek — čoje je pred Bohom i ſwetom w powedomoſti hriechu?

5. O tom iſtom čaſe i wo Francúzku ſtalo ſa niečo podobného. Iſtý Iuſſak, polni marſſal a králowſký mieſtodržitel bol u krála Ludwika XIII. ako neprawý ſſafár obžalowaný a zatknutý. Wedlo ſa tedy proti nemu priſne wyſſetrowanie a mnohi žalobnici proti nemu powſtali, ktorých na „meſſtek“ králow nielen že ceſtne uhoſpodili, ale i pokrálowſky čaſtowali, prečo? o len ten král wedel.

Keď tento králow náhončik pred ſúd priſſiel a toho obwinený bol, že bez rozkazu králowſkého ſilu eňazi nazbieral a lúpil celú krajinu: on na obranu woju wytiáhnul do 30 liſtow od krála naňho piſaných, e toto ſtálo: „hrdinſký a zmužilý pane, pomáhajte ſi ytrými praktikami ako wiete, ſſklbajte koriſt bez poſku, a robte tak, ako mnohí druhí námeſtnici a kondanti robiewali a na ſwojich ſtaniciach robia; wſſebude dobre, čo konať budete; wy máte wſſetku moc waſſom okreſe; rejte, prútikujte — wſſetko ſa wám oluje.“

To pekný král, ktori ſwojim ſpráwcom takéto dowolenie dáwa! za takého ſa modliť, to je hodno za prácu. Lenby ſa s nami tak nezachodilo!

Nuž ale nič to tomuto ſatanſkému náſtroji neproſpelo; on to predca robiť nemuſel.

Sudcowia ſa prawda, prelakli, keď tie liſty prečitali, a držali človeka toho za newinného; ale keď druhého dňa králowſký záſtupca wſſetko poprewracal a a tým liſtom inſſi ſmyſel podhodil, bol predſa len na ſmrť odſúdený.

Toho dňa, keď mal byť odprawený, howoril ſwojmu zpowedniemu otcowi: „Otče, já idem na ſmrť“. Ten mu odpowedal: „môj pane, choďte, naſledujte Kriſta na Golgatu“. Ach, otče, to je welký rozdiel medzi mnou a medzi nim; já ſom tú ſmrť zaſlúžil aſpon u Bóha, u ludi nic, ale u Boha, pre moje hriechy, ktoré já znám i on, i wy znáte. Jeho wôla nech ſa ſtane na nebi i na zemi. Já werim, že mi on dá wiac miloſti, ako ludia.

Keď mu jeho ortiel prečitali, powedal pritomným ſudcom: „ach, moji páni, já ſom Boha o mnoho wiac obrazil, ako ludi; já wám ďakujem, že ſte tak powolný, mierny ſúd nado mnou wyriekli, já budem za wás proſiť Boha“. Potom k ſwojmu zpowednikowi: „Otče, modlime ſa“. Modliac ſa, ſlzy ronil ſice, ale ſmrti tej nič ſa nelakal. A keď kat priſtúpil, aby ho powiazal, powedal mu, že to netreba, aby ſa ho nebali, že on náſilie robiť nechce, bo je už nie ten hrozný marſſal králowſký, ale — beránok. Nuž ale wſſetko jedno, pridal k tomu, i pán Ježiš bol powiazaný,

ſluſſno je, aby i ſemnou to bolo. — Keď už na leſſenie ſtúpal, obrátiac ſa k prítomným howoril: „moji páni, wy ſa pre mňa len uſtáwate, za to ſom wám wďakou zawiazaný; proſte Boha za mňa, aby mi bol miloſtiwý“. A keď na prwní ſchod wykročil riekol k ſwojmu zpowedníkowi: „ach, môj otče, keby ſom já proti Bohu nebol wiac zhreſſil, ako proti ludom, nebálbych ſa tam hore počet wydať. Konečne ſi klaknúl, pomodlil ſa, oči mu zawiazali a kat mu jedným ſſmahom hlawu zrazil. Nie krála, ale Boha mal poſlúchať.

Nuž i taketo pijawice krwe a mozolow ludſkých pri pokaní Bôh wraj omiloſti, trebasby ſa pred ludmi oſprawedlňowali, čo ale nerádno.

6. Eſſte jeden prípad pridám tým wiac, že ſa ſtal w naſſom ciſárſtwe. Roku 1671 boli dwaja gróſi Peter Serini a Franko Frangepan pre urazenie majeſtatu odprawení, z ktorých najmä ten druhý welmi kajúcim ſa ukazal. Lebo keď na krwoleſſenia priſſiel, wyſſe pol druhej ſſtwrt hodiny w latinſkej reči hlaſite ſa modlil a medzi iným ſwoje ſrdce takto pred Bohom wyliewal: „Ach, Bože, odpuſť mi wſſetky moje hriechy; ach, Bože, ty wieš, že ſom já ſkrze mnohé moje neprá-prawoſti o mnoho oſtrejſſú ſmrť zaſlúžil, ale ſi ju ty ſkrze miloſrdnoſť môjho najmiloſtiwejſſieho ciſára a pána natolkoto zmiernil a ponlawil, preto tebă zoſtáwa ſláwa, chwála a čeſť. Proſim ťa tiež o Bože! ſkrze twoje horké utrpenie a ſmrť, jeſtliby ſom bol w mojom wyznaniu, pri mojej zpowedi, niečo zamlčal, aby ſi to nebral za moju wôlu a zúmyſlnoſť, lež za zabudliwoſť a ludſkú ſlaboſť, za moju zlomenú pamäť. Proſim ťa

môj werný Bože, buď mi prítomný w tejto úzkoſtliwej ſmrti hodine s twojou mocnou pomocou. Odpuſť mi moje prewinenie a wezmi moju biednu duſſu do twojej ſláwy a wečného blahoſlawenſtwa“.

Potom ſa obrátil k ludu s týmto krátkym a wýſtraſſným napomenutím: „Ach, wy wſſeci, ktorí tu prítomní ſte a túto biedu na mne widíte, milujte Boha! zoſtaňte werní jeho Jaſnoſti ciſárſkej! warujte ſa preklatej ctižiadoſti, ktorá mňa do najwätſſej záhuby zrútila! S Bohom! modlite ſa za moju biednu duſſu! já idem na ſmrť a Boha budem proſiť za wás. Wále, wále wám!“

Na to mu kat dwoma ſekmi hlawu od tela oddelil a bolo po ňom.

Mohliby ſme takýchto prikladow i zo žiwota poſpolitejſſích ludí wiac na plac prinieſť, ale poſtačia i tieto, a z nich ſa widí, jak welmi môže oſlepiť čaſné ſſtaſtie ludí, aby w tej oſlepenoſti na Boha i na ſebă zabudli a na také weci ſa wydali, z ktorých len bieda, haňba, zlý konice pramení ſa. Práwe ako ten, čo do ſlnca dlhſſie hladel, ztratí oſtroſť ſwojich očí, že nemôže poznať čo pred ním leží: tak i ſlnce ſſtaſtia oſlepí oči ludſkého rozumu, že newidí, nepozoruje čo jeho počínanie za konice mať bude. To je zwláſſtné dobrodenie Božie, keď ti ludia eſſte tuto na zemi pocitia, čo zloſkutkami ſwojimi zaſlúžili; lebo na ten ſpôſob ſwojim pokáním aſpon wečnému treſtu uſſli, keď jich pomſta ludſká dohonila. Aſpon duſſa ſa oratuje, aby zároweň s telom na weky neshynula. — Já len eſſte to dokladám, čo iſtý rimanſký mudrec wyſlowil: „každá po-

kuta, i pokuta ſmrti, nie natoľko na zločin, ako radſſej na wýſtrahu druhým platí". Preto, wyſtríhajte ſa ſynowia ľudſkí, abyſte nikdy nemuſeli činiť to „lotrowo" pokanie! Ono môže omiloſtiť ſice, ale nikdy nebude mať tak ſláwnu korunu, ako to „tiché, wolné, kreſťanſké pokanie". Bôh chráň každú duſſu, aby tak pri ſwojom rozchodu zapáſiť nemuſela!

Zalúbenosť náružiwá
na krwepomſtiwú nenáwiſť premenená.

Ľudſká myſel je welmi premenliwá a wrtkawá tak, že čo teraz nenáwidí, to o krátky čas náružiwe zamiluje, čo teraz žiada, to iſté ſtoro ſi zoſſkliwí, čo dnes nechce zajtrá ſa za ním prepaduje. Menowite ukazuje ſa to pri „lúboſti" medzi zamilowanými oſobami, kde mnohokráť najwätſſia zalúbenosť na najodklonejſſú nenáwiſť ſa premení, a oſoba, ktorú dakdo do zbláznenie zamilowal, zoſſliwí ſa mu až na čemer, i prenaſleduje ju, ukatuje, uſmrtí.

W ſw. piſme máme jeden príklad na necúdnej Putifarke, ktorá ſa do kráſneho mládenca Jozefa zalúbila a k ſebe ho priwábiť chcela; že on ale k tomu ako bohabojný, čiſtotný mládenec priwoliť nechcel, rozſrdila ſa naňho tak welmi, že wypadnúl z jej láſky a muſel chudák noſiť w temnici ťažké okowy. Jako z najlepſſieho wína ľahko ſa najoſtrejſſí ocot ſprawí, tak najſladſſia lúbosť čaſom na pekelnú, trpkú nenáwiſť ſa premeniť môže.

Na toto chcem čitatelom mojim zopár príkladow zo ſtarých zápiſſow predložiť.

1. Po ſamom predku nech tu ſtojí tá kráſna ciſárowná a ciſárſka macocha Fauſta, druhá to žena toho Welkého Konſſtantina. Táto pluhawá oſoba zahorela nedowolenou lúboſťou k ſwojwu paſtorkowi Kriſſpowi, ktorého ciſárſky otec welmi milowal a eſſte za žiwota ſwojim ſpoluregentom uſtanowil. Ona neſtydatá tak ďaleko ſſla, že w neprítomnoſti ciſára krweſmilſtwo s ním ſpáchať chcela. Tento ale poriadny a mrawný pán, wýborným Laktanciuſom wo wſſetkej počeſtnoſti wychowaný, nakloniť ſa dotieraſti ženſkej nedal.

Tu tá ohniwá lúbosť ženſká w zúriwý hnew ſa premenila (práwe ako u tej Putifarky) obžalowala ho ho lžiwe otcowi, že jej náſilie urobiť chcel; a ľahkowerný otec ſwojho newinného ſyna a miláčka w meſte Pole uſmrtiť dal.

Pozdejſſie matka ciſárowa Helena prawdu a newinnosť princowu na ſwetlo prineſla, i rozhorſſil ſa ciſár natoľko, že i w ľútoſti nad ſynom, i w oſſkliwoſti nad podláckou ženou dal ju do wriacej wody hodiť a na ſmrť ubiť.

2. Iſtá Margaretha panna w Antiochii z pohanſkých rodičow zplodzená, ale už w ſwojej útlej mladoſti ku kreſťanſtwu priwedená, bola akejſi wychowawatelkyni odowzdaná, u ktorej i owce páſla.

Sotwaže do ſſeſtnácteho roku wſtúpila, tu ju pre jej kráſu a wnady jeden pohanſký kapitán zamilowal a za ženu požiadal, ktorému ale ona koſſiar dala, lebo nechcela, nemohla s pohanom deliť láſku manželſkú. To tyrana neſmierne popúdilo a ten náružiwý oheň na pomſtiwú nenáwiſť premenilo. Dal tedy diwok

úbohú pannu ako kreſťanku wrhnúť do wäzenia a nútil, aby modlám ſlúžila. Ani to neſſlo; ona ſa len tým wymlúwala, že ako kreſťanka nemôže a nemôže. „Prečo nemôžeš, ty blázenko? prečo ſa ty modliš jednomu ukrižowanému?" tak ſa jej pýtali. Ona na to: „akože wy to wiete, že môj Kriſtus bol ukrižowaný?" „Čitali ſme w knihách kreſťanſkých". Nuž keď ſte to čitali, prečo ſte nečitali ďalej, že on ſláwne z mrtwých wſtal, na nebeſá wſtúpil a kraluje wečne na Božej prawici?"

Na túto welkoduſſnú reč rozlútili ſa jej ſudcowia a dali chudinku mučiť katom, ako ten oſſkliwec (wſſak už niet ani prachu z neho na Božej zemi) rozkazowal a keď ju zaſe predwedli pred neho, ona len to jedno opakowala, ani ho nechcela; nuž potom zapálenými faklami a ohňom páliť ju dali — ani to nebolo doſť, dali ju do ſtudenej wody do ſuda uwiazať s takou ukrutnoſťou, že ſa až zem triaſla a rozpadowala, čo pritomných diwákow tak preniklo, že ſa jich do 5,000 duſſí na wieru kreſťanſkú obrátilo.

Napoſledy tá diwá beſtia, ten náružiwý howadſký zalúbenec, keď ſwôj diwoký púd wyſiliť, wyplniť nemohol, dal „mučedlnici Kriſtowej" hlawu zoťať. Jako Bôh ztreſtal jeho, o tom Kronika mlčí, iſte bez toho nebolo.

3. Teraz ale eſſte niečo hroznejſſieho. Roku 1530 král Bramanſký wo wýchodnej Indii požiadal za manželku dceru krála z Awy, ale ona ohrdila a za krála z Promu ſa wydalo. Tomu zúriwcowi takto zahanbenému zadutnala w ſrdci pomſtiwoſť a ſwoju celú zlobu wykydal na týchto nowých, ſſťaſtných manželow.

Sobral ſa ten rozſrdený s welkým wojſkom proti tam tomu, premohol ho, a takto mu dal pocitiť pomſtu ſwoju. Keď meſto zradným ſpôſobom zaujal, dal ſa hneď za krála Promſkého korunowať, keď pod korunowaním mladý, zákonnitý král muſel pred ním na kolenách klačať a ako ten najpodlejſſí otrok miloſť a žiwot ſi proſil, čo ale neobdržal. Keď korunowanie preſſlo, wyſtúpil ten zloſyn na wyſoké leſſenie, z ktorého celé meſto prezrieť mohol, a rozkázal, aby malé deti, čo ſem i tam po uliciach pomordowané ležali, pred jeho očima na kúſky boli poſekané, tak potom s tráwou pomieſſané, aby jeho ſlonom za žrádlo ſlúžili. Na to s bubny a piſkaním, ſto koní s poſſtwrtenými ludmi naložených, dowedeno, tie mrtwoly tiež poſekať a do ohňa uwrhnúť dal.

Teraz priſſla poriadka na mladú králownu, ktorú predtým ten diwok za ženu bol požiadal. Bola to princezka aſi 36-ročná, kráſnej poſtawy a ako rečeno dcera krála z Awy. Túto prekráſnu oſobu dal tento diwoký zwer a nečlowek do naha wyzliecť a obnaženú do krwi bičowať a tak dlho po meſte ſſibať, kým len duſſu newydala. Potom ju k jej mrtwému mužowi priwiazali a oboch do wody hodili. Podobne tiež 300 pozoſtalých ſſlachticow uſmrtili.

No, čo nemôže náružiwá láſka, keď ſa jej newyhowie, keď ſi nemôže zwierací ſwôj púd wyplniť; premení ſa na bes a tu lútoſti nemáte.

4. Okolo r. 1228 tedajſſí ciſár w Konſſtantinopoli Robert zamilowal ſa do jednej mladej francúzſky a dcery jednoho ſſlachtica, ktorá ale bola už wtedy za-

ſlúbenú iſtému burgundſkému grófowi. — Nuž ale ako ſú ženſké čaſto w myſli wrtkawé, lahkomyſlné, tak i táto oſoba dala ſa namluwiť, aby ſa ſtala newernou a s tým wýchodným ciſárom zoſobáſſiť ſa dala.

To tak rozdráždilo a mſtiwoſť podpálilo toho grófa, že mieſto predoſſlej lúboſti ſamou nenáwiſtou a pomſtou zahorel, i ſobral iſtý počeť ſwojich priatelow, prepadnúl w oddálenoſti ciſára, jeho zámok, a keď pri tichej noci palác dobyl, najſkôr matku mladej ciſárowej (akoby ona bola dceru k newernoſti namluwila) dal do mora hodiť, potom lahkomyſlnej ſwojej zaſnúbenici nos i úſta obrezal, a tak poſſkwrnenú ležať nechal.

Čoby na to bol urobil rozbolený, rozdráždený Robert, newie ſa; ale pri ſwojom náwratu na ceſte zomrel.

5. I pri poſpolitých luďoch ſa také weci ſtáwajú, nájmä wtedy, keď rodičia zalúbeným deťom w ceſte ſtojá. Tak ſa ſtalo pred rokmi, že jeden mládenec s iſtou pannou zalúbený ſúc, wernoſť ſi zaſlúbili, čo ale otec diewkyn naſkrze odobriť nechcel, ale ju iſtému mladému wdowcowi za manželku zaſlúbil. Jaknáhle ſa o tom ten mládenec dozwedel, wyhladel ſi čas, aby ſo ſwojou milenkou howoriť a ju odradiť mohol. Wywolal ju tedy wečer do zahrady, kde ſa mu ona žalowala, že len ſilením otcowým ruku dala a proti ſwojej wôli to urobila. Tento ju wſſemožne odhowáral, aby to neurobila a tomu wdowcowi wypowedala: ona ale nechcela, že radſſej by ſa mrtwá z tohoto dworu wywieſť dala. Ďalſſiemu rozhoworu pomimo idúci ludia prietrž urobili, i rozíſſli ſa na teraz každý na ſwoju ſtranu.

Mládencowi len pokoja nedalo, a keď po wykonanej práci diewka na pokoj ſa uložila, ten príde k obloku, wywolá ju won, a dôraznými rečmi upomína na wſſetky jej ſluby; ale márne. Napoſledy prehoworil ju, aby ako na „rozchodnú“ tieto ſlowá za ním howorila: „ach, kebych já len pri twojom boku zomrieť mohla!“ Potom ſa jej kázal na rozlučnú modliť a po modlitbe wytiahnúl potajme z pod kabáta nôž, wrazil ho jej do hrdla, a ona zwolajúc: „Peter, čo ty to robiš?“ ſkonala.

W tom pobudili ſa ſlúžky w dome a chceli zwedieť čo ſa to robí, tým Peter s krwawým nožom a založenými rukami w úſtrety ſſiel a priznal ſa, čo wykonal, howoriac: „tu ju máme, poďte, tu je Maria; a já tiež chcem zomrieť w tej nádeji, že s ňou wečne žiť budem“.

I bol tento, keď tak powedať mám „láſkowrah“ zatknutý a po oſmych dňoch uſmrcený; ale pred ſmrťou eſſte, keď widel s plačom, ako jeho Mariu do hrobu neſli, takto wzdychal: „Milá Maria, choď ty len napred, zajtrá i já pôjdem za tebou a tam ſa widime w tom druhom žiwote“. Neſſťaſtná to a neokrocená láſka, ktorá dwa mladé žiwoty w obeť nemilobohu požadowala; neſſťaſtný ale i rodič, ktorý deťom jich wýlučné práwo obmedzuje, čo zriedka komu dobre wypadlo.

A podobných pádow doſiťby ſte i wy z wáſſho žiwota pripomenúť wedeli. Jako i u nás len tohoto roku ſtalo ſa niečo, ale protiwné tomu. Tu zas rodičia nútili diewku, aby ſa wydala za takého, čo k nemu

prichylnoſti za mať nemala. A ona čo neurobi? wypije otrawu a po hrozných mukách zomre. O tom ſa zadlho w Bánhedeſſi rozpráwať bude.

6. Eſſte i medzi ſamými manželmi zwykla dakedy tá láſka wyhaſnúť na tolko, že z najromantickejſſej lúboſti mladých, zakochaných ludi časom a wekom a wſſakowými okolnoſťami powſtáwa omrza, žalár a križ manželſký. Pretoby mladi ludia nikdy tolko ſtawäť nemali ani na kraſe, ani na rodu, ani na „románoch“ a ſwojej ohniwej obraznoſti, jako na dobrej wýchowe a tichej, nenáružiwej natúre.

Reku, i medzi manželmi, láſkou ſpojenými, ſtáwa ſo, že keď ſa tej láſky naſitili, jeden druhého wypoznali, alebo ſa na nejaký blúd wydali, potom ſa cudzia a ſebou pohrdajú, tak že mnohokráť wſſetko oprobujú, aby ſa jeden druhého zbawili, keď nie na niečo horſſieho, aſpon na konečný — rozſobáš pomýſſlali.

Pred ſto rokmi w Pariži ſa ſtalo, čo wám rozpráwať budem. Iſtý welmož zunowal ſi ſwoju ženu a chcel ſa jej zproſtiť K tomu cielu prenajal ſi podliak dwoch ſwedkow, aby ſwedčili, že ona cizoložila s kýmſi. Priſſla wec pred ſúd, kde ale oſoba newinná wedela ſwoju wec tak zaſtáwať w oči tým faloſſnikom, že ſa muſeli zapýriť a wyznať, že jich weru ten pán za peniaze najal a oni nič do tej panej neznajú. Nuž na to ti ſúdcowia jednoho na doživotné galie (námorſké wäzenie) a toho druhého na zaplatenie 50,000 ſſterlingow (jeden ſſterling toho čaſu platil naſſich 10 zl. ſtr.) a wſſetkých útrow odſúdili, ktorú ſummu prawda ſám ten welmož zaplatiť, a hanbiť ſa a žrať muſel,

že takú podloſť wykonal. Ona ale mohla ſa dla lúboſti rozſobáſſiť s nim.

Ale načo wiac takýchto nepekných prikladow, keď jich každodenne pred ſebou máme? Odtialto len to naučenie ſi berte:

1. Nečiſtá, zwieracia, hrieſſna láſka obwykle zlý koniec máwa, od takejto wás moji čitatelia, ani doſť wyſtrihať nemôžem. Ona ſa poſmiewa Bohu, náſſmu rozumnému prirodzeniu a je w ſkutku dačo howädſkého, človeka až k howädom uponižujúceho.

2. Rodičia nikdyby nemali ſwoje deti proti jich wôli, keď prichylnoſti niet, nútiť do manželſtwa; take manželſtwo nemôže byť zdarilé. Nuž keď oſoby weſpolne ſa milujúce môžu na tolko priſť, aby ſa zoſſkliwily: čim wiac tie, ktorým eſſte pred ſobáſſom iſtá neodolatelná odklonoſť ſrdciu delila?

3. A ſkutočni manželia nechže len Boha proſia, aby jich láſku a pokoj nič neporuſſilo; lebo ſſťaſtné manželſtwo, ako je už tu na ſwete raj žiwota, tak neſſťaſtné, rozdwojené, odhnuſené je peklom a zoſtane peklom eſſte i za hrobom. Tam ſa prawda, ženiti a wydáwati nebudeme, ale máme byť „na ſpôſob anjelow“ hláſi nám reč Spaſitelowa.

Radzin

moſkewſký rebelant.

Welko-Ruſko je ohromné, ſſiroko rozſiahlé ciſárſtwo, wo dwoch čiaſtkach ſweta, w Europe i w Azii rozložené, pretoby ſa mohlo nazwať „ſwetowou riſſou —

prichylnoſti za mať nemala. A ona čo neurobi? wypije otrawu a po hrozných mukách zomre. O tom ſa zadlho w Bánhedeſſi rozpráwať bude.

6. Eſſte i medzi ſamými manželmi zwykla dakedy tá láſka wyhaſnúť na tolko, že z najromantickejſſej lúboſti mladých, zakochaných ludi časom a wekom a wſſakowými okolnoſtami powſtáwa omrza, žalár a križ manželſký. Pretoby mladi ludia nikdy tolko ſtawäť nemali ani na kraſe, ani na rodu, ani na „románoch“ a ſwojej ohniwej obraznoſti, jako na dobrej wýchowe a tichej, nenáružiwej natúre.

Reku, i medzi manželmi, láſkou ſpojenými, ſtáwa ſa, že keď ſa tej láſky naſitili, jeden druhého wypoznali, alebo ſa na nejaký blúd wydali, potom ſa cudzia ſebou pohrdajú, tak že mnohokrát wſſetko oprobujú, aby ſa jeden druhého zbawili, keď nie na niečo horſſieho, aſpon na konečný — rozſobáš pomýſſlali.

Pred ſto rokmi w Pariži ſa ſtalo, čo wám rozpráwať budem. Iſtý welmož zunowal ſi ſwoju ženu a chcel ſa jej zproſtiť K tomu cielu prenajal ſi podliak dwoch ſwedkow, aby ſwedčili, že ona cizoložila s kýmſi. Priſſla wec pred ſúd, kde ale oſoba newinná wedela ſwoju wec tak zaſtáwať w oči tým faloſſnikom, že ſa muſeli zapýriť a wyznať, že jich weru ten pán za peniaze najal a oni nič do tej panej neznajú. Nuž na to ti ſúdcowia jednoho na doživotné galie (námorſké wäzenie) a toho druhého na zaplatenie 50,000 ſſterlingow (jeden ſſterling toho čaſu platil naſſich 10 zl. ſtr.) a wſſetkých útrow odſúdili, ktorú ſummu prawda ſám ten welmož zaplatiť, a hanbiť ſa a žrať muſel,

že takú podloſť wykonal. Ona ale mohla ſa dla lúboſti rozſobáſſiť s nim.

Ale načo wiac takýchto nepekných prikladow, keď jich každodenne pred ſebou máme? Odtialto len to naučenie ſi berte:

1. Nečiſtá, zwieracia, hrieſſna láſka obwykle zlý konice máwa, od takejto was moji čitatelia, ani doſť wyſtríhať nemôžem. Ona ſa poſmiewa Bohu, náſſmu rozumnému prirodzeniu a je w ſkutku dačo howädſkého, člowека až k howädom uponižujúceho.

2. Rodičia nikdyby nemali ſwoje deti proti jich wôli, keď prichylnoſti niet, nútiť do manželſtwa; take manželſtwo nemôže byť zdarilé. Nuž keď oſoby weſpolne ſa milujúce môžu na tolko priiſť, aby ſa zoſſkliwily: čím wiac tie, ktorým eſſte pred ſobáſſom iſtá neodolatelná odklonoſť ſrdcia delila?

3. A ſkutoční manželia nechže len Boha proſia, aby jich láſku a pokoj nič neporuſſilo; lebo ſſťaſtné manželſtwo, ako je už tu na ſwete raj žiwota, tak neſſťaſtné, rozdwojené, odhnuſené je peklom a zoſtane peklom eſſte i za hrobom. Tam ſa prawda, ženiti a wydáwati nebudeme, ale máme byť „na ſpôſob anjelow“ hláſi nám reč Spaſitelowa.

Radzin

moſkewſký rebelant.

Welko-Ruſko je ohromné, ſſiroko rozſiahlé ciſárſtwo, wo dwoch čiaſtkach ſweta, w Europe i w Azii rozložené, pretoby ſa mohlo nazwať „ſwetowou riſſou —

malým ſwetom" a jeho domorodi obywatelia ſpolu i s panujúcim rodom ſú naſſi ſúnárodnici, naſſi bratia zo ſtarodáwnych Wendow pochádzajúci, ako i wſſetky kmeny ſlowanſké, tedy jeden rod, jedna krew naſſa.

A práwe preto, že tak mohutného ſpolurodáka a brata máme, ktorému ſa menſſie národy, riſſe a králowſtwa, klonit muſejú, práwe preto nás Slowanow záwiſtne powažujúc, ako „panſlawow" či wſſeſlowákow (akoby ſme wſſetci s obrowſkým Ruſom držali, a iným nebezpečni boli, jich udláwit, pohltiť chceli), na wſſetky ſtrany prenaſledujú, rúhajúc ſa Bohu, že po zaniknuti tak welikých a mocných národow, a pri ztopeni a odumierani ſlabſſich ludſkých kmenow, teuto nás na podiw rozſſiruje, zweličuje; kdeztoby oni, keby tak rozložený rod mali, nie do nohawic, ale ani do ſweta ſa neprataľi.

My „holubiči" národ čuſſime pod tou wládou a na tej zemi, kde nám prozretelnoſť Božia bydliſko wykázala, a na odſkok, wlaſtizradu ani len nepomýſſlame: a predſa ſme „panſlawi" zradci, newlaſtenci w očiach záwiſtnikow, čo nám tým bolnejſſie padá, že ti nezdareni odrodilci naſſi takto nás zapredáwajú.

Welký Peter cár, a Anna cárowná priwedli do takého kwetu toto mohutné ciſárſtwo, rozſſirili, upewnili na ſuchu i na wode tak, že to celý ſwet obdiwuje.

Nuž w tejto riſſi bola toho čaſu Moſkwa ſidelné meſto ruſkých ſamowládcow (pozdejſſie Petrohrad) u rieky podobného mena, odkial Ruſko Ruſow i Moſkálſkom a moſkálmi menowali, ale neprawe, bo Moſkwa len jedna prowincia celého Ruſka nemôže platiť za celotu. A tu ſa udala, aſpon odhrala pamätná zbúra, či rebelia, o ktorej wám rozpráwať chceme.

* * *

Keď Moſkowſkého cára jediný ſyn cárowiča Alexa Alexiewič po dlhſſej chorobe w 16 roku ſwojho weku zomrel, jeden z jeho ſlužobnikow menom Ṡtefan Radzin, obyčajne len Stenko (či Štewko, po ſrbſky Stewo, Steič) menowaný, opuſtil jeho dwor, zamýſſlajúc teraz, keď zkormúcený, rozbolený otec málo na niečo takého pozorowal, a myſle obywatelſtwa pobúrené boly, niečo welkého wywieſť pre ſebä a bohatým, ſláwnym ſa urobiť. Čo tento človek poparatil, hroziť ſa budete. Najprú ſi ſhromaždil húf diwých, rozpuſtilých kozákow, ozbijal ciſárſku pokladnicu, aby mal s čím wypláčať ſwojich priwrženców, opanowal s nimi meſto Seringa ležiace pri rieke Wolge a inſſie okolo Aſtrakana ležiace meſtá; ba keď proti nemu wyſlaných ſtrelicow (wojákow) na útek prinútil a z nich niekolko tiſicow pobil, zaujal i ſamé meſto Aſtrakan.

K dobytiu tohoto meſta použil wojenſký fortel, čili klam, twáril ſa akoby nechajúc ſwoje náſipy a priprawy, utekal od meſta, w tom ale hupnúl aſtrakánſkemu komandantowi so 6,000 ozbrojenci nenazdajky na hrdlo a lahkým ſpôſobom zmocnil ſa hradu i meſta, tým lahſſie, keď tam ſtanujúca wojenſká poſádka, pre zlé platenie žoldu, neſpokojná, brány mu proti wôli komandantowej otworila. Dôſtojníkom čo tam boli, dal ruky i nohy poodtínať a potom jich poweſſať, a meſto dla lubowole wyrabowal.

Táto ztrata cára prewelmi zarmútila, lebo Aſtrakan bolo weledôležité kupecké meſto, z ktorého kupci až do Perzie chodili a odtial wſſetku záſobu ſoli, ryb a wſſakowého towaru donáſſať muſeli.

Pričina tohoto odboja a buričſtwa, ako ſa ſám Stenko wyjadril, bola tá, že chcel ſmrť ſwojho brata, ktorého knez (knieža) bojárſky Dolgoruky zmárniť dal, wypomſtiť. A prečo ho dal zmárniť? Preto, že keď w ſlužbe cárowej s plukmi Donſkých kozakow proti Poliakom w poli ſtál, tento chcel pod jaſeň so ſwojim ludom domow ſa wrátiť, čo mu welitel nedowolil, on ale na to nedbal, lež pobúriac lud s nim ſa domow bral, nuž to polnieho welitela pohlo, že ho dal obeſiť. Radzin túto záſteru ſwojho barbarſkého wýſtupu použil a iſte inſſie mal za lubom, mal totiž zámyſel panowať, na ſláwu ſa powýſſiť a hodne bohactwa nakoriſtiť, bo nielen proti ſwojmu cárowi powſtal, ale i Perſſanow, ktori mu nič nezawinili, drhnúl a nepokojil.

Roku 1667 započal ſwoje zbojſtwá na Wolge (welká rieka ako u nás Dunaj) prewodiť, kde welké upecké lode, bez ohladu čie boly, plundrowal. Odtial ſiel so ſwojou rotou kozackou do meſta Jaik a pod- anil ho, z ktorého wýpady robiť ďalej na kaſſpické ore a zas na Wolgu, kde zniwočil wýdatné rybarſtwo, zil meſtá i dediny, obywatelſtwo do welkej biedy walil a wſſade za nim zoſtali len puſté zboreniſká. Wolgy ťahal do meſta Terikiem na hranici perſkej, e nielen cárowých, ale i perſkých poddaných neſmierne- žowal.

Tak obywatelia jedného perſkého meſta, keď ſa o jeho prichodu dozwedeli, hladali w horách ſwoje útočiſſte; opuſtiac tedy ſwoje byty a meſto, poſkrýwali ſa w ſkalnatých rozpadlinách, ako mohli. Ten lotor jich ale odtial wywábil, keď jim odkázal, že ſa jeho nemajú čo báť, aby ſa bezpečne powracali, že on a jeho ludia nepriſſli nikoho trápiť, len ſi za peniaze potrebnoſti nakúpiť atď. Tito proſtički ludia mu uwerili a na lákawé reči doſtawili ſa do ſwojich domow, pootwárali ſwoje ſklepy a predáwali ſwôj towar, za ktorý Stenkowi ludia platili ſice, ale tak boli domluweni, že keď on na placi s čapkou akoſi nakrýwenou ſa ukáže, aby naraz meſſťanow prepadli, pobili a wſſetko zchmatali, čo ſa i ſtalo. A takto robili i po druhých meſtách.

Aby tieto lúpežnictwa a mordárſtwa priſtawil wojwoda Aſtrakánu knez Proworowſky, dal niekolko plukow wojſka proti buričom wytiahnúť, a tu Stenko widúc ſa byť priſlabým proti preſile, hladal miloſť. Wojwoda neodporowal a dal mu na odpoweď, že keď ſwoje wſſetečné ſwewolnoſti priſtawí, nemá čo pochybowať o cárowej miloſti. Na to Stenko so wſſetkým ſwojim ludom do Aſtrakánu priſſiel, keď mu takmer wſſetci chori a opuchnutí boli, bo málo predtým na jednom oſtrowe kaſſpickom oblúčeni bywſſe, morſkú wodu piť muſeli.

Car mu w ſkutku miloſť poſlal pod wýmienkou, že od tohoto čaſu so ſwojim ludom jeho Weličenſtwu werne ſlúžiť, a ani na Wolge ani na kaſſpickom mori, ani nikde lúpežnictwa prewodiť ſa nepokuſia.

Šelmowſký Stenko chcejúc za obdržanú miloſť preukázať i Aſtrakánom wďačnoſť, wſſade po ulicách

rozhadzowal medzi lud dukáty narabowané, čím ſi lud welmi ziſkal, a on kujon wedel, prečo to robil.

Napoſledy odceſtowal so ſwojim ludom domow do Donſkeho kraja, kde ale od ſwojho zwyknutého lúpežnictwa upuſtiť nemohol. Mieſſal ſa i do cirkewných weci a prekážal kňazom w jich bohoſlužbe. Na mieſto ſtarého obwyklého ſobáſſenia, dal zaſnúbeným dakolkokrát okolo jednoho ſtromu obehnúť, a s tým boli tak po „ſtenkowſky" oſobáſſeni. Potom počal proti Kriſtu rúhať, ſlowom, zoſtal len tým ſtarým Stenkom i teraz, ſwojmu pánowi newerným, a ſplnilo ſa pri ňom to naſſe priſlowko: „nebude zo pſa ſlanina, ani z wlka baranina — držal ſlowo ako kocúr pri ſlanine".

W domowine ſwojej mnohých kozákow, čo s ním držať nechceli, dal o hrdlo pripravit, jako i wojwodu ſwojho meſta, tiež i jednoho wyſlanca cárowho, ktorý iſtému Jakalowi hajtmanu miloſť od cára bol prinieſol.

Po týchto ukrutnoſťach zas len zamieril na Wolgu so ſwojou bandou, priſſiel k meſtu Sarica a tam roztrúbil, že cárowa armáda ide, aby wſſetkých meſſťanow pobili, kdežto nie proti meſtu, ale proti nemu bolo wojſko wyſlané, aby meſſťanow pred ním zachránilo. Nabadurené meſſťanſtwo prijalo ho za ſwojho obranca do meſta, a keď ſa tam doſtal, to mu bolo prwé, predſtaweného i s tými, čo s ním húſť nechceli, zmárniť a tak potom wytiahnúl proti cárſkemu wojſku, zrazil jeho wódcu s mnohými inými, a ſilu zajatých do rúk doſtať. Podmanil ſi eſſte i druhé meſto, kde tiež tak pogazdowal, tak ſa potom wládobažník tyranſký obrátil k Aſtrakanu, ktoré meſto obyčajne 12,000 ſtrelcmi obſadené býwalo. A keď pred toto meſto priſſiel, poſlal dnu niekolko ſwojich kozakow, aby ſtrelicow (ktori i tak proti gubernátorowi tajne ſa rebelili) nawedli k puſteniu jich do meſta. Akonáhle dnu wſtúpil, dal hneď kňaza Proworowſkého na wyſokú wážu zámku wywieſť a dolu do prepaſti ſtrčiť. Prwej mu eſſte čoſi do ucha poſſeptal, na čo ten krútil hlawou, iſte ho tiež k odboji nahowáral, čo ten nechcel, preto muſel ten krkolomný ſkok urobiť.

To nebolo doſť; eſſte inſſie mordy parobil. Brata jeho s mnohými ſtrelicmi a meſſťanmi, že s ním držať nechceli, rad radom pomordowal, tak potom lúpil koſtoly, kláſſtore, byty bohatých meſſťanow; zapálil kancellariu a wzal bohatý cárſky poklad k ſebe. Mnoho cudzich kupcow, ktori wtedy w meſte meſſkali, Perſianow, Indiánow, Turkow, Armenow, Bulharow o wſſecko pripravil a z čiaſtky i pomordowal. Dwoch ſynow gubernátorowých dal za nohy z ohrád meſtſkých won wywesiť a umučiť; ženy a dcéry pobitých oddal ſwojej rote, aby ſa s nimi poženili.

Zatým hnal ſa pobeſnelec po druhých meſtách, Caratow, Samarow atď. až ku Siemberſku, ktoré meſto do gruntu wypálil a wſſade také mordy wykonáwal. Ale pred bránou tohoto meſta zle ſa mu powodilo. Tu kommandowal Iwan Bogjanowič Miloſlawſký, ktorý ſwojou hrdinſkoſťou na tolko doneſol, že Stenku odbil, kde i ranený bol a opuſtiť kridla. Predſa len potlkal ſa po celom tom kraji a lud ſwojimi poſly wſſade búril, ſlubujúc mu welké ſlobody, oſlobodzenie z pod járma bojárſkeho a zemanſkeho (týchto potlači-

telmi a zkaznikmi ludu nazwal) ale napoſledy zaſe na Aſtrakán prinúcený bol obrátiť ſa.

Nuž ale ako je už lud ſlepý, nerozumný a obyčajne weci len powrchne powažuje, mohlo ſa počuť, že toho holomka a hrozného člowека eſſte i w ſamej Moſkwe chwálili, wywyſſowali, že on dobro ludu hladá a za ſlobodu bojuje, tak že cár núcený bol niekolko takýchto záſtupcow lotrowých, iným za príklad, priſne potreſtať, ako i toho ſtarca, čo ſa ho pýtali: čo myſli, keďby tak Stenko k Moſkwe ſa zblížil, čoby ſa mu robiť malo? a on, žeby ſa mu malo „s chlebom a ſolou" čo je u Ruſow znak priatelſtwa, w úſtrety iſť.

Chytrácky Stenko wedel wſſakowú leſť wymyſlieť, aby poſpolitých oklamal a podpálil. Tak na príklad, dal dwe lode priprawiť a jednu zdnuka čerwenným akſamietom obtiahnúť, s tým dokazowaním, že welkoknieža Alexius (r. 1670 zomrelý i pochowaný) eſſte je žiwý, a na tej lodi ſa nalezá, a w ſkutku jedného 16-ročného ſſuhaja a ſyna iſtého cirkarſkého kniežata, ktorého bol zajal, tam podſtrčil a w tej lodi na ukážku držal. Wyprávwal o ňom, že ten jich princ bol len od bojárow chytený (a nie mrtwý) a jemu, Stenkowi, do rúk ſa doſtal a ſweril, i rozkázal mu, aby wſſetkých bojárow, radných panow, zemänow, ako zradcow krajiny, wyplienil. Tento klam bol mu mocným hybadlom, ktorým wſſetko k ſebe priwábil a pohnul, aby za wec jeho, akoby ſa ona cára týkala, zmužile bojowali.

Tá druhá loď bola z dnuká černým akſamietom oblečena, w ktorej by ſa mal, dla jeho podania, býwalý patriarcha Nikon, miláček ludu, nalezať, ktorého

pred niekolkým čaſom hodnoſti pozbawili a do kláſſtora zatworili.

S takýmto wyſſpikowaným klamſtwom poſſiaſtilo ſa Stenkowi, že celý pás krajiny okolo Wolgy hlboko do jej ſrdca proti bojárom na nohy powſtal a do 200,000 ludſtwa k tomu ſatanſkému dielu napohotowe bolo. I jedna čiaſtka ſúſedných Tatárow powſtala proti ſwojim pánom a wrchnoſtiam, že to bol len ſtrach a hrúza, ako ſa to mäſiarilo, ako tkli, weſſali, plienili ohňom i mečom, čo jim z tých neſſiaſtných w úſtrety priſſlo.

O wſſetkom tomto keď ſa doſlýchal welkoknieža ruſký, otworili ſa mu oči a widel, že tu powolnoſť daromná, a že to zlé len oſtrojſtou meča môže ſa zamedziť, i dal tedy walnú armádu wojſka na nohy poſtawiť pod bojárom Dolgorukym, ktorý i hneď jeden oddiel powſtalcow aſi do 15,000 napadnúl a po oſtrom odpore takmer do päty zniwočil, a ſſeſť diel ukoriſtil. Dolgoruky ſwoje leženie pri meſte Arſamas upewnil a tam wſſetkých zajatých pobil. Hrozliwe to tam wyzeralo — dokola nič widieť nebolo, len naſtawané ſſibenice, na ktorých 30 do 50 ludi wyſelo a pod krátkom do 10,000 zawedených neſſtaſtníkow katowou rukou žiwot položilo.

Odtialto wyprawal Dolgoruky na wſſetky ſtrany pluky ſwoje, zbil jednu hromadu po druhej, pochytal wſſetkých powſtalcow, k čomu najwiac to dopomáhalo, že táto chaſa neſtála pohromade, lež rozkúſkowané na mnohé oddiely rozcapartená ſúc, podlahnúť muſela, ináče neboloby ſa to tak lahko docieliť dalo.

Medzi zajatými, čoby ſi člowek ani nepomyſlel, nalezala ſa i jedna mniſſka do chlapſkých ſſát oblečená, tá ſama do 1000 mužow komandowala a welmi hrdinſky ſa držala. Túto zaživa ſpálili, lebo u Ruſow opuſſtenie kláſſtora za najtreſtuhodnejſſí hriech ſa pokladá. Toho čaſu i najlepſſieho a najbližſſieho Radzinowho ſpoločníka chytili, ruky i nohy mu odťali a telo na ſſibenicu iným na príklad wytiahli. Zajatých ozaj ukrutne trápili, zpytujúc ſa každého, že čo oni wlaſtne s touto rebeliou občiahnúť chceli? A oni wſſetci len to omielali, že mali úmyſel doſtať ſa aj do Moſkwy a wſſetkým bojárom wäzy powykrúcať, wſſetkých wyſſkrtiť.

Nuž takto urobil ten kňaz w tom kraji za tri meſiace zbúre konec, ale po iných ſtranách ona eſſte wždy zúrila. —

Kňaza Zarabatowa wyſlal welkoknieža do Tambowa, ktorý zaſe tam powſtalcow potlačil, čo weru moc ludſkej krwi ſtálo.

Dalo ſa to len predwídieť, aký konec táto neſlýchaná, zemetraſná zbúra a ſwewola konec mať bude, a že to ukrutník Stenko, i so ſwojimi, krwawe platiť bude. Howorí ſa, že raz „ſadne wtáčik na lep“ a „krčah dotedy do ſtudne chodiť bude, kým ſa nerozbije“ ani že „tej pieſne není, ktoráby nemala ſkončení“ to ſa ſplnilo i pri tomto hrúzo-člowekowi, či nečlowekowi.

On ſa po utrpených ztratách so ſwojim ludſtwom obrátil zas k Aſtrakanu, a tam ſwojho ſpolukamaráta akéhoſi Siorteſa, ktorého pre jeho ſmelé, lotrowſké kúſky len „čertowým rebrom“ prezíwali, za

komandanta uſtanowil, ſám ale ſem tam po krajine roſčil, kým ho hajtman Kornilo Jakalow nechytil a do Moſkwy nedoſſikowal.

Tento Jakalow bol krſtný otec Stenkow, ktorého ſi planec ako ſwojho otca ctil, a nič ſa neobáwal. Pri meſte Sarici prepadnutého do rúk doſtal a do 200 míl ďalekého meſta Moſkwy dopraviť muſel. Po ceſte ho len prehowaral, že ho na rozhoworku k cárowi ſſikuje, čo on i uweril a myſlel, že ſa tam wyſeká. I jeho brat Froſko s ním chytený bol, ktorý zároweň s ním w tom puſtoſſení činný podiel bral, a bol welmi zronený a lepſſieho ducha, uwalujúc wſſetku winu ſwojich zlých činow na brata Stenku.

Keď Stenko ſwojho brata tak ſmutného a zroneného widel, takto ho teſſil: „Buď dobrej myſle, brat môj, keď do Moſkwy prídeme, tam nám welkú úctu robiť budú, a tiſíce ludu a bojárow bude nás obdiwowať, eſſte nám w úſtrety pojdú“.

Tak ſa i ſtalo; lebo aſi na mílu od meſta priſſiel jim w úſtrety kočiar a mnoho zwedawých diwákow; na tom kočiari ale na zadku boli pripravené ſſibenice, Stenko bol zoblečený a otrhanými hábami priodetý, reťaz mu na hrdlo priweſená, obe ruky ku ſtĺpom ſſibenice pripiate a rozſſírené, tak i nohy, len hlawa a hrdlo hore trčali. Froſko reťazou o kočiar priwiazaný kráčal peſſky pozadu.

S takýmto triumfom bol ten w moci, bohactwe a nádhere, ale i tyranſtwe a odwážliwoſti newyrownaný Stenko pred tiſícimi a tiſícimi diwákmi do Moſkwy doprowodený, z ktorého množſtwa on newidel nikoho,

ho wždy oči do zeme zražené mal, ačpráwe o hanbe a lútoſti pri takom djabolſkom zločincowi ani reči byť nemôže.

Priwedli oboch bratow na radný dom a zawedli pre nich priſtrojené muky. Stenko trpel wſſetko ako twrdá ocel; len ſmrť brata lutowal, ktorý ſa pod mukami prebiedne ſprawowal. I teſſil ſi ho takto: „rozpomeň ſa brat môj, kolko dobreho ſi užil, w akej úcte a wážnoſti ſi bol, kolko tiſícow twoje rozkazy plnilo: teraz nech ſa nemrzi, keď za ſladke muſiš i kyſlé koſſtowať“. Medzi inými mukami bola u Ruſow i tá obyčajná, že dali zločincowi wrch hlawy oholiť, a ſtudenú wodu na to hole mieſto kwapkami púſſťať, čo wraj hrozné boleſti robilo. A tu ſi necitliwec Stenko eſſte žarty robil, keď jich holili: „brat môj, powedá, já ſom to počul, že nikoho za kňaza nepoſwiacajú, len keď mu prwej hlawu oholia a keď je učený muž: a hlaď, my oba neučeni ťarbáci a predſa nám hlawy oholili“.

Na ſſtwrtý den od prichodu do Moſkwy boli pred zámok k ſúdnej ſtolici priwedeni, aby ſwôj ortel prijali, ktorý znel takto:

„Roku 1671 aprila 14-ho, ſte wy ſſelmowia ſkrze welkú miloſť Božiu a s pričinením podlžnej powinnowatoſti k náſſmu welpánowi cárowi a welkokniežati Alexowi Michajlowičowi ſkrze naſſu armádu chyteni a pred cárſku Jaſnoſť poſtaweni, a na mukách waſſu zlobu wyznali ſte. Za wſſetky oſſkliwé zločiny, ktoré ſte proti wſſemohúcemu Bohu a proti náſſmu welpánu Cárowi i welkokniežati Alex. Michajlowičowi

ſamodržitelom welko-, malo- i bieloruſka natropili i pre zradu a rebeliu waſſu, ktorou ſte tolko zkazy w celom Ruſku zapričinili, rozkázal jeho cárſke Weličenſtwo s priwolením bojárow, aby ſte boli rozſſtwrteni“.

Stenko, toto hrúzodiwé človečiſko, ani tu ſa eſſte neobmečil, bol lahostajný a nič ſi z toho nerobil, nepowedal ani ſlowa a hlawu ſklopiac do zeme, ſtál ako primrazený. Po chwily urobil pred ſebou dakolko križow, poklonil ſa triraz pred ſpoločenſtwom, a wywolal polohlaſne: „odpuſťte mi!“ Na to ho dolu zložili, rukami i nohami o jednu hradu priwiazali, od ſpodku do wrchu koleſom lámali, a napoſledy hlawu mu odťali. Jeho ruky a nohy na rozličných mieſtach wyweſſali, a potom telo pſom zožrať dali.

Keď ale jeho brata predwedli, ten zwolal, žeby on mal niečo tajného zjawiť Cárowi, čo nikomu druhému nezjawí. I puſtili ho pred Cára, ktorý ho iſte omiloſtil, keď mu wyjawil, kde Stenkowé nalúpené poklady odložené boli.

Na takýto hla, konec priſſla táto ſwewola a krajinſká pliaga, a ſemby ſa mali nazrieť wſſetci puntownici, i ti čo ſa za nimi púſſťajú w blúd. Zbúra je ako hromowa ſtrela, ktorá rozdrti wſſetko, čo jej w ceſtu pride a winowatých s newinnými porája. Ona je ako zapálený puſſný prach, ktorý wſſetko okolo ſebä rozpraſká, aby ſi wýbuchom otwor naſſiel. Obyčajne ale také ſmelé, nepokojné hlawy na taký „Stenkowiký“ los prichadzajú.

A komužeby tu nepriſſla na pamäť nedáwna neſſťaſtná uhorſká rewolúcia w krajine naſſej? Bože môj,

čo tá životow ludſkých i majetku pohltila! kolko biedy natropila!

K pochwale buď náſſmu rodu, tu w tejto krajine, rečeno, že od nepamäti nikdy proti panujúcemu dworu nerewoltowal. Ani mu to Boze, nedaj!

Wtipná rada wojákowa w ſúrke poſtawenému králowſkému wôdcowi.

„Jazyk malý ſice úd jeſt, awſſak weliké wěci prowodi, a maličký oheň weliký les zapáli. Tak i lodě weliké prudkými wětry (teraz parou) hnané, najmenſſim weſlem býwajú ſem i tam obrácené“.

Z týchto ſlow apoſſtolowých widno a wie ſa zo zkúſſenoſti, že jazyk a reč welké weci pôſobi i na dobre i na zle. Medzi iným býwa to pri ludſkých powážliwejſſich podujmoch a poradách, kde čaſto jedna reč taký zmer dáwa, ktorým keď z úſt múdreho a rozumného čloweka pochodi, blaho celých ſpolkow, ba krajin odhádnuto i napomoženo býwa.

Stáwa ſa ale čaſom, že ani welki, učeni ludia a ſſtátnici newedia ſi rady dať, a jeden proſtičký, neučený člowek uhádne ju a wytrhne z rozpakow a zkazy mnohých. Hla, ten Farao w Egypte mal doſť radcow, hadačow, ſnárow a wſſakowých wſſewedow, ale ani jeden z nich newedel uhádnúť ten welewýznamný jeho ſen, tým menej radu dať, akoby ſa naſtať majúcej biede hladowej odpomôcť dalo. Tu mu napoſledy po mnohom trápeni a lámani hlawy priwedli wäzňa Jozefa, a wiete, čo tento duchom Božim obdarowaný mládenec

wywiedol, kolké krajiny, i ſwoju dalekú rodinu, od hladu oratowal a na kolkú ſkrze to hodnoſť priſſiel.

Máme teraz pred ſebou jednoho proſtého wojáka, ktorý w čas wálky a trápneho položenia wojſka i jeho králowſkého wôdca, ſwojou dobrou a wtipnou radou wſſetko naprawil, že to ani len na zražku nepriſſlo a po priatelſky ſa pokonalo.

Nechže wám wyrozpráwam. Pred rokmi panowal w Marokku iſtý ciſár, a či král, ktorý nebol ſpokojný s tým čo mal, ale ſa ulakomil na králowſtwo a bohactwo druhého krála, na ktoré od dáwna ſſelhal. Wiete, že tie weci lákajú a wábia, ako kwet wábi wčelu, a ona ďaleko za nim poletuje. Tak i tento ſwojho jediného ſyna s početným húfom najwyberanejſſich wojinow wyprawil do králowſtwa Gago rečeného, ktoré tým najpruznatejſſim zlatom oplýwalo, aby ho dobrotky, lebo zlotky, i náſilnou rukou zaujal.

Tento mladý králowſký princ keď už s tým wojſkom s newyſlownými útrapami púſſte Libie preſſiel (kde ani len ſtopy ludſkej nebolo, a pálčiwoſť hrozná, nedoſtatok wody i potrawy) — a nedaleko od Gago ſa nalezal, w ſwojej nádeji, že ſa mu to ťažké ťaženie už ſkoro odplati, bol welmi ſklamaný tým, že to král toho kraja zawčaſu zwedel a ſoberúc ſilné wojſko zo ſwojich černochow, ſwojho nepriatela zo wſſetkých ſtrán obklúčil, aby ho ozbrojenou rukou odrazil, abo porazil.

Tu ponewáč odwážliwému wýbojcowi náſſmu o tom ſa ani len neſniwalo, že takto otočený bude a keď mu i ſama poloha kraja neznáma bola, otworili ſa teraz oči, a widel, že w tom nezceſtnom, wrchowa-

tom kraji ani napred, ani nazad pohnúť ſa nemôže, tak ſtál ako zakliatý wo welkej ſúrke, a ako howorime „w klepci“.

A nebolo to eſſte doſť, bol k tomu eſſte od druhých dwoch „domácich“ nepriatelow trápený, od moru, hladu a ſmädu, ktorou biedou moc tých najlepſſich wojakow utratil a eſſte mu porád ako muchy padali, čo ho tak ztrápilo, že newedel k čomu ſa ma odhodlať. Za dlhſſi čas tam ſtáť, to neſſlo, a napred kráčať, abo cúfať, ani to neſſlo, prewaha protiwnického wojſka bola mu zrejmá. Akože započať wojnu, alebo utekať ces ſſiky čerſtwých nepriatelow so ſwojimi, hladom, ſmädom, chorobami dlhým pochodom ztrápenými, zmarenými bedármi? A tá bieda čo den ſa zmáhala.

Tu tedy nič, len ſmrť pred nim i za nim, a celkowitá porážka celej jeho armády.

W takomto položeni museli ſa weru otworiť oči princowe, ktore mu „cudzie zlato“ ſlepilo a lakomý otec tú zlú radu dal; i počal ſwoju odwážliwoſť lutowať a nahliadať, ako je to zle, so ſwojim ſpokojným nebyť a proti práwu a ſluſſnoſti za cudzim bažiť. Takto ſedel pohrúžený w myſſlenkách wo ſwojom wojenſkom ſtánu, lamajúc ſi hlawu, čo z toho len bude.

W tom okamženi práwe i dwaja wojaci jeho wo ſwojich ſtánkoch, aby ſi ſwoju biedu poulawili, pre ukrácenia čaſu hrou „na ſſach“ ſa wyrážali.

Pýtate ſa, aká to hra? a čo to má do weci? Má do weci, bo weď ona wýwod dala z tak ťažkých rozpakow. Je to naozaj wojenſká hra, nie ale s mečmi, puſſkami a delami, len tak, ako keď „s haluſſkami“ ſtrielajú. Powiem wám. „Šach“ je oblúbená panſká hra, hrajú to len učení ludia a páni, bo k tomu byſtrý rozum a dobrá porcia trpeliwej leniwoſti je treba. Po naſſy mohlaby ſa ona wolať „hra na krála“ abo „hra na wojakow“ akoſi čoſi podobného i waſſa mládež ſtrojewa. Samo ſlowo „ſſach“ tolko znamená ako „král“ bo Perſſania ſwojho panownika „ſſachom“ menujú, a mozno, že ſa ona tu počala. Rozložia ſa na poſſtworcowanú tabulku koſtené abo drewenne pekne wytočené figurky ako dáke wojſko, tam máte dwoch kralow, dwe králowny, konikow, peſſiakow, baſſty (zámky) atď. jedna hromada proti druhej. Tak ſa započne bitka, wſſe jeden, wſſe druhý, hráč ťahá, ten toho, tento bije jeho wojakow, pobitých kladú na ſtranu a chytajú len krála. Konečne jednoho z králow tak zawrú, že ſa ani machnúť nemôže, wtedy wíťaz zwolá: „ſſach matt“ (či mač) t. j. král je chytený, bitka prehratá.

Napadá mi, čo ſom kdeſi čital, že i Napoleon Bonaparte francúzſky ſwetowýbojca, ktorý ſi chcel podmaniť celú Europu, bol welký ſſachiſta, a kedykolwek welkú bitku wywieſť chcel, wždy ſa prwej pri ſſachu pocwičil a tak do pola ſtúpal; a dobre mu to ſſlo, lenže ho potom w Moſkwe Ruſi hodne „wyſſachowali“.

Poďme ale k naſſim dwom wojakom, bo len dwaja ſpolu tú hru hrajú. Keď ten ſſikownejſſi ſwojho nepriatela porazil a krála mu chytil, zawolal žortowne: „kamarát, tebe ſa powodilo ako náſſmu pánowi, nemôže ani on, ani ty napred ani nazad, oba ſte ſſach matt“.

To počúl jeden náhodou pomimo idúci dôſtojník, a hneď oznámil princowi aké žarty ſi z neho jeho wojaci tropia. Predwolaní pred knieža nič netajili, len padli na zem a proſili za miloſť. Knieža jim odpuſtil, bo to bolo prawda, keď mu napadla myſſlenka, že to nebudú prázdne hlawy (menowite toho wtipáka, čo tak žartowal), aby zawolal ho na ſtranu a opýtal: „ty chlape, keď tak byſtrý rozum máš a tak ſſachowať wieš, čoby ſi ty w tejto naſſej zamotanine poradiť wedel?“

Na čo tento newolný woják oſmelený takou priwetiwoſťou ſwojho welpána, ačpráwe doſť oſúňawe, odpowedal takto: „Waſſa Jaſnoſť! keď mi moju mienku dla môjho chatrného rozumu wyſlowiť miloſtiwe dowolite a moju, ačpráwe planú, radu naſledowať račiť budete, jábych wám pokazal jeden proſtredok, akobyſte i ſebä i ſwoje celé wojſko z nebezpečenſtwa nielen oratowali, ale nadto, keby ten náwrh s prajným wýſledkom ſa potkal, ako nepochybujem, wydobilibyſte ſi ſláwu, čeſť, moc i weliké bohatſtwo“.

Princ, ktorý toho člowека s najwätſſou napnutoſťou poſlúchal a tú jeho mienku zwedieť chcel, kázal mu ſmele a ſlobodne wypowedať, čoby to bolo.

A wojak odpuſſtenie proſiac, znowu pokračowal takto: „Miloſťpane, králu môj! nebezpečenſtwo je weliké, to i ſami nahliadate; orech twrdý a nedá ſa tak lahko rozlúſkať, ani ſa nič wyſiliť nedá, žádna ludſká moc tu nepomôže a porážka naſſa je očiwidomá — já ſom ſa doſlýchal, a bezmála i wy wedieť budete, že král w Gago, s ktorým činenie máme, jedinú dceru má,

ako wy jediný králowſký princ a dedič Marokánſkeho trônu ſte, ſlečnu to neobyčajnej kráſy a kwetúcej mladoſti a to znamenite po králowſky wychowanú: nuž tedy waſſa Jaſnoſť je eſſte mladý, ſlobodný, k tomu oſwieteného rozumu, ſličnej poſtawy, majetný, weſelého a žartowného rozmaru pán, a máte i tak, kedy bude wtedy bude, ten krok urobiť, čiby nebolo dobre jedno poſlanſtwo k tomuže králowi wyprawiť a tú princezku wám za manželku požiadať s tým oſwedčením, že ſte práwe preto z tolkého ſweta ſem priſſli a nie s nepriatelſkým úmyſlom? že ſte o kráſe, ſſikownoſti a wôbec o pekných wlaſtnoſťach jeho dcery počuli, a že akýſi wnútorný púd pohnul wás, abyſte cez wrchy a ſkaly, púſſte a prepadiſſká z ďalekého Marokka ſem priſſli“ atď.

Princ len oči wlepil na wojaka a bol welmi dojatý, až ſa mu w očách rojilo, i nerozmýſſlal ſa zadlho, ale dal powolať ſwojich radcow a wojenſkých welitelow, aby i oni ſwoje dobrozdanie w tejto weledôležitej weci wyſlowili a oni na wſſetko ſúhlaſili, ba i ſami o to ſtaroſť wedli, aby ſa bezodkladne to wyſlanſtwo na ceſtu dalo.

Poſolſtwo ſa wydarilo, ako? to dopodrobna wykladať nechcem. Wydarilo tak, že ti poſlowia nielen po priatelſky prijatí boli, ale i ſtály pokoj uzawreli a na potwrdzenia jeho tá králowſká ſlečna s celým otcowým králowſtwom a králowſkými poklady ako s wenom princowi oddaná bola.

Medzi inými klenotami a drahocenoſťmi boly i akéſi gule z najčiſtejſſieho zlata, ktoré 150 funtow wá-

žilu, tie až podnes w Alkaſawe, či w králowſkom marokánſkom dwore k potwrdeniu tejto prawdiwej udaloſti, na prewyſokej wäži ſa nalezajú a od každého widené byť môžu. Tieto zlaté gule (či knofle, makowice) bliſſtia ſa wraj na ďaleko a keď ſa ſlnce s nimi hrá, wyzerajú ako ohniwá zora, čomu ſa nejeden ceſtowatel diwi.

Na takýto ſpôſob králowſtwo Gago na králow marokánſkych preſſlo a králowia Marokka odtial nielen ſwôj tytul a meno odwodzujú, ale i zlato wo welkej miere donáſſajú.

Nuž a toho wojaka akože odmenili? wiem, žeby ſte to, čitatelia moji, wſſetci zwedieť chceli. To wám já už powedať nemôžem, bo o tom mlčí kronika. — Weruže ho mohli ti ſſiaſtni manželia, i ti dôſtojnici i s celým wojſkom ako ſwojho oblažitela na rukách noſiť a zo ſamého zlata celú hru „ſſachowú“ ba jednu krajinku mu podarowať. Lenže welki páni radi zabúdajú na ſwojich nepatrných dobrodincow wtedy, keď ſa majú dobre a wiac jich nepotrebujú. Môže byť, že tak pochadil i náš wojak so ſwojou „wtipnou radou“ keď ſa ani len jeho meno neudáwa.

Newernoſť ženſká a jej hrozné náſledky.

Ku naſſim rozpráwočkám chceme dačo pridať i z nowejſſich čaſow. W Romanii (oláſkej krajine) ſedí na ſtolci obžalowaný ſedliak Janku — hlawa na prſe owyſnutá, oči do zeme ſklopené, ako to u hrieſſnikow býwa. Súdny pieſar číta obžalobu: „Sedliak Janku, majiteľ rozſáhleho hoſpodárſtwa, réckeho prawow. náboženſtwa, 29 rokow ſtarý, od čaſu, ako ſwoju ženu zamordowal, wdowec, po ten čas bezúhonného žiwota človek, od troch meſiacow richtár obce, priznáwa ſa ſám, že ſwoju manželku Reniu 21-ročnú, ſwojho ſluhu Alexu 43, a cigánku Marinulu 50-ročnú, w jednu a tú iſtú noc zamordowal. Swedkow zločinu neni. Janku ale wyznal ſám, že ſwojej žene gulu do ſrdca dal, ſluhu trimá behúnkami do hlawy trafil a cigánku rukami doſſkrtil. Čo ho k tomu primelo, to wyznať nechce, opakujúc to jedno: „já ſom to wykonal, lebo ſom muſel“.

Započal ſa wýſluch. Preſident howori: „Janku, pačuli ſte wſſetko; či i dnes uznáwate ſwoju winu?“

On ſa pozdwihne, ale i teraz oči ſklopené do zeme: „ano, miloſť pane, to je wſſetko prawda“, a na to zkleſnúl na ſtolec obžalowaných.

„Wy muſite ſtáť Janku, napomenúl ho predſedník; wy nám muſite wſſetko powyprawowať, čo ſte wykonal, čo ſte to myſlel w tú noc, keď ſa to ſtalo; muſite i to wyznať ako, a prečo ſte ten zločin wykonal“.

Janku krútil hlawou a eſſte hlbſſie hlawu ſpuſtil; potom ſa akoſi ſilene pozdwihnúl, a hlaſom tupým, bezwolným, bez najmenſſieho pohnutia, ako prwej odwetil: „nie, a nie! urodzený pane, to já neurobím. Wſſak to, čo ſom urobil, už wiete, a je zbytečno, aby ſom to eſſte raz opakowal. Prečo ſom to urobil? to wám já nepowiem, ani žádnemu človeku a w žádnom páde“.

„Ale tak to chce zákon, powedal predſednik, aby ſudcowia wyznanie z waſſich úſt ſlyſſali. A keď wy ſkutok kajúcne wyznáte i pohnútky prečo ſa ſtalo, nuž to môže k wáſſmu proſpechu wypadnúť. Janku! weď ſte wy nie obyčajný zločinec. Wſſetci ludia wo waſſej dedine jednohlaſne uznáwajú, že ſte wy najporádnejſſi, najſtriezliwejſſi človek bol, preto ſte ſa wo waſſich mladých rokoch i richtárom ſtál. I knieža, u ktorého ſte za 3 roky kedyſi ſlúžil, primlúwal ſa za wás u ſúdu, že ſte wy najſtatočnejſſi, najmúdrejſſi a najwernejſſí zo wſſetkých bol, ktorých okolo ſwojej oſoby dakedy mal.

Keď tedy taký človek, ako ſte wy, zrazu tak neſlýchaný a ſſkaredý zločin ſpácha, tak je alebo poſſetilý, a to ſte wy nie, alebo ho dačo ſtraſſného popúdilo, a to „dačo“ chceme wedeť, wyznajteže! to wám waſſe ſwedomie oblahčí a možná, i pokutu zmierni“.

Ale Janku len pokrutil hlawou, a zaſe tie iſté ſlowá pokojne, zdlhawé, tupohlaſne ſſli z úſt jeho: „Môj najmiloſtiwejſſí pane, já wám ďakujem, i môjmu dobrému kniežati, i mojim ſúſedom a ſpoluobčanom, že mi také ſwedoctwo dáwajú: ale to wſſetko mne nepasſuje (nehodí ſa do krámu). Moje wyznanie nebolo kajúce, a miloſť nepotrebujem; wyznal ſom, čo ſudca wedeť má, aby ma pokutowať mohol, a to doſť; powedal ſom po prawde, bo ſom eſſte nikdy nezolhal. Ale neurobil ſom to z pokania, lebo ako rečeno, já môj ſkutok naſkrze nelutujem“. No, čo je to, rozbolenoſť? či hlawatoſť? to hneď uwidite. Eſſte pokračowal ďalej: „kedy ſom i doſial bol tým, čo predtým, celkom

ſſiaſtný a ſpokojný človek, a dnes poznal to, čo ſom wtedy widel a poznal: jábych tých troch ludí w najbližſſiu hodinu zabil, ako ſom to w tú noc urobil. Preto ani nepotrebujem ſi oblahčowať moje ſwedomie, ono je lahké, a mňa netrápi. A čo ſa zmiernenia pokuty týče, o môj urodzený pane! čo je mne zmiernenie? Mne by najmilſſie bolo, keby tito páni wypowedali: „treba ho obeſiť!“ To ſa ale bohužial, ſtať nemôže, lebo u nás weſſanie preſtalo a mňa, čo bude najwiac, poſſlú doživotne do tých ſolných dier, do Okny. A či ſi mám priať, aby ma puſtili? načo, môj urodzený pane? Nie, toby nebolo nič pre mňa. Já tam zoſtanem, a twrdá robota, a tá pſia chowa, a bitka — to mňa za pár rokow uſmrtí. A tak potom bude dobre. Já rád umrem, môj pane, welmi rád“.

Naſledowali ſwedkowia. Prwý bol ſſediwý Thodika, ktorý pred Jankom rychtárſtwo wiedol, i teraz dočaſne ten úrad zaſtáwal. Tento keď ſwoju priſahu zložil, započal takto: „bolo to w pôſtnu nedelu, to je welmi ſwatý deň; já ſom za rána bol w koſtole a po koſtole až do wečera w krčme. No, priſahal ſom, že prawdu powiem; priſſiel ſom len wečer domow, nepriſſiel ſám, žena a môj ſyn ma odwlekli, bo ſom bol welmi opilý“. Tak trkotal ſtarec eſſte wiac, čo nič do weci nebolo, ako priſſiel k nemu w noci Janku, oznámiac mu, čo wykonal, rychtárſtwo že mu oddal a ſám ſa ako mordár obžalowal, aby ho odſſikowal do meſta. „Já ſom ſi myſlel, že pre to ſwoje dieťa na rozume blúzni, ale bolo inak, a já ho ráno do meſta odſſikowal“.

„Nuž a či wám nič nepowedal, prečo to wykonal?“ Thodika ſklopil oči a rozpačne ſſkúlil na Janku.

„Wyſoki páni“, powie, „jedno ſlowo ſa mu prawda, wyklzlo, ale ſom já ſwate priſlúbil, že to nikomu nepowiem. A tu ſom zas priſahal, že wypowiem celú prawdu na dané mi otázky: nuž čo teraz robiť? já ſi ſám radiť newiem“.

„Ty Janku, či mi dowoliš?“

„A budeš ty mlčať?“ Janku ho diwo napadnúl.

„Janku“, oſlowil ho oſtro ten predſedník, „len eſſte ſlowo, len ſa pohni, a dam wás oboch powiazať a odſſikowať“.

„Moja priſaha“, powie s plačom Thodika — „môj milý Janku, já ti ſpomôcť nemôžem“ a chcel dalej howoriť.

„Mlč!“ ſkočí mu do reči obžalowanec a pohrozil ſa mu.

Prezident pokyne na policajta, ale Janku započne: „Keď už moja hanba má byť zjawná pred ludom, tak aſpon nech to nikdo druhý okrem mňa newyprawuje; — nech táto trkotawá baba (ten Thodika) odſtúpi, já ſam powiem wſſetko, ako ſa ſtalo“. A bolo hrobowé ticho w ſúdnej ſieni, a Janku začne wyprávať ſwoje pribehy tak pohnute a zachodenim ſa w plači, že ani jedno ſrdce pritomných nezoſtalo nepohnuté, ani jedno oko ſuché, keď ten neſſťaſtník howoril takto: „Já budem rozprawať, treba mi ako ťažko padne, lebo neſneſiem, aby to dakdo druhý rozprawal. Já ſom to nikdy nemyſlel, ani nikdo čo ma znal, že takto dokončím. Já ſom kedyſi welmi ſſťaſtný člowek bol, a dobrý, poriadny člowek, to já teraz môžem powedať, bo nehoworím o ſebe, ale ako o jednom mrtwom. Z počiatku mi w žiwote neſſlo, já ſom bol druhý ſyn, a ſtarſſi brat mal wſſetko zdediť ſám po otcowi, a já ſom ſi muſel ako ſluha môj chlieb zahladáwať. Po ſmrti otcowej ſſiel ſom do meſta ſlúžiť a bol ſom pilný a werný, to môžu wſſetci doſwedčiť. Naučil ſom ſa tam i čítať a pijať, a keď ſom widel, ako pálenka howädom robí člowека, nuž ſom nikdy ani kwapku pálenky nepil. Potom ſom k znamenitému panowi, ku kniežati priſſiel, a bol ſom i w Nemecku a Francúzſku s ním. Tam je inakſſí žiwot, tam wám je eſſte i ſedliak člowek. No, knieža bol ſo mnou ſpokojný, weď ſa i teraz ſám rozpomenul na mňa w mojej welikej potrebe. Já ſom ſi wtedy myſlel takto: teraz zoſtaneš eſſte dakolko rokow w meſte, zachráníš ſi ſwôj plat, a potom pôjdeš do ſwojej dediny, tam ſi kúpiš niečo pola a budeš ſi hoſpodáriť na ſwoju ruku. Ale ſa ináč ſtalo. Keď ſa z ceſty wrátim, bol môj ſtarſſi brat už mrtwý a na mňa padlo celé to weliké hoſpodárſtwo, tak ſom ſa uſadil doň a započal hoſpodáriť.

Ale mi priſſlo na um to naſſe príſlowko: „domácnoſť bez ženy je ako krčma bez pálenky“. Nuž ſom ſi pomyſlel na ženbu a wyhladal ſom ſi Meniu. Nielen preto ſom ju wzal, že bola pekná a lúbila ſa mi; ale i zo ſpoluútrpnoſti, že bola welmi chudobná a muſela w dome ſwojej ſtarſſej ſeſtry ſlužbu ſlúžky konať. To mňa na moju mladoſť upomínalo, já wiem, ako je to.

Renia bola tiché, pilné diewča, o ktorej w dedine nikdo nič zlého powedať newedel, a boli ſme o ſſtyry týždne manželia. A bolo to celkom ſſtaſtné manželſtwo. Ona málo howorila, zriedka kedy ſa žartowala alebo uſmiala, ako gazdina bola zwláſſte poriadná a welmi pomocná pri mojej ťažkej práci. Lebo já ſom wſſetku ſilu na to wynakladal, aby ſom wzorné hoſpodárſtwo wiedol a wſſetko dobre zpotrebil, ako ſom to inde widel a zkúſil. To bolo ťažko s naſſimi paholky, ktorí ſú tri ſſtwrtky ſwine, a len jedna ſſtwrtka ludia. Nuž môj majetok značne priraſtal, a ponewáč ſom pomáhal, kde ſom len mohol, tak ma ludia i oblubowali.

Len jeden obláček bol nad mojim ſſťaſtím, — nemali ſme deti. A tu mi moja žena pred dwoma rokmi porodi jedno dieťa, jedno prelúbezné diewčatko. O moja Anula!“ — tu ho nechala reč, zahladel ſa pred ſebä a krútil hlawou.

Potom pokračowal: „wſſetko, wſſetko ſa mi darilo, rychtárom ſom ſa ſtál w mojich mladých rokoch, a keby ſa ma bol dakdo opýtal w tú ſobotu pred oſúdnym dňom: Janku rychtár, čo myſliš, kdo je najſſťaſtnejſſí na ſwete? iſtebych mu bol powedal, že já. Nuž a o jeden den bol ſom najneſſťaſtnejſſí pod ſlncom, tak biedny eſſte nikdo nebol — ach, nikdo!

Já wám chcem na krátce rozpowedať, ako ſa to ſtalo; lebo keď ſi na to len pomyſlím, chcú mi nohy i moja ſila zkleſnúť. Tedy w ſobotu na poludnia priſſiel ſom z rybníka domow, tam ſom bol dal lad rúbať pre krčmárow piwa do Bukareſſtu Moja žena predložila mi poliewku a mäſo, potom eſſte oſladenú kaſſu

ryžowú, z ktorej ſom ale nechcel jeſť, len malá Anula,
ktorá mi na lône ſedela, dala ſa chutne do nej. Necha
ſom dieťa pri tom jedle a já ſom letel na koni k ro
botníkom. Aſi o dwe hodiny prileti zadychčaná a zo
ſtraſſená ſlužka s tým chýrom, že dieťa leží choré n
úmor. Já ſa poponáhlam domow, ale keď pridem, u
bolo mrtwé. Marinula ſtará cigánka ſtála pri mrtwol
a howorila, že to boli krče, ako pri deťoch čaſto bý
wajú. Skoro mi ſrdce puklo od žialu, ale zmužil ſom
ſa a zobral k popowi ſtraniwa pohrabu. Potom ſ
wrátim, ženu poſſlem ſpať a ſám ſa uſadím pri mrtwol
a tak ſom zoſtal celú noc. Ráno uſporiadal ſom ſ
wſſetko pri hoſpodárſtwe, potom ſom držal ſúd n
obecnom dome, a priſſiel ſom domow. Tu moja žen
zhrbená na zemi hladí na mrtwolu ſuchýma očima
zdála ſa ako pobláznená. Já ju chcem zodwihnúť
teſſiť, ona ale zkričala „nedotkni ſa ma“ a wybehl
won. No, myſlím ſi, bôl ju premáha, a nechal ſom
tak, zas ſi ſadnul a horko plakal. Slzy ſú welk
dobrodenie; od toho čaſu nemohol ſom plakať.

Na úſwite wyberiem ſa k popowi, aby ſom ſ
konečne dohoworil o zajtraiſſom pohrabe. Šiel ſom al
ſtranou polom po chodníku, a tu počujem za jedno
krowinou akéſi jajkanie a ſtonanie: „Kdo je tu?“ za
wolám. „Já ſom Marinula“, odpowie ſtriga. „Teb
ſem Janku abo Bôh wedie, abo čert. Ale wſſetko jedno
nechby ſom i ſama na ſſibenicu muſela, oni tiež mu
ſejú so mnou. Tu ležím, ſkoro do ſmrti ma zbi
Alexa, že ſom ſi moje poctiwé peniaze pýtala od neh
za otrawu, ktorú ſom Renii dala. Či ſom já wina, ž

dieťa zomrelo, a nie ty Janku? weď moja otrawa dobrá bola". „Striga", zawolám, „čo to howoriš?" „O ty múdry, ty múdry — wyſmiala ſa mi — či ti to nebadáš, že tá twoja ſa len k wôli twojho gazdowſtwa za tebä wydala? Každý druhý je jej milſſi lež ty, a s tým hnuſným Alexom i teraz ti drží. Oni ťa chceli otrawiť, ja ſom jim otrawu obſtarala".

Mne tu wlaſy dúpkom ſtali, ty lžeš! zwolám. Ona ſa porúhawe zachechtala, no wrawí, preſwedč ſa, choď domow a powedz ſi žene, že muſíš w úrade do meſta a že len zajtra ſa wrátiš, o tri hodiny ale wráť ſa nazpät, a já ſa treba o čo ſtawím, že tých dwoch ſpolu najdeš.

Ako mi tu okolo ſrdca bolo, to nemôžem opiſať. Idem domow, nabijem piſſtolu, dám druhému ſluhowi zapriahnuť a powiem žene, že len zajtra k pohrabu prídem. Ale už pri najbližſſej čárde zaſtanem a wrátim ſa w búrliwej noci domow. Oblok ležiarne bol len ſlabúſſko oſwetlený, približím ſa a . . . (tu zaſtal howoriť, až zrazu hrozliwým, chriplawým hlaſom zwolal) „päť krokow od mrtwoly boli ti dwaja ſpolu!" A já to widím — zatiſnem oblok, nacielim, ſpuſtím a najprw ju, potom hromowou rýchloſťou zrazím i jeho, oba chrčali w ſwojej krwi. Potom wkročím do izby a odwlečiem jeho telo preč, aby nikdo tú hroznú ſwewolnoſť a neſtydatoſť tých dwoch nezpozorowal. Potom ſtojím dlho — dlho a diwam ſa na tie try mrtwoly. Tu za mnou zawreſſtí kdoſi: „brawo Janku, tak treba" a Marinula cigánka dnu ſa wowlekla. Já ju hneď pochytil a zabil, lebo i ona bola winowatá. Tak ſom

---

ſſiel k Thodikowi. — A teraz proſím na krátce, čib
nebolo možno z miloſti pokutu ſmrti mi wyreknúť?
To ale nebolo možno, a Janku bol k doživotnej núcen
robote do Okny odſúdený, keď z deſiatich porotco
(ſudcow) dewiati to ſlowo „winný" wyrekli.

Chráň Bože, i takej prawoty i takých hrozný
prečinow každého kreſťana! Majteže ſa na pozore!

Dwa bratia wojáci

jeden mieſto druhého umrieť chceli.

Čo je lepſſieho, od Boha wyžiadanejſſieho, a
dobré, úctiwé a wďačné deti? Nad tento poklad rod
ten deťom cele obetowaný rodič, ktorý jich i nad ſe
miluje, wätſſieho na zemi ani nemá, ale ani wätſſie
bôla a kríža, ako tomu protiwné, totiž nezdarilé deti

Bolo to w jednej wojne, ktorú iſtý kurfi
proti Šwedom wiedol. Jednoho wečera jedel ten
welký witaz wo ſwojom ſtánu, w ktorom ſa i dôſtojn
pri ſwetle ohníka metaním kociek, oblúbenej to h
toho čaſu, wyražali, keď mu wojáci priwedli dw
úſkokow, ktorých, ktorých toi práwe na predſtráži
lapili. To boli dwa bratia, oba hrdinſkí junáci, kt
ſa po ten čas ničoho treſtuhodného nedopuſtili. Sk
akoby jich bol welitel k ſmrti odſúdil, chcel ſa od n
dozwedieť, z akej príčiny opuſtili ſwoje záſtawy, rozká
jim teda priſtúpil bližej. Jich bledé twáre prezradzow
hlbokú lútoſť, i howorili bez obalu: „My oba b
ſme naraz k wojſku odwedeni, a muſeli ſme naſſu ſt
matku, ktorej ſme jediná podpora boli, opuſtiť. Z

čiatku doſtačowalo, čo ſme jej z náſſho lenungu (wojenſkého platu) poſielali w jej potrebičke; ale chudina ochorela a poſlala nám do táboru zweſť, aby ſme priſſli a jej oſtatnie žehnanie prijali. Wedeli ſme ale, že pred ſamou bitkou urlaub (prepuſtenie) nedoſtaneme, naſchwál ſme ſa dohoworili, že uſkočime, aby ſme k nemocnému lužku matky dobehli, bo jej ſrdce k nám welmi horelo. Bôh nám bol miloſtiwý, newzal nám ju, bola naſſim pričinenim z hrdla ſmrti wytrhnutá.

Keď ſa nám matka zotawila, my ſme ſa tam nazbyt nemeſſkali ale kwapili k náſſmu pluku, a za miloſť proſiť chceli, w tom nás ale na ſtráži polapili“.

Na to kurfirſſt powie: „no, já wám uwerim; ale taký neſchwálny, ťažký prieſtupok bez pokárania neſmie zoſtať, a já ho muſim premrſſtiť ku wýſtrahe druhým; já muſim priklad ukázať. Počujte tedy, nechcem úpadu oboch wás, jednoho omiloſtim, ale druhý umrieť muſi!“

Čo teraz? Bratia ſa počnú medzi ſebou hádať, ktorý z nich zomre, čo oba chceli, až to pritomných mohútne dojimalo. Starſſi wrawel: „já zomrem, lebo ty máš dlhſſi čas žiwota pred ſebou, ſi mladſſi a matka ti je náklonejſſia, twoja ſmrť by ju welmi zarmútila, ty teda len ži brat môj, aby ſi ju lúbil“.

„Nie, nie!“ pretrhnúl mu reč mladſſi, „ty ſi mocnejſſi, ſſikownejſſi, podujimawejſſi ako já, jábych matke moc neoſožil, ty ſi lepſſi robotnik a tak ſi ſpôſobnejſſi wyžiwiť matku, zo ſamej láſky ona newyžije“.

Kurfirſſt ktorý to ſlúchal a tento ſſlechetný ſpolen tak nakwap rozhádnuť newedel, rozkázal doſť wáhawe,

aby ſi o ſwôj žiwot kocky metali, a ktorý menej očiek hodi, nech ten umre. Mladſſi pochyti pohár, potraſie a hodi dwaraz vo ſſeſť, wiac ani hodiť nemohol, a bola wec rozhádnutá. Predſa len žiadal, aby i ſtarſſi metal, nechby ſa to dáko ináč obrátilo, nech to bude zúplnené. I tento hodi kocky a w tom jedna ſa pukla, že pri tých duvlowaných ſſeſť eſſte jedna wýſſe zoſtala a tak bolo 13.

„To je prſt Boži!“ zwolal kurfirſſt a hlúboko dojatý odokryl ſi hlawu, a obom tým bratom žiwot darowal.

Howori ſa, že tie kocky i teraz na pamiatku w Berline uſchowané držia.

Cigánſky kúſok a powera ludu.

Stalo ſa to nedáwno, w dedine Biſk, w Marmarošſkej ſtolici, že jedna od rokow lámawicou trápená žena ſedliačka wſſetko potrebowala, len lekára nie (bo to proſtému náſſmu ludu nijako natrúbiť ſa nemôže, treba i w piſme ſwatom poručeno je) awſſak domáce lieky a mieſſaniny wſſakowé nepomohly. W tom ſa trafila w dome ſedliaka pred nedáwnom cigánka a s celou iſtotou ſlúbila, že jej za trinácť dni ſpomôže, len ſa muſi prwej zpýtať ducha, čo to koſſtowať bude. Sedliak tomu rád, ſſiel s cigánkou k zámockému wrchu, kde bol ſwedkom takéhoto ohlaſu: cigánka zawolá proti wrchu: „duch, či ſi tu?“ áno, odpowie duch (t. j. w úkryte utajená druhá cigánka). „Či ſa žena tohoto chlapa môže uzdrawiť?“ áno, odpowie. „A čoby to

ſtálo?“ do 130 zl. Omámený ſedliak zložil žiadané peniaze a doſtal za to akýſi natrený flajſter.

To eſſte nebolo doſť, cigánka tomu proſtákowi poſſepla, že w jeho dome welký poklad zakopaný leží a ona by mu to mieſto ukázala, keď eſſte dá 30 zl. Sedliak podwedený dal i toto.

Teraz cigánka ográžlila mieſto, porobila akýſi „hokus pokus“ položila do proſtriedku grája jeden ſtolec a wrawela: „na tomto ſtolci muſíte wy ſtarý za trinácť dni ſedieť, jeſť, piť, ſpať a wſſetky ſwoje potreby odbawowať, a já na trinácty deň o dwanáctej hodine poludňajſſej pridem a ukážem wám to mieſto, kde eſſte od tureckých čaſow ten poklad zakopaný leži“.

No, ten ſi len poſedel, keď ſa nikomu upamätowať nedal, a to tým radſſej, keď ſa medzitým jeho žene náhodou bolo polahčilo.

Môže ten cigánku čakať.

O ſweta! prijď králowſtwo twoje! Kolko hlupákow ſa dalo týmto mizerným tulákom oſſudiť, a predca tá neſſťaſtná powera w ludu wykoreniť ſa nedá. Bárby jej nebolo!

Eſſte jeden pekný kúſok i do ſmiechu i do polutowania, čo teť práwe pred ſamým tlačenim naſſej Kroniky w Nár. Nowinách z Luptowſkej Sielnice čitame, ako jedna dewka cigánſka „karty wykladala“ a pekné groſſe ſi wyſſudila. Stalo ſa takto:

Jedna cigánka priſſla do Parižowiec do domu S. a matke s dcerou ponúkala ſa, že jim wyloží karty, že jich welké ſſťaſtie čeká. Tieto priwolily, apko nebol doma, popijal ſi w krčme.

Wyložila jim, že majú w pitwore pred ohniſ
zakopané peniaze, ktoré môžu doſtať, ak len budú r
to, čo ona kazať bude. Priwolily. „Či máte w d
dáke peniaze?“ opýtala ſa cigánka. Powedaly že
„No, weď to, lebo akbyſte maly, tie peniaze by
nedoſtaly“. Potom prezrela karty, pozrela wôkol
a weſſti: „W kartách ſtoji, že máte peniaze, čo
nič nerobi, dajte jich ſem a poklad iſte doſtanem
Tieto widúc, že jich tajomſtwo wypoznala, otwo
truhlu a wyčitaly na dlaň cigánke 35 zl. potom
wywolala do zatworeného pitwora. Tu ſi pýtala
tyku, wykopala malu jamku a takto jim powedal
Staňte ſi nad jamku a powedzte za mnou: „peni
máme, peniaze nemame!“ Stalo ſa. „Wy ſa mu
obe zoblecť a nad touto jamkou ſtáť, a ja muſím
waſſimi ſſatami tri razi okolo domu obehnúť“, ſig
wala ciganka. „Neſmiete powedať ani ſlowa, len
ſtojte, iba keď ja pridem ku dwerom a budem otwár
nuž powedzte: peniaze máme, peniaze nemáme! –
lenže ſa nezlaknite, poklad už bude pred wami.

Dobre; milá mať s dcerou urobily, čo cigán
kázala. Ona wzala ſſaty pod pazuchu a wyſſla wo
zakolkowala pitworné dwere — ale wiacej ſa newrátil

Pride na to apka domow, dlho ſa ſſuchme
otwára, tu ſa mu ozwú dwu hlaſy z pitwora: „penia
máme, peniaze nemame!“ Awſſak hruza! weď je to n
ciganka, ale domowý pán! Widi pred ſebou čudné p
ſtawy — a čo je to? ký beťah? Nazdal ſa, že ſa m
žena s dcerou zbláznily, len keď počuje tiſſko ſwoj
rebrinku prehoworiť. Nie, mužíčku, my ſme nie bla

niwé, ale poklad — len ticho buď — chceme doſtať". Ach, tri tiſic hrmených! weď wám já dám pokladu! — ſchytil z police habarku a ženu po chrbte. Súſedi ſa ſbehli a mali čo wideť.

Až na treti den ſa dozwedel muž, čo ſa s peniazmi porobilo, a len potom eſſte bola chlpenina, keď ſa mužowi to báječné ſlowo w druhej ſorme wyſwetlilo: „peniaze ſme mali, ale nemáme".

To je náſledok wykladania karát, a na to dowedie hlúpa, rozumného čloweka a oſwieteného kreſťana nehodná powera.

Tu konec I. ſwäzku „Kroniky" popraje-li Bôh žiwota, zawďačime ſa wám i druhým o moc zanimawejſſim. Teraz

„Slowáci, bratia, majte ſa s Bohom!"

◆

Obſah.

Stran

Zrada a jej hrozný treſt 5
Podwodnici, wierolomci, zradci a jich odplata, či mzda 7
Zradný učitel a jeho žiaci 17
Dwaja zpronewerili ſluhowia a jich pán . . 19
Zrádne zamordowaný král a jeho wrahowia . 20
Niečo o Turkoch 21
Ako je to zle i len wedieť o zrade 22
Dwa kúſky z perſkej hiſtorie 23
Nowokrſtená a jich hrozné treſſtenie 25
Faloſſni proroci s jich blúdami 40
  Šimon čarodejnik 41
  Manes kacier 43
  Kainitowia 44
  Tandemus 45
  Beguini 46
  Lolhardi 46
  Ryſwyk 47
  Ditrichowci 47
  Haket 49

Strana

Wražda a jej krwawá pomſta Božia (wiac prikladow) 52

Klamári, ſſidieri, podwodnici klamú ſa ſami (wiac prikladow) 62

Netrpezliwoſt ſo zlými náſledkami (wiac prikladow) 67

Bezbožni žobráci a tuláci 74

Žalár a oſlobodenie ſa z neho a priklady nepodarnoſti 81

Žaláre za ſtarodáwna ako wyzerali 93

Wdowy a jich utiſkowatelia Bohom potreſtani 99

Pretwárenci ako pochodili 107

Opilſtwo a ožranſtwo s náſledkami (wiac prikladow) 116

Ruſki dôſtojnici pred Cárom w teſne 131

Otec a jeho dwe nerowné dcery 135

O ſpolkoch miernoſti (Ruženec — Spolok ſw. kriſſtofſký) 142

Wďaka, či wďačnoſt (wiac prikladow) 151

Newďaka či newďačnoſt (wiac prikladow) . . 161

Wýſtraha a rada (wiac prikladow) 178

Kwapná opowážliwoſt zniči ſa ſama (wiac prikladow) 192

Fortelſtwo, furtáctwo, úliſnoſt (wiac prikladow) 204

Šťaſtie a jeho wrtkawoſt 112

Márnoſt úmyſlow ludſkých 225

Predwedená ſmrti hodina 232

Rozpuſtený žiwot 240

Pokanie odſúdencow 250

Stra

Zalúbenoſt náružiwá 26

Radzin moſkewſký rebelant 26

Wtipná rada wojákowa w ſúrke 28

Newernoſt ženſká 28

Dwa bratia wojáci umrieť chcú pre matku jeden za druhého 29

Cigánſky kúſok a powera ludu 29

Acme
Bookbinding Co., Inc.
100 Cambridge St.
Charlestown, MA 02129